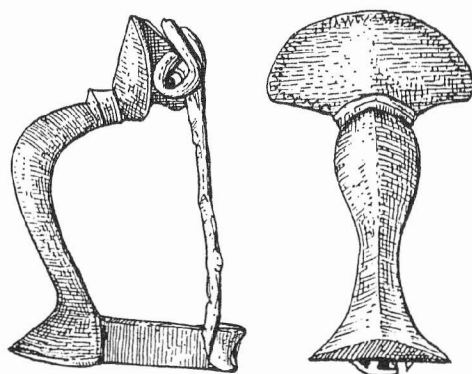

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
39 (1995-1996)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-17-6

BRNO 1999

PŘEHLED VÝZKUMŮ 39 (1995-1996)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: ps@iabrno.cz http://www.iabrno.cz/3ca.htm
Odpovědný redaktor:	PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Balázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla
Na titulním listě:	Římská bronzová kolínkovitá spona z Mušova
Kresba:	Lubomíra Trávničková
Tisk:	Bekros
Náklad:	350 ks

Publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou.

Published by:

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

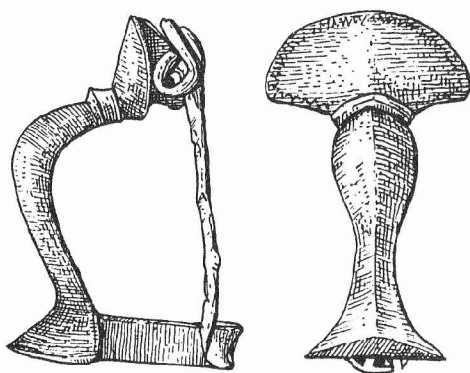
All rights reserved.

© 1999 by the Authors and IA AS CR Brno.

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 39 (1995-1996)

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-17-6

PD 4423 / 39. 1995-1996. (1999)

1178/00

BRNO 1999

S 9990385 491

850,-

Odešel profesor Josef Poulík

Dne 9. března 1998 se moravští archeologové společně s kolegy z Čech, ze Slovenska, Rakouska a Německa a s širokou brněnskou veřejností rozloučili s dlouholetým ředitelem Archeologického ústavu ČSAV v Brně, prof. PhDr. Josefem Poulíkem, DrSc.

Prof. Poulík se narodil 6.8.1910 v Jiřikovicích, v kraji bohatém na archeologické památky. Ty jakoby mu již v dětském věku učarovaly. Od nejtělejšího mládí je zachraňoval a zúčastňoval se jejich vykopávek. Vystudoval textilní střední školu, avšak místo do textilního průmyslu, šel do Moravského zemského muzea, aby alespoň jako pomocný pracovník byl ve styku s archeologií. Doplnil si maturitu na reálném gymnasiu a v předvečer války začal studovat prehistorii na univerzitě v Brně. Uzavření českých vysokých škol na podzim 1939 mu znemožnilo řádné studium. Nerezignoval však. Zaměřil své bádání na slovanské památky. Prováděl v těžkých dobách jejich výzkum v terénu i v muzejních sbírkách a připravil disertační práci „Staroslovanská Morava“. Promoval v roce 1946 na Karlově univerzitě u prof. Eisnera. Již během války navázal úzké kontakty s pražským Státním archeologickým ústavem (SAÚ) a jeho ředitelem Jaroslavem Böhmem. V roce 1945 byl pověřen řízením pobočky SAÚ v Brně. Pod jeho vedením se stala brněnská pobočka v roce 1952 součástí ČSAV a v šedesátých letech potom

samostatným ústavem ČSAV, který byl koordinačním střediskem archeologického výzkumu pro Moravu a Slezsko. V Archeologickém ústavu ČSAV vyrostl prof. Poulik v osobnost evropského formátu. Evropský věhlas získal svými mimořádnými objevy, z nichž vynikají především staroslovanské Mikulčice. Vřelé přijetí v nejširší veřejnosti mu zajistil jeho přirozený demokratický cit. Přednášel o svých objevech se stejným zápallem jak badatelům na univerzitách a na mezinárodních kongresech, tak i prostým lidem na moravských vesnicích a žákům a studentům na školách. V krátkém nekrologu nelze podrobně zhodnotit celé životní dílo J. Poulika, které 45 let vyrůstalo v rámci brněnského Archeologického ústavu, v jehož čele po celou tuto dobu stál. Je možno pouze načrtnout několik rysů badatele a člověka a to tak, jak se jevil nejbližším spolupracovníkům a podřízeným. Začátky v poválečné pobočce ústavu v Brně byly skromné. Většina tehdejších archeologů na Moravě pocházela z generace zanícených amatérů třicátých let. Noví adepti teprve nastupovali na univerzitu. První rozsáhlé výzkumy na jižní Moravě prováděl proto J. Poulik sám. Základ rozvoje pracoviště položil zaměstnáním technických pracovníků - fotografa, kresliče, spolehlivé sekretářky a několika terénních techniků. Ti pak vytvářeli dobré zázemí i pro výzkumnou práci postupně nastupujících mladých archeologů. Rozvoj ústavu umožnilo jeho začlenění do ČSAV. Zásluhou J. Poulika je, že se v těžkých politických poměrech nedal spoutat kádrovými normami a vybíral spolupracovníky podle jejich odborných schopností. Tak vytvořil v padesátých letech tvůrčí kolektiv, který mohl provádět nejen desítky záchranných akcí na celé Moravě, nýbrž i velké systematické výzkumy z různých předhistorických období od paleolitu až do slovanské mladší doby hradištní. J. Poulik byl na jedné straně přísný šéf, který svědomitě podřízené kontroloval a vyžadoval hodně dobré práce, na druhé straně ale uměl přátelsky poradit a pochopit různé problémy svých spolupracovníků. Dokázal stmelit různorodé členy ústavu ve společenství zapálené pro archeologický výzkum. Velkolepé výzkumy ústavu, z nichž vysoko vyčnívaly prof. Poulikem objevené velkomoravské Mikulčice, přiváděly také do ústavu četné zahraniční hosty, kteří všichni oceňovali nejen samotné nálezy, nýbrž i přátelskou atmosféru ústavu, vytvářenou jeho ředitelem. Ten pak dovedl při svých cestách do zahraničí připravit dobré podmínky pro studijní pobyty pracovníků ústavu v dobách, kdy výjezdy do ciziny nebyly zcela běžné.

Vrcholu popularity dosáhl prof. Poulik v šedesátých letech. Do jeho života zasáhl stejně hluboko jako do vývoje celého národa kritický rok 1968. Převratné dění znemožnilo spravedlivé ocenění ústavu za náročnou realizaci úspěšné státně reprezentační výstavy Velká Morava, kterým mělo být postavení pro ústav vyprojektované budovy. Zdánlivá kariéra J. Poulika po roce 1970 mu zdaleka nepřinášela to vnitřní uspokojení, kterého se mu dostávalo v upřímném ovzduší relativně malého, úspěšného pracoviště. Téměř dvojnásobný personální nárůst ústavu umožnil provedení rozsáhlých záchranných výzkumů, nepřispěl ale k potřebnému rozvoji teoretického bádání, k němuž ústav shromáždil téměř nepřehledný fond památek. Smutnou skutečností zůstává, že právě výzkum slovanského období, kterému J. Poulik zasvětil podstatnou část svého života, se v ústavu v posledních letech jeho vedení dostal do určité krize. Později panu profesorovi nezpůsobilo potěšení ani nezbytné rozdělení ústavu v transformačním procesu Akademie. Nemohl to již pochopit. Nikdo mu nevysvětlil, že i pro ústav platí, jak to dříve často sám zdůrazňoval: "má dáti - dal", a že to "má dáti" znamená také vyhodnotit vykopané památky, udělat z nich cenné hmotné historické prameny a na jejich základě teoretickým studiem přispět k pravdivému poznání pravěkých a raně historických dějin. S lítostí jsme sledovali, že základní pracoviště, které založil a pod jehož vedením dlouhou dobu rozkvétalo, se mu stalo jakoby cizím. Přece však i my jsme viděli, že až do poslední doby mu nebyl zcela lhostejný osud archeologického bádání na Moravě a tedy ani osud Archeologického ústavu AV ČR.

Profesor Josef Poulik spojil svůj osud od mládí s archeologií. Žil plný život v nelehkých historických podmínkách, s nimiž se snažil vždy svým způsobem optimálně vyrovnat. Pevnou oporou v životě mu byla jeho maminka, relativně prostá venkovská žena, a jemná vzdělaná paní, jeho manželka Julie. Jejich vliv mu dával sílu k osobnímu přiznání svých omylů a nedostatků i k přijetí někdy snad tvrdé kritiky svého počínání. Pán života a smrti mu dal do nejvyššího věku duševní svěžest, nabídl mu hodně času k zamyšlení a zhodnocení celoživotního snažení. Když ho dne 28.2.1998 povolal, byl nepochybně pan profesor dobře připraven. Všichni pracovníci Archeologického ústavu budou vzpomínat na všechno kladné, co pro rozvoj ústavu vykonal, a na krásná léta, která pod jeho vedením prožili.

Čeněk Staňa

Obsah:

STUDIE A KRÁTKÉ ČLÁNKY

J.Svoboda	Metody, analogie a interpretace v paleolitickém výzkumu	17
V.Sládek	O původu anatomicky moderního člověka (<i>H. sapiens sapiens</i>): přehled teorií a modelů	35
P.Škrdla, R.Musil	Jarošov II - Nová stanice gravettienu na Uherskohradištsku	47
P.Škrdla	Gravettské kamenné retušery a počátky technologie broušení kamene	63
P.Kos	Nález pravěké keramiky a fosilních kostí v Jeskyni Malý Lesík u Březiny	75
J.Tejrál	Zum Stand der archäologischen Forschung über den römischen militärischen Eingriff in Gebieten nördlich der Donau	81
B.Komoróczy	Zpráva o výzkumu fortifikace římského krátkodobého tábora a objektů sídliště z doby římské na lokalitě Mušov–Na Pískách v letech 1995-1996	165
M.Kazanski	L'armement slave du haut moyen-age (Ve-VIIe siecles). A propos des chefs militaires et des guerriers professionnels chez les anciens Slaves	197

PŘEHLED VÝZKUMŮ NA MORAVĚ A VE SLEZSKU

PALEOLIT

BÍLOVEC (okr. Nový Jičín)	J.Diviš	241
BRANKA (okr. Opava)	L.Jarošová	242
BRNO - LÍŠEŇ (okr. Brno)	P.Škrdla, V.Sládek	243
DEŠOV (okr. Třebíč)	P.Obšusta	245
DIVNICE (okr. Zlín)	P.Škrdla	246
DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)	P.Škrdla	247
MIKULČICE (okr. Hodonín)	P.Škrdla, L.Poláček, J.Škojlec	249
MOKRÁ (okr. Brno)	P.Škrdla	258
OPATOVICE (okr. Vyškov)	J.Svoboda	261
OTICE (okr. Opava)	L.Jarošová	266
PAVLOV (okr. Břeclav)	J.Svoboda, P.Škrdla	266
PETŘKOVICE (okr. Ostrava-město, okr. Ostrava)	L.Jarošová	269
STACHOVICE (okr. Nový Jičín)	J.Diviš, D.Fryč	270
UHERSKÉ HRADIŠTĚ - JAROŠOV (okr. Uherské Hradiště)	P.Škrdla	274

NEOLIT

BÍLOVICE-LUTOTÍN (okr. Prostějov)	M.Šmíd	277
ČELECHOVICE NA HANÉ (okr. Prostějov)	M.Šmíd	277
DOMAŽELICE (okr. Přerov)	J.Peška, M.Bém	277
CHOLINA (okr. Olomouc)	M.Šmíd	277
IVANOVICE U BRNA (okr. Brno - město)	M.Geisler	278
KLADNÍKY (okr.Přerov)	J.Peška, M.Bém	278
KOJETÍN (okr. Přerov)	M.Kalábek	279
KOSTELEEC NA HANÉ (okr. Prostějov)	Z.Čižmář, M.Šmíd	279
KUŘIM (okr.	M.Bálek , A.Matějíčková	280
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P.Škrdla	281
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P.Kos	285
MOSTKOVICE (okr. Prostějov)	M.Šmíd	287
MOSTKOVICE (okr. Prostějov)	M.Šmíd	287
MOSTKOVICE (okr. Prostějov)	M.Šmíd	287
OCHOZ (okr. Brno-venkov)	P.Kos	288
ONDRATICE (okr. Prostějov)	P.Fojtík	288
PAVLOVICE U PŘEROVA (okr.Přerov)	J.Peška, M.Bém	289
PŘÁSLAVICE - KOCOUROVEC (okr. Olomouc)	M.Kalábek	289
PŘÍLOŽANY (okr. Třebíč)	P.Obšusta	290
SELOUTKY (okr. Prostějov)	P.Procházková	291
SYROVICE (okr. Brno - venkov)	M.Geisler	292
TUROVICE (okr. Přerov)	J.Peška, M.Bém	294
VÝČAPY (okr. Třebíč)	P.Obšusta	294
E N E O L I T		
DRNOVICE (okr. Vyškov)	B.Mikulková	301
KLADNÍKY (okr. Přerov)	J.Peška, M.Bém	301
OSEK NAD BEČVOU (okr. Přerov)	J.Diviš	301
PAVLOVICE U PŘEROVA (okr.Přerov)	J.Peška, M.Bém	302
PŘEROV II - PŘEDMOSTÍ (okr. Přerov)	Z.Schenk	304
SUŠICE (okr. Přerov)	J.Diviš	304
VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)	L.Šebela, M.Kubala	307
VYŠKOV - NOSÁLOVICE (okr. Vyškov)	B.Mikulková	308
D O B A B R O N Z O V Á		
BOROTICE (okr. Znojmo)	S.Stuchlík	315
BRATČICE (okr. Brno-venkov)	P.Kos	315
BUK (okr. Přerov)	M.Kalábek	316
HODĚJICE (okr. Vyškov)	P.Kos	316

KLENTNICE (okr. Břeclav)	P.Kos	317
MODŘICE (okr. Brno - venkov)	P.Kos	319
MYSLEJOVICE (okr. Prostějov)	P.Procházková	319
OHROZIM (okr. Prostějov)	P.Fojtík	319
OLOMOUC - SLAVONÍN (okr. Olomouc)	J.Peška, M.Bém	321
OLOMOUC - SLAVONÍN (okr. Olomouc)	J.Peška, M.Bém	322
OTNICE (okr. Vyškov)	P.Kos	324
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	P.Procházková	324
PROSTĚJOV - ČECHOVICE (okr. Prostějov)	P.Dohnalová, P.Procházková	326
PŘÁSLAVICE (okr. Olomouc)	M.Kalábek	326
SELOUTKY (okr. Prostějov)	P.Procházková	327
SLATINICE (okr. Olomouc)	M.Přichystal	328
SLAVKOV (okr. Vyškov)	P.Kos	329
SOBOTOVICE (okr. Brno-venkov)	M.Geisler	329
TVAROŽNÁ (okr. Brno-venkov)	P.Kos	330
ÚJEZD U BRNA (okr. Brno - venkov)	M.Geisler	331
ÚJEZD U BRNA (okr. Brno - venkov)	M.Geisler	331

DOBA ŽELEZNÁ

BRATČICE (okr. Brno-venkov)	P.Kos	337
BRATČICE (okr. Brno-venkov)	P.Kos	339
BRNO (okr. Brno-město)	P.Vitula	339
DAMBOŘICE (okr. Hodonín)	M.Geisler	341
DOLNÍ VĚSTONICE (okr. Břeclav)	S.Stuchlík	341
DOLNÍ ÚJEZD (okr. Přerov)	P.Vitula, M.Kalábek	342
DRNOVICE (okr. Vyškov)	B.Mikulková	344
DRNOVICE (okr. Vyškov)	B.Mikulková	344
HERŠPICE (okr. Vyškov)	P.Kos	347
JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU (okr. Třebíč)	P.Obšusta	348
KUČEROV (okr. Vyškov)	B.Mikulková	348
MODŘICE (okr. Brno - venkov)	M.Geisler	349
MORAVSKÉ BRÁNICE (okr. Brno-venkov)	P.Vitula	349
NOVÉ BRÁNICE (okr. Brno-venkov)	P.Vitula	350
PŘÁSLAVICE (okr. Olomouc)	P.Vitula, M.Kalábek	350
PŘEROV II - PŘEDMOSTÍ (okr. Přerov)	Z.Schenk	351
PŘÍLOŽANY (okr. Třebíč)	P.Obšusta	352
SYROVICE (okr. Brno-venkov)	P.Kos	353
TVAROŽNÁ (okr. Brno - venkov)	P.Kos	354
URČICE (okr. Prostějov)	Z.Čizmář	355

DOBA ŘÍMSKÁ A STĚHOVÁNÍ NÁRODŮ

BOHDALICE (okr. Vyškov)	B.Mikulková	359
HODĚJICE (okr. Vyškov)	P.Kos	360
KOZLANY (okr. Vyškov)	B.Mikulková	360
MUŠOV (okr. Břeclav)	B.Komoróczy	360
MUŠOV (okr. Břeclav)	B.Komoróczy	366
SLAVONÍN (okr. Olomouc)	M.Šmíd	370

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

BLANSKO (okr. Blansko)	J.Doležel	373
BOSKOVICE (okr. Blansko)	J. Sadílek	375
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	375
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	375
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	377
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	378
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	378
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	379
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	380
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	380
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	381
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	382
BRNO (okr. Brno-město)	R. Procházka	383
BRNO (okr. Brno-město)	M. Peška	384
BRNO (okr. Brno-město)	M. Peška	384
BRNO (okr. Brno-město)	M. Peška	385
BRNO (okr. Brno-město)	M. Peška	385
BRNO (okr. Brno-město)	R. Zatloukal	386
BŘEZINA (okr. Blansko)	P. Kos	386
BUKOVANY (okr. Hodonín)	M. Hložek	387
DOLANY (okr. Olomouc)	M. Kalábek	388
DOLNÍ KOUNICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	388
DOLNÍ KOUNICE (okr. Brno-venkov)	P. Kos	390
DOUBRAVNÍK (okr. Žďár n. Sázavou)	J. Doležel	391
HLÍNA (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	392
HOLŠTEJN (okr. Blansko)	J. Doležel	395
HOLUBICE (okr. Vyškov)	P. Vitula	396
HORÁKOV (okr. Brno-venkov)	P. Kos	396

HOŘICE (okr. Blansko)	J. Doležel	398
HRÁDEK (okr. Znojmo)	J. Doležel, J. Horák	399
HRANICE (okr. Přerov)	J. Kohoutek	401
IVANČICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	401
IVANČICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	404
IVANČICE - ALEXOVICE (okr. Brno-venkov)	P. Vitula	404
IVANČICE - LETKOVICE (okr. Brno-venkov)	P. Vitula	405
IVANČICE - ŘEZNOVICE (okr. Brno-venkov)	P. Vitula	406
JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU (okr. Třebíč)	P. Obšusta	406
JAVORNÍK (okr. Jeseník)	Z. Brachtl	407
JAVORNÍK (okr. Šumperk)	Z. Brachtl	409
JEMNICE (okr. Třebíč)	R. Zatloukal	410
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	412
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	414
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	415
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	417
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	418
JIHLAVA (okr. Jihlava)	R. Zatloukal	419
JINDŘICHOV NA MORAVĚ (okr. Šumperk)	M. Rychlý, Z. Brachtl	422
JIŘÍKOVICE (okr. Brno-venkov)	P. Vitula	422
KAROLÍN (okr. Blansko)	J. Doležel	423
KOZLOV (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Doležel	424
KRÁSENSKO (okr. Vyškov)	J. Doležel, E. Černý	425
KRHOV (okr. Třebíč)	P. Obšusta	426
LEŠANY (okr. Prostějov)	P. Fojtík	426
LIPNÍK NAD BEČVOU (okr. Přerov)	P. Vitula	427
MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	427
MIKULOV (okr. Břeclav)	P. Vitula	428
MITROV (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek	428
MLADOŇOVICE (okr. Třebíč)	P. Obšusta	429
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	R. Procházka, P. Kos	429
MODŘICE (okr. Brno-venkov)	R. Procházka	430
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P. Kos	430
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P. Kos	433
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P. Kos	435
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)	P. Kos	436
MOLENBURK (okr. Blansko)	J. Doležel	437
MORAVSKÉ BUDĚJOVICE (okr. Třebíč)	P. Obšusta	438

NAPAJEDLA (okr. Zlín)	J. Kohoutek, R. Kadlčíková	439
NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU (okr. Třebíč)	P. Obšusta	439
NOVÝ JIMRAMOV (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek, L. Belcredi	439
OCHOZ (okr. Brno-venkov)	P. Kos	440
OLOMOUC (okr. Olomouc)	R. Zatloukal	442
OLOMOUC (okr. Olomouc)	Z. Čižmář, J. Kohoutek	444
OPAVA (okr. Opava)	H. Teryngerová	446
OŘECHOV (okr. Brno-venkov)	P. Vitula	449
PETROVICE (okr. Blansko)	J. Doležel	450
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	M. Šmíd	450
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	Z. Čižmář	451
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	M. Šmíd	452
PROSTĚJOV (okr. Prostějov)	Z. Čižmář, M. Šmíd	452
PŘEDKLÁŠTEŘÍ (okr. Brno-venkov)	J. Doležel	453
ROUCHOVANY (okr. Třebíč)	P. Obšusta	455
RUDOLEC (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek	457
RUMBERK (okr. Blansko)	J. Sadílek	458
SLAVKOV (okr. Vyškov)	P. Vitula	459
SLAVONÍN (okr. Olomouc)	M. Šmíd	460
SUCHDOL (okr. Blansko)	J. Sadílek	460
SVATOBOŘICE-MISTRÍN (okr. Hodonín)	M. Hložek	461
ŠAKVICE (okr. Břeclav)	P. Kos	461
ŠÍŠMA (okr. Přerov)	J. Peška, M. Bém	462
TELČ (okr. Jihlava)	P. Kos, M. Bálek	462
TŘEBÍČ (okr. Třebíč)	P. Obšusta	463
TŘEBÍČ (okr. Třebíč)	P. Obšusta	463
TÝN NAD BEČVOU (okr. Přerov)	J. Kohoutek	463
UHERČICE (okr. Břeclav)	P. Vitula	464
UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	464
UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek	465
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	R. Procházka	465
UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)	J. Kohoutek, D. Merta	467
VALEČ (okr. Třebíč)	P. Obšusta	467
VAVŘINEC (okr. Blansko)	J. Doležel	468
VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Doležel, S. Smutná	469
VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Doležel, S. Smutná	470
VELKÉ MEZIRÍČÍ (okr. Žďár nad Sázavou)	R. Zatloukal	470
VLADISLAV (okr. Třebíč)	P. Obšusta	471
VLKOŠ (okr. Hodonín)	P. Kos	472

VYŠKOV (okr. Vyškov)	B. Mikulková	473
ŽDÁNICE (okr. Hodonín)	P. Vitula	474
ŽDÁREC U TIŠNOVA (okr. Žďár nad Sázavou)	J. Sadílek	474

SPECIÁLNÍ METODY

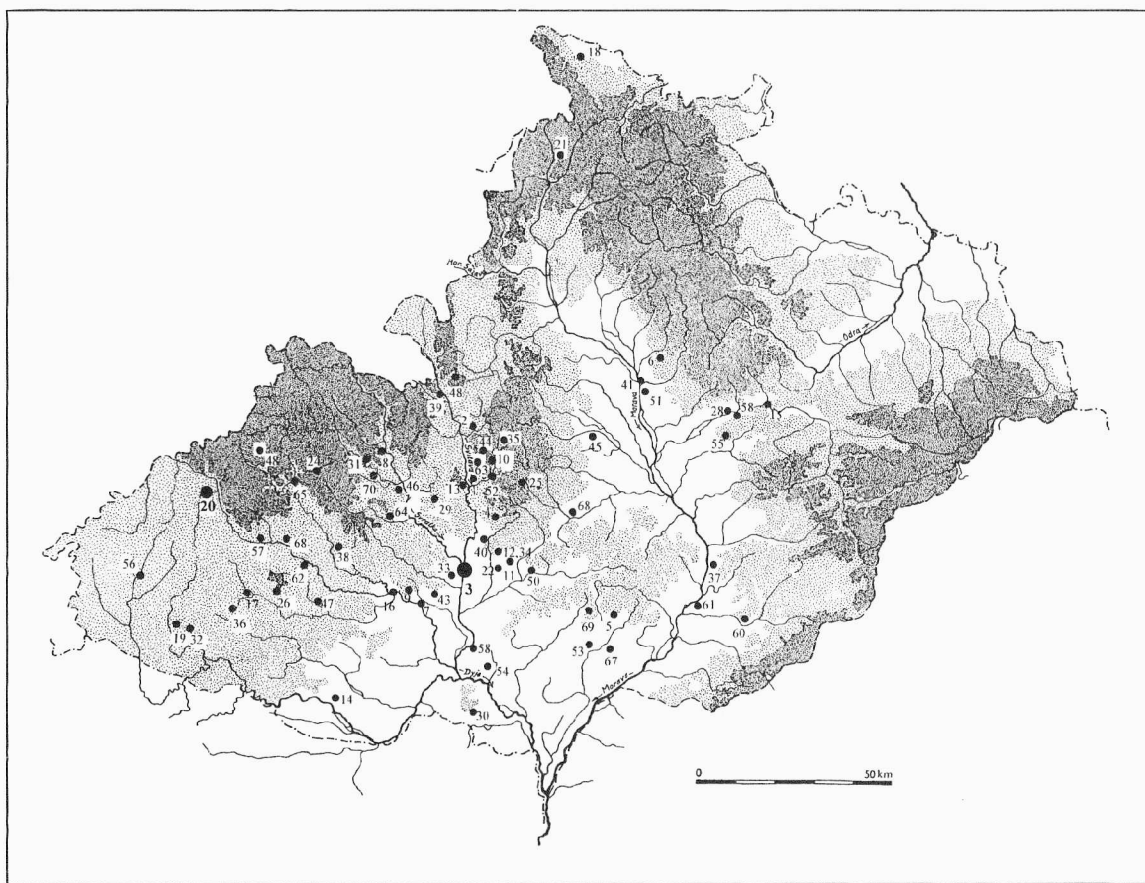
J.Svoboda	Etnoarcheologický výzkum v Lanashuhaia (Ohňová země, Argentina)	479
V.Hašek, R.Krajíc, W.Steeger, J.Tomešek	Archäologische Forschungen und geophysikalische Prospektion auf der oberen Burg Treuchtlingen, Stadt Treuchtlingen, Lkr. Weissenburg-Gunzenhausen	482
V.Hašek, R.Nekuda	Archeogeofyzikální prospekce v areálu ZSV Mstěnice u Hrotovic, okr. Třebíč	496
J.Dvořák	Modřice u Brna - pozůstatek biskupského dvorce a románský kostel sv. Gotharda - horninový stavební materiál	504
J.Kovárník	Výsledky letecké archeologie na Moravě v r. 1995	505
J.Kovárník	Výsledky letecké archeologie na Moravě v r. 1996	516
Z.Brachtl, J.Večeřa,	Terénní archeologický průzkum středověkých důlních děl na Zlatohorsku (okr. Jeseník)	518
V.Sládek, M.Sedláček, M.Vystrčilová	Fragment lidské lebky ze Stánské skály IIIa (neolit): Předběžná studie	521

ZPRÁVY O ČINNOSTI

J.Doležel	Z činnosti Archeologického ústavu AV ČR Brno v letech 1995-1996	531
J.Svoboda	Středisko pro paleolit a paleoetnologii při AÚ AV ČR Brno	534
P.Škrdla	Mladý paleolit v oblasti středního Dunaje	535
L.Jarošová	Konference ESF: Paleolitické osídlení Evropy mezi 30-20 000 lety	536
A.Přichystal	Zpráva o činnosti skupiny geoarcheologie na katedře geologie a paleontologie PřF MU v Brně za léta 1995-1996	537

**PŘEHLED VÝZKUMŮ NA
MORAVĚ A VE SLEZSKU
V LETECH 1995 - 1996**

STŘEDOVĚK A NOVOVĚK

1 - Blansko, 2 - Boskovice, 3 - Brno, 4 - Březina, 5 - Bukovany, 6 - Dolany, 7 - Dolní Kounice, 8 - Doubravník, 9 - Hlína, 10 - Holštejn, 11 - Holubice, 12 - Horákov, 13 - Hořice, 14 - Hrádek, 15 - Hranice, 16 - Ivančice, Ivančice-Alexovice, Ivančice-Letkovice, Ivančice-Řeznovice, 17 - Jaroměřice nad Rokytnou, 18 - Javorník, 19 - Jemnice, 20 - Jihlava, 21 - Jindřichov na Moravě, 22 - Jiřkovice, 23 - Karolín, 24 - Kozlov, 25 - Krásensko, 26 - Krhov, 27 - Lešany, 28 - Lipník nad Bečvou, 29 - Malhostovice, 30 - Mikulov, 31 - Mitrov, 32 - Mladoňovice, 33 - Modřice, 34 - Mokrá, 35 - Molenburk, 36 - Moravské Budějovice, 37 - Napajedla, 38 - Náměšť nad Oslavou, 39 - Nový Jimranov, 40 - Ochoz, 41 - Olomouc, 42 - Opava, 43 - Ořechov, 44 - Petrovice, 45 - Prostějov, 46 - Předklášteří, 47 - Rouchovany, 48 - Rudolec, 49 - Rumberk, 50 - Slavkov, 51 - Slavonín, 52 - Suchdol, 53 - Svatobořice-Mistřín, 54 - Šakvice, 55 - Šišma, 56 - Telč, 57 - Třebíč, 58 - Týn nad Bečvou, 59 - Uherčice, 60 - Uherský Brod, 61 - Uherské Hradiště, 62 - Valeč, 63 - Vavřinec, 64 - Velká Bíteš, 65 - Velké Meziříčí, 66 - Vladislav, 67 - Vlkoč, 68 - Vyškov, 69 - Ždánice, 70 - Žďárec u Vyškova

BLANSKO (okr. Blansko)

Farní kostel sv. Martina. Středověk, novověk. Průzkum a dokumentace vnějších zdív kostela při obnově omítek.

V měsících červenci a srpnu roku 1996 byla při obnově vnějších omítek zkoumána sérií podpovrchových sond zdíva farního kostela sv. Martina na Starém Blansku. Již v předchozích letech se podařilo zdokumentovat situace odkryté na západním štítovém průčelí lodi kostela a k němu přistavěné barokní věži, v sezóně 1996 byla pozornost zaměřena na vlastní loď a presbyterium s dvojicí bočních oratoří. Průzkum byl limitován ponecháním stávajících tvrdých omítek s břizolitovým přetahem na velké většině plochy fasád, nově pouze přetíraných. Vlastní zdíva tak byla bezprostředně přístupná pouze v přízemním pásu 90 - 190 cm vysokém, kde byly veškeré mladší omítky odstraněny z důvodů izolace, a dále ve dvou 85 cm širokých, od země až po hlavní římsu jdoucích pásech na boční severní i jižní straně lodí, v místě obnovovaných barokních pilastrů. Proto bylo na jižní boční fasádě lodí vedle starších sond L. Konečného (SÚPPOP Brno), J. Merty (TM Brno) a F. Vichy (PÚ Brno) pro objasnění architektonického vývoje stavby položeno několik dalších podpovrchových sond, celkem bylo vyhodnoceno 15 takovýchto průzkumných zásahů do omítek.

Nejstarší zachovanou částí vícekrát přestavované a opravované architektury se ukázal být úsek mezi západním a středním oknem jižní boční stěny lodí, ve kterém bylo zachováno pod barokní cihelnou plentou kvádríkové zdivo románské fáze, stavěné z pískovcových kvádrů podélného formátu (přibližně 34 x 17 x 16 cm), spojených mimořádně kvalitní bělavou vápennou maltou. Na zdivu, zachovaném v délce 4,25 m a jdoucím až 6,25 m vysoko nad dnešní úroveň povrchu, se díky baroknímu přeplentování zachovaly nejméně tři vrstvy původních omítek, svíslé hrubě hlazených a roztíraných, z nichž nejstarší, bělavě okrová, je charakteristická silnou příměsí písčitých zrn o velikosti 0,5 - 2,0 mm, následující vrstva má pak slabě narůžovělý nádech a svrchní jemnější omítka bělavý tón. Zhruba ve středu mezi oběma barokními okny zachytila navíc již starší sonda F. Vichy původní podélné románské okno o výšce 152 cm a 65 cm široké, s půlkruhovým záklenkem a výraznou šikmou špaletou, o šířce vlastního okenního otvoru ve špaletě ne větší než 22 cm. Zatímco na východě bylo zjištěno zhruba v úrovni západní třetiny středního barokního okna původní jihovýchodní nároží románské lodí, na západě se nepodařilo její primární zakončení zachytit. Druhotně do západní části jižní boční fasády lodí zazděná architektonická reliéfní plastika světce v podélné, půlkruhově zaklenuté nice, lemované plastickým, vlevo zdvojeným pletencem datuje tuto románskou fázi výstavby kostela do období 2. poloviny 12. až 1. třetiny 13. století.

V druhé gotické stavební etapě bylo zdivo původní románské lodí na západě nahrazeno či prodlouženo na dnes zachovanou úroveň úsekem, zděným z velkých, 32 - 35 cm vysokých a 35 - 40 cm dlouhých pískovcových kvádrů, oproti starší fasádě předsazeným o 11 až 8 cm kupředu. Otázkou zůstává, došlo-li již tehdy k vybudování celé na dnešním půdorysu dochované lodí včetně západního štítu, severní stěny lodí a její východní partie od románského nároží směrem k presbyteriu. Vedle typických velkých pískovcových kvádrů se totiž v těchto částech vyskytuje místy i běžné lomové zdivo a je tedy možné, že sjednocení lodí do dodnes existujícího půdorysu bylo dílem až další, nepochybně ještě gotické přestavby. Rozhodně však uvažované prvé, kvádrovým zdivem charakterizované gotické fázi patří ušlechtilé pojednaný, složitěji profilovaný portál, umístěný v jižní stěně lodí jen 2 m od jejího jihozápadního nároží, dochovaný ovšem jen částečně a při obnově v roce 1996 více než z poloviny doplněný. U zachovaného západního ostění portálu byla též odkryta navazující původní architektonická či figurální malba na omítce, provedená na žlutavém podkladě černými liniemi nebo plošně červenou a černou barvou. Nepochybně gotické bylo i objevené velké okno s lomeným záklenkem a šikmou špaletou, otevřené ve zdivu těsně navazujícím na

jihovýchodní nároží románské lodi, při šířce 1,90 - 1,95 m a výšce asi 3,65 členěné nejméně jedním dělicím kamenným prutem a kamennou kružbou v záklenku (vybourané části okenních prutů a kružeb obsahovaly pozdější zazdívkky okna). V gotice rovněž došlo k zaklenutí kostela žebrovými klenbami, fragmenty vlastních pískovcových klenebních klínových žeber s výžlabky uprostřed okosení byly druhotně použity při zdění jižní sakristie, část přízdeňního žebra obdobné profilace se nachází také na přilehlé farní zahradě. Dobu gotické přestavby svatyně a případné její další rozfázování bude asi možné upřesnit až po spolehlivém časovém a slohovém zařazení jihozápadního portálu, dosud datovaného do širokého intervalu od 2. poloviny 13. století až po polovinu 15. věku (srov. Konečný 1981; Samek 1994, 64). Předběžně je možné uvažovat o období konce 13. nebo spíše prvních dvou třetin 14. století, kam by přestavbu kladla i již subtilněji profilovaná klenební žebra.

Výzkum konečně zachytil i další úpravy kostela v 17. - 19. století. Zřejmě již v 17. věku byly zaslepeny všechny starší románské a gotické okenní otvory, románská část jižního průčelí byla přízděním přibližně 9 cm silné cihelné plenty sjednocena s úrovní dalších dílů fasády. Jihozápadní gotický portál nahradil téměř v témže místě širší, zhruba 1,55 m široký a 2,5 m vysoký vstup se segmentovým záklenkem, jehož členité kamenné ostění bylo vyzvednuto z mladších zazdívek. Podle situace zjištěné v prostoru dnešního středního okna jižní stěny lodi kostela byly v té době prolomeny ve zdivech nové okenní otvory typicky raně barokního, téměř půlkruhového tvaru, při výšce cca 1,3 m asi 1,5 - 1,7 m široké, až při sjednocující přestavbě počátkem 18. století nahrazené vyššími okny dnešními (v záklenku tehdy zazděného a výzkumem zachyceného raně barokního okna ve středu fasády se zachovala opět původní omítka s charakteristickým krupičkovitě drsnějším bílým povrchem). Zřejmě někdy v období 17. - počátku 18. století také kostel ztratil žebrové gotické klenby, vybouraný materiál byl pak použit ve zdivu jižní sakristie, stavěné snad v prvním desetiletí 18. věku (ke stavebním dějinám objektu v 18. a 19. století nejúplněji Pilnáček 1927, 334-344).

Výzkumná a dokumentační akce rozšířila sice výrazně vědomosti o bohaté stavební minulosti kostela, bezpečnější závěry však bude možné učinit až po komplexním vyhodnocení v 80. a 90. letech získaných poznatků a dalším archivním průzkumem.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Konečný, L., 1981: Blansko, farní kostel sv. Martina - výzkum románské architektury na Moravě II, Sborník prací filosofické fakulty brněnské university, řada uměnovědná F 25, 55.

Pilnáček, J., 1927: Paměti města Blanska a okolních hradů. Blansko.

Samek, B., 1994: Umělecké památky Moravy a Slezska I (A-I). Praha.

Resumé:

Pfarrkirche St. Martin. Mittelalter, Neuzeit. Untersuchung und Dokumentation der Außenmauerwerke der Kirche bei der Renovierung der Putze.

Bei der Renovierung der Außenputze der Kirche wurden im Juli und August 1996 die älteren architektonischen Phasen des Objekts dokumentiert. Ein Teil des Mauerwerkes der südlichen Wand des Schiffes mit einem halbkreisig gewölbten Fenster gehörte schon zum romanischen Zeitabschnitt von der 2. Hälfte des 12. Jahrhunderts bis dem 1. Drittel des 13. Jahrhunderts (es wurde auch eine architektonische Figuralplastik eines Heiligen gesichert, die in der Nische in der Mauer komponiert wurde). Während des gotischen Umbaus der Kirche am Ende des 13. Jahrhunderts oder in der 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts wurde das Schiff erweitert und mit Rippengewölbe gewölbt. Aus diesem Zeitabschnitt erhielten auch ein Teil des reich profilierten Portals im südöstlichen Teil des Schiffes und ein später vermauertes Fenster mit Steinmaßwerken. Vielleicht folgten weitere gotische Herrichtungen, dann kam es im Laufe des 17. und 18. Jahrhunderts zum Gesamtumbau der Kirche im Barockstil.

BOSKOVICE (okr. Blansko)

Boskovice. Středověký hrad. Povrchový průzkum.

Při opakované informativní návštěvě areálu rozsáhlé zříceniny středověkého a renesančního hradu nad Boskovicemi bylo povrchovým sběrem získáno několik zlomků středověké keramiky. Tato byla nalezena v zásypu nádvoří při vstupu do nejnižše položených sklepních prostor v jižní části hradního jádra. Jde převážně o tuhovou keramiku, rámcově datovatelnou do období 2. poloviny 13. století. Přestože se zlomky nenacházely v místech původního uložení, na uvedené místo se dostaly v průběhu terénních úprav během 16. století, kdy byla úroveň nádvoří uměle o několik metrů zvýšena a zbylé konstrukce nad terénem renesančně přestavěny, lze předpokládat, že materiál určený k zásypu nádvoří byl získáván při terénních úpravách vnějšího obvodu hradu a při výstavbě renesančního pásu opevnění. Má tedy souvislost s touto lokalitou, vzniklou tak již v průběhu 2. poloviny 13. století, přestože mnohdy bývá její vznik datován až do období o 100 let mladšího.

Při stavebních úpravách prostor, těsněji navazujících na severní straně ke vstupní bráně, považované dosud za renesanční, byla zjištěna existence armovaného nároží, uloženého oproti nádvornímu průčelí poněkud hlouběji. Bloky pískovce, užitě při armování, jsou pečlivě opracovány, zdivo je výhradně z lomového kamene. Nález dokládá nutnost provedení nového stavebně historického průzkumu, který by mohl odhalit dosud neznámé prvky vývoje areálu.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Resumé:

Boskovice (Bez. Blansko). Mittelalterlicher Burg. Terrainbegehung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Václavská, parcela č. 1716. Raný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Před jižní frontou domů v západní části Václavské ul. byly dokumentovány v desetimetrovém úseku výkopu pro plynové potrubí mladohradištní vrstvy.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Václavská Str. Frühmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Biskupská, Šilingrovo náměstí, parcela č. 372, 486. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum byl prováděn ve výkopech pro parovod, přičemž zčásti šlo o znovu otevřenou starou rýhu; šířka činila 2,5 - 4 m, hloubka většinou kolem 2 m. Předložená stat' se týká I. etapy, zahrnující trasu vozovkou Šilingrova nám. a Biskupské ul. Podloží tvoří sprašové hlíny, terén klesá od východu k západu. Lokalita se nachází na exponovaném Z svahu návrší Petrov.

Ve výkopech v prostoru Šilingrova nám. nebyly zaznamenány žádné archeologické situace, pouze sterilní sprašové podloží. Obdobná situace byla zaznamenána i v dolní části Biskupské ul. Teprve v rozšířené části této ulice, která dostala dnešní podobu na počátku 20. stol., byly sporadicky zaznamenány archeologické situace. Topografická rekonstrukce zde

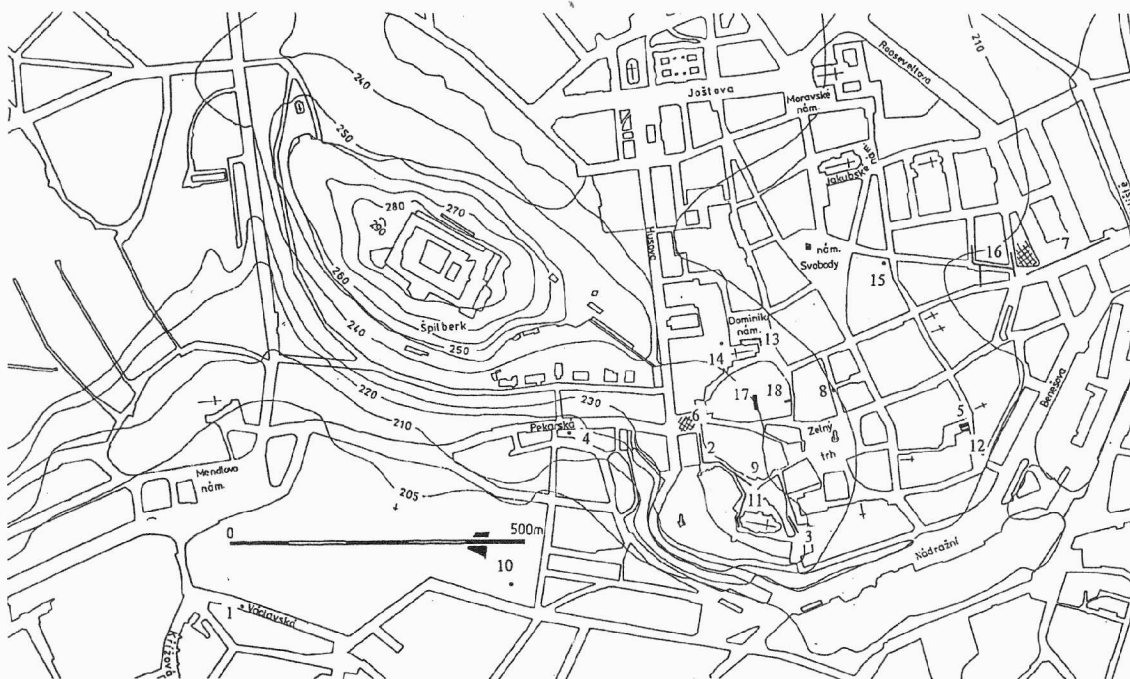
nebyla dosud provedena, nicméně na základě rekonstrukčních map sestavených O.Vičarem lze soudit, že městská hradba procházela v linii V zdi objektu Husova ul. č. 2, tedy při vozovce Biskupské ul. ve směru SSZ - JJV. Z písemných pramenů 14.-15.stol. není jasné, jak bylo zastavěno území SZ od domů č. 8,9 v Biskupské ul.

Přímo před objektem I. stomatologické kliniky byla prořata rozsáhlá jáma 500 o šířce kolem 9m, v jejíž severní části se nachází masivní zeď 902. Jižní okraj útvaru vymezovala zeď 901. Objekt byl pozorován pouze ve V stěně výkopu (P1). Další jáma 502, vymezená zdí 903 a obsahující zeď 904 je rovněž obtížně interpretovatelná - snad zbytek sklepa? Zánik celého útvaru spadá do pol. 16.stol., v zásypu byly zaznamenány četné zlomky glazovaných kachlů. Dále lze uvést zbytek asi odpadní jámy č. 501 z 13./14. - 14. stol. Pouze zcela fragmentárně - v depresi nejasného původu v JV úseku výkopu - byla zachycena vrstva . 114 s nálezy 1.pol.13. stol. Doklady staršího osídlení nebyly zjištěny.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Biskupská Str., Šilingrovo Platz. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

Obr.1. Archeologické výzkumy v historické části Brna v letech 1995 a 1996

1. Václavská, ul. parcela č. 1716 (R.Procházka); 2. Biskupská ul., Šilingrovo nám., parcela č. 372, 486, 1.etapa parovodu (R.Procházka); 3. Petřov č.2, parcela č. 315 (R.Procházka); 4. Pekařská ul. č 23, parcela č. 1170 (R.Procházka); 5. Josefská č.8, parcela č. 226 (R.Procházka); 6. Šilingrovo nám., parcela č. 486 (R.Procházka); 7. Malinovského nám., Koblížná ul., parcely č. 94, 128; 8. Radnická ul., parcela č. 430 (R.Procházka); 9. Biskupská ul. parcely č. 320, 372, parovod- 2.etapa (R.Procházka); 10. Pekařská ul. č. 53, parcela č. 1752/1 (R.Procházka); 11. Petřov, parcela č. 316, 321 (R.Procházka); 12. Josefská ul č.10, Františkánská ul. č.8, parcela.č. 569, 570 (R.Procházka); 13. Dominikánské nám., parc. Č. 209 (M.Peška); 14. Dominikámské nám. 1, parc. Č. 503 (M.Peška); 15. Koblížná 4, parc. č. 143 (M.Peška); 16. Jánská, Koblížná, Pohořelec, Sukova, Vachova, parc. č. 89, 90, 132, 133, 136, 141/1 (M.Peška); 17. Starobrněnská 10, parc. č. 476 (R.Zatloukal); 18. Mečová 6, parc. č. 450 (O.Šedo)

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Petrov č.2, parcela č. 315. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Terénní práce byly zahájeny až v hotových výkopech pro kanalizaci, přičemž nejsevernější úsek mezi stavbou 02 (zdi 924-927) a ohradní zdi byl dokonce již zasypán. Ani druhá etapa výkopů nebyla navzdory předchozímu upozornění včas nahlášena. Došlo tak ke zbytečnému narušení zdi 925 do hloubky cca 0,9 m.

Odborný geologický průzkum nebyl k dispozici, podloží lze charakterizovat jako svahové písčité hlíny s četným zastoupením úlomků hornin metabazitové zóny, tvořící vlastní jádro návrší Petrov. Bylo dosaženo pouze u profilů P7, 7a, 9, 9a, 10.

Výkopy porušily poměrně členité souvrství, které bylo v celém rozsahu prořato pouze výkopem kanalizační šachtice na V okraji (profily P7 - 10). Na podloží zde nasedaly nevýrazné vrstvy 139, 140 se slabě zastoupenými sídlištními doklady. Keramické nálezy nelze klást hlouběji než do pokročilé 2. pol. 13., eventuálně i 1. pol. 14. stol. Obdobně lze datovat i vyšší vrstvy, nejmladší se snad vytvářely ještě ve 2. pol. 14. stol. Výjimkou je vrstva 125 z 2. pol. 16. stol., která mohla být výplní většího renesančního zásahu. Vzhledem k přerušení souvislosti výkopy nebylo možné zcela jednoznačně propojit jednotlivé sledy vrstev.

K nejstarším aktivitám patří rovněž zděný objekt 02, tvořený úseky zdi 924, 925, 926, 927. Cihlová stavba pravoúhlého půdorysu, členěná jednou vnitřní zdí rázu klenutého pasu byla odkryta jen zčásti, a to jen vně, takže její funkce zůstává nejasná. V zásypu nebyly nalezeny křemenné valouny, typické pro obdobně konstruovaná teplovzdušná zařízení. Navíc poloha na úzké terase při absenci stop po stavbě, v níž by byla takové otopné zařízení umístěno, nesvědčí pro tuto možnost. Zdivo nebylo sekundárně přepáleno, jak bývá obvyklé u rovněž konstrukčně blízkých cihlářských pecí. Snad jde o jiné vyhřívací zařízení pro procesy vyžadující nižší teplotu, jako je např. udírna. Stratigrafická pozice stavby není zcela jasná, většina vrstev profilů P7,7a je patrně mladší, počínaje nejspíše již vr. 127. Podle tvaru cihel lze uvažovat o posazení základu objektu na podloží 141 nebo vr. 139, 140 ještě ve 13. stol. Po zániku objektu následovalo jeho zasypání a s tím související zvyšování úrovně celé terasy. Vše proběhlo relativně rychle v průběhu 14. stol.. Je pravděpodobné, že vr.126 a 144, případně 131 - 144, 132 - 146, 28 - 149 lze navzájem synchronizovat, i když eventuální totožnost vzhledem k přerušení výkopy není možné s jistotou určit. Navážkový ráz potvrzují i kumulace cihel ve vr. 129, 128a v profilu P7a, P9. Ne zcela kontinuální zvyšování terénu však potvrzuje ohniště 150a,b v profilu P7. Na V okraji plošiny byl výkopy rozrušen Z líc gotické kamenné zdi 928, zapuštěné snad již do vr. 128, 143-130, vymežující na V parcelu. Nejmladší aktivitu představuje vr. 125 s nálezy 2. pol. 16. stol., středověké vrstvy však povětšinou jdou až k vyrovnávací vrstvě písku (101a) pod dlažbou. Ne zcela jasný je rozsah mazanicové vrstvy 123, pokračující podle nálezů ve výkopcích podél rýhy dále na S, kde však byl v době výzkumu již výkop zasypán.

Navzdory nevelkému rozsahu přinesl výzkum závažné poznatky k osídlení východního svahu Petrova. Nelze zde zjevně počítat s osídlením z doby počátků města v 1.pol. 13. stol. v rozsahu, běžném v jiných částech historického jádra. Sídlíštní aktivita narůstá až koncem 13. stol., kam náleží zejména mimořádně pozoruhodný cihlový objekt 02. Patrně v téže době vznikl i unikátní, dobře dochovaný gotický sklep pod č. 2.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Petrov Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Pekařská č. 23, parcela č. 1170. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán výstavbou nového objektu "Zemského a regionálního ředitelství" firmy stavebníka na místě předchozího objektu. Staveniště se nachází na dosti strmém svahu při jižním okraji Pekařské ulice. Již předchozí stavba, patrový nájemní dům z 19.stol., byla posazena do umělého zářezu ve svahu, který zničil většinu nálezových situací vyjma bloku zachovaného terénu do vzdálenosti přibližně 3,5m od uliční čáry. Tento terénní blok byl novostavbou zúžen o necelý 1m a stěna výkopu dokumentována pracovníky ÚAPP Brno.

Po začištění stěny se projevil členitý souvrství, nasedající na žlutou svahovou hlínu již bez antropogenních prvků. Bohužel pouze z vrstev 104, 106, 121, 127 byly získány archeologické nálezy převážně ze 16. stol., pouze z kontextu 124 z 14. - 15. stol. Souvrství vrstev překrývajících a vyplňujících jámu 502, porušovaly stratigraficky nejmladší jámy 500, 503. Některé výplně, zvl. 119, 120, 124, obsahovaly organickou příměs, naznačující odpadní a fekální charakter příslušných jámových objektů. Je pravděpodobné, že šlo o dvorek zástavby původně stojící pouze při ulici Kopečné. Vzhledem k absenci nálezů z nejstarších vrstev se nepodařilo datovat počátky osídlení na lokalitě, lze uvažovat přinejmenším o 14. stol.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Pekařská Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Josefská č.8, parcela č. 226. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalita se nachází při jihovýchodním okraji historického jádra, na mírném východním svahu plošiny nad inundací.

Záchranný výzkum byl vyvolán komplexní rekonstrukcí objektu po demolici celé nadzemní části. Plošně byla zkoumána východní, povětšinou nepodsklepená část parcely na západní straně byl kompletně odkryt sklep C zasypaný nejpozději v 1.pol.17. stol. (celkem cca 60 m²). Ve výkopové šachtici pro výtah při Z obvodové zdi sklepa C byly pouze dokumentovány a vzorkovány profily ve dvou etapách výkopu.

První fázi představovala pec v jámě 548 (struktura 01) a jáma 535, některé kúlové jámy, jakož i vrstva 119 a snad i některé další v jejím nadloží. Úplný počátek osídlení datují sporadické střepy ve vr. 119 do 1.pol., 13. stol., patrně ještě do 1. třetiny. Časově nedaleko lze klást i nálezy ze zásypových vrstev jam 535 a 548. Nebylo bohužel možné dostatečně určit vztah vrstev k nejstarším zahloubeným objektům v střední části východní plochy. 2. fázi lze ztotožnit s vápenkou 523, která zanikla ještě před pol. 13. stol. podle nálezů s naprostou převahou keramiky hradištní tradice. 3. fázi reprezentuje struktura 02 v jámě 524, snad výrobní objekt s obezděnou pecí, který již porušil vápenku 523. 4 fázi představovala jímka 525, porušující již zdivo 910 a struktury 02. Zdá se, že svrchní část jímky 525 (vr. 209) vznikla zhruba současně se svrchní částí výplně objektu 02 (vr.204, 207), byť objekt 02 patrně ztratil funkci již dříve. Patrně do některých z prvních tří fází patří i jámy 532, 542 ve střední části staveniště, zachycené pouze v S stěně výkopu. Teprve 5 fáze znamenala nástup rychlého nárůstu terénu. Poslední zásypová vrstva jámy č. 524 zvedla terén v čele parcely, snad přibližně současně vznikaly západně od ní vr. 157, 118, 126. 6. fáze znamenala výstavbu nadzemního dřevohlinitého domu, z něhož se dochovaly pouze podlahy a požárové destrukce.

Zatímco mimo jámu 524 ležely podlahy patrně na vr. 157 a 171, dále na 190 a 110 (lze rozlišit snad 3 úrovně), nad proklesávající výplní jámy 524 bylo užito homogenních žlutých hlín sprašového původu, v nichž se daleko lépe podařilo rozlišit 4 úrovně v rámci vr. 132, 142. Teprve na povrchu vr. 142 a 110 byla doložena mohutná požárová destrukce 129, dokumentující zánik stavby. Daleko slabší požárové vrstvy 104, 142 v nadloží (7. fáze), související snad též s vr. 109 pronikající již do zásypu jámy 517 (529), jakož i naopak starší vr. 137 mohou být pouhými planýrkami. Projevy 8. fáze s dílčími etapami jsou terénní úpravy 105, 105a, sídlištní vrstva 124, zásobní jáma 528 a drobné sídlištní jámy (502, 504 aj.). 9. fáze znamená vyhloubení jímky 500 kolem pol. 15. stol. Zdánlivě takřka současná jáma 517 (529), patrně s funkcí obilnice jako jáma 528, patří nejspíše rovněž do 8. fáze. Nelze vyloučit, že její zásyp proklesl a byl dorovnán vrstvami 350, 178. Tím mohl vzniknout dojem, že je stratigraficky mladší než vr. 101. Každopádně obě obilní jámy spadají ještě do přelomu 13./14. stol. nejpozději snad do 1.pol. 14. stol. a uzavírají starší dynamický vývoj struktury osídlení v přední části zástavby. Planýrky 100, 101 uzavírají nárůst terénu v pozdní gotice (10. fáze). Na V okraji šly pouze do úrovně novověké zdi 901, dále východněji bylo dokumentováno členité souvrství patrně již komunikačních a dorovnávacích vrstviček (vr. 274 - 280). Je zjevné, že až do 15. stol. neexistovala dnešní severní parcelní hranice. K jejímu vymezení došlo až výstavbou domu, jehož součástí byl kamenný, plochostropý sklep C (struktura 03), zapuštěný až do vr. 100, případně 101. Nedošlo k tomu patrně dříve než ve 2.pol. 15. stol. (11. fáze). Tento suterén zahrnoval původně i plochu barokního sklepa D ve střední části staveniště, před jehož výstavbou byl sklep C zasypán. Stalo se tak podle mincí a keramiky ještě v 1. třetině 17. stol. Součástí sklepa 03 byla i vyzděná jáma 536, umístěná v J rohu, jejíž plenta přesahovala úroveň podlahy. Jaký měla charakter zástavba 2.pol. 15. - 1.pol. 17. stol. v přední části parcely, se nepodařilo zjistit. Velmi pravděpodobně byly eventuální pozůstatky zlikvidovány hloubením základů novověkého domu. Ostatně mohlo jít i o stavbu v této části rovněž jen dřevohlinitou, např. hrázděnou.

Složité souvrství v západním sektoru vně (jižně) sklepa C lze na stratigrafii V části parcely napojit jen prostřednictvím zdi 907a, což je zcela nedostatečné. Proto se zde zřídáme podrobné periodizace. Jámy 552, 533, 537, nepochybně středověké, a následné souvrství patří vlastně již sousední parcele domu č. 10, dvornímu traktu č. 8 naproti tomu patří obrovská jáma 549 z 14. stol. V 15. stol. se nad jejím zásypem vytvořily vrstvy 311, 312, 337, 338, 334, 336, přičemž vr. 311 obsahovala minci Albrechta Rakouského z let 1423 - 1435. Teprve patrně do vr. 337 byla zapuštěna zeď 906a sklepa C. K nejmladším aktivitám náleží také jáma 543 se zásypem z 2.pol. 16. - 1.pol. 17. stol.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Josefská Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Šilingrovo náměstí, parcela č. 486. Pozdní středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V souvislosti s rekonstrukcí vozovky a inženýrských sítí v prostoru náměstí na JZ okraji městského jádra byl dokumentován řez sklepem a řada porušených útržků zdí, náležejících dnes již odstraněné zástavbě u Brněnské brány. Jeden z výkopů prořal barokní fortifikaci s mohutnou plentou ze smíšeného zdiva. Zmíněné nálezoové situace se nacházely takřka bezprostředně pod dnešním povrchem terénu.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Šilingrovo Platz. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Malinovského náměstí, ulice Kobližná, parcely č. 94, 128. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Výzkum byl vyvolán ražbou kolektoru pod vozovkou. Trasa probíhala většinou východně historického jádra kolmo na linii hradebního okruhu, jehož dvě pásma proťala a skončila před někdejší „Brankou“ ve vnitřním opevnění. Ve sledovaném úseku o délce cca 170 m bylo dokumentováno 29 příčných profilů. V nejvýchodnější třetině se podařilo překvapivě zachytit členitá středověká souvrství, náležející málo známé zástavbě předměstí před „Brankou“ v prodloužení předměstské ulice „Cejl“. Středověké a novověké vrstvy spočívaly na černozemním půdním typu, který se utvořil na sprašovém podloží.

Byl též dokumentován řez plentou barokní kurtiny a patrně parkánové hradby s baštou. Na západním okraji úseku byly zachyceny fluvialní uloženiny související pravděpodobně s dnes již neexistujícím Městským potokem.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Malinovského Platz, Kobližná Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Radnická ulice, vozovka, parcela č. 430. Přelom raného a vrcholného středověku. Sídliště. Záchranný výzkum.

Drobný výkop k inženýrským sítím zachytil před budovou Staré radnice sídlištní jámu s nálezy keramiky 12./13. stol. Objekt náleží nepochybně k předlokačnímu sídelnímu okrsku, který byl zachycen r. 1990 na nádvoří Staré radnice (Loskotová 1993).

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Literatura:

Loskotová ,I.1993: Než vznikla Stará radnice, Forum Brunnense 1993, 207 - 215

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Radnická Str. Früh- und Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Biskupská - vozovka, parcely č. 320, 372. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum byl vyvolán komplexní rekonstrukcí vedení parovodu, úsek M 186 /02, Petrská - Biskupská - Šilingrovo náměstí. Výzkum se v terénu omezil většinou na dokumentaci a vzorkování profilů, pouze v místě porušeného vstupu do středověkého suterénu byla provedena drobná sondáž.

Sledování trasy výkopu dále východním směrem v návaznosti na etapu z r. 1995 nepřineslo závažné archeologické poznatky až po terasu před trávníkem v místě již neexistujících domů na jižní straně ulice (nyní parcela č. 320). Šlo o 4 objekty, které navazovaly na dům Petrov č. 1 západním směrem, odděleny pouze přístupovým schodištěm s pozdně gotickou branou (někdejší č. 276 - 279 v plánu města z r. 1825). Většina informací pochází z profilu P5 v délce 20,3 m podél J stěny výkopu parovodu v parcele 320. Nejstarší vrstvy složitěho souvrství lze keramikou datovat do 13./14. - 1.pol. 14. stol. Jde o spodní vrstvy 122, 123. Patrně současné jsou i vr. 126, 138. O něco starší by měl být zásyp jámy 504 s podílem keramiky pozdně hradištní tradice. Z vrstev 117 - 120, 134 se nepodařilo získat nálezy. Souvrství 14. stol. bylo porušeno snad ještě gotickým zdívem č. 905, příslušným k domu č. 277. Tamtéž patří patrně též výkop 502, snad zbytek vytěženého zdiva, i podstatně mladší zeď 906, která porušuje již zásypy 127 - 129, 131 z 15./16 - 1.pol. 16. stol. Tyto vrstvy jsou naopak mladší než zeď 905. Do 16. stol. patří i zásyp jámy 503 (132). Návaznost na další zdivo 908, 908a-c byla přerušena novodobými zásahy. Jde o nejcennější architektonické fragmenty zjištěné výzkumem - vstup do gotického sklepa rámcově z 14. - 15. stol., patrně součástí domu č. 278. Suterén, jehož podlaha nebyla zachycena, byl zasypán náleзовě bohatou vrstvou 115 z 15./16. pol. 16. stol. Zhruba z téže doby může pocházet i jáma 505, porušující starší objekt 504. Na bázi popisovaných vrstev bylo většinou dokumentováno metabazitové podloží, základy zdív šly pod úroveň dna výkopu.

V profilu P6 před č. 7 v Biskupské ulici byl dokumentována poloha skalního podloží, překrytá novověkou navážkou a dlažbou.

Rudolf Procházka, Archaiia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Biskupská Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Pekařská č. 53, parcela č. 1752/1. Vrcholný středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalita se nachází vně historického jádra, již v inundačním území řeky Svratky, pod svahem návrší Špilberk, v nadm. v. cca 202 m. Je součástí areálu brněnské Fakultní nemocnice u sv. Anny. Záchranný výzkum byl vyvolán výstavbou objektu stravovacího zařízení.

Podloží je tvořeno ve svrchních partiích náplavovými hlínami, nasedajícími na písky a štěrky. Zachycené koryto mlýnského Svrateckého náhonu doloženého od vrcholného středověku je zaříznuto v povodňových hlínách a patrně navazuje na starší rameno Svratky.

Ve stavební jámě byla sledována situace odpovídající v hlavních rysech geologickým vrstvám. V profilu P1 šlo o šedé jílovité hlíny, proložené polohou se zlomky větviček, které nasedaly na hrubý písek. V profilu P2 byly registrovány jemné písky a jílovité hlíny až jíly s přítomností organického materiálu - zlomky i velké kusy kmenů dubů, ojediněle byl nalezen fragment vydělané kůže. Chyběly nálezy vhodné k přesnějšímu datování. Jíly a jílovité hlíny střídaly mezivrstvy jemných až hrubých písků, místy též se zlomky dřev, na bázi dominovaly opět štěrkopísky.

Podstatně více nálezů poskytl profil P3 v trase teplovodu, která zachytila koryto náhonu. Nejspodnější vrstvy 107 - 110, 113 byly v tomto ohledu sterilní, zato poměrně dobře bylo dokumentováno dno ve 2. pol. 16. stol. (vr. 106, niveleta cca 198,90). Vyšší vrstva 105

obsahovala střepy jen mírně mladší, vr. 102 náleží 1. pol. 19. a vr. 102 až 2. pol. 19. stol. Nejvyšší vr. 100 již dokumentovala konečné zavezení náhonu v tomto úseku. Ve spodní vrstvě 106 se sice vyskytl i jeden okraj hrnce datovatelný do 14. stol., do této doby bychom spíše mohli klást některou z nižších uloženin. Lze důvodně předpokládat, že ve vrcholném středověku, přinejmenším v jeho závěru, byl již terén v okolí náhonu srovnán náplavovou činností do úrovně svrchních vrstev jílovitých hlín.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Pekařská Str. Hochmittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Petrov, vozovka, parcela č. 316, 321. Vrcholný a pozdní středověk. Město. Záchraný výzkum.

Místo výzkumu se nachází v rámci brněnské památkové rezervace a národní kulturní památky Brno - Petrov. Jde většinou o SV svah, v nadmořské výšce cca 239 - 243 m. Podloží je tvořeno horninami metabazitové zóny. Plošně byla zkoumána náleзовá situace v prostoru porušených středověkých zdí S od č. 9, ve výkopu před hlavním vchodem do katedrály byly pouze dokumentovány profily.

Ve většině větvi výkopu dominovalo skalní podloží bez archeologických situací, zejména v úsecích mezi katedrálou a budovou fary (č.9). V úseku na svahu S fary se ve výkopu objevilo středověké zdivo, zjevně porušující starší zahluobený objekt. Protože zde výkop měl být rozšířen jižním směrem pro další inženýrské sítě, byla ohrožená část náleзовé situace odkryta plošně. Nejstarší aktivitu představovala zmíněná jáma 516 vysekaná do skály, jejíž součástí byly i dvě kúlové jamky 517, 518. Bylo možné vymezit pouze SZ hranu jámy, JV okraj porušovaly mladší zdi. Šířka objektu dosahovala nejméně 2,6 m. Vzhledem k doložené kúlové konstrukci lze uvažovat o nadzemních dřevěných stěnách. Obytná funkce nebyla prokázána. Po jeho zasypání nejpozději v 1. pol. 14. stol. byly do výplně zapuštěny hroby, a to velmi hustě. Bylo lze rozlišit části nejméně 4 koster (01 - 04) v původním uložení, ve vzájemných superpozicích, orientovaných Z - V. Byly odkryty a vyzvednuty pouze části dolních končetin, zbývající partie zůstaly v terénu mimo výkop. U nebožtíků nebyly nalezeny žádné doprovodné nálezy, lze je datovat pouze rámcově do 14. - 15. stol. Kromě toho se v těsné blízkosti nacházely jednotlivé kosti dalších jedinců, označených 05 - 07, již v druhotném uložení. Náležely nejspíše k hřbitovu kolem katedrály, i když přímá prostorová návaznost nebyla prokázána. Po ukončení pohřbívání vznikl nejpozději v 15. stol. dům (struktura 02), tvořený zdmi 908 - 911. Jeho snad průčelní zeď 908, 910 těžce poškodil výkop, ve V části vymezené příčkou 909 se nacházel sklep tesaný do skály, na S obezděný cihlovou plentou 911. Celý útvar zanikl kolem pol. 16. stol. V zásypové vrstvě 139 byla totiž kromě keramiky nalezena i mince Ludvíka Jagellonského (1516 - 1526). V protilehlé S stěně výkopu poněkud více k SZ byl dokumentován rovněž vrcholně středověký jámový objekt 515, snad zhruba současný s jámou 516. V úseku před hlavním vchodem do katedrály byla profily P 09-12, 14 dokumentována souvislá homogenní vrstva, obsahující středověké a novověké hroby. Pouze v profilu P9 byla ve V stěně výkopu zřetelná souvislá kostra, jinde šlo jen o jednotlivé kosti. Nebylo prokázáno pokračování zdiva patrně románského stáří, které bylo doloženo uvnitř katedrály v blízkosti vchodu a které nesouviselo se staršími fázemi kostela.

Výzkum přinesl nové důležité informace o osídlení návrší Petrov, zejména co se týká vymezení středověké zástavby.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Petrov Str. Hoch- und Spätmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Josefská ulice č.10, Františkánská ulice č.8, parc.č. 569,570. Pozdní doba bronzová.. Vrcholný středověk - novověk. Sídliště, město Záchranný výzkum.

Lokalita se nachází v jihovýchodní části historického městského jádra. Je tvořena dvěma parcelami. Východní č. 570 při ul. Josefské zaujímal až do r. 1996 zchátralý dům, západní č. 569 byla již 3 desetiletí prázdná. Až do počátku 60.let zde stál rovněž měšťanský dům.

Podloží lokality tvoří spraše, kryté místy dobře dochovaným černozemním půdním typem. Původní povrch terénu, osídlený v pravěku a po delším hiátu znovu ve 13. stol., ležel 2 - 2,8 m níže než dnes.

Během výzkumu byl kombinován plošný odkryv s dokumentací dílčích sond a řezů. Vzhledem k časovým a finančním podmínkám bylo bohužel nutné omezit rozsah výzkumu zejména v západní části plochy v prostoru obrovského komplexu jam 06. Vážné narušení stratigrafických souvislostí zejména v čtv. B2, C1, C2 bylo způsobeno jednak mladšími zásahy (sklepy), jednak i porušením terénu v důsledku pojiždění zemních mechanismů. Plocha v rámci domu č. 10 byla rozdělena na sektory v souladu s vnitřním členěním stavby. Zbývající část zkoumaného prostoru byla rozčleněna do čtverců o straně 4m (B0-B3 až F0-F3).

Počátky osídlení sahají do pozdní doby bronzové (jáma 569). Jde o okraj sídliště, zachyceného v podstatně soustředěnější podobě na Josefské ul. č.7. Následné osídlení spadá až do 1.pol. 13. stol. a dochovalo se nejlépe ve čtvercích B1, B2, C1 (vr. 200, jámy 548, 550, 543, 545, 554,555, 557, 530 aj.). Zčásti jde o kulové jámy dokládající nadzemní dřevěné stavby. Do 2.pol. 13.- poč. 14. stol. lze klást zejména jámy 542, 537, 523, 527, 570, 558. 3 výkopy představují odpadní jímky, náležející nepochybně k domu č. 10. Koncentrace jímek na dvorečku za tímto objektem pokračovala až do 17. stol. Zdá se, že tyto jámy respektovaly parcelní hranici, která však byla přinejmenším do 2.pol. 17. stol. posunuta vzhledem k dnešnímu rozmezí č.kat. 569 a 570 o několik m dále na Z, resp. JZ (čtverce řady B, a částečně C). V rámci osídlení 1.pol. 13. stol. nelze parcelní členění rozeznat vůbec.

Obytná zástavba 2. pol. 13. - 14. stol. se nedochovala vzhledem k zničení přední části parcely suterény. Až z 15. stol. pochází zděný, kompletně podsklepený dům (struktura 02) při uliční čáře, který porušil starší sídlištní jámu 500 ze 14. stol. Byl představován včetně suterénní části v 16.- 19. stol., jeho S zeď sloužila posléze i sousednímu domu č. 8. Archeologický výzkum podzemní části domu v zásadě potvrdil závěry stavebně historického průzkumu. Významným doplněním bylo objasnění vývoje jižní části objektu, zmenšené ve 2.pol. 16. či na poč. 17. stol. příčkami 939, 940, jakož i detailním poznáním stavební technologie. Potvrdilo se, že nadzemní měšťanská architektura pozdně středověkého Brna měla cihelný ráz, sklepy byly převahou kamenné. Ze středověké substance se podařilo v suterénu novostavby zachovat portálek výstupu do Josefské ulice, J obvodovou zeď a střední cihlový pilíř s fragmentem Z dělicího pasu.

Za domem se hloubily jímky až do 2.pol. 17. stol. (nález talíře s letopočtem 1684). Jde o takřka plynulý řetěz jam 501, 534, 535, 536, 502, 506 s bohatými nálezy. Jako odpadště sloužila na přelomu 16. a 17. stol. též zasypávaná část sklepů. Jáma 519 z pokročilého 15.

stol. se charakterem (hruškovitý profil) blížila obilnici, což je pro tak pozdní období dosti překvapující. Patrně druhotně posloužila jako odpadní jáma.

Není jasné, jakou funkci měl obrovský komplex jam, označený jako soujámí 06, ve čtvrcích E1-E3, F1-F3 na parcele 569. Porušoval starší vrstvy a objekty z 13. stol. (profil P38, P19). Zdá se, že původně šlo snad o hliník, tj. jámy k získávání kvalitní cihlářské hlíny. Do některých pak byly zapuštěny fekální jímky (zvl. vydřevená jáma 566). Celý komplex zanikl ještě ve 14. stol. a teprve v baroku byl převrstven známým domem č.8. Není zřejmé, k jakému domu zmíněné soujámí patřilo. Je možné, že nikoliv k domu č. 10, nýbrž již k zástavbě židovské čtvrti, která se kolem Františkánské a dolní části Masarykovy ulice nacházela v 2.pol. 13.- pol. 15. stol.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Josefská Str., Františkánská Str. Spätbronzezeit, Hochmittelalter, Neuzeit. Siedlung, Stadt. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Dominikánské náměstí 1, parc. č. 503. Středověk (13. stol.). Sidliště. Záchranný výzkum.

V říjnu a listopadu 1996 byla v souvislosti s projektem sanace brněnského podzemí provedena Ústavem archeologické památkové péče dokumentace několika sond, přesněji průrazů, umístěných v úrovni sklepních prostor areálu bývalého dominikánského kláštera. Výzkum se omezil na sledování a dokumentaci narušených terénních situací pravděpodobně ze 2. třetiny 13. stol.. Jednalo se o pozůstatek pece (k.501) a zahloubeného hospodářského objektu (k. 500) - snad lochu? Oba tyto objekty, které pokračovaly dále mimo odkrytý prostor, byly již ve středověku porušeny gotickými základy kláštera.

Marek Peška, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Dominikánské Platz. Mittelalter (13. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Dominikánské nám., parc. č. 509. Středověk - novověk (13.-17.stol.). Pohřebiště. Záchranný výzkum.

V listopadu a prosinci 1996 byl v souvislosti s projektem sanace sklepů (parc. č. 505, 506, 507, 508) v barokní terase u kostela sv. Michala proveden Ústavem archeologické památkové péče záchranný výzkum. Koncem roku 1996 byl výzkum prakticky hotov, v následujícím roce pokračoval pouze menším dohledem. Těžiště výzkumu spočívalo v částečném plošném odkryvu asi 35 m² terénu. Ve skutečnosti se vlastně jednalo o tři sondy, o šířce přibližně 1 m. Celkově bylo vyzvednuto 55 lidských kosterních pozůstatků. Kromě těchto antropologických nálezů byly významnějším objevem základy větší gotické stavby (k. 500, 501, 502, 900), postavené patrně ještě ve 13. stol. na místě již existujícího pohřebiště. Interpretace zdíva je prozatím, bez dalšího terénního výzkumu velice hypotetická, ale zdá se, že by se mohlo jednat o základy vnější zdi a opěrného pilíře severní lodi klášterní baziliky sv. Michala, která byla zbourána (nebo se zhroutila ?) někdy v období pozdního středověku. Zánik stavby je datován dvěma mincemi v zásypech mladších hrobů narušujících pozůstatky někdejšího zdíva. Pro mizivé množství dalšího datačního materiálu je relativní chronologie

pohřebiště vytvořena pouze na základě vzájemné stratigrafie jednotlivých hrobů a zmíněných gotických základů. Z hlediska časové chronologie můžeme říct, že pohřebiště při sv. Michalovi bylo využíváno asi od 1.pol.13. do 1. pol. 17. stol.. Ve 2. pol. 17. stol. byl postaven nový barokní kostel s terasou a na tomto místě se již dále nepohřbívalo.

Marek Peška, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Dominikánské Platz. Mittelalter, Neuzeit (13.-17. Jh.). Gräberfeld. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Kobližná 4, parc. č. 143. Středověk - novověk (13.-18.stol.). Sídliště. Záchraný výzkum.

V říjnu 1996 byla v souvislosti s projektem sanace brněnského podzemí provedena Ústavem archeologické památkové péče dokumentace dvou větších průrazů (dlouhých až 20 m), umístěných v úrovni suterénních prostor domu na Kobližné č.p. 2. Vzhledem k obtížným pracovním podmínkám (sondy byly raženy a následně bedněny dřevěnými deskami) se výzkum omezil pouze na dokumentaci narušených situací. Zdokumentovány byly 3 profily, které zachytily souvrství a objekty v rozmezí 1. pol. 13. až 18. století. Zmíním se zde pouze o jednom z objektů, který interpretuji jako pozůstatek pravoúhlé zahloubené hospodářské, nebo obytné stavby (k. 500). Zahloubená část objektu byla vyplněna asi 0,4 m mocnou mazaníkovou destrukcí se souborem keramiky datované do 1. pol. 13. stol. (keramický horizont II). Za informaci stojí i to, že geologické podloží v těchto místech netvořily v Brně tak obvyklé sprašové hlíny, ale šedočerné jílovité náplavové (?) hlíny, vytvořené patrně akumulací činností někdejšího potoka.

Marek Peška, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Kobližná Str. Mittelalter, Neuzeit (13.-18. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Jánská, Kobližná, Pohořelec, Sukova, Vachova, Rooseveltova č.p. 5, parc. č. 89, 90, 132, 133, 136, 141/1, 141/2, 141/3, 142. Středověk - novověk (13.-18.stol.). Sídliště. Záchraný výzkum.

V říjnu a listopadu 1996 byla v souvislosti s projektem sanace brněnského podzemí provedena Ústavem archeologické památkové péče dokumentace 22 sond umístěných v prostoru výše uvedených ulic. Výzkum se ve všech případech omezil pouze na sledování a podrobnou dokumentaci narušených terénních situací. V sondách č. 2, 6, 11 a 15 v dolní části ulice Kobližná bylo potvrzeno lokační osídlení z 1. pol. 13.stol.. Akumulační činnost městského potoka ve středověku byla dokumentována v sondách č. 1, 2 umístěných v suterénu domu Rooseveltova č.p. 5, a sondě č. 10 na ulici Kobližné ve vozovce před OD Centrum. Výzkumem byla upřesněna i středověká zástavba, především však umístění někdejších severních uličních čar dnešních ulic Jánské a Kobližné - sondy č 6 a 9 před Kobližnou č.p. 35 -36, dále sondy č.13 a 15 před Kobližnou č.p. 29 a nakonec sonda č.14 před Jánskou č.p. 27. Zde stojí na místě uvést i domněnku o možné existenci gotických suterénů v dokumentované středověké zástavbě - sondy č. 9, 13, 14, 15. Poslední a asi nejproblematictější závěrem je interpretace středověkého výkopu, v sondě č. 11 v suterénu domu Rooseveltova č.p. 5, jako

pozůstatek středověkého opevnění, přesněji západní hrany městského příkopu (?), což by však potvrdil pouze další terénní výzkum.

Marek Peška, Archaia Praha

Resumé:

Brno (Bez. Brno-město). Jánská, Koblišná, Pohořelec, Sukova, Vachova und Rooseveltova Str. Mittelalter, Neuzeit (13.-18. Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

BRNO (okr. Brno-město)

Ulice Starobrněnská 10, parcela č. 476. SMO 1 : 5000, rok vydání 1954, list 9-0 Brno, 348 mm od Z a 200 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 229 m n.m. Sídliště - město. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Terénní část výzkumu proběhla v několika etapách. Ve dnech 24.-28.5. 1996 byly pod vedením Ondřeje Šeda zdokumentovány profily ve statických sondách, ve dnech 12.-23.7. 1996 byla prozkoumána nejsevernější část dvorku pod vedením Richarda Zatloukala a na závěr byly Petrem Kosem zdokumentovány torza archeologických objektů v profilech na stěnách stavební jámy.

Jsou zde zachovány vrstvy z období středověku, místy dosahující sílu 1,50 m, u zahloubených objektů se jedná o větší mocnost, které nasedají na humózní horizont kryjící sprašové podloží. Vrstvy obsahují destrukci z vypálené a cihly z rozrušeného gotického zdiva. Stavební suť, překrývající středověké vrstvy, vznikla při přestavbách domu v přední části parcely (klasicistní a možná také renesanční stavební aktivita). Obsahuje neobvyklé množství kamenných architektonických článků, včetně gotických. Ty dokumentují bohaté vybavení starších fází domu náročnými a kvalitními produkty kamenických dílen. Není vyloučeno, že některé k povrchu vystupující opracované kameny jsou součástí vyzdění studny. Také byly zjištěny stopy lehkých nadzemních hospodářských objektů.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

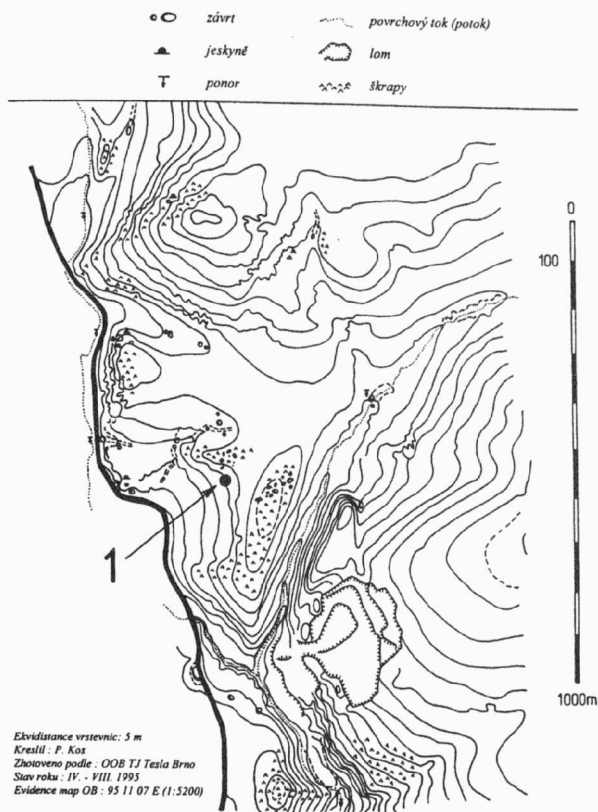
Resumé:

Archäologische Situationen wurden in den hinteren Teile der mittelalterlichen Häusern bei der Rettungsgrabung in der „Starobrněnská“ Gasse Nr. 10 in Brno (Bez. Brno-Stadt) beobachtet. Es wurden hier mehrere Belege fürs wirtschaftliche Leben festgestellt, wie z. B. Holzkonstruktionen der oberirdischen Bauten oder Abfallgruben.

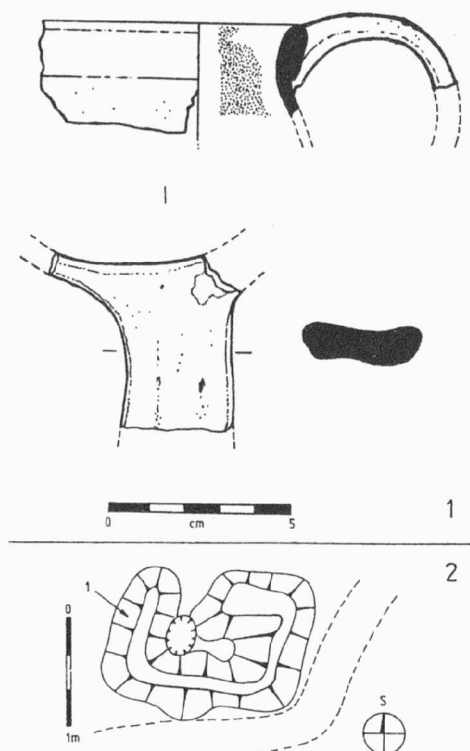
BŘEZINA (okr. Blansko)

Zdechov. Novověk. Vápenická pec. Ojedinělý nález.

Nedaleko Březiny asi 250 metrů SV směrem od křižovatky k ochozské štěrkovně (V Hlubné) v zalesněném terénu (trať Zdechov) se nachází menší vápenický komplex pecí a povrchových lomů. Při povrchovém sběru na jaře roku 1995 byl v jedné z pecí, která byla částečně rozrušena zvířecími norami nalezen stěp z okraje keramické nádoby. Současně s nálezem keramiky bylo zjištěno větší množství zvířecích kostí, do červena propálené fragmenty pecního výmazu hrudky vápna a přepáleného vápence.

Obr. 1 - Březina (okr. Brno-venkov). Mapa terénu v prostoru J od Březiny v povodí Březinského potoka (1 - místo nálezu vápenické pece v lesní trati Zdechov).

Obr. 2 - Březina (okr. Brno-venkov), Zdechov. Fragment nádoby nalezené v náspu vápenické pece (2:1 - fragment hrncovité nádoby; 2:2 - vápenická pec s vyznačeným místem nálezu keramiky - 1).

Nalezený zlomek keramiky představuje fragment okraje hrnce s náběhem na ploché ucho. Zbarvení střepeu je žluto-oranžové (terakotová ker.), povrch je polohrubý na vnitřní straně se zbytkem hnědozelené polevy.

Keramikou lze rámcově datovat do 17. - poč. 19. století.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Resumé:

Březina (Bez. Blansko). Zdechov. Kalkofen. Neuzeit (17.-18. Jh.). Oberflächebegehung.

BUKOVANY (okr. Hodonín)

Intravilán obce, parcela č. 1730/1. Středověk (14. stol.). Záchraný výzkum.

Při plynofikaci obce v roce 1995 byla zachycena sídlištní vrstva s keramikou 14. století (ZM 1:10000, 24-44-22, 257 mm od Z s.č., 196 mm od J s.č.).

Martin Hložek, FF MU Brno

Resumé:

Bukovany (Bez. Hodonín). Parc. Nr. 1730/1. Siedlung. Mittelalter. Rettungsgrabung.

DOLANY (okr. Olomouc)

„U kamenného kříže“. Středověk (13.-14.stol.). Kostrové pohřebiště. Záchranný výzkum.

JZ od obce u silnice Olomouc-Šternberk prozkoumány tři hroby ve výkopu pro telefonní kabel. Identifikace lokality v mapě ZM 1:10 000, list 24-22-10, v souřadnicích: 323 mm od Z sekční čáry a 83 mm od J sekční čáry.

Marek Kalábek, ÚAPP Olomouc

Resumé:

Dolany (Bez. Olomouc). „U kamenného kříže“. Mittelalter (13.-14. Jh.). Gräberfeld. Rettungsgrabung.

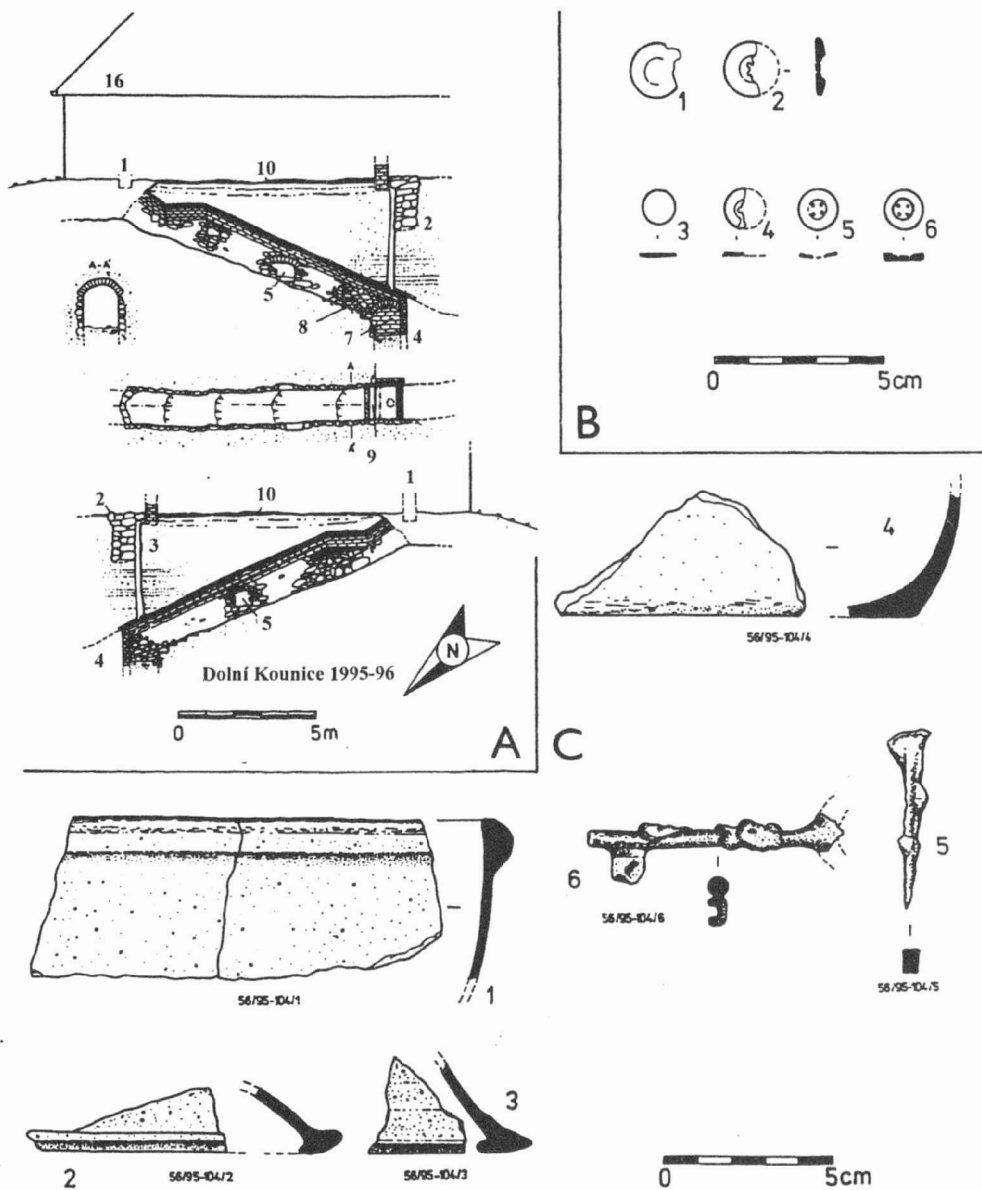
DOLNÍ KOUNICE (okr. Brno-venkov)

U synagogy. Raný novověk - novověk. Město. Záchranný výzkum

Ve dnech 4.12. 1995 - 15.12.1995 byl proveden záchranný archeologický výzkum z důvodu výstavby bytového domu v trati "U synagogy" (parc.č. 314, 317). V první etapě mělo dojít k sanaci sklepní prostory, která vybíhala z pod domu (parc.č. 313) do plochy staveniště. Ještě před jejím zasypáním byl proveden podrobný průzkum a kresebná resp. fotografická dokumentace. Větší část sklepní prostory zasahovala i do místa přichystaného k nové bytové výstavbě, a tudíž mohla značně narušit i její statiku. Na základě tohoto zjištění (dle telefonického upozornění p. Přemysla Kosa z MÚ města Dolních Kounic) bylo přistoupeno k archeologickému průzkumu podzemních prostor, které se nacházely přímo pod místem nové výstavby. Výsledkem bylo zjištění, že se nejedná pouze o současný sklep, ale pravděpodobně bylo toto podzemí využíváno již v raném novověku. Vstupní rampovitá část sklepení, v níž se původně nacházelo dřevěné schodiště lze datovat nejpozději do 18. století. Strop byl tvořen valenou cihlovou klenbou a stěny mohutnými lomovými kamennými bloky. Na každé straně této chodby se nacházel nehluboký kamenný výklenek s cihlovou valenou klenbou. V jednom z nich byl nalezen malý surovinový depot (lastury říčních a mořských škeblí). V dalším pokračování sklepení se jednalo o zděnou (kamennou) místnost obdélníkového půdorysu o rozměrech 5 x 3 m. V jz. části popisované místnosti byla patrná druhotná zadržívka, která naznačuje další neznámé pokračování sklepení. Závěrem lze říci, že tento záchranný archeologický výzkum byl prozatím jediným, který se uskutečnil v Dolních Kounicích na území bývalého židovského města. Výsledky výzkumu přinesly zjištění, že ještě na konci 19. století zde existovala značně rozvinutá knoflíkářská výroba, která pravděpodobně souvisela s židovským městem. Svědčí o tom zejména využití místních zdrojů suroviny (velevrub malířský a velevrub nadmutý), ale hlavně importované schránky sladkovodního mlže z čeledi *unionidae* (Palestina - Rudé moře). V tomto případě se nejednalo přímo o výrobní objekt, každopádně však prostora sklepa posloužila místním řemeslníkům jako místnost vhodná pro uskladnění suroviny a "nepotřebného odpadu". Vlastní sklepní prostoru bylo možno na základě nálezů keramiky zařadit do 17. - 18. století.

Za nálezy, které potvrzují místní perleťářskou výrobu, lze označit hlavně výrobní odpad lastur s vyřezanými otvory, což je dokladem „přování“. Dalším dokladem specializované technologie „sekání“, tj. dělení polotovarů získaných přováním (obr. B:3). Dokladem tvarování budoucího knoflíku je „trádování“ (obr. B:1). Nejvíce kazového zboží (obr. B:2, 4) vznikalo převážně během „dírkování“, kdy se kazový polotovar většinou rozlomil (Melkus a kol.).

Petr Kos, ÚAPP Brno

Obr. 1. Dolní Kounice (okr. Brno-venkov), U synagogy. A - půdorys, řez a bokorys zkoumaného sklepení (A:1 - zbytky základů zbořené budovy; A:2 - starší zdivo se zabudovaným vzdušníkem; A:3 - vzdušník; A:4 - zadržné pokračování sklepa; A:5, 6 - niky ve stěnách sklepa; A:7 - zadržka do funkčního sklepa pod vedlejší parcelou; A:8 - pozůstatky schodiště; A:9 - zbytky schodů; A:10 - perleťářský výrobní odpad v podpodlažní dorovnávkce). B - nálezy polotovárů a hotových výrobků perleťářské dílny. C - nálezy keramiky a železných předmětů z vrstev nad úrovní schodišť (A:8, 9), ve sklepení (A:1 - fragment mísy, ivančická keramika; A:2, 3 - fragmenty pokliček; A:4 - zlomek dna hrnce se zbytky zelené polevy na vnitřní straně; A:5 - železný hřeb; A:6 - železný klíč).

Literatura:

Melkus, I. a kol. : Expozice tradičního bydlení a perleťářství v Senetářově, Blansko.

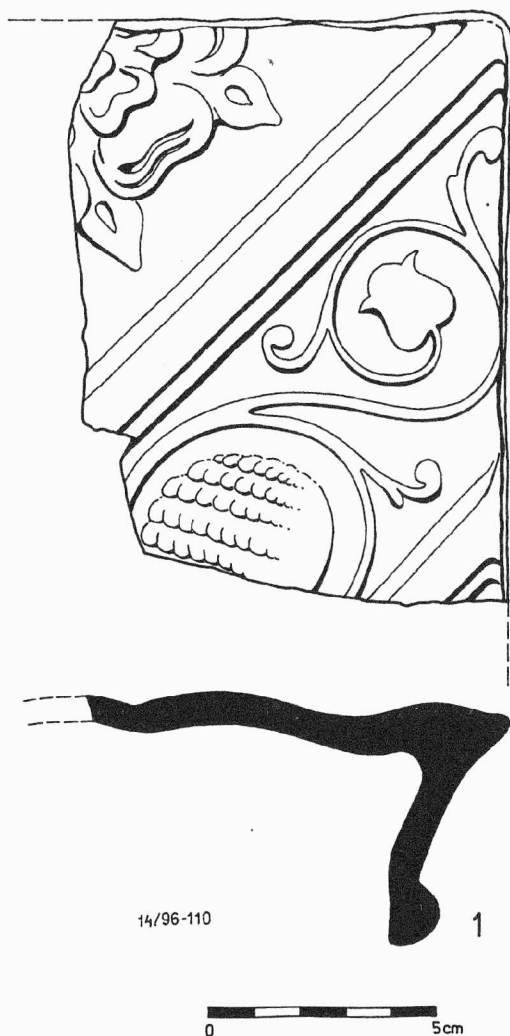
Resumé:

Dolní Kounice (Bez. Brno-venkov). U synagogy. Parc. Nr. 313. Siedlung - Stadt. Neuzeit (17.-18. Jh.). Rettungsgrabung.

DOLNÍ KOUNICE (okr. Brno-venkov)

Masarykovo náměstí, ul. Tovární 8, ul. Rybárna 33, parc. č. 70/1, 7, 566; Paleolit, středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Dne 7.6. 1996 byl proveden záchranný archeologický výzkum v intravilánu města Dolní Kounice. K provedení archeologického výzkumu došlo z důvodu výstavby městské plynofikace v tratích Masarykovo nám., ul. Tovární a ul. Rybárna (parc. č. 70/1, 7, 566). V první etapě došlo k vybudování rýhy v ul. Tovární a na Masarykově náměstí. V těchto trasách nebyly zjištěny žádné závažné archeologické situace, pouze ve výkopu šachty ve vjezdu do ulice Tovární byla provedena dokumentace profilu se středověkými a raně novověkými vrstvami. Při dalších stavebních pracích došlo k nálezům keramiky raně novověkého charakteru a mimo jiné i reliéfního kachle v navážkách před domem č. 8. Zde byla zbudována přípojka plynovodu. V další etapě došlo k hloubení rýhy na ulici Rybárna, kde byly zachyceny pouze novověké navážky v okraji silnice na levém nábřeží řeky Jihlavy. K ojedinělému a zcela náhodnému nálezům došlo u vjezdu do ul. Tovární na horní cestě u kostela sv. Petra a Pavla. Při průzkumu terénu zde byl nalezen paleolitický pazourkový úštěp.

Obr. 1. Dolní Kounice (okr. Brno-venkov), ul. Tovární č. 8. Reliéfní kamnový kachel s rostlinnými vzory).

Závěrem lze říci, že tento záchranný archeologický výzkum byl dalším, který se pořádal v Dolních Kounicích na území města. Výsledky výzkumu přinesly zjištění, že stopy středověkých aktivit se soustředily hlavně do středu města (Masarykovo náměstí), což je pravé nábřeží Jihlavy. Mělká plynovodní rýha zde porušila horizonty datované keramikou do 15. století. Ojedinelé nálezy drobných tuhových střepů ve výkopu na Masarykově náměstí zde pravděpodobně dokládají i existenci osídlení již ve 12. století.

Nalezená keramika z profilu P1 představuje zboží černošedého zbarvení s větší příměsí slídy. Jako datovací pomůcka posloužilo několik římsovitých okrajů hrnců jež můžeme zařadit do 15. - 16. století. V nalezených zbytcích zdiva na Masarykově náměstí lze pravděpodobně spatřovat bývalou stavbou městské radnice, která se v blízkosti tohoto místa nacházela v 18. století, ještě před založením kostela sv. Petra a Pavla, r. 1877.

Reliéfní kachel (obr.1), nalezený poblíž výkopu před domem č. 8, pochází z 16. - 17. století.

Profil zkoumaný na protějším břehu Jihlavy na ulici Rybárna (před domem č. 33) nám dokládá přítomnost novověkých antropogenních navážek. Nejstarší nálezy keramiky pocházejí ze spodní části výkopu a představují zlomky tzv. ivančické keramiky z 19. stol.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Resumé:

Dolní Kounice (Bez. Brno-venkov). Masarykovo Platz, Tovární Strasse 8, Rybárna Strasse 33. Parc. Nr. 70/1, 7, 566. Siedlung - Stadt. Hochmittelalter, Neuzeit (17.-19. Jh.). Rettungsgrabung.

DOUBRAVNÍK (okr. Žďár nad Sázavou)

Středověké jádro městečka - ústřední náměstí. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

Ve dnech 19., 24. a 26. října a 1. listopadu 1995 byla dozorována a dokumentována další etapa výstavby kanalizační sítě na náměstí, tentokrát v jeho východní polovině (srov. Doležel 1996, 70). Průměrně 1,2 m široká a 2,0 - 2,55 m hluboká rýha hlavního kanalizačního řádu byla v celkové délce asi 180 m vedena středem vozovky před domy č. p. 12 - 14 v kratší jihovýchodní a domy č. p. 18 - 24 v delší severovýchodní frontě náměstí (St. mapa 1 : 5 000 odvozená, list Bystřice nad Pernštejnem 5-6 z roku 1988: trasa rýhy určena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 225,5:114; 235:120,5 a 226,5:142 mm; jde o k severovýchodu orientovaný svah 311 - 315,5 m n. m.).

V nejvýše položeném jižním úseku, před č. p. 12 - 14 a 19 zasahovaly až k podloží svahových jílovitých hlín v úrovni 0,4 - 0,8 m pod povrchem recentní kamenito-šterkové nebo hlinité navážky, pouze před č. p. 19 se podařilo zachytit okraj do podloží zahloubené odpadní jámy s novověkou keramikou. Až od č. p. 20 dále k severu byla zachována starší nadložní souvrství. Profil dokumentovaný před č. p. 21 zastihl pod kamenným štětem 0,3 m silným v úrovni 0,3 - 0,6 m hluboko kaštanově hnědou hlinitou vrstvu s úlomky kamene a cihel, dále v hloubce 60 - 68 cm hlinito-písčitou, okrově žlutou kamenitou vrstvu, v 69 - 81 cm hlinito-písčité, sivě hnědý horizont s drobnými uhlíky zejména na bázi, a 82 - 92 cm hluboko světle hnědou, hlinito-písčitou vrstvu s jílovými oky, valouny a tuhovou keramikou 13. století. Hrnčinu 13. věku obsahovaly až po úroveň 110 cm pod povrchem i dvě poslední vrstvy nad podloží, v úrovni 93 - 94 cm sytě černohnědá mezivrstva s drobnými úlomky zuhelnatělých dřev a mazanicí, a v horizontu 95 - 115 cm žluto-hnědá písčito-hlinitá vrstva, opět s ojedinělými uhlíky. Od hloubky 115 cm již rýha protínala sterilní, rezavě hnědé svahové hlíny, na bázi se zvyšující se složkou matečné horniny. Obdobné zvrstvení bylo možné

zaznamenat i před č. p. 22, před následujícím č. p. 23 pak ubylo mladších nadložních horizontů a souvrství s nálezy 13. století těsně nad podložím zde vykliňovala až 0,6 - 0,2 m pod povrch. Z nadložních středověkých vrstev bylo jako vzorek vyzvednuto celkem 5 keramických fragmentů 13. - 14. věku, vedle okraje hrnce jde o zlomky tuhových zásobnic. Před severní třetinou domu č. p. 23 bylo možné v profilu rýhy sledovat okrajovou hranu, od které se původní úroveň 13. století dále vytrácela a primárně ostře svažité terén před č. p. 24 vyrovnávaly 0,6 - 0,8 m mocné kamenité navážky, překrývající série svahových hlín a povodňových jílu.

Kanalizačním výkopem prořáté půdní profily tak v celku prokázaly menší sklon východní poloviny náměstí k severovýchodu v „lokační“ fázi 13. století než dnes, zvláště k jihu narůstající až druhotně novověkými a recentními vrstvami a navážkami. Na severu zřejmě dříve existoval na rozhraní dnešních č. p. 23 a 24 výrazný terénní stupeň, procházející napříč plochou náměstí a indikující pravděpodobně staré koryto potoka Rakovce, který protékal po určitou dobu asi severním okrajem tržiště a odděloval vlastní osadu od areálu severněji situovaného kostela sv. Kříže (viz i Doležel 1996, 70). Rýha rovněž neporušila žádné středověké objekty či stopy zástavby, dodnes dochovaný půdorys a parcelace městečka se tak zdají být již dílem 13. nebo 14. věku. Vinou neohlášení termínu prací provádějící firmou se bohužel nepodařilo dokumentovat situace porušené kanalizačními přípojkami od hlavního sběrače k jednotlivým domům.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1996: Záchrané výzkumy ve středověkém jádře Doubravníku (okr. Žďár nad Sázavou), Přehled výzkumů 1992, 68-72, tab. 22-24.

Resumé:

Doubravník (Bez. Žďár nad Sázavou). Mittelalterlicher Stadtkern - Zentralplatz. Mittelalter. Neuzeit. Rettungsgrabung.

Im Oktober und November des Jahres 1995 wurde eine bis 2,5 m tiefe Kanalisationsrinne gefolgt, die längs der südlichen und östlichen Front der Häuser auf dem Platz vertieft wurde. Es wurden keine mittelalterliche Objekte beschädigt. Es ging nur um Schichten, die auf der freien Fläche des Platzes schon seit dem 13. Jahrhundert entstanden (Graphitkeramik gefunden). Es wurden auch Lokaländerungen des Terrainreliefs ausgewiesen, im 13. und 14. Jahrhundert war die Fläche des Platzes weniger abfallend als heute.

HLÍNA (okr. Brno-venkov)

Polní trať „Za severními humny“. Neolit (LnK?, MMK), mladší a pozdní doba hradištní. Sídliště. Předstihový záchraný výzkum.

Záchraný výzkum v měsících dubnu, květnu a červnu roku 1995 byl vyvolán záměrem obce postavit na volné ploše mezi zástavbou na severozápadním okraji intravilánu vsi novou budovu obecního úřadu. Ta by tak zasáhla jihovýchodní okraj pravěkého a hradištního sídliště, na základě starších indicií lokalizovaného a povrchovým průzkumem zkoumaného v roce 1993 (Doležel 1997). Díky pochopení investora mohl být v dostatečném předstihu beze zbytku prozkoumán celý areál projektované stavby, situovaný cca 75 m SSZ kostela, na proluce za budovou prodejny smíšeného zboží a severně č. p. 54, na parcelách č. 151, 152, 157, 158 a 163 (na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Moravský Krumlov 4-4 z roku 1986 je vlastní zkoumaný areál vymezen body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými

33:357,5; 32:357; 35,5:353,5; 38:356; 37,5:356,5 a 35,5:355 mm; okolo vrstevnice 429 m n.m.). Jednalo se o plochu o celkové výměře asi 170 m² na půdorysu tvaru písmene „L“, složenou ze dvou na sebe kolmo navazujících obdélných částí. Z nich delší, orientovaná ve směru SZ - JV dosahovala rozměrů cca 23,5 x 5,0 - 4,6 m, kratší s delší osou ve směru SV - JZ pak 13 x 5,0 - 4,2 m. Nadložní vrstvy o mocnosti 20 - 50 cm zde byly až na kamenitohlinité podloží skryty strojní skrývkou bagrem (provedeno 13. května), na takto skryté a začištěné ploše byly poté prokopány jednotlivé zahloubené objekty (18. a 19. května). Zjištěné nálezové situace byly pak ve dnech 25. května a 1. června kresebně, fotograficky a měřičsky zdokumentovány. Již na úvod záchranného výzkumu byl 21. dubna realizován povrchový sběr na celé lokalitě (její prostorové vymezení a další údaje k přírodnímu prostředí viz Doležel 1997, 195), dílčí povrchové prospekční akce byly uskutečněny i během vlastního výzkumu.

Již skrývka prokázala ve zkoumané části sídliště překvapivě méně příznivé půdní podmínky. Na rozdíl od centrálního prostoru slovanské osady s hnědozemním půdním pokryvem zde totiž vyklíňoval k povrchu skalní hřbet, sledovatelný zejména ve středním úseku plochy a překrytý jen asi 30 - 50 cm silnou nadložní vrstvou zvětralého horninového substrátu a chudých hnědých půd. Malá hustota a početnost zahloubených objektů na zkoumané ploše mohly odrážet právě tyto pro zásahy do podloží ztížené podmínky, svůj vliv mohlo mít však i již okrajové situování sledovaného areálu v rámci celého sídliště. Jedinou výjimku představovala koncentrace tří typických zásobních jam v severovýchodní části plochy, kruhového až oválného půdorysu a vanovitého profilu se silně šikmými či svislými stěnami a rovným dnem, vysekaných do navětralého granodioritového skalního podloží. Dvě z jam patřily spíše k rozměrově větším - obj. č. 1/95 při průměru ústí 130 - 135 cm dosahoval zachované hloubky 58 cm, obj. č. 2/95 byl při průměru ústí 137 - 146 cm hluboký 57 cm. Naproti tomu obj. č. 3/95 vykazoval výrazně menší velikost (85 - 97 cm v ústí, 36 cm hloubky). Charakteristicky zvrstvené tmavé hlinité výplně všech tří jam poskytly početný archeologický materiál. Obj. č. 1/95 obsahoval vedle celkem 85 mladohradištních keramických fragmentů z hrnců a zásobnic i početné, až 3,5 cm silné zlomky vypálené hliněné mazanice s otisky zřejmě drážkových dřevěných konstrukcí na rubu a stopami opětovných nátěrů hlinkou na vnější straně, dále zvířecí kosti, železnou strusku a při dně ležící polovinu žernovu (ležáku) z permských brekcií, o průměru 45 - 50 cm a výšce 11 cm, se středovým provrtem. Žernov přitom vykazoval spolu s množstvím dalších ze zasypu vyzvednutých kamenů stopy druhotného užití v konstrukci kamenné pece (celkem na 107 kusů o objemu cca 0,06 m³; permské brekcie, biotitické granodiority a diority). Obdobné nálezové spektrum se nacházelo i v objektu č. 2/95. Spolu s mladohradištní keramikou (hrnce a zásobnice - celkem 124 zlomků) i zde bylo nápadné množství kusů vypálené hliněné mazanice s otisky masivních prvků dřevěných drážkových a srubových konstrukcí a stopami opakovaných vnějších nátěrů či omazů (rekonstruovat se podařilo mazanicový blok o rozměrech 21 x 19 cm, při síle omazávky 5,5 cm). Nechyběly opět četné větší kameny (celkem 45 kusů o objemu asi 0,03 m³), za nejvýznamnější nález z obilnice lze považovat intaktně zachovaný, 32,5 cm dlouhý železný srp, vyzvednutý spolu se zlomkem železného plechu (5 x 2 cm). Chudší byla jáma č. 3/95, ze které vedle kamenného rohovcového jádra pochází 32 keramických fragmentů. V relativně uzavřených nálezových keramických celcích ze všech tří zásobních jam bylo možné v rámci mladohradištního období sledovat určité rozdíly, a definovat tak některé hypotézy k regionálnímu vývoji hrncířské produkce (např. předpoklad o postupném procentuálním nárůstu tuhové keramiky během 11. a 12. věku). Nejstarší znaky vykazovala keramika z obj. č. 3/95, s archaickou typikou okrajů a dekoru, jen výjimečně s příměsí tuhy, většinou s biotitickou slídou jako ostřivem, datující zánik objektu asi do 11. století. V objektu č. 1/95 byly přítomny i některé progresivnější typologické a technologické prvky spíše 12. věku (vzhůru vytažené okraje s lištou, více tuhové keramiky), jako nejmladší se však jevil obj.

č. 2/95, s převažující grafitovou hrnčinou s vysokými vzhůru vytaženými okraji již bez lišty, i ten však podle absence radélkového dekoru mohl zaniknout ještě někdy v 2. polovině 12. století.

Oproti popsané skupině jam, podle hojných hliněných vymazávek v jejich zásypu situovaných v těsné blízkosti nadzemní dřevěné zástavby, se na celé severozápadní a jihovýchodní části zkoumané plochy vyskytly pouze ojedinělé zahloubené kruhové jámy, zřejmě kotvící jednotlivé dřevěné kůly. Z nich objekt č. 5/95 v severozápadní partii o průměru ústí 45 - 47 cm a hloubce 8 cm byl ojedinělým střepem datován již do období neolitické kultury s moravskou malovanou keramikou, blízký objekt č. 4/95 (průměr ústí 45 - 47 cm, hloubka 20 cm) a dvojjáma č. 6 - 7/95 v jihovýchodním cípu plochy (průměr 33 cm, resp. 25 cm, hloubka 13 cm) podle celkem 8 keramických zlomků náležely opět mladší době hradištní (jeden ze střepů v objektu č. 4/95 byl ovšem již neolitický - LnK či MMK?). V často kamenitém podloží se jinak nepodařilo odříznout jiné stopy ani zahloubených, ani nadzemních konstrukcí či zástavby, zmíněné kůlové jámy mohly patřit jak neidentifikovaným lehčím stavbám, tak ohrazení jednotlivých sídlištních jednotek. Okrajové poloze zkoumané plochy v rámci areálu sídliště nasvědčoval i menší počet soudobých keramických fragmentů v nadloží, ze skrytých vrstev bylo získáno pouze 14 zlomků mlado- a pozdně hradištní hrnčiny. K doplnění poznatků o sídlišti posloužil konečně i povrchový sběr na celé lokalitě, jehož výsledkem bylo 61 kusů keramiky 11. - 1. poloviny 13. století.

Vcelku tak záchranný výzkum ověřil povrchovým průzkumem indikovanou osadu 11. - 1. poloviny 13. věku na severozápadním okraji obecního intravilánu, i osazení místa již v mladší době kamenné. Vzhledem k okrajové poloze zkoumané plochy v rámci organismu sídliště bylo zachyceno jen několik málo zahloubených objektů, na uchování reliktní zástavby však mohly mít vliv i nepříznivé půdní podmínky v této části sídliště. I přesto však poskytly zkoumané objekty určité podklady pro alespoň částečné poznání vnitřního uspořádání osady i její materiální kultury. Hlínský sídelní areál se do budoucna jeví pro svoji relativní izolovanost a neporušenost moderní industrializací jako příhodné území pro další detailní studium venkovských sídelních struktur a jejich proměn v raném a vrcholném středověku.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1997: Hlína (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1993 - 1994, 195-196.

Resumé:

Hlína (Bez. Brno-venkov). Feldflur „Za severními humny“. Siedlung. Neolithikum (ZnK?, MMK), jüngere und spätere Burgwallzeit. Vorrattungsgrabung.

Schon im Jahre 1993 wurde am nordwestlichen Rande des Intravilans der Gemeinde eine Siedlung des 11. Jahrhunderts - der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts mit Spuren der Besiedlung schon in Neolith lokalisiert (Doležel 1997). Vom April bis Juni 1995 wurde die Fläche von cca 170 m² am südwestlichen Rande der Siedlung untersucht. Diese Fläche war von dem beabsichtigten Neubau des Gebäudes der Gemeindebehörde bedroht (der Ort ist cca 75 m NNÖ der Kirche St. Kunigunde in Hlína situiert). Nach dem Flächenabraum wurden hier 3 Vorratsgruben untersucht. Sie waren cca 40-60 cm tief in der Felsensohle eingehaut, Durchschnitt der Mündung bei der kleineren Grube war 95 cm, bei beiden größeren 130-145 cm. Das Schütten enthält reiche Keramik des 11. und 12. Jahrhunderts, Mühlstein, eine erhaltene 32,5 cm lange Eisensichel und Menge des Lehmbodens aus dem Holzhochbau. Es wurden auch einige Pfahlgruben der Hochkonstruktionen aus der jüngeren Burgwallzeit entdeckt. Ein flach vertieftes Objekt wurde mit einem vereinzelt keramischen Bruchstück schon in Neolith (mährische bemalte Keramik) datiert.

HOLŠTEJN (okr. Blansko)

„Na městečku“, „Nad skalami“. Zaniklé středověké hradní městečko Holštejn, středověké osídlení v předpolí hradu Holštejna. Povrchový průzkum.

Po komplexním povrchovém průzkumu známé lokality v roce 1987 (nepublikováno, k místu srov. alespoň Černý 1991, 13-18; 1992, 45-47; Doležel 1996) se opakovaný povrchový sběr 21. června 1996 zaměřil na východní polovinu zaniklé podhradní osady, situované na zvýšené terase v jihozápadní části holštejnského poloslepého krasového údolí, v prostoru mezi dnešní vsí a hradní ostrožnou (zkoumána byla plocha východně cesty od holštejnského dvora ke hradu, 464 - 467 m n. m., na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Boskovice 3-9 z roku 1983 určená body od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 300 : 200, 297 : 177, 309 : 182 a 314 : 199 mm). Vedle dvou fragmentů železných předmětů (snad části čepele srpů a pásového kování obdélného profilu) zde bylo získáno celkem 45 keramických zlomků, typově přiřaditelných hrnkům, široké škále hrncovitých tvarů, zásobnicovým „loštickým“ hrncům, zásobnicím, džbánkům (?) a zvoncovitým poklicím (27 okrajů, 4 zdobené a 8 nezdobených výdutí, ucho s dekorem, držadlo poklice, 4 zlomky den). V souhlasu s dosavadními nálezy i známými písemnými prameny k lokalitě patří keramika širokému časovému rozpětí od 2. poloviny 13. století (skupina hrnčiny s příměsí tuhy) do počátku 16. věku.

Povrchová prospekce se dotkla i západního předpolí hradní ostrožny, SZZ od šijového příkopu či průrvy, oddělující areál vlastní hradu od mírně svažité náhorní plošiny nad údolím (na výše uvedeném mapovém listu jde o okolí bodu, vzdáleného od Z a J okrajové sekční čáry 278 a 157 mm, cca 482 m n.m.). Sběr na zemědělsky obdělávané části předpolí přinesl 4 keramické zlomky 13. - 15. století (hrnce a zásobnice, dva z nich s dekorem). Nález tak zřejmě opětovně dokládá existenci hospodářských a obslužných provozů hradu v tomto prostoru, deskový zápis z roku 1511 hovoří přímo o dvoře před hradem s poplužím (ZDB XVIII, č. 63; srov. Černý 1991, 6-7).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Černý, E., 1991: Nejstarší historie hradu a městečka Holštejna a panství holštejnského. Holštejn.

Černý, E., 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny. Brno.

Doležel, J., 1996: K dějinám hradu Holštejna v Moravském krasu. In: Zatloukal, R. (ed.), Speleologie na Holštejnsku. Výzkumy v letech 1966 - 1996, 12-14, 39-42. Brno.

Resumé:

Holštejn (Bez. Blansko). Feldfluren „Na městečku“, „Nad skalami“. Wüste mittelalterliche Burgstädtchen Holštejn, mittelalterliche Besiedlung im Vorfeld der Burg Holštejn. Oberflächenuntersuchung.

Durch die Oberflächenuntersuchung wurde im Juni 1996 nochmalig die östliche Hälfte der wüsten mittelalterlichen Ortschaft untersucht, die von den 60. Jahren des 13. Jahrhunderts bis Anfang des 16. Jahrhunderts in der Nähe von der Burg Holštejn wie ihr betriebswirtschaftliches Hinterland existierte. Aus der Lokalität, die auf einer erhöhten Terrasse im Tal unter der Burglandzunge situiert ist, wurden relativ zahlreiche Keramikbruchstücke aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts bis Anfang des 16. Jahrhunderts gewonnen. Nicht zahlreiche Keramikfunde des 13. - 15. Jahrhunderts brachte auch die Untersuchung des westlichen Vorfelds der eigenen Burg (Raum westlich von dem Landengesgraben), wo vielleicht der in den schriftlichen Quellen genannte Burgmeierhof situiert wurde.

HOLUBICE (okr. Vyškov)

0,5 km J od obce. Starší doba bronzová, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při plynofikaci obce byl v uvedené poloze prozkoumán a zdokumentován pravěký objekt únětické kultury starší doby bronzové. Na jiných místech v intravilánu byly často porušeny vrstvy s početnou novověkou keramikou.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

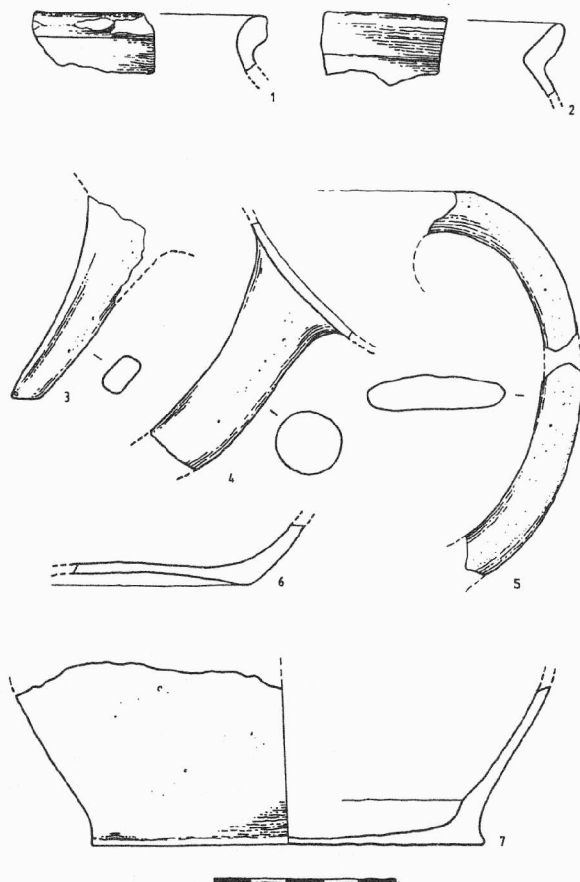
Resumé:

Holubice (Bez. Vyškov). Siedlung. Altbronzezeit, Neuzeit. Rettungsgrabung.

HORÁKOV (okr. Brno-venkov)

U Kapličky. Novověk. Záchranný výzkum.

Dne 1.11. - 10.11. 1996 prováděl R. Májek na dvoře svého domu (č.p. 96) výkop pro kanalizační odpad. Vzhledem k tomu, že ve zmíněném prostoru se uvádí pozůstatky středověké tvrže pod selskými grunty, došlo po upozornění majitele, který oznámil nálezy keramických střepů, k archeologickému výzkumu. Výzkum spočíval v základní dokumentaci obnaženého profilu, který prořal část dvorku a dále pokračoval až k silnici na náves.

Obr. 1. Horákov (okr. Brno-venkov), U Kapličky. Raně novověká keramika z výkopu na dvorku domu č. p. 96.

Z terénní navážky pochází pěkná kolekce keramických střepů jež lze rámcově zařadit do konce 18. století, nelze ovšem vyloučit i stáří mladší, protože ve zdejším venkovském prostředí středověká hrnčířská technologie tradičně přetrvává až do pozdního období.

Ve zmíněné vrstvě byly nalezeny drobký omítek se stopami ohně, většinou značně přepálené, dále zlomky přepálených cihel a slepencových kamenů, v menší míře se objevil i přepálený pískovec. Nálezy popelovitých čoček s cihlovou destrukcí a zbytky omítek jsou přímým svědectvím o požárech ke kterým muselo v tomto prostoru docházet někdy v rozmezí 18. a 20. stol. Proto lze tyto vrstvy prohlásit za popožárové planýrky, kterými došlo k navýšení terénu v prostoru dvorku usedlosti. Společně s touto destrukcí se sem dostával i odpad z domácnosti, hlavně v podobě rozbité keramiky a zvířecích kostí. Byly zde nalezeny fragmenty trojnožek několik okrajů z hrcovitých nádob, zlomek ucha z krajáče a několik dalších střepů vytáčených na rychlém hrnčířském kruhu. V několika případech se objevila úprava povrchu glazováním hnědozelené a zelené barvy. Vysoký obsah slídy v hrnčině se zakuřováním povrchu nádoby je zdejším pravidlem.

Poslední vrstevný horizont, nacházející se v sondě nejnižší, nevydal, co se týče archeologických pramenů vůbec nic, co by umožňovalo jeho dataci. Výrazná kumulace větších vápencových kamenů v Z části výkopu, dále četné propálené čočky hlíny a popele, by mohly předznamenávat existenci substrukce nebo popř. stavby, jež by se mohla za jistých okolností v bezprostřední blízkosti výkopu nacházet. Stopy malty nebo jiného pojiva nalezeny nebyly, takže nelze zcela přesvědčivě stanovit středověké stáří popisovaného horizontu.

Někdy se uvádí, že tvrz stávala na sz. straně vesnice, kde se dodnes říká "Na zámečku" (Nekuda - Unger 1981), toto tvrzení však není dostatečně potvrzeno, ani hmotnými důkazy doloženo. Ani povrchové průzkumy nevydaly o její existenci žádná svědectví.

Historie tvrze v Horákově sahá již do druhé poloviny 14. stol., kdy se uvádí v dočasném majetku rytíře Petra Gobla, který dal později svůj majetek do držení Václava ze Sloupna řečeného též Herynka, který se "na Horákovících" uvádí r. 1407. Na jeho místo nastoupil někdy před rokem 1464 Ondřej ze Sloupna, který je zde uváděn společně se svojí manželkou Alenou z Kosova. Dále se r. 1482 uvádí, že na věno "100 hř. gr.", Alena přijala na spolek Elišku z Kosova a Martu z Kateřinic. Dalším majitelem tvrze v Horákově byl syn Jiřík ze Sloupna, který ji prodal r. 1533 Janovi z Kyjovic. Tvrz se zde uvádí r. 1548 spolu se dvorem.

Když byl Horákov r.1533 připojen k panství Kobylnickému, byla již zdejší tvrz opuštěna a chátrala tak, že 30 let po tom jmenuje se již pustou. V tomto držení se dostal Horákov pod Sokolnické panství (Nekuda-Unger 1981; ZDB II 1856).

Z historických pramenů jasně vyplývá, že se jednalo o dlouhodobě využívané místo, jež sloužilo drobným feudálům přes 160 let jako venkovské sídlo. Je proto velice podivuhodné, že se stopy tvrze nedochovaly do dnešní doby. Tento stav by snad mohl souviset s podobou tvrze, která, jak se někdy uvádí, byla dřevěná. Zmínka o dvou selských usedlostech, pod kterými se ono problematické místo nalézá, není v žádném případě archeologicky podložena. V jistém případě lze zauvažovat o pozůstatku destrukce v nejspodnějším horizontu sondy na pozemku R. Májka, kde nelze středověký původ nálezu jednoznačně popřít. Někdy se uvádí, že tvrz ve svém závěrečném stádiu zcela zanikla požárem. S tímto tvrzením by přímo souvisela požárová vrstva, která, co se týče popisů archeologického výzkumu výše, zde prozatím nebyla zachycena.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

Nekuda, V. - Unger, J. 1981: Hrádky a tvrže na Moravě, Brno, 125.

ZDB II 1856: Die Landtafel des Markgrauthums Mähren, cuda Brunensis (Desky zemské moravské, Brněnský kraj, 1480 - 1566, Praha 1953; Desky zemské moravské, Brněnský kraj, 1567 - 1642, Praha 1957), Brno, str. 335, č.202; str. 413, č. 94; str. 424, č. 114.

Resumé:

Horákov (Bez. Brno-venkov). U Kapličky. Siedlung. Neuzeit. Rettungsgrabung.

HOŘICE (okr. Blansko)

„Zbehnův“, „Kotláňka“, lesní trať s luční enklávou. Zaniklá středověká ves Zběhnov. Povrchový průzkum.

V letech 1995 a 1996 byly získány povrchovými sběry další archeologické nálezy z areálu zaniklé středověké vsi Zběhnov, lokalizované roku 1982 v zalesněném terénu v severozápadní části hořického katastru (Knies 1896, 122; Pilnáček 1927, 28, 76; Doležel 1985, 83). Především byla povrchovými sběry 17. září 1995 a 17. listopadu 1996 zkoumána zoraná plocha luční enklávy na dolním, severním okraji zaniklé vsi (cca 527 - 536 m n.m., na St. mapě 1 : 5000 odvozené, listu Blansko 8-0 z roku 1986 jde o plochu vymezenou body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 224:99, 217:74, 223:73 a 235:95 mm). Celkem 117 sebraných keramických zlomků nádob obvyklé typové skladby (hrnky, hrnky s uchem, hrnce, zvoncovité poklice a zásobnice; mj. 22 okrajových fragmentů, 16 zdobených výdutí, horní část zvoncovité poklice, dvojice uch a 18 zlomků den) je možné zařadit do celého období existence vsi od 1. poloviny 13. do poloviny 15. století. Naproti tomu oba nalezené železné předměty (podkova a další amorfní úlomek) mohou být i recentního stáří. Orba nezasáhla v celém sledovaném prostoru žádné reliktů nadzemní zástavby či zahluobených objektů, otázka jeho příslušnosti k vlastnímu zbehnovskému intravilánu tak zůstává otevřená.

Sporé keramické nálezy 14. - 15./16. století (3 nezdobené výduti a zlomek dna) přineslo 17. listopadu 1996 i ohledání prameniště v centrální části zaniklé vsi, jižně od louky na „Kotláňce“ (cca 545 m n. m., na výše zmíněném mapovém listu jde o okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleného 216 a 55 mm). Je možné, že zdejší vydatný vodní pramen byl podle některých nálezů využíván i po zániku vsi.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1985: Nálezy z vrcholného a pozdního středověku severozápadní Moravy v letech 1979 - 1983 (okr. Blansko, Brno-venkov a Vyškov), Přehled výzkumů 1983, 82-84.

Knies, J., 1896: O zaniklých osadách, hradech, tvrzích a dvorcích v okrese Blanském, Časopis Matice moravské XX, 42-47, 116-122.

Pilnáček, J., 1927: Paměti města Blanska a okolních hradů. Blansko.

Resumé:

Hořice (Bez. Blansko). „Zbehnův“, „Kotláňka“, Waldflur mit Wiesenenklave. Wüstes mittelalterliches Dorf Zběhnov. Oberflächenuntersuchung.

Die Oberflächensammlungen im September im Jahre 1995 und im November im Jahre 1996 brachten Funde aus dem wüsten mittelalterlichen Dorf Zběhnov, das im Jahre 1982 im bewaldeten und gegliederten

Terrain im nordwestlichen Teil des Katasters der Gemeinde Hořice, cca 540 m ü. M. lokalizert wurde. Das Dorf wurde auf der Bischofsherrschaft in Blansko im Jahre 1317 erinnert, nachher im Jahre 1568 schon wie wüst. Relativ häufige Keramikfunde wurden aus der gepflügten Wiesenklave am nordlichen Rande des wüsten Dorfes gewonnen, und noch einmal bestätigen Anfänge seiner Besiedlung in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts und seinen Untergang um die Hälfte des 15. Jahrhunderts.

HRÁDEK (okr. Znojmo)

Polní trať „Anger“, „Schaffler Hof“ („U dvora“) na severozápadním okraji intravilánu obce. Mladší a pozdní doba bronzová, laténské období, doba římská, střední (?) a mladší doba hradištní, středověk, novověk. Sídlištní plocha. Povrchový průzkum.

V podzimních měsících roku 1996 (zvláště 7. října) uskutečnil pan J. Horák z Malhostovic u Brna povrchové sběry v polních tratích v okolí hospodářského dvora na severozápadním okraji intravilánu obce. Pozitivní zjištění přineslo ohledání dvou poloh.

Prvá z nich je situována v prostoru mezi vlastním dvorem a zástavbou obce, zhruba 475 m severozápadně od kostela sv. Petra a Pavla v Hrádku, jižně komunikace z Hrádku do Křídělkůvek, v polní trati „Anger“. Jedná se o velmi mírný, k jihu až jihozápadu orientovaný svah či terasu 191 - 192 m n. m., na zvýšeném levém břehu zavodňovacího kanálu Krhovice - Hevlín, těsně nad údolní nivou řeky Dyje v úrovni 188 m n. m. Zkoumána zde byla zhruba čtvercová plocha 80 x 80 m v úrovni vlastního dvora a vzdálenosti do 100 m od jihozápadně protékajícího vodního kanálu, na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Jaroslavice 1-2 z roku 1989 vymezená body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 300:298, 295:283, 311:277 a 315:293 mm. Získaných 910 keramických zlomků svědčí o intenzivním osídlení místa ve více obdobích pravěku, časné doby dějinné i středověku. Většina materiálu (zhruba okolo 660 kusů) patří velatické a zřejmě i přechodné velaticko-podolské fázi kultury středodunajských popelnicových polí. V souboru je zastoupena většina základních typů sídlištního keramického inventáře té doby - menší amfory se žlábkováním a attinskou výzdobou, amfory s rýhovanou spodní výdutí, amfory s vodorovně vytaženým a dovnitř vícekrát hráněným okrajem, etážovité amfory, esovitě profilované šálky s typickými vysoko vytaženými uchy, šálky se silně vyhnutým okrajem, mísy kónické, oblé i esovitě profilace, mísy se zataženým okrajem, látky s prstovaným povrchem, kotoučovitě velké závaží a kruhový keramický prstenec. Následujícím laténskému osazení lze přiřít 8 zlomků většinou tuhových, svísele rýhovaných hrnců. Nejméně 46 keramických fragmentů je možné zařadit do středního úseku doby římské (2. a 3. století po Kristu), vedle obvyklé domácí barbarské keramiky (mísy, hrnce a situlové tvary s dekorem nehtových vrypů, hřebenem rytých vícenásobných půlobloučků a ryté mřížky) bylo možné zaznamenat i hrncinu zřejmě provinciální (okraj mísy, snad i ucho další nádoby?). Hustě byl zkoumaný areál osídlen i v mladohradištním období, kterému náleželo nejméně 158 keramických zlomků z hrnců a zásobnic (z toho 30 okrajových a 32 střepeň z výdutí s výzdobou). V souboru sice zcela převažuje typická tuhová mladohradištní produkce ponejvíce asi 11. století, vyskytly se však i úlomky spíše zařaditelné do 10. či dokonce do 9. věku (se slídovým ostřivem). Chronologický výčet nálezů lze pak uzavřít celkem 36 kusy keramiky středo- a novověké, ze kterých zhruba čtvrtina pocházela již ze 2. poloviny 13. a počátku 14. století, zbývající část pak z intervalu od konce 15. až do 19. století.

Druhá ze zkoumaných poloh se nalézá v totožné terénní konfiguraci, pouze posunutá oproti prvnímu z nalezišť o 450 m dále k severozápadu, proti toku zavodňovacího kanálu. Shodně zaujímá okraj poslední levobřežní dyjské terasy nad inundací, na levém břehu zavodňovacího kanálu Krhovice - Hevlín, cca 875 m severozápadně od kostela v Hrádku. Jde o plošinu až velmi mírně k jihozápadu orientovaný svah 191 - 192 m n. m., u přemostění

kanálu po ní cestou z Hrádku do Křídlověk, v cípu mezi kanálem a severním okrajem cesty, přičemž nálezy se koncentrovaly zejména v pásu asi 150 m dlouhém severozápadně od mostku podél kanálu (na výše citovaném mapovém listu je plocha s nálezy určena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 254:378, 254:357 a 264:346 mm). Veškeré keramické fragmenty zde sebrané patřily opět střednímu úseku doby římské (2. a 3. století po Kristu), vyskytly se zlomky hrncovitých a mísovitých nádob zdobených nehtovými vrypy a pásy rytých vstřícných vyplňovaných trojúhelníků.

Obě zkoumané polohy patří zřejmě jediné velké sídlištní ploše s proměnlivou intenzitou osídlení v jednotlivých úsecích, zaujímající asi v délce mnoha set metrů okraj poslední levobřežní dyjské terasy severozápadně od Hrádku, směrem k Valtovicím. Již roku 1923 a opětovně 1932 byly získány v prostoru tehdejšího školního cvičiště poněkud blíže k vlastnímu městečku spolu s mincí nálezy z doby římské, stejnému období a mladší době hradištní náležely objekty a vrstvy, porušené při výkopech v bezprostřední blízkosti dvora v roce 1959, stopy starého osídlení opět z doby hradištní a římské byly v těchto místech zaznamenány již při hloubení vodního kanálu Krhovice - Hevlín roku 1951. Severněji, směrem k silnici do Valtovic, bylo navíc zachyceno navazující osídlení staro- a středobronzové (souhrn viz Podborský - Vildomec 1972, 172; též Archiv AÚ AV ČR Brno, NZ č. 2308/51). Zkoumané sídlištní plochy se pravděpodobně týkají i některá zjištění J. Kovárníka (Kovárník 1993, 120; 1997, 337). Zde zhodnocené sběry rozšiřují spektrum dosud doložených nálezů ze sídliště o mladší a pozdní dobu bronzovou, lokalizace mladohradištní osady navozuje možnost dalšího studia sídelní struktury vlastního Hrádku, v 11. a 12. století významného pohraničního opěrného bodu a trhového střediska (např. Procházka 1993, 117, 127). Konečně i keramika 13. a 14. století a časného novověku může souviset s hypotetickými počátky a další existencí zdejšího dvora (srov. Peřinka 1905, 76).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Josef Horák, Malhostovice

Literatura:

Kovárník, J., 1993: Další archeologické nálezy ze Znojemska a Třebíčska, Přehled výzkumů 1990, 115-126, tab. 26-34.

Kovárník, J., 1997: Využití letecké archeologie na jižní Moravě v r. 1994, Přehled výzkumů 1993 - 1994, 332-342.

Peřinka, F. V., 1905: Vlastivěda moravská. II. Místopis. Jaroslavský okres. Brno.

Podborský, V. - Vildomec, V., 1972: Pravěk Znojemska. Brno.

Procházka, R., 1993: K vývoji a funkčnímu rozvrstvení hradů 11. - 12. stol. na Moravě. In: Mozdziuch, S., Lokalne ośrodki władzy państwowej w XI - XII wieku w Europie Środkowo-Wschodniej, Spotkania bytomskie 1, 109-141.

Resumé:

Hrádek (Bez. Znojmo). Feldflur „Anger“, „Schaffler Hof“ („U dvora“) am nordwestlichen Rande des Intravilans der Gemeinde. Siedlungsfläche. Jüngere und spätere Bronzezeit, Latènezeit, Römische Kaiserzeit, Mittlere (?) und jüngere Burgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Oberflächenuntersuchung.

Oberflächensammlungen, die J. Horák im Herbst 1996 realisierte, betrafen die große Siedlungsfläche im Raum nordwestlich von eigenem Städtchen. Funde stammen aus dem Raum südöstlich von sog. Schaffler Hof, cca 475 nordwestlich von der Kirche St. Peter und Paul in Hrádek und aus dem Ort etwa 450 m weiter nordwestlich. In beiden Fällen ging es um Rand der Terrasse oben der Talflur des Flusses Thaya, am linken Ufer des Bewässerungskanales Krhovice - Hevlín, 191 - 192 m ü. M. Aus der ersten Lage wurden zahlreiche Bruchstücke der Velatice - Phase und Anfang der Podolí - Phase der Kultur der Mitteldanubischen Urnenfelder,

aus Latènezeit, aus dem 2. und 3. Jahrhundert n. Chr. (auch Keramikbruchstücke aus römischen Provinzen), weiter aus jüngerer Burgwallzeit, den 13. - 14. und 15. - 19. Jahrhunderten gewonnen. Aus dem zweiten Ort stammen Funde aus Römischer Kaiserzeit (wieder das 2. und 3. Jahrhundert n. Chr.).

HRANICE (okr. Přerov)

Jiráskova, Zámecká ulice a Pernštejnské náměstí. Středověk (15.-16. století). Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum byl proveden při rekonstrukci kanalizační a vodovodní sítě v historickém jádru města. Zjištěny pozůstatky barokního dřevěného potrubí (Jiráskova ulice), objekt zahloubené hospodářské komory z 15.století (Pernštejnské náměstí) a především zbytky městské fortifikace z doby Pernštejnů na počátku 16. století (ulice Zámecká). Lokalizován byl jednak průběh opevnění, městský příkop a dále zbytky dvou městských bran a barbakanu. Souběžně byl proveden menší zjišťovací výzkum se zaměřením lokality na hradě Svrčově nedaleko Hranické propasti. Hrad patřil k typům tzv.plášťových hradů, zbudován byl kolem pol. 14. stol., zanikl v druhé polovině 15. století.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Hranice (Bez. Přerov). Jiráskova, Zámecká Str., Pernštejnské Platz. Mittelalter (15.-16. Jh.). Stadt. Rettungsgrabung.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

Středověké jádro města - ulice Josefa Vávry, bývalé domy č. 26, 28, 30 a 32 (nyní č. 30), parcely č. 378 - 381. Starší doba železná (horákovská kultura), středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Svoji druhou fází zde pokračoval záchranný výzkum na stavbě nové budovy obvodního oddělení Policie ČR, nahrazující několik domů drobné zástavby bývalé židovské čtvrti při Židovské bráně, v severní okrajové části městského jádra. Uvedený prostor patří k nejnvýše položenému dílu hradbami vymezeného městského okrsku, samotná stavební plocha o rozloze asi 700 m² je situována na úpatí mírného, k jihu orientovaného svahu či terasy nad údolní nivou, 213 - 216 m n. m., půdní podloží zde tvoří svahové hlíny a nivní půdy (na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Moravský Krumlov 6-4 z roku 1990 jde o plochu vymezenou body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 298:187; 305,5:185,5; 306:189 a 299,5:191,5 mm). Vlastní nově stavěná budova zaujala převážnou část parcel č. 379 - 381, tedy místa domů č. 28, 30 a 32, podstatné terénní úpravy se dotkly i sousední parcely č. 378, místa již rovněž zbořeného domu č. 26. Domy v čele parcel tvořily severní frontu ulice Josefa Vávry, přičemž dům č. 32 se na západě těsně přibližoval k prostoru dřívější Židovské brány. Nevelké dvory domů pak byly od severozápadu a severu uzavřeny dodnes dochovanou městskou hradbou, dům č. 26 přiléhal k objektu původní židovské synagogy. Dřívější záchranné akce při pokládání inženýrských sítí a vodovodu prokázaly v uličním prostoru v roce 1991 původní souvrství s nálezy od 1. poloviny 13. století, složité stratigrafické poměry na samotných parcelách č. 378 - 381 s počátky osídlení opět již v 1. polovině 13. věku signalizovaly i statické sondy, zahloubené zde v první přípravné fázi stavby na podzim roku 1994 (Doležel 1993, 79-80; 1995, 203-204, obr. 3; 1997, 198).

Vlastní záchranné práce, realizované ve dnech 13. a 19. ledna a 28. února 1995, byly zaměřeny především na dokumentaci vyhloubených základových rýh vlastní novostavby, průměrně 0,7 až 0,8 m širokých a 2,0 - 2,2 m hlubokých. Sledovány byly i profily, při terénních úpravách odkryté ve svažité severovýchodní části plochy, a až 2,4 m hluboké sanační sondy u vnitřního líce základových zdí městské hradby na severozápadním a severním okraji.

Nejstarší stopy osídlení sídelně příhodné polohy porušila základová rýha na západním okraji plochy. U rozhraní parcel č. 381 a 382 zde prořala asi 7,2 m SSV od původního průčelí domů až 83 cm do podložních hnědých svahových hlín zahloubenou jámu 1,8 m dlouhou, kolmých až mírně podhloubených stěn, s rovným, v severní části stupňovitě o 10 cm zvýšeným dnem. Objekt obsahoval vedle zlomku slabě vypáleného hliněného závaží keramický materiál snad staršího či středního stupně horákovské kultury, běžných užitkových typů (celkem 14 zlomků, z toho 3 okrajové a jediný s dekorem, typově šlo o misku se zataženým okrajem, mísu s vnitřní vlešťovanou výzdobou a hrubší hrcovité nádoby). Další, již soustavné osazení od 1. poloviny 13. století do nejnovější doby zaznamenal výzkum na celé ploše zkoumaného areálu. Původní, až 2 m mocné stratigrafické situace na jednotlivých parcelách však byly většinou těžce poškozeny jak novověkými a recentními zásahy a stavební činnostmi, tak i demoličními pracemi. Nálezy 13. a 14. století byly zaznamenány například v severní části parcely č. 378 (mj. okraj tuhové zásobnice, zde i části dřevěných konstrukcí), jediné komplexnější poznatky k vývoji středověké a raně novověké zástavby této části města však přinesly relativně nejlépe zachované situace v západním dílu, na parcele č. 381. Zde se v profilu základové rýhy podařilo zachytit především asi 1,0 m před čelo dnešní parcely předstupující suterén staršího domu zřejmě dřevohlinité nadzemní konstrukce, při nezjištěné šířce 6,25 m dlouhý. Jeho kolmé, asi 2,1 m pod úroveň dnešního povrchu zahloubené stěny zajišťovala na obou stranách 40 - 50 cm široká kamenná plenta, konstruovaná ze středně velkých, lámaných i sbíraných kusů místních arkózových pískovců, skládaných na pouze hlinité pojivo. Podlahu suterénu tvořily na plocho sestavované kamenné plotny. Z homogenního zásypu, do hloubky 1,1 m sytě černého, poté šedého s hrudkami vypálené hliněné mazanice, se podařilo získat jen minimum nálezů. Vedle čtyř kusů mazanice šlo o čtyři zlomky keramických výdutí, z toho jediný s dekorem, což dovolilo jen zcela rámcové datování zániku celého objektu do intervalu od počátku 14. až do poloviny 15. století. V dalším vývoji tuto stavbu nahradily ve dvou fázích jiné zahloubené prostory, posunuté však více do nitra parcely č. 381. Starším z nich byl valeně klenutý suterén se stěnami 0,5 - 0,7 m silnými, vyzděný z kamene na maltu, nálezy ze zásyповých vrstev nad klenbou snad datovatelný do 16. - 17. věku (okraj rezného hrcce, zlomek čelní stěny komorového kachle s jezdeckým výjevem). Později jej nahradil téměř na stejném místě vybudovaný, na vzdálenost 2,2 m k uliční čáře posunutý sklep podélný (5,1 x 3,1 m), opět s valenou klenbou a 0,5 m silnými stěnami, stavěný tentokrát z cihel.

Již zmíněné sanační sondy při vnitřní straně městské hradby na severním okraji zkoumaného areálu dovolily konečně i některé poznatky ke způsobu založení městského opevnění. V základové části, oproti nadzemní úrovni o 20-35 cm rozšířené, bylo těleso hradební zdi budováno z menších kusů lámaných i sbíraných pískovcových arkóz, spojených či zalévaných jakostní maltou, vyskytly se zde však i zlomky či celé kusy velmi kvalitních, 7 cm vysokých cihel s výraznou příměsí slídy ve hmotě. Hradba byla založena 0,9 - 1,0 m hluboko do sytě hnědé, až 1,8 m mocné hlinité vrstvy promísené uhlíky a zrníčky vypálené mazanice, snad staršího kulturního horizontu, vytvořeného na hlinitopísčitém podloží rezavě hnědých svahovin o zjištěné síle 0,7 m, překrývajících nižší úroveň sytě hnědých (mocnost 0,65 m) a poté sivě šedých nivních pūd. Z uvedených kontextů se ovšem nepodařilo získat žádné

archeologické nálezy, které by určovaly dobu výstavby této městské fortifikace, v konečné podobě sice vykazující znaky konce 15. nebo počátku 16. století, avšak s možnými staršími fázemi vývoje.

V celku tak výzkum přes všechna omezení přinesl cenné poznatky k podobě zástavby okrsku, který se po svém brzkém osazení již v 1. polovině 13. století ocitl postupně v okrajové poloze při hradbách. Především zde prokázal pro období snad konce 13. nebo průběhu 14. věku existenci domů asi dřevohlinité nadzemní konstrukce se zahluobenými suterény, přes odlišné konstrukční detaily (kamenná plenta stěny suterénu) korespondujících s analogiemi v jiných jihomoravských městech (srov. např. Procházka 1996), doložen byl i další vývoj tentokrát již zděné výstavby od 16. století dále.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1993: Záchrané výzkumy ve středověkém jádře a předměstích města Ivančic (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1991, 79-81.

Doležel, J., 1985: Ke vzniku a vývoji několika měst střední a severozápadní Moravy (Blansko, Ivančice, Tišnov, Velká Bíteš, Vyškov), *Archaeologia historica* 20, 201-217.

Doležel, J., 1997: Ivančice (okr. Brno-venkov), *Přehled výzkumů 1993 - 1994*, 197-200.

Procházka, R., 1996: Zur Frage der ältesten Bebauung in den südmährischen Städten. In: Brachmann, H. J. - Klápště, J. (Edt.), *Hausbau und Raumstruktur früher Städte in Ostmitteleuropa*, *Památky archeologické - Supplementum* 6, 120-141. Praha.

Resumé:

Ivančice (Bez. Brno-venkov). Mittelalterlicher Stadtkern - I. Vávra - Straße, ehemalige Häuser Nr. 26, 28, 30 und 32 (jetzt Nr. 30), Parzellen Nr. 378 - 381. Ältere Eisenzeit (Horákov - Kultur), Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Im Zusammenhang mit neuem Ausbau wurde im Januar und Februar 1995 eine Rettungsgrabung auf der Fläche cca 700 m² im nordlichen Randteil des Stadtkernes realisiert. Die mittelalterliche Lage war hier schwer von neuzeitlichem Ausbau und rezenten Eingriffen geschädigt, trotzdem gelang es an Stelle von 4 Häusern der kleinen Verbauung des Judenviertels bei dem ehemaligen Judentor schon prähistorische Besiedlung dieser vorteilhaften Lage zu fangen (zum Süden orientierter Abhang oben der Talflur, 213 m ü. M.). Das auf der Parzelle Nr. 381 abgedeckte vertiefte Objekt gehörte zur Horákov-Kultur der älteren Eisenzeit. Die weitere, schon systematische Besiedlung seit der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts hing dann mit Entstand und Entwicklung der eigenen mittelalterlichen Stadt zusammen. Aus der mittelalterlichen Verbauung wurde auf der Frontseite der Parzelle Nr. 381 ein über 2 m tiefes und 6,2 m langes Souterrain des Hauses mit offensichtlich holzlehmiger Hochkonstruktion gefangen. Die Wände des Souterrains sicherte 40-50 cm breite Steinblende mit dem Lehmbindemittel, der Fußboden war mit flachen Steinen gepflastert. Nach den wenigen Funden aus Schütten ging dieses Objekt im 14. oder in der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts unter. Später ersetzten es nach und nach 2 Keller mit Tonnengewölbe. Der ältere, vielleicht aus 16. oder 17. Jahrhundert, wurde aus Bruchstein gebaut, der jüngere (5 x 3 m) aus Ziegeln. Bestimmte Sicherungen gelang es auch über die Bauart der Stadtmauer, die das bis heute untersuchte Areal von Norden schließt, zu gewinnen. Das Mauerwerk war im Fundament um 20 - 35 cm verbreitet und um 0,9 - 1,0 m in eine ältere kulturelle Schichte - bis 1,8 m stark - vertieft. Sichere Belege für Datieren dieser Fortifikation wurden nicht gewonnen. In ihrem heutigen Zustand stammt ungefähr aus Jahrhundertwende 15. und 16., aber ältere Entwicklungsphasen sind möglich.

IVANČICE (okr. Brno-venkov)

Středověké jádro města - Palackého náměstí č. 9 (původní č. p. 4). Stará radnice - Památník A. Muchy. Novověk. Záchranný výzkum.

V již třetí etapě záchranných prací při stavební rekonstrukci staré ivančické radnice (srov. Doležel 1993, 80-81; 1997, 197-198) byly ve dnech 28. února a 4. a 16. května 1995 dozorovány výkopové práce v suterénech objektu. Ve všech třech sklepních prostorech byly o 40 - 50 cm sníženy podlahy, odkopána zde byla na sterilní jílovito-hlinité podloží nasedající sypká hlinitá, černě až hnědě zbarvená vrstva, promísená hojně úlomky lomového kamene, malty, cihel (5,0 - 6,5 cm vysokých a 13,0 cm širokých) a plochých keramických střešových tašek se závěsným ozubem (síla 1,5 cm, šířka 17,0 cm). Sporadicky se zde vyskytly i úlomky kuchyňské a kamnářské keramiky, datující souvrství do údobí 18. až 19. století, kdy dům prodělal několik stavebních obnov. Asi při těchto adaptacích se do zásypů ve sklepě dostalo i několik při dohledu vyzvednutých renesančních kamenných ostění z původního architektonického vybavení budovy okolo roku 1544.

V západní prostoroře jižního suterénního traktu vedlo snížení podlah k objevu částečně zasypané druhé sklepní úrovň. Dále k západu zde zasahoval šikmou rampou přístupný, nevelký valeně sklenutý cihelný sklep, vybudovaný zřejmě v období 17. - 19. století.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1993: Záchranné výzkumy ve středověkém jádře a předměstích města Ivančic (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1991, 79-81.

Doležel, J., 1997: Ivančice (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1993 - 1994, 197-200.

Resumé

Ivančice (Bez. Brno-venkov). Mittelalterlicher Stadtkern - Palacký Platz Nr. 9 (Urn. 4). Altes Rathaus - Gedenkstätte von A. Mucha. Neuzeit. Rettungsgrabung.

Schon mit dritten Etappe schritten die Rettungsarbeiten bei der Gesamtbaurekonstruktion des schön erbauten Hauses aus der 1. Hälfte des 16. Jahrhunderts fort. In der ersten Hälfte des Jahres 1995 wurden Ausgrabungen überwacht, mit denen die Böden der Keller des Objekts durchschnittlich um 0,5 m erniedrigt wurden. Es wurden nur rezente Schütten mit neuzeitlicher Küchen- und Ofensetzerkeramik festgehalten. Es gelang, auch einige Renaissancesteinfutter aus der architektonischen Urausstattung des Gebäudes aufzuheben.

IVANČICE - ALEXOVICE (okr. Brno-venkov)

Intravilán obce. Sídliště. Rámcově pravěk, mladší doba hradištní. Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci kanalizačního řádu a plynofikaci obce byly dokumentovány porušené archeologické situace. Terén je zde tvořen převážně mohutnými vrstvami nivních sedimentů, oddělenými od sebe často černošedými nebo šedohnědými vrstvami, které nesou stopy antropogenní činnosti. Starší z těchto vrstev, datovaná ojedinělými drobnými střípky pouze rámcově do pravěku, byla zjištěna nejprve v hloubce 1,4 m od současného povrchu a v průběhu rýhy stále klesala až pod úroveň jejího dna v hloubce 1,8 m. Tento pravěký sediment byl oddělen až 1 m mocnými nivními usazeninami od mladší kulturní vrstvy, datované do mladohradištního období. Nivní sedimenty reprezentují časový hyát mezi dvěma různě starými lidskými aktivitami a svědčí také o intenzivní záplavové činnosti během tohoto

mezidobí. V místech, kde byla mladohradištní vrstva nejmocnější byl zjištěn i menší sídlištní objekt stejného stáří.

Odlíšná situace byla dokumentována v nejvyšším bodě výrazné terénní vyvýšeniny pod kopcem zvaným Pekárka. Byly zde zjištěny opět dvě antropogenní vrstvy. Starší z nich, datovaná opět pouze rámcově do pravěku, se nacházela v hloubce 2,6 m a mladší, znovu mladohradištní, byla v hloubce jen 1,4 m od současného povrchu. Zde však tento efekt nebyl způsoben činností vody, nýbrž půdní erozí z okolních svahů Pekárky.

Oba příklady, sledované v Alexovicích, dokumentují opět značně dynamický vývoj terénu a svědčí o tom, že k zakonzervování antropogenních sedimentů do značných hloubek mohlo docházet za různých okolností a v důsledku zcela odlišných procesů.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Ivančice - Alexovice (Bez. Brno-venkov). Urzeit, Jüngere Burgwallzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

IVANČICE - LETKOVICE (okr. Brno-venkov)

Intravilán obce. Neolit - vypíchaná keramika, moravská malovaná keramika, starší a mladší doba bronzová, mladší a pozdní doba hradištní, středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při rekonstrukci kanalizačního řádu a plynofikaci obce byly v rýhách dokumentovány porušené archeologické situace. Lokalita se nachází na někdejší výrazném, dnes však již neznatelném návrší, jehož podloží tvoří kvartérní šterková terasa, pokrytá o něco mladší vrstvou naváté spraše. Jak se jeví podle postupně klesající úrovně antropogenního půdního horizontu až do hloubky 2 m, mělo toto návrší kdysi podobu nevysoké rozlehlé ostrožny, obtékané ze tří stran slepými rameny řeky Jihlavy. Prohlubně těchto ramen pak byly vyplněny nivními sedimenty nejspíše až během středověku a novověku. Vrstvy, vzniklé v důsledku intenzivní antropogenní činnosti tvoří místy až 1 m mocný černozemní půdní horizont, dále dělený do čtyř základních časových horizontů. Nejstarší lze datovat do mladší doby kamenné, druhý a třetí do doby bronzové a čtvrtý již do slovanského mlado- až pozdněhradištního období. Těmto časovým horizontům náleží i řada zahloubených archeologických objektů. Nejstarší obsahovaly vypíchanou a moravskou malovanou keramiku, mladší náležely kultuře únětické a velatické fázi středodunajských popelnicových polí, nejmladší pak slovanskému období. V nadloží tohoto mocného černozemního půdního horizontu pak byly již objekty, kulturní, odpadové, ale i požárové vrstvy středověké (převážně 14. a 15. stol.) a novověké.

Lokalita v Ivančicích-Letkovicích je dalším specifickým příkladem poměrně mohutného terénního nárůstu v důsledku intenzivní antropogenní činnosti. Jde o specifický jev, typický především pro údolní nivy. Upozorňuje nás především na to, že doklady pravěkých aktivit mohou být v těchto místech uloženy ve značných hloubkách, a to buď pod mohutným kulturním souvrstvím mladším, nebo pod vrstvami nivních sedimentů, jejichž tvorba je zpravidla záležitostí až středověku a novověku.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Ivančice - Letkovice (Bez. Brno-venkov). Siedlung. Jungsteinzeit - Stichbandkeramik, Mährische bemalte Keramik, Alt- und Jungbronzezeit, Jung- und Spätburgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

IVANČICE - ŘEZNOVICE (okr. Brno-venkov)

Intravilán obce. Sídliště. Rámcově pravěk, novověk. Záchranný výzkum.

Při plynofikaci obce rýhy pro plynovodní potrubí na několika místech prořaly vrstvy navážek s novověkou keramikou. Pouze na jednom místě však byly nalezeny i ojedinělé drobné střípky, datované rámcově do pravěku.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Ivančice - Řeznovice (Bez. Brno-venkov). Urzeit, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

JAROMĚŘICE NAD ROKYTNOU (okr. Třebíč)

Intravilán obce. Poloha v ZM list 23-44-14, mladohradištní objekty 254 a 243mm od Z, 33 a 30mm od J sekční čáry. Středověk. Sídliště.

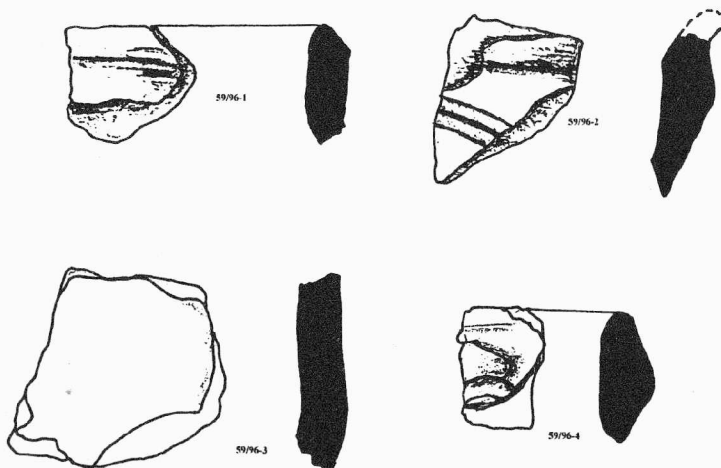
Objekty z mladohradištního období byly porušeny výkopem v ulici K ráji před č.p. 486. Pod 45 cm vrstvou moderní navážky byl zachycen zahloubený objekt s humusovitou černou výplní. Výkop prořal nejspíše podélnou osu objektu která činila 6 m. Šírka ani hloubka objektu vzhledem k rozměrům výkopu (hl.80, š. 50 cm) a charakteru místa (těsná blízkost silnice) nemohla být zjištěna. Dno objektu se nácházelo níže než 0,8 m od dnešního povrchu. Z výplně objektu byla získána mladohradištní keramika, mazanice a zlomky kamenů. Podobný objekt byl patrně porušen i v nedaleké ulici Veleoslavínově č.p. 403, který byl hůře zřetelný a projevil se pouze tmavým zbarvením výplně bez dalších nálezů.

Z náměstí míru pak pochází středověké nálezy keramiky z konce 15. století, spolu se dvěma zlomky odlišných patrně středověkých podkov.

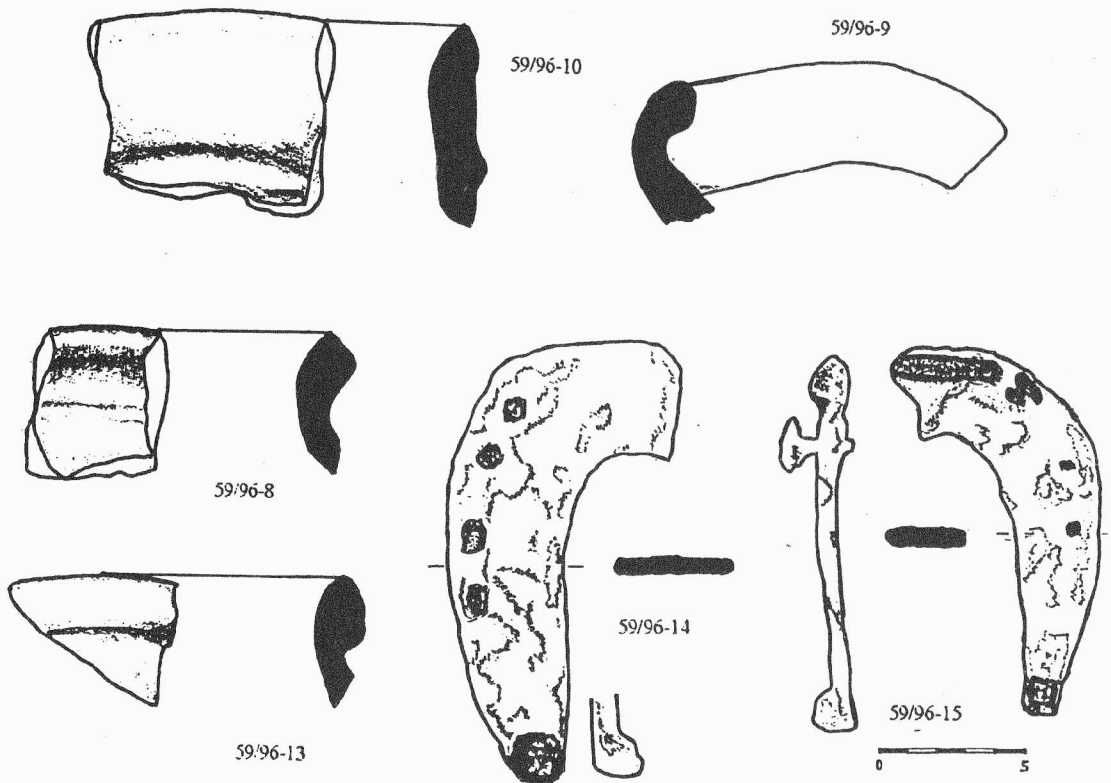
Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Jaroměřice nad Rokytou (Bez. Třebíč). Intravilan der Gemeinde. Jüngere Burgwallzeit, Mittelalter. Siedlung.

Obr.1. Jaroměřice nad Rokytou (okr. Třebíč). Mladohradištní keramika z objektu 1

Obr.1. Jaroměřice nad Rokytnou (okr. Třebíč). Keramika a železné podkovy pocházející z vrstvy na náměstí Míru

JAVORNÍK (okr. Jeseník)

Zámek Jánský Vrch. Středověk - novověk. Zjišťovací výzkum.

V letních měsících 1996 pokračoval již druhou etapou zjišťovací archeologický výzkum v areálu zámku Jánský Vrch v Javorníku. Sonda VI/96 o rozměrech 250 x 100 cm byla situována vně původního hradního paláce. Vrstva zeminy dosahující jen mocnosti 30-35 cm obsahovala jen několik fragmentů novověké keramiky. Skalní podloží je shodně jako na dalších místech silně zvětralé.

Obdobná situace byla zjištěna rovněž v sondě VII/96 uvnitř zaoblené části paláce. Nadloží o mocnosti 40 cm tvořila směs malty a písku s uhlíkovými vrstvičkami. Vrstva dokládající středověké osídlení nebyla zjištěna (interiér místnosti byl využíván do novověku). Sonda VII/96 byla situována vně zámku kolmo na obvodovou zeď a delší stranou sledovala opěrný pilíř. Vzhledem ke složitější terénní situaci měla rozměry jen 400 x 150 cm. Kulturní vrstva byla zjištěna těsně nad skalním podložím a obsahovala zlomky pozdně středověké keramiky a několik železných předmětů.

Nejzávažnější zjištění byla učiněna v sondě IX/96 v místech údajně věžové brány (podle H. Weinelta). V interiéru místnosti s podlahou ze středověkých cihel byl objeven hradní příkop s druhotným zásypem. Lícovaná zeď přetínala po celé šířce interiér místnosti. Zásyp byl zkoumán až do hloubky 430 cm, kde se nacházelo dno příkopu. Z technických důvodů nebylo možno zatím prozkoumat jeho celý průběh. Zásyp tvořila směs malty, písku, zlomků cihel a prežů. Obsahoval velké množství vrcholně středověké keramiky a želez. Jen

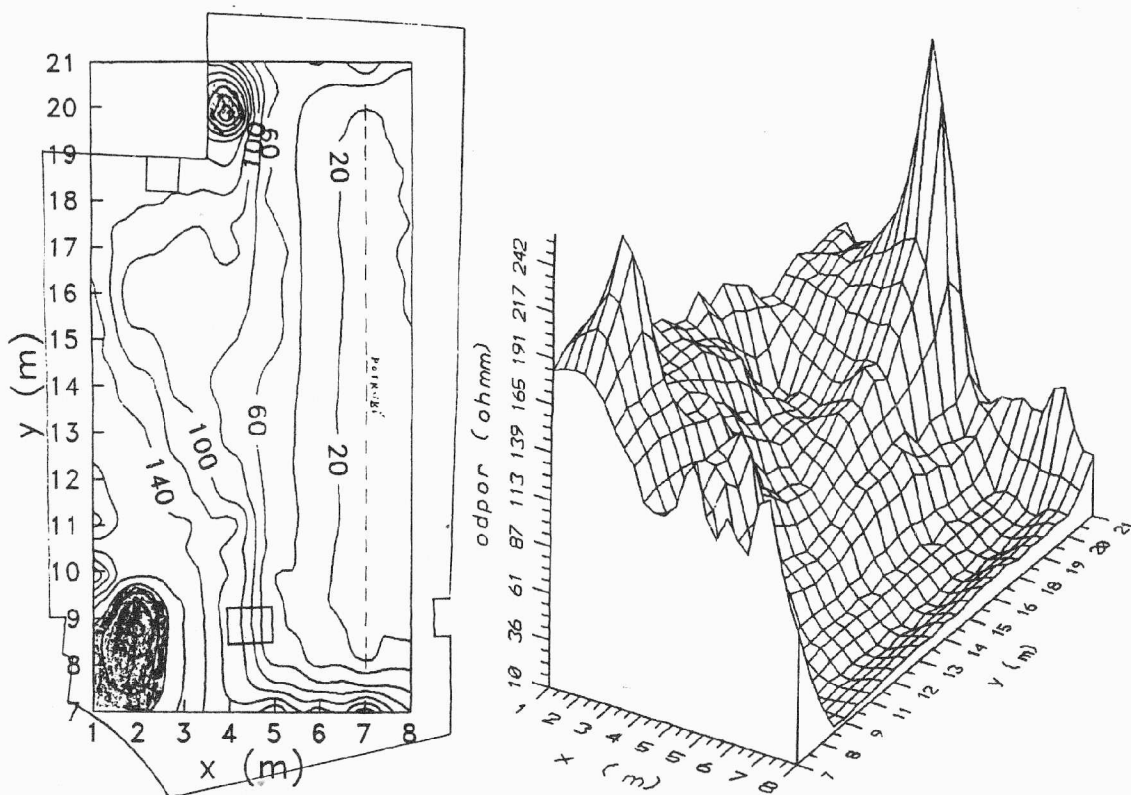
nečetné fragmenty hrnčířských výrobků s hrubší písčitou příměsí a drsnějším povrchem je možno datovat do 14. století, drtivá většina náleží až do následujícího věku. K vzácným nálezům patří kolekce pozdně gotických a raně renesančních komorových kachlů. Kamnářské výrobky mají na čelní vyhřívací stěně bohatou výzdobu (heraldické a rostlinné motivy, figurální v dobovém oděvu). Pozoruhodným nálezem je rovněž kachel s mariánským motivem. Kromě běžných řádkových kachlů byly objeveny dva kusy římsových korunních s architektonickými prvky, dále rohové a jeden úzký nikový. Vzhledem k technickým problémům v sondě IX/96 bude zde výzkum pokračovat v následujícím roce.

V červnu 1996 bylo provedeno na vnějším zámeckém nádvoří geofyzikální měření (magnetometrie a seismika). Po zpracování výsledků bude uvažováno o případném prošetření i těchto míst.

Zdeněk Brachtl, Vlastivědné muzeum Jesenicka v Jeseníku

Resumé:

Javorník (Bez. Jeseník). Schloss Jánský Vrch. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

Obr.1. Javorník, zámek Jánský Vrch. Geofyzikální měření horního nádvoří. Mapa izolinií odporu (vlevo) a rozložení odporu (vpravo)

JAVORNÍK (okr. Šumperk)

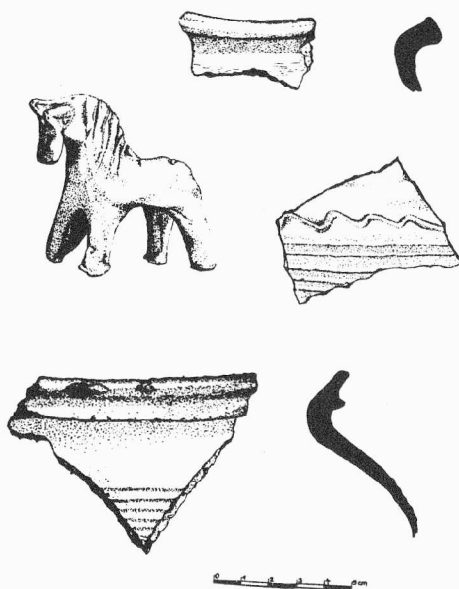
Tvrziště. Středověk. Drobná hliněná plastika. Zjišťovací výzkum.

K ověření výsledků geofyzikálního měření lokality v roce 1984 přistoupilo jesenické muzeum v letech 1989-1994 plošným zjišťovacím výzkumem. Výkopy bylo ročně získáno 1000-2500 artefaktů, převážně zlomků keramiky. Výsledky výzkumu jsou ve fázi závěrečného zpracování. V roce 1995 byly před zahrnutím zkoumané plochy a úpravou terénu tvrziště odstraněny kontrolní profily z předchozích let. Získaný materiál znamenal, až na výjimky, spíše jen kvantitativní přínos. Je možno se zmínit o nálezů několika zlomků dna se značkou (čtverceny kruh), především o drobné plastice-koníčku. Tato dětská hračka byla získána při odstraňování kontrolního profilu mezi sondami B 2/92 a A 2/93 v hloubce kolem 200 cm od povrchu. Z bezprostřední blízkosti plastiky se podařilo získat několik fragmentů keramiky, které mohou pomoci při dataci. Při odstraňování profilu došlo k odlomení pravé zadní nožky koníka, avšak zlomek byl zpětně nalezen. Hlava koně je v profilu výrazně skloněna a v čelním pohledu asymetrická. Plastika je vytvořena ve volné ruce, což dokládá řada průvodních znaků na jejím povrchu. Šíje s hřívou je modelována prostým smáčknutím mezi dvěma prsty, přičemž se do vlhké hlíny otiskly papilární linie hrnčířova palce. Levá polovina hřívy je zdůrazněna šesti šikmými rýhami, které plasticky naznačují svazky žíní. Plastičnost anatomie těla koně je na levé straně zdůrazněna mělkým promáčknutím. Z válcového tělíčka byly vytaženy široce rozkročené nohy, ukončené naznačeným kopýtkem. Horní část zadních partií těla nese šikmý ostrý vryp. V jeho blízkosti se po pravé straně nachází menší přehyb, který však nelze patrně interpretovat jako náznak lenušku. Anonymní tvůrce hračky se na svém výrobku „podepsal“ otisky prstů nejen na hřívě, ale i nad kopýtky. Plastika o rozměrech max. v. 63 mm a max. d. 54 mm je slabě pálena do světlejší béžové barvy a neglazována. S přihlédnutím k průvodní keramice a písemným zprávám je možno plastiku datovat do 14. - první čtvrtiny 15. století.

Zdeněk Brachtl, Vlastivědné muzeum v Jeseníku

Resumé:

Javorník (Bez. Šumperk). Befestigte Siedlung. Mittelalter. Keramische Kleinplastik. Rettungsgrabung.

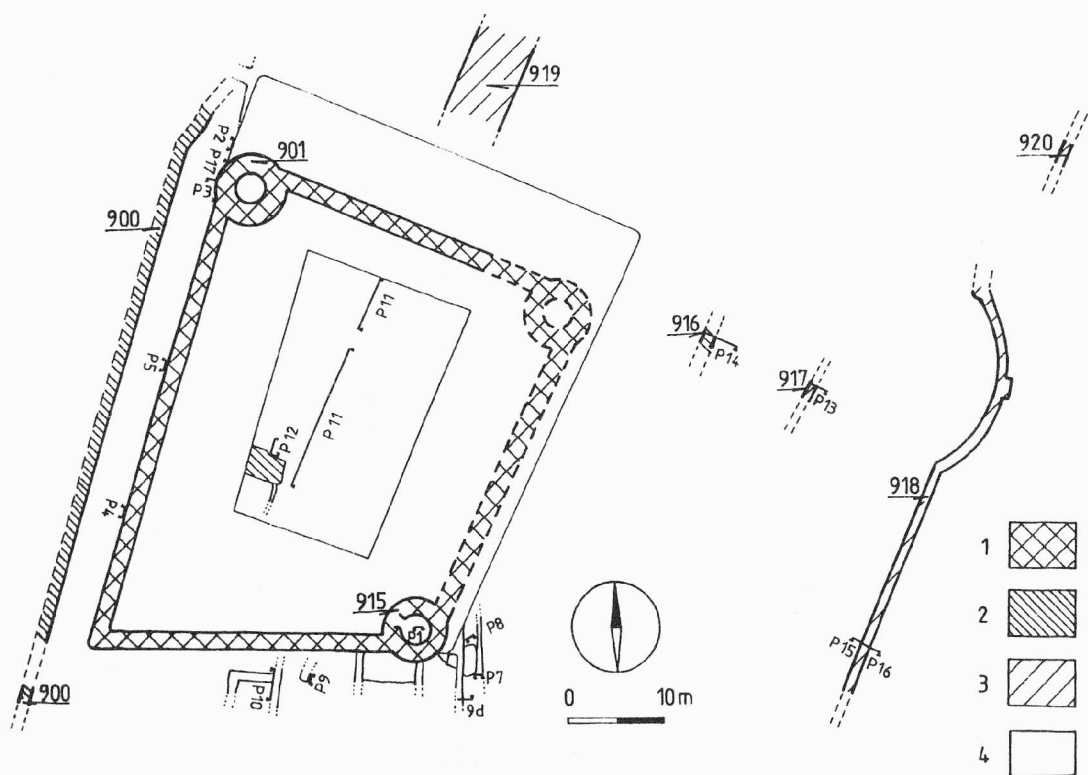

Obr.1. Javorník (okr. Šumperk). Tvrziště. Dětská hračka - koník a výběr keramiky

JEMNICE (okr. Třebíč)

Jemnický zámek, parcely č. 244 a 245, SMO 1:5000, rok vydání 1990, list Dačice 0-5, 381-385 mm od Z a 51-56 mm od J sekční čáry, nadmořská výška 482,00 m n.m. Hrad. Vrcholný středověk-novověk. Záchraný výzkum.

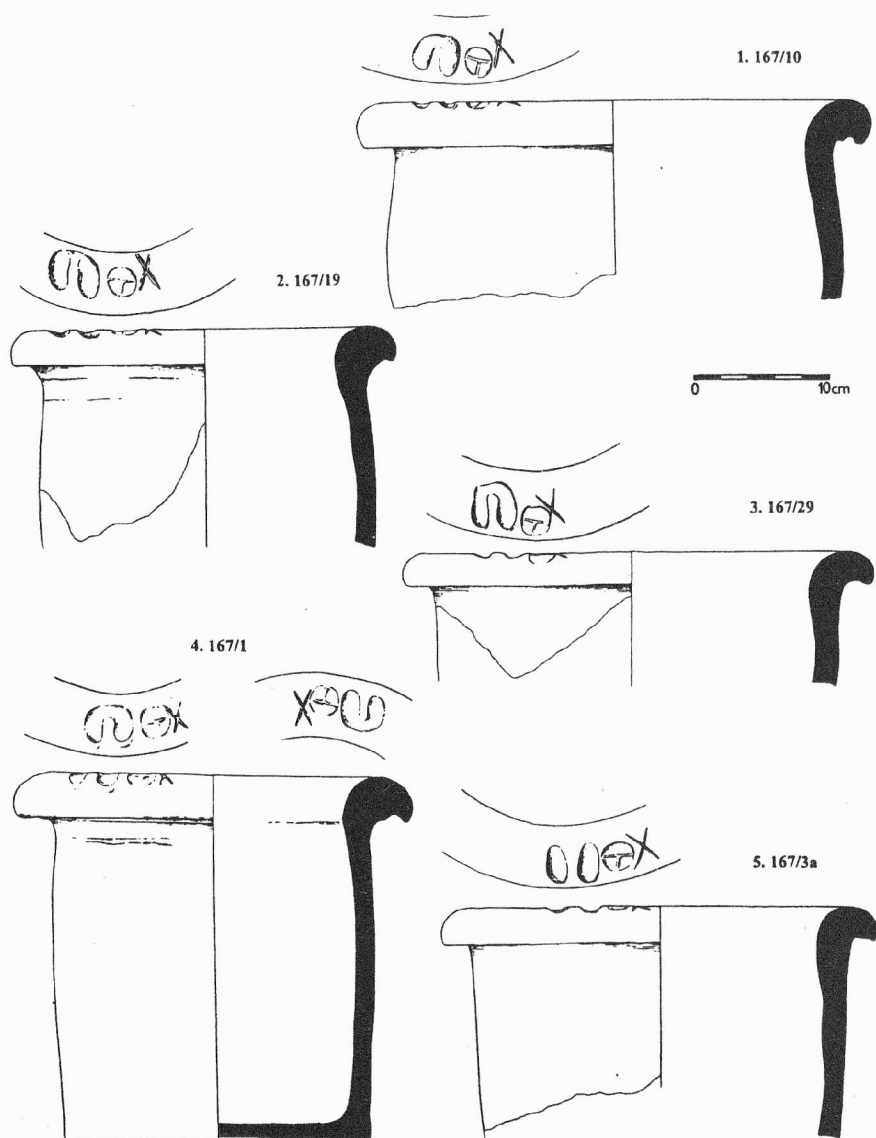
Záchraný výzkum na zámku v Jemnici probíhal po etapách podle stavebního záměru investora v měsících únor až červen roku 1995 (Zatloukal 1995). Nové inženýrské sítě většinou nahrazovaly stávající, a proto byly vedeny ve starších výkopech. Navíc byly zpravidla situovány do prostoru zrušeného parkánu, proto naděje na zjištění staršího osídlení byla minimální a výzkum to jen potvrdil. Ve výkopech byly většinou zachyceny jen torza nebo části zdí, jejichž bližší interpretace je zpravidla nejistá, ne-li přímo nemožná. Přesto se množství nových poznatků zjistit podařilo. Byla lokalizována parkánová hradba (obr. 1, k. 900) před západním křídlem zámku a trojitý pás pozdně středověkého až novověkého opevnění (obr. 1, k. 916, 917 a 918) před východním křídlem. Výkop pro inženýrské sítě před severním křídlem zámku byl veden v recentním záspy rozsáhlejšího zahloubení, rovnoběžného se stěnou zámku, které je možno interpretovat jako příkop. Výkop se zastavil naproti současnému severnímu vchodu do zámku, kde zachytil kamenné zdivo mostu přes příkop (obr. 1, k. 919). Jeho oblouk byl z obou stran uzavřen cihlovými přezdívkami a prostor využíván jako sklípek. Nepodařilo se získat žádný datovací materiál pro stavbu mostu a lze jej pouze rámcově datovat do novověku.

Obr. 1. Jemnice (okr. Třebíč). Půdorys jemnického zámku s pravděpodobným umístěním hradu, rozložením jednotlivých nalezených architektúr a umístěním zdokumentovaných profilů. 1-gotické zdivo, 2-renesanční zdivo, 3-barokní zdivo, 4-18. až 20. století.

Der Grundriß des Schlosses von Jemnice mit der wahrscheinlichen Lage der Burg, der Ausdehnung den entdeckenden Mauern und den dokumentierten Profile. 1-gotische Mauern, 2-Mauern aus der Zeit der Renaissance, 3-Barockmauern, 4-18. - 20. Jahrhunderte.

Zcela novou informaci poskytl objev válcové věže pod podlahou místnosti v jihovýchodním rohu zámku. Z její výplně se podařilo získat soubor fragmentů keramiky z asi třiceti až padesáti nádob datovaných do druhé poloviny 15. až počátku 16. století. Jedná se o hrnce s šedou kovově lesklou engobou, materiál obsahuje tuhu. Na horním okraji nádob je kombinace zpravidla tří rytých a vtačených značek: podkůvky zhotovené prstem hrnčáře, otiskem kruhového kolku s reliéfem písmena T a dvěma zářezy ostrým předmětem tvořícím písmeno X. Nádoby jsou označeny dvěma trojicemi značek umístěných proti sobě (obr. 2). Všechny značky jsou prováděny před výpalem do vlhké hmoty. V některých případech jsou na horních okrajích hrců pouze vyryté podkůvkovité značky. Pravděpodobně se jedná o keramiku importovanou z dolnorakouského Podunají, ovšem za současného stavu poznání není možno určit bližší místo proveniencce. Sice kolky s reliéfem písmena T na keramice z Jemnice navozují možnost její výroby v Tullnu či jeho okolí, ale problém zůstává dosud otevřený.

Obr. 2. Jemnice (okr. Třebíč). Jemnický zámek - keramika se značkami z výplně jihovýchodní věže, přelom 15./16. století. Auswahl der Keramikfunden von 15/16 Jh.

Velmi omezené finanční prostředky neumožnily bližší prozkoumání i dalších rohů zámku, ale v obou případech jsou místnosti již podsklepené. Přesto je možno ze stávajícího zdíva a dvou dochovaných věží provést rekonstrukci podoby hradu ve 14. století. Zřejmě se jedná o stavbu inspirovanou francouzským kastelem (Durdík 1994, 9).

Poněkud rozpačitý výsledek poskytla důležitá sonda přes vnitřní nádvoří zámku, kde se očekával nález nejstaršího osídlení z 13. století. Ačkoliv řez byl veden až na podloží a nedošlo zde k rozsáhlejším terénním úpravám či jinému narušení stratigrafie, projevila se zde mimořádně slabá sídlištní aktivita s absencí 13. století. Listinu krále Přemysla Otakara I. (1197-1230) z roku 1227 o opevňování města Jemnice silnou zdí (CDB II, s. 303-304, č. 305) se archeologicky podařilo nepříliš přesvědčivě doložit pouze nálezem příkopu, do jehož zásypu je postavena hradba (obr. 2, k. 916). K podobnému výsledku došel i Lumír Poláček (1991) při zjišťovacím výzkumu při přístavbě školy na náměstí Svobody v městském jádru. Přes velké narušení parcely zde nebylo zachyceno osídlení starší než 15. století.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Literatura:

CDB I-V: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae, 1908-1974.

Durdík, T., 1994: Kastellburgen des 13. Jahrhunderts in Mitteleuropa, Praha.

Poláček, L., 1991: Archeologický výzkum v Jemnici, Naším krajem 3, Západomoravské muzeum v Třebíči, 86-88.

Zatloukal, R., 1995: Jemnice, zámek, rukopis nepublikované nálezové zprávy uložené na ÚAPP Brno, č.j. 33/96a,b.

Resumé:

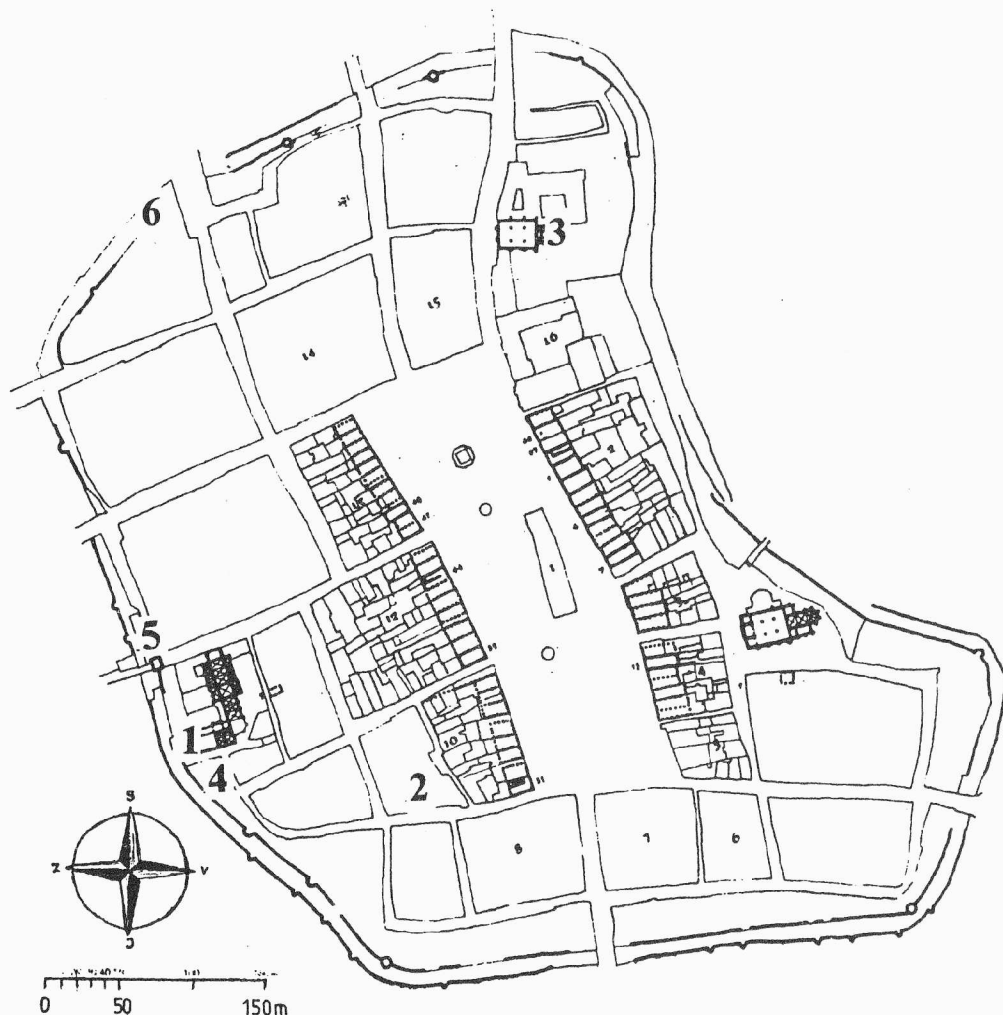
Während den archäologischen Rettungsgrabungen im Schloß in Jemnice (Bez. Třebíč) ist es gelungen, die Fundamente des Walzturmes unter dem Boden der Kapelle zu entdecken (Abb. 1). Aus der Füllung des Turmes kommt Komplex der Keramikfragmente (20 -50 Gefässe) aus der zweiten Hälfte des 15. bis Anfang des 16. Jahrhunderts her. Es handelt sich um die Töpfe mit der grau metallglänzenden Engobe, das Material enthält mehr als 60 % des Graphits. Auf dem oberen Rande der Gefässe ist Kombination zumeist drei stechenden und eindruckenden Zeichen: Hufeisenchen vom Finger des Töpfers, der Abdruck der Rundstempelmarke mit dem Relief des Buchstabens T und zwei Einschnitte bildeten Buchstabe X, anfertigte mit dem scharfen Gegenstand. Die Gefässe sind bezeichnet mit zwei Dreien der Zeichen, die gegeneinander stehen (Abb. 2). Alle Zeichen wurden vor der Ausbrennung im feuchten Material markiert. Wahrscheinlich handelt es sich um importierte Keramik aus dem niederösterreichischen Donaugebiet. Wo sie erzeugt wurde, wissen wir allerdings heute nicht. Dank den Mauern und zwei Türmen wurde Rekonstruktion der städtischen Burg aus dem 14. Jahrhundert zeichnet. Bau der Burg wurde vielleicht vom französischen Kastell beeinflusst (Durdík 1994, 9).

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Kosmákova 16, parcela č. 2547. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7 - 5, 157 mm od Z a 333 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 517,50 m n.m. Sídlíště-město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Terénní část výzkumu proběhla ve dvou fázích ve dnech 7.11., 10.-15.11., 2.-3.12. 1995 a 16., 19.-20.9.1996. Již během skrývky parcely (obr. 1) se v její jižní části objevil sklep s prolomenou klenbou, zcela zasypaný stavebním odpadem z demolice. Podle výšky dochovaných stěn sklepa (cca 1,50m) bylo zřejmé, že zde v minulosti došlo k výraznému přemodelování terénu a tím i zničení celé archeologické situace. Po odstranění sklepů, které se koncentrovaly především k ulici Kosmákové a pravděpodobně zabíhají i pod ní, se objevilo podloží bez jakýchkoliv archeologických objektů. V severní části zkoumané parcely se

předpokládal nález zadního traktu a hospodářského zázemí středověkého městiště. I zde byl terén výrazně snížen a proto se podařilo zachytit pouze jeden vrcholně středověký objekt - odpadní jímku. Jednalo se o čtvercovou jámu o délce hrany 1,40-1,45 m, úhlopříčky byly orientovány přibližně ve směru světových stran. Jímka byla zahlobena do podložní žluté prachovité jílovité hlíny a postrádala jakoukoliv vnitřní výdřevu. Dochovaná hloubka činila 1,35 m. Díky nepropustnosti podloží zároveň působila jako přirozená nádrž, kde se stahovala voda. Proto její výplň byla silně zvodnělá, směrem ke dnu až bahnitá černá prachová hlína. V tomto prostředí se velice dobře uchovaly četné zbytky dřevěného odpadu a odřezků. Ve výplni se dále nacházely četné velké fragmenty propálené mazanice, ale jen nepatrné množství keramických zlomků. Datování jímky je založeno prakticky na jediném střeptu z okraje hrnce, který je zařaditelný na přelomu 14./15.století, resp. počátku 15. století. Právě absence keramického materiálu řadí tuto jímku spíše mezi fekální. V severní části parcely je středověký terén snížen přibližně o 1,5-2,5m, protože obvyklá hloubka odpadních jímek v Jihlavě činí 3-5,5m.

Obr. 1. Jihlava (okr. Jihlava). Celkový plán historického jádra města na konci 13. století (podle A. Vošahlíka) s polohami záchranných výzkumů v letech 1995-1996. 1-Kosmákova 45, 2-Kosmákova 16, 3-Křížová 4, 4-Kosmákova 43, 5-Věžní 1, 6-Palackého 53. Der gesamte Plan des historischen Kerns am Ende des 13. Jahrhunderts (nach A. Vošahlík) mit den Lagen der Rettungsgrabungen in den Jahren 1995-1996. 1-„Kosmákova“ Gasse Nr. 45, 2-„Kosmákova“ Gasse Nr. 16, 3-„Křížová“ Gasse Nr. 4, 4-„Kosmákova“ Gasse Nr. 43, 5-„Věžní“ Gasse Nr. 1, 6-„Palackého“ Gasse Nr. 53.

Sonda, ověřující hloubku základů stávající zástavby, byla využita pro výzkum a zdokumentována její jižní stěna. Obnažený základ domu poskytl zajímavý konstrukční detail, neboť kamenné zdivo je založeno na vodorovně položené dřevěné kulatině o průměru 0,18m. Z velmi malého výseku však nešlo rozhodnout, zda se jednalo o konstrukční prvek ze staršího zahloubeného objektu nebo součást zdi domu.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei den Rettungsgrabungen in der „Kosmákova“ Gasse Nr. 16 in Jihlava (Bez. Jihlava, Abb. ?) wurden Belege über die Terrainänderungen des Platzes festgestellt, die mittelalterlichen Schichten wahrscheinlich zerstört haben. Einziger Befund war der untere Teil der Abfallgrube mit einigen Fragmenten der Keramik, die um die Wende des 14. und 15. Jahrhunderts datieren können.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Kosmákova 43, parcela č. 2457. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5, 131 mm od Z a 335 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 521 m n.m. Sídliště-město. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Z důvodů, které autorovi zprávy nejsou zcela jasně a zřejmé, došlo na parcele č. 2457 (viz Zatloukal, Kosmákova 16, obr. 1) k likvidaci archeologických situací vybagrováním bez jakéhokoliv odborného dohledu nebo dokonce výzkumu. Ten ovšem nebyl ani v podmínce na stavebním povolení, ačkoliv se lokalita nachází v „památkově chráněné“ městské rezervaci. Stav byl zaznamenán díky zcela náhodné cestě ulicí Kosmákovou. Dokumentace narušených archeologických situací proběhla ve dnech 26.-28.6.1996 a omezila se na čtyři malé sondy situované do jižní poloviny parcely.

Dvě sondy zachytily krátké úseky městské kamenné hradby. V těchto místech bylo zachováno mimořádně vysoké torzo původní středověké hradby (asi 5.50m), které bylo částečně pojato do zdiva zdemolovaného domu č. 43. Při stavbě domu č. 43, v 19. nebo počátkem 20. století, byla koruna hradby snížena na úroveň 521.27, což je zároveň báze rekonstruované hradby, stavěné v 80. letech 20. století. Ta je navíc vůči středověké hradbě posunuta o 0.96 m na západ (vně města). Středověká hradba je založena přímo na geologickém podloží, které je pokryto asi 0.05-0.10m silnou vrstvičkou černého uhlíkatého prachu. S největší pravděpodobností se jedná o pozůstatek po odlesnění plochy pro budoucí město, když po zužitkování dřeva byly nepotřebné zbytky (větve) spáleny přímo na místě kácení. Pro hradbu nebyl veden žádný výraznější výkopový žlab, hradební zeď víceméně kopírovala terén a její statika je založena na vlastní hmotnosti. Pro stavbu je použit lomový nebo sbíraný kámen o různém stupni zvětrání, který je spojován nekvalitní žlutou písčitou maltou. V použitém materiálu převažují migmatitizované ruly, místy silně křemité, biotitické, v rozšířeném předzákladu je více navětralých žul (geologii lokality vypracoval RNDr. Jaroslav Dvořák). Kámen byl těžen v některém lomu při západním okraji Jihlavy. Šířka hradby nebyla zjištěna. Pod základy hrady v nadmořské výšce 519.36 m dále zabíhá zahloubený objekt. O existenci jisté dřevěné konstrukce u hradby svědčí i nález zbytku kůlu ve vzdálenosti 0.50 m od hradby. Kůlová konstrukce z ražených kůlů, usazených do podloží byla zachycena i v dalších sondách. O existenci dřevěné stavby u hradby svědčí silné opálení zdiva hradby.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Die Lokalität in der „Kosmákova“ Gasse Nr. 43 in Jihlava (Bez. Jihlava, Abb. ?) haben Bauarbeiten stark beschädigt, deshalb wurden nur vier Sonden dokumentiert. Bei zwei kurzen Abschnitte wurde die Stadtmauer aus dem letzten Drittel des 13. Jahrhunderts festgestellt.

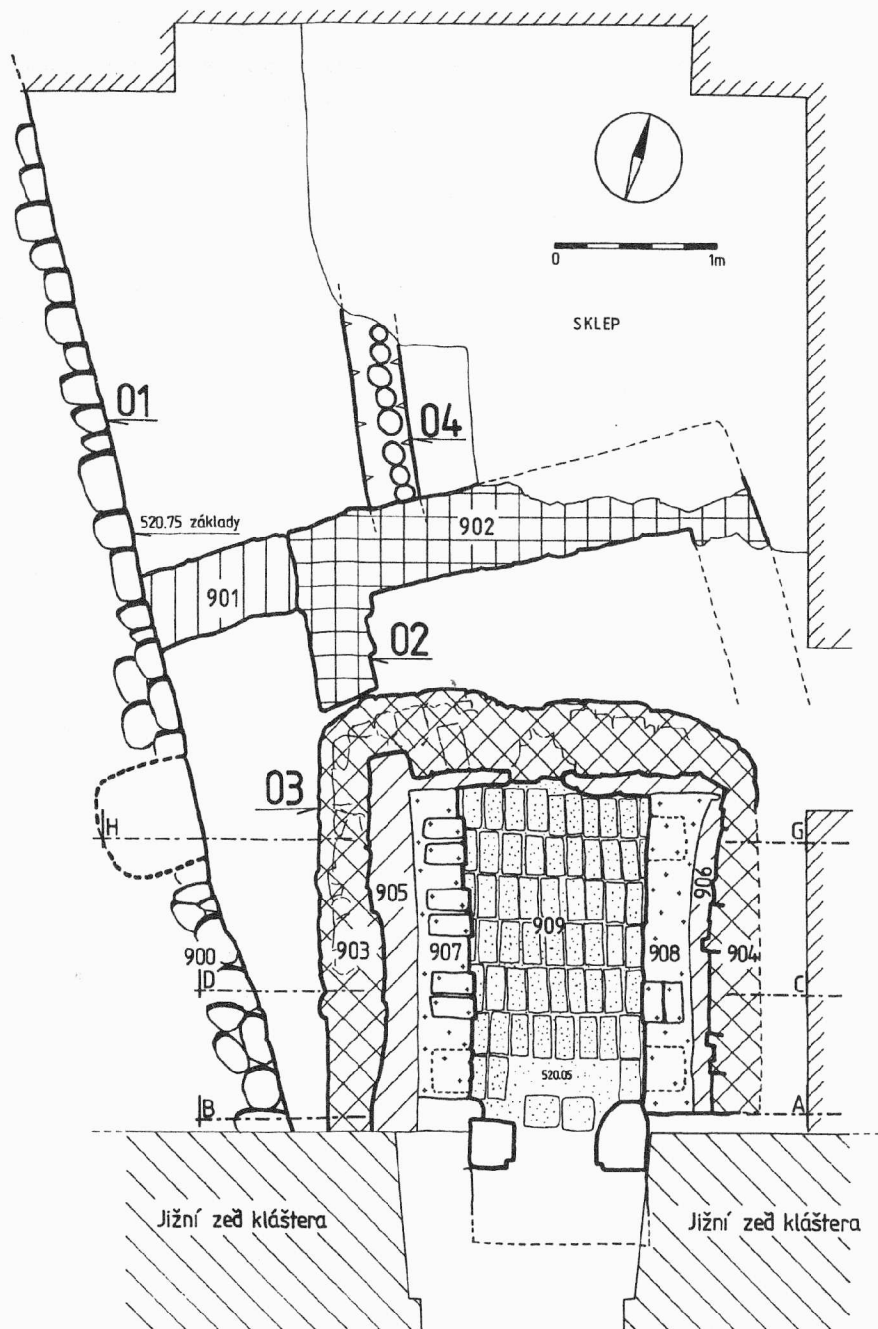
JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Kosmákova 45, minoritský klášter, parcela č. 2453. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7 - 5, 126 mm od Z a 342 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 523 m n.m. Sídliště-opevnění. Vrcholný středověk. Záchranný výzkum.

Terénní část výzkumu proběhla ve dnech 20.11-15.12. 1995, část dokumentace byla dokončena v měsících únoru a březnu 1996 (Zatloukal 1996).

V poměrně malé sondě o rozměrech: délka 6.00m, šířka 3.20-4.20m, (plocha asi 22 m²), která navíc byla v severovýchodním rohu zcela zničena novověkým sklepem (obr. 1), se podařilo odkrýt důležitou a v Jihlavě jedinečnou situaci (viz Zatloukal, Kosmákova 16, obr. 1). Výzkum zabírá časový interval od lokace Jihlavy v polovině 13. století do počátku druhé poloviny 15. století. Do nejstaršího období je možno zařadit palisádový žlab 04, který zřejmě představuje první fázi městského opevnění, tvořeného jen dřevěnou palisádou, snad doplněnou i mělkým příkopem. V poslední třetině 13. století je provizorní palisáda postupně nahrazována kamennou hradbou (obr. 1, k. 01). Doba příchodu minoritů do Jihlavy není historicky podchycena, ovšem je možno předpokládat, že se tak událo již s první osídleneckou vlnou. Prvním úkolem řádu bylo vybudovat odpovídající chrám, řádoví bratři v tomto období přebývali zřejmě v klášterním dřevěném provizoriu, které sice v Jihlavě nebylo dosud archeologicky zachyceno, ale podobné situace jsou známy jak z pramenů historických, tak i archeologických. Vzhledem k poloze chrámu Nanebevzetí P. Marie a kapitulní síně, jakožto nejstarších budov klášterního komplexu, můžeme předpokládat, že prostor hradeb dosáhli minorité svou stavební aktivitou až v průběhu 14. století. Poněkud překvapujícím způsobem a v rozporu s dobovými předpisy (zákaz zastavovat prostor hradeb) využili minorité městskou hradbu jako západní štítovou zeď jižního klášterního křídla. Do velice exponovaného prostoru pak postavili klášterní calefactorium. Jako technickou kuriozitu nebo důkaz poněkud nepromyšlené stavby je nutné zmínit niku, vylámanou do hradby, které sloužila jako prodloužení manipulačního prostoru před nevhodně umístěnou starší teplovzdušnou pecí (obr. 1, k. 02). Zánik pece 02 je archeologicky datován do 2. poloviny 14. století. Není vyloučena možnost, že se nejednalo o přestavbu již nevyhovující teplovzdušné pece, ale důvod mohl být i velký požár Jihlavy a hlavně minoritského kláštera v roce 1353. V následujících letech výstavba kláštera stagnuje a k rozsáhlejším přestavbám dochází až závěrem 14. století po větších donacích. Na počátek 15. století je proto možno klášter dokončení druhé teplovzdušné pece (obr. 1, k. 03), jejíž činnost je ukončena koncem první poloviny 15. století. Zřejmě v souvislosti s válečnými nepokoji opouští řád část jižního křídla kláštera. Svědčí o tom právě prostor pece 03, který je využívám jako jáma na kuchyňský odpad. V tomto období se archeologické prameny o zkoumaném prostoru odmlčují. Poslední odkrytou stavební aktivitou je blíže nedatovaná zeď, tvořící východní hranici sondy. Zřejmě při její stavbě došlo k sesuvu zeminy do vykopané jámy, kam se propadly zdi 904, 906, 908 a částečně i topeniště 909 pece 03 (obr. 1). Podobně se propadl i zbytek východní zdi pece 02.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Obr. 1. Celkový plán výzkumu v minoritském klášteře v Jihlavě, Kosmákova 45. Der gesamte Plan der Ausgrabung im Minoritenkloster in Jihlava, „Kosmákova“ Gasse Nr. 45

Literatura:

Zatloukal, R., 1996: Nález dvou středověkých pecí typu hypocaustum v minoritském klášteře v Jihlavě, Vlastivědný sborník Vysočiny X., Oddíl věd společenských, 11-34.

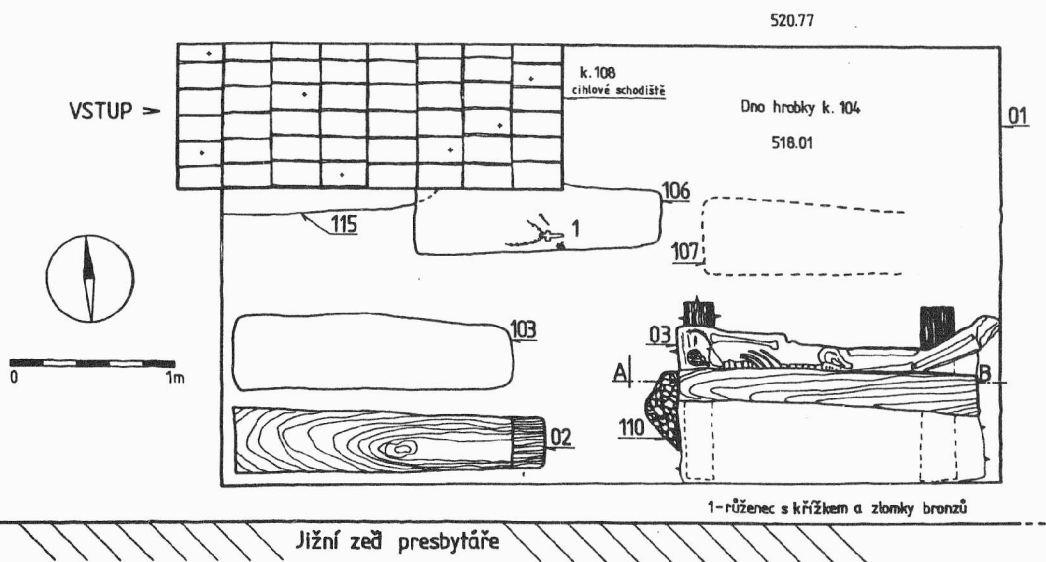
Resumé:

Die Rettungsgrabungen auf der ziemlich kleinen Fläche im Minoritenkloster in Jihlava (Bez. Jihlava), „Kosmákova“ Gasse Nr. 45 (Abb. ?), haben innere Seite der Stadtmauer und zwei unter dem Boden gebauten Warmluftöfen des Calefactoriums (Abb. 1) festgestellt. Es hat sich um die Superposition der zwei Öfen gehandelt. Der älteste Ofen hat vielleicht in der Mitte des 14. Jahrhunderts untergegangen und der jüngere wurde in der 1. Hälfte des 15. Jahrhunderts wohl im Zusammenhang mit den Hussitenkriegen zerstört.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Křížová 4, parcela č. 168/1. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-4, 187 mm od Z a 15 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 520,70 m n.m. Kostel, hrobka. Novověk. Záchranný výzkum ÚAPP Brno.

Při archeologickém výzkumu v dominikánském klášteře v roce 1994 byl mimo jiné objeven v jižní části presbytáře kostela sv. Kříže (viz Zatloukal, Kosmákova 16, obr. 1) vstup do hrobky, zcela zasypaný novověkým odpadem (Zatloukal 1994, 208). Protože v danou dobu nebyl jasný další postup stavebních prací, bylo rozhodnuto případný průzkum hrobky odložit. V roce 1996 pracovníci prováděcí firmy začali zmíněnou hrobku čistit. Když narazili na kosterní pozůstatky, které stačili porušit, byla jejich práce pozastavena a ve dnech 2. - 3.3.1996 zde proběhl záchranný výzkum.

Obr. 1. Jihlava, Křížová 4. Půdorys jižní hrobky v presbytáři kostela Povýšení Sv. Kříže. „Křížová“ Gasse Nr. 4. Der Grundriß der Südgruft im Chor der St. - Kreuz - Kirche.

Hrobka (obr. 1) je umístěna k jižní zdi presbytáře, vstupní schodiště leží 4.30 m od západní zdi, která odděluje presbytář od chrámové lodi. Její vnitřní rozměry činí: délka 4.80 m, šířka 2.70 m, podélná osa je orientována ve směru V-Z. Stěny jsou nahozeny hrubou omítkou a stavěny z kamene, ve výšce 1.42 m od podlahy (518.01 m n.m.) je na severní a jižní obvodovou zeď nasazena valená klenba z cihel o rozměrech 0.30 x 0.14 x 0.075 m. Maximální výška hrobky je 2.68 m. Do severozápadní rohu je umístěno cihlové schodiště široké 0.90 m, dlouhé 2.40 m s podélnou osou V-Z. Je tvořeno osmi stupni. Podlaha hrobky je litá a je o 2.76 m níže, než cihlová podlaha presbytáře (520.77 m n.m.). Obsah hrobky působil silně chaoticky a dle stop na některých nálezech (otvory po hřebíčcích na dřevěných křížcích) je možno konstatovat, že vzácnější mobiliář již byl rozchvácen. Po více než dvěšletém působení armády v klášterním komplexu není toto zjištění nikterak překvapující. Nejdůležitějším nálezem je olověná destička z pohřbu ozn. 02 (obr. 1), která blíže určuje stavbu hrobky na 20. léta 18. století. Po částečném doplnění informuje německý text v překladu Mgr. Davida Zimoly: „Zde leží...Mathius Zebo...obchodník...z Jihlavy..., který zemřel 18. července 1718 ve věku 59 let a nechal postavit tyto hrobky pro své dědice a

následovníky“. V textu je použito plurálu, proto je pravděpodobně možné, vztáhnout tuto informaci i na hrobku v severní polovině presbytáře.

Před začátkem archeologického výzkumu byly ve vrstvě stavební suti patrné dva narušené hroby ozn. k. 02 a 03 (obr. 1). Další preparací bylo zjištěno, že se jedná o poslední dva hroby. Na podlaze hrobky byly ještě nalezeny dvě celá (k. 103 a 106) a dvě silně poškozená (k. 107 a 115) dna dřevěných rakví (obr. 1).

Pohřeb ozn. 02 v J-Z rohu hrobky byl, i přes silné porušení, patrně nejzachovalejší. V dřevěné rakvi ležel skelet v natažené poloze na zádech s rukama složenýma v klíně. U pravé ruky byl nalezen růženec, u levé tibie zlomek bronzového drátku. Dno rakve spočívalo na dřevěné desce. Spoje rakve byly pravděpodobně mimo hřebíky ještě zpevněny pryskyřicí. V zásypu hrobu byla nalezena rozlámaná bronzová destička s vytlačeným textem.

Pohřeb ozn. 03 v J-V rohu hrobky byl zčásti dosud překryt víkem rakve, která původně spočívala na dvou dřevěných hranolech. Skelet ležel v natažené poloze na zádech, pravá ruka ležela v klíně, levá ruka a lebka chyběly. V oblasti hlavy byla pod dnem rakve hromádka vápnitě sutě. Z hrobu byl vyzdvižen růženec a dřevěný kříž bez korpusu. Anatomickou expertizu nalezených skeletů provedla RNDr. Ladislava Horáčková z anatomického ústavu LF MU Brno, která v zemřelém v pohřbu ozn. 03 rozpoznala starší ženu s tuberkulózními změnami na kostě.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Literatura:

Zatloukal, R., 1994: Záchranný archeologický výzkum v presbytáři kostela Povýšení svatého Kříže v Jihlavě, Vlastivědný sborník Vysočiny IX, Oddíl věd společenských, 205-213.

Resumé:

Die Archäologen haben bei den Rettungsgrabungen im Chor der St. - Kreuz - Kirche in der „Křížová“ Gasse Nr. 4 in Jihlava (Bez. Jihlava, Abb. ?) auf die Dokumentation und Aufhebung der Menschenreste von der beschädigten Gruft (Abb. 1) sich konzentriert. Während der archäologischen Arbeiten wurde die Bleiplatte vom Sarg entdeckt, die um den Kaufmann aus Jihlava Mathias Zebo informiert hat. Zebo ist am 18. Juli 1718 im Alter 59 Jahren gestorben und hat die Gruft erbauen gelassen.

JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Palackého 53, parcela č. 3382. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-4, 127 mm od Z a 23 mm od J sekání čáry, nadmořská výška cca 524,00 m n.m. Opevnění-město. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Terénní část výzkumu proběhla ve dnech 22.-23.11. 1996 v prostoru parkánu, který byl silně poškozen zástavbou z poloviny 20. století (viz Zatloukal, Kosmákova 16, obr. 1). Byly zdokumentovány dvě torza hradby. Ta je založena přímo na geologickém podloží, tvořeného podzolovou lesní půdou, přičemž byla do něj zahloubena pouze 0,40 m, nadmořská výška základů se pohybuje od 522,52 do 522,40 m n.m. Pro stavbu jsou použity úlomky migmatitizovaných biotitických rul, méně světle středozrnné biotitické žuly. Kámen je většinou sbíraný v okolí Jihlavy, a je do různého stupně zvětralý (geologii lokality vypracoval RNDr. Jaroslav Dvořák). Koruna hradby je snížena do úrovně 523,68 až 522,98 m n.m. a leží jen 0,20-0,50 m pod současným povrchem. Dochovaná výška se pohybuje kolem 1,50 m. Dno stavební jámy bylo zahloubeno asi 0,20 m do podloží (podle kolísání jeho povrchu). Na ploše byly zjištěny tři koncentrace střepů keramiky ze 14. století, pocházející z rozvlečených zbytků odbagrovaných objektů, které však nezasahovaly do podloží, a proto se je nepodařilo žádným způsobem zdokumentovat.

Parkánová zeď je stavěna ze stejného materiálu jako hlavní hradba, kameny jsou však méně navětralé a část může pocházet i z lomové činnosti. Což se nevylučuje s předpokladem, že parkánová hradba byla stavěna až po dokončení hlavní hradby a je tedy patrně mladší. Byla zdokumentována pouze část zdi, zachovaná v SZ rohu stavební jámy. Koruna zde byla snížena do výšky 522,58 m n.m., základ zjištěn nebyl, dochovaná výška je asi 0,70 m. V souvislosti s rozvojem města byla postupně vytěšňována nebezpečná nebo obtěžující výroba do příhradebního prostoru. Parkán samotný měl být z vojenských důvodů volný. Přesto zde nějaká činnost probíhala a jak nasvědčuje nález zahloubeného objektu, vyplněného propálenou a uhlíkovou vrstvičkou ze 14. století, zřejmě souvisela s ohněm.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

In der „Palackého“ Gasse Nr. 53 in Jihlava (Bez. Jihlava) wurde archäologische Rettungsgrabung im Raum des Ringgrabens stattgefunden. Diese Fläche war während der Funktion relativ unbesiedelt, trotzdem wurden Reste eines eingetieften Objektes aus dem 14. Jahrhundert entdeckt, das von der neuzeitlichen Bebauung beschädigt wurde.

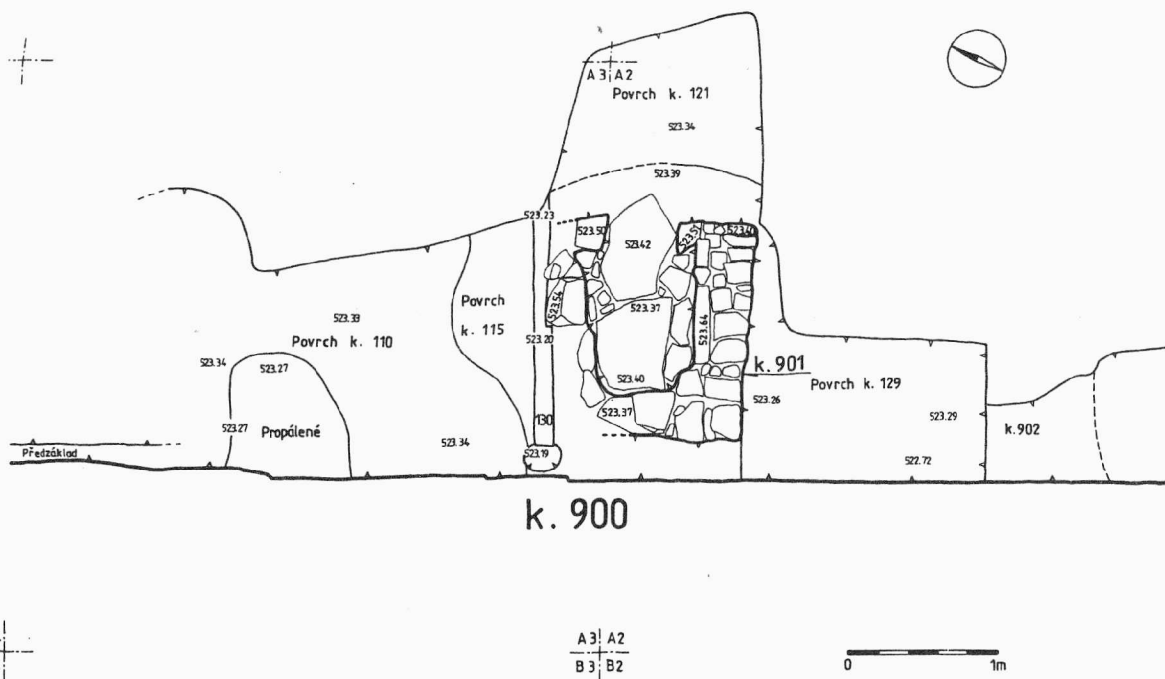
JIHLAVA (okr. Jihlava)

Ulice Věžní 1, parcely č. 2442/1, 2442/2. SMO 1 : 5000, rok vydání 1989, list Jihlava 7-5, 124 mm od Z a 359 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 524,00 m n.m. Opevnění-město. Vrcholný středověk. Záchraný výzkum.

Terénní část výzkumu proběhla ve dnech 5.-19.8. 1996 v prostoru přiléhajícím k městské bráně Matky Boží (viz Zatloukal, Kosmákova 16, obr. 1). Již během skrývky se objevila koruna hradební zdi ozn. k. 900 probíhající ve směru SZ-JV přes celou zkoumanou plochu (obr. 1). Ta byla na severní straně ohraničena sklepem a na jižní budovou brány. Protože je zde zároveň situován vstup do brány, který byl v době výzkumu vyřešen provizoriem z lešení, nepodařilo se prozkoumat klíčové místo celé lokality, tedy napojení hradební zdi a městské brány. Celkem byl odkryt 8,5 m dlouhý úsek hradby o šířce koruny 2,33 m (s předzákladem 2,45 m), dochovaná výška se pohybovala kolem 1,40 m (úroveň základů 522,64-522,72 m n.m.). Poněkud složitější vodní poměry na Věžní ulici způsobily, že se nepodařilo důkladněji prozkoumat založení hradby. Neboť poté, co byla začištěna základová spára, začala zpod hradby proudit do jednotlivých sond u základů spodní voda, jejíž hladina se vždy ustálila přibližně 0,20 m nad základem hradby. Hradební zeď je stavěna jako plášťová konstrukce, v jejímž jádru převažuje méně kvalitní a drobnější kámen. Pro stavbu je použit lomový nebo sbíraný kámen o různém stupni zvětrání, který je spojován nekvalitní žlutou písčitou maltou. V použitém materiálu převažují migmatitizované ruly, místy silně křemité, biotitické, v rozšířeném předzákladu je více navětralých žul. Kámen byl těžen v některém lomu při západním okraji Jihlavy (geologii lokality vypracoval RNDr. Jaroslav Dvořák).

Velmi důležitá situace je čtv. A/2-3, kde se podařilo zachytit kamennou vyhřívací pec (obr. 1, k. 901). Zachována byla především její jižní strana, dlouhá 1,50 m, široká až 0,40 m a vysoká do 0,45 m. Severní a západní zeď je na vnější straně narušena, východní strana pece byla otevřená. Obvodové zdi vymezovaly vlastní topeniště na prostor o rozměrech 1,20 x 0,70 m, který byl vyskládan z plochých kamenů (až 0,50 x 0,60 x 0,04 m). Ústí na východní straně topeniště bylo zúženo na 0,50 m. Topeniště vyplňovaly tři vrstvy propálených hlinitých výmazů tvořících pevné krusty. Západní zeď pece probíhala paralelně s hradbou ve vzdálenosti 0,25-0,33 m. Vzniklou mezeru vyplňoval zuhelnatělý trám z jedle bělokoré (určeno RNDr. Emanuelem Opravilem). Zjištěná délka trámu je 3,30 m, severní konec ovšem

zničila zeď k. 902. Rovnoběžně se zdí 902 při její jižní straně byl zachycen 0,50 m dlouhý úsek dalšího trámu, který pravděpodobně s trámem k. 124 tvořil u hradby roh. Na trám k. 124 navazoval při jeho severním konci kolmo uložený trám k. 130. Pravděpodobně se jedná o zbytek základové trámového věnce domu dřevohlinité konstrukce s otopným zařízením. Nasvědčují tomu čtyři úrovně dusané hlinité podlahy. Jednotlivé podlahy jsou od sebe oddělené vrstvami jílovitých planýrek. Nejdůležitější nálezy poskytla nejmladší úroveň podlahy, která představuje požárový zánikový horizont zmíněného domu. V této požárové vrstvě byly nalezeny mimo fragmenty keramiky i šest celých nádob a keramická hlavička (obr. 2). Předměty byly uloženy poblíž jižní strany pece, pravděpodobně na dřevěné lavičce nebo polici. Dva pohárky spočívaly na hromádce pecek z třešň srdcovek a višň, původně uložených v obalu, který požár zničil. V těsné blízkosti západním směrem stála na dnu spodní část hrnce, ve kterém byla zuhelnatělá lněná tkanina a žárem zdeformovaný předmět z bronzového plíšku. Tento celek je možno zařadit do poslední čtvrtiny 13. století, zánik domu pak nejpozději na přelom 13./14. století. Po požáru byl terén zplanýrován do úrovně 523,54 m n.m., přičemž asi byly odseknuty horní části dvou hrnců a vše bylo zarovnáno vrstvou kamenitého štětu. Střecha stavení musela zřejmě spočívat na kúlové konstrukci a zčásti využívala pro svou oporu i hradbu.

Obr. 1. Jihlava, Věžní 1. Celkový pohled na vzájemnou polohu hradby (k. 900) a kamenné pultové pece (k. 901). „Věžní“ Gasse Nr. 1. Der gesamte Blick auf die gegenseitige Lage der Stadtmauer (k. 900) und des Steinplattenofens (k. 901).

Stavebně-historický průzkum vypracovaný Ing. PhDr. Janem Mukem pro dům na ulici Věžní 1 je precizně vyhotoven ve své části od r. 1778, kdy čerpá z písemných pramenů. Jeho myšlenku o středověkém stáří objektu, založenou na úvaze, že dům tvořil „příslušenství brány, jak lze soudit z přístupu na věž půdou tohoto domu...“ archeologický výzkum nejenže nepotvrdil, ale zcela ji vyvrací.

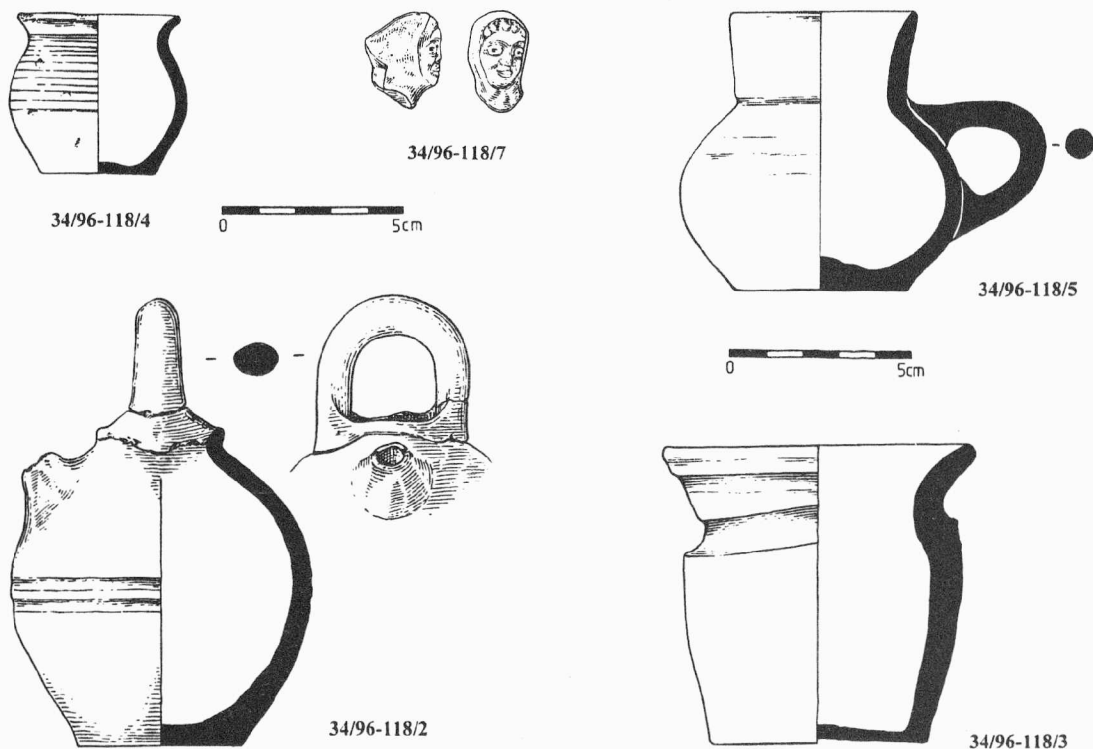
Nejstarší objekty zůstaly skryty pod hladinou spodní vody a spadají pravděpodobně do druhé poloviny 13. století. Stavbu hlavní kamenné městské hradby je možné na základě

analogií ze starších výzkumů v Jihlavě zařadit do poslední třetiny 13. století. Zřejmě nedlouho po ukončení stavby hradby v její těsné blízkosti vzniká dům dřevohlinité konstrukce s kamennou pultovou pecí. Nevylučuji možnou souvislost s městskou branou, protože tento dům mohl sloužit jako stavební provizorium, předcházející stavbu věže. Čtyři resp. šest úrovní podlah domu, které jsou kladeny nad sebe bez žádného vzájemného porušení svědčí spíše pro poměrně krátkou dobu existence objektu, řádově do desíti let. Keramiku ze zánikového horizontu domu je možno klást do poslední třetiny 13. století. Keramika ze štětové vrstvy, která překryla požárovou destrukci je zařaditelná do první poloviny 14. století, čímž je interval možného zániku domu omezen na období kolem přelomu 13. a 14. století. Dalším důležitým bodem je stavební řád udělený králem Přemyslem Otakarem II. městu Jihlava v roce 1270. Jistě nevstoupil v platnost okamžitě, ale ve 14. století již dodržován zřejmě byl. Odtud také plyne zákaz zastavovat příhradební prostor stavbami trvalejšího rázu. Z vojenskostrategických důvodů je příhradební prostor několik století volný a nezastavěný. Teprve s rozvojem bastionového opevnění v 17. století svůj význam ztrácí. Přesto se domnívám, že v Jihlavě těžce postižené švédskou okupací nevznikla již v 17. století potřeba stavět v tomto prostoru a proto stavbu domu na ulici Věžní 1 je vhodnější klást až do století 18. po celkové stabilizaci města.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Bei den Rettungsgrabungen in der „Věžní“ Gasse Nr. 1 in Jihlava (Bez. Jihlava, Abb. ?) wurde die Stadtmauer entdeckt, zu der vom Holz und Lehm konstruiertes Haus mit dem Steinplattenofen angebaut wurde. Das Haus wurde vom Brand am Ende des 13. Jahrhunderts zerstört (Abb. 2). Es ist möglich, daß es ein Provisorium, vorhergehend den Bau des Stadtores, darstellt (Abb. 1).

Obr. 2. Jihlava, Věžní 1. Keramika z konce 13. století z požárového horizontu domu u brány „Věžní“ Gasse Nr. 1. Keramik aus dem Brandhorizont des Hauses beim Stadttor (Ende des 13. Jahrhunderts).

JINDŘICHOV NA MORAVĚ (okr. Šumperk)

Hrad Pleč. Středověk. Zjišťovací výzkum.

Zjišťovací výzkum hradu se v roce 1996 soustředil na prošetření sektoru A a odstranění kontrolních bloků z předešlého výzkumu v sektoru B (bloky mezi sondami B 3/1-B 4/1, B 4/1-B 4/2, B 3/2-B 4/2, B 2/2-B 3/2). Při jejich odstraňování bylo zajištěno větší množství keramiky a železných předmětů. Keramickou produkci zastupují nálezy fragmentů z hrnců, mís a džbánů, železné předměty pak převážně hřebíky a dále šipky.

V druhé fázi výzkumu bylo přistoupeno ke zkoumání sektoru A (sondy A 2 a A 3). První z nich byla situována jižně od již dříve zjištěných základů původní hradní zástavby. Skalní podloží se postupně svažovalo až do hloubky 180 cm od stávajícího terénu. V sondě bylo nalezeno kolem 380 ks fragmentů keramiky (hrnce, mísy, džbány, pokličky a poháry). Mezi železnými předměty opět převažují hřebíky (24 ks), dále se podařilo získat dvě šipky. Ze sondy byly odebrány vzorky osteologického materiálu. Sonda A 3 se nacházela jihovýchodně od základů stavby. Nálezová situace byla obdobná jako v sektoru A 2. Maximální hloubka u vnitřní strany hradby činila opět 180 cm. Při výzkumu bylo získáno 580 ks zlomků keramiky běžné produkce. Mezi železy opět převažují hřebíky, dále byly nalezeny zlomky podkov, stavebního kování, šipka, dvě přezky, kroužky a motykovitý nástroj. Keramika s rezným povrchem nese na vnitřní straně stopy nálepu a obtáčení, vně je zdobena obvodovým žlábkováním a ojediněle červeným dekorem. Dna nádoby nesou stopy podsýpky. Okraje hrnců vykazují všechny typy okruží. Keramický materiál je možno rámcově datovat od konce 13. do 15. století. Vzorky archeobotanického materiálu byly předány k analýze RNDr. E. Opravilovi, CSc. do Opavy.

Milan Rychlý, Jindřichov na Moravě

Zdeněk Brachtl, Vlastivědné muzeum Jesenicka v Jeseníku

Resumé:

Jindřichov na Moravě (Bez. Šumperk). Mittelalter. Rettungsgrabung.

JIRÁKOVICE (okr. Brno-venkov)

„Rohlenka“. Mladší doba bronzová, novověk. Sídliště, fortifikace, hrob. Záchranný výzkum.

V roce 1994 byl proveden záchranný archeologický výzkum při stavbě restaurace McDonald's na Rohlence. V rýhách pro doprovodné inženýrské sítě bylo prozkoumáno a zdokumentováno celkem 5 sídlištních objektů, které lze datovat do velatické fáze kultury středodunajských popelnicových polí.

Další archeologická situace byla porušena při hloubení požární nádrže budoucí restaurace. Během jejího výzkumu byly zjištěny pozůstatky dvou různě starých novověkých aktivit. První z nich představoval opevňovací příkop s chlebovou pecí. Druhou, o něco mladší aktivitou bylo nepietní hromadné uložení kosterních pozůstatků nejméně 22 jedinců, zemřelých na následky zranění při válečných událostech v roce 1805.

Posléze byl učiněn pokus o následující interpretaci zjištěné situace. Výkop z roku 1805 byl zahlouben do již dříve existující, částečně zasypané deprese, asi někdejšího opevňovacího příkopu zřejmě z doby, kdy Brno obléhali Prusové (1742). Není vyloučeno, že před bitvou u Slavkova v prosinci roku 1805 bylo příkopové opevnění obnoveno jako součást obranného systému Napoleonova levého křídla. Jisté však je, že po bitvě byla hluboká deprese využita k hromadnému pohřbení vojáků padlých v bitvě nebo zemřelých posléze na následky válečných

zranění. Doklady četných amputací především dolních končetin (podle L. Horáčkové a L. Benešové) svědčí o tom, že zranění byla i léčena, a to signalizuje možnost přítomnosti francouzského polního lazaretu, umístěného těsně za linií střetu na Rohlence, v areálu statku, o jehož existenci máme první zprávy již k roku 1750. Podle militárií z hromadného hrobu víme, že mezi pohřbenými převažovali Rusové, méně zde bylo Francouzů a vůbec chyběli Rakušané, kteří v tomto prostoru během bitvy neoperovali.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Jiříkovice (Bez. Brno-venkov). Siedlung, Befestigung, Grab. Jungbronzezeit, Neuzeit. Rettungsgrabung.

KAROLÍN (okr. Blansko)

Polní tratě na západním okraji intravilánu vsi (okolí vodní nádrže). Paleolit, zaniklá středověká ves neznámého jména (Lhotka?). Sídliště. Povrchový průzkum.

Povrchový sběr, rozšiřující nálezový fond z již známé lokality (Černý 1992, 48, 51, 52; Doležel 1993, 83) proběhl 23. dubna 1995. Zkoumána byla pouze jihozápadní polovina areálu zaniklé středověké vsi, zaujímající zcelené polní tratě na levém břehu zahlubujícího se potočního údolí, tvořícího zde přirozenou osu starého osídlení (k západu až jihozápadu orientovaný svah západně až jihozápadně vodní nádrže pod vlastním Karolínem, cca 422 - 435 m n. m.; zkoumaná plocha o rozsahu asi 1 ha je na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Boskovice 6-8 z roku 1981 vymezena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 150:54, 192:39 a 174:64 mm). V pásu asi 180 m dlouhém a až 120 m širokém, jdoucím podél okrajové údolní hrany, zde bylo sebráno jednak 28 kusů paleolitické štípané kamenné industrie, jednak 40 zlomků středověké keramiky. Osídlení 13. století zřejmě patřil i fragment brousku z chloritické břidlice. Kamenná industrie, štípaná především z místních křídových rohovců, obsahuje vedle větších kusů suroviny a preparačních úštěpů také těžené jádro, několik hrubších i jemnějších čepelí a snad zlomek hrotu a řadí naleziště do kontextu četných blízkých lokalit z počátku mladého paleolitu (např. sousední Rájec a Ráječko - viz Oliva - Štrof 1985, 14-15). Tuhová středověká keramika (hrnky, hrnce, zásobnice; v souboru 23 okrajových zlomků, 8 výdutí s dekorem a 7 částí den) pak potvrzuje trvání zaniklé vsi v této poloze od 1. poloviny do konce 13. století.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Černý, E., 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny. Brno.

Doležel, J., 1993: Lokalizace a průzkum tří zaniklých středověkých vsí v povodí Svitavy a Svatky (okr. Blansko, Brno-venkov), Přehled výzkumů 1991, 82-85.

Oliva, M. - Štrof, A., 1985: Přehled paleolitického osídlení Lysické sníženiny a blízkého okolí (okr. Blansko), Přehled výzkumů 1983, 10-17, obr. 4-10.

Resumé:

Karolín (Bez. Blansko): Feldfluren am westlichen Rande des Intravilans des Dorfes (Umgebung des Wasserbehälters). Siedlung. Paleolith, wüestes mittelalterliches Dorf des unbekanntens Namens (Lhotka?). Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Durch Oberflächensammlung wurde im April im Jahre 1995 die südwestliche Hälfte der schon seit dem Jahre 1988 bekannten Lokalität gefolgt (Doležel 1993, 83; zum Westen bis Südwesten orientierter Abhang auf der linken Seite des Wasserlaufes unter dem heutigen Dorf Karolín, cca 422 - 435 m ü. M.). Es wurden 28 Funde von jungpaleolithischem steinernem Spaltgerät und 40 Keramikbruchstücke gefunden, die das Leben im hier situierten wüsten Dorf von der 1. Hälfte bis Ende des 13. Jahrhunderts belegen.

KOZLOV (okr. Žďár nad Sázavou)

Lesní trat' „Velké Hradisko“. Středověká fortifikace. Povrchový průzkum.

Povrchovými sběry v jarních měsících roku 1996 shromáždil J. Sadílek z Olešnice na Moravě větší soubor keramických zlomků ze středověké fortifikace na skalnaté ostrožně v jihovýchodním výběžku kozlovského katastru, nad soutokem řeky Svratky a Vrtěřížského potoka, cca 1,0 km JVV Kozlova (k objektu např. Poláček 1990, 418-419, 422, obr. 14:9; 1993; Plaček 1996, 196-197, obr. 216).

Většina nálezů pochází z dolní části dvoudílného opevnění, v podstatě malého hradu (St. mapa 1 : 5 000 odvozená, list Bystřice nad Pernštejnem 5-2 z roku 1984: okolí bodu 85 mm od Z a 237 mm od J okrajové sekční čáry; cca 400 - 412 m n. m.). Zejména v severovýchodním svahu pod palácovou budovou zde bylo sebráno celkem 382 keramických fragmentů z hrnků, hrnců, zásobnic, zvonovitých či kónických poklic a džbánů (z toho 43 okrajových a 96 zlomků výdutí s dekorem), zařaditelných do poslední třetiny 13. a 1. poloviny 14. století. Podstatně méně bohaté byly sběry v horním dílu lokality (na výše citovaném mapovém listu okolí bodu 92 mm od Z a 255 mm od J okrajové sekční čáry; asi 430 - 434 m n. m.). Bylo jimi získáno 15 úlomků hrnciny, patřící opět konci 13. a průběhu 14. věku (hrnce, zásobnice; pouze jeden okrajový zlomek).

Keramické nálezy tak oproti dosavadním hypotézám dokazují vznik obou částí fortifikace již někdy v poslední třetině 13. století. Zatímco dolní díl na skalnatém hřebenu byl podle sebrané keramiky zřejmě opuštěn již během 1. poloviny 14. věku, horní opevnění mohlo zůstat osazené podle zjištění L. Poláčka ještě snad v 2. polovině 14. století.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Plaček, M., 1996: Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Poláček, L., 1990: Feudální sídla v povodí Bystřice, Nedvědičky a Bobrůvky ve světle archeologických nálezů. In: Nekuda, V. - Unger, J. - Čižmář, M. (edt.), Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka, 407-425. Brno.

Poláček, L., 1993: Záchraně práce na „Hradisku“ u Kozlova (okr. Žďár n. Sáz.), Přehled výzkumů 1989, 90-91, obr. 24.

Resumé:

Kozlov (Bez. Žďár nad Sázavou). Feldflur „Velké Hradisko“. Mittelalterliche Fortifikation Oberflächenuntersuchung.

J. Sadílek aus Olešnice in Mähren realisierte in den Frühlingsmonaten im Jahre 1996 Oberflächensammlungen auf der zweiteiligen Befestigung oben dem Zusammenfluß des Flusses Svratka und des Vrtíšský - Bach, etwa 1,0 km SOO von Kozlov. Zirka 400 keramische Bruchstücke vor allem aus dem untenen Teil der Fortifikation datieren die Entstehung wahrscheinlich beider Teile der Befestigung im letzten Drittel des 13. Jahrhunderts. Der untenen Teil wurde dann vielleicht schon im Laufe der 1. Hälfte des 14. Jahrhunderts verlassen, der obene Teil mit dem Wohnturm konnte noch in der 2. Hälfte des 14. Jahrhunderts besiedelt werden.

KRÁSENSKO (okr. Vyškov)

Lesní trat' „Holý kopec“. Zaniklá středověká osada (městečko či ves) Schreynern (?). Zjišťovací výzkum.

Drobná sondáž, realizovaná 6. května 1995, byla vedena snahou získat archeologický materiál, lépe než dosud datující dobu osídlení zaniklé středověké osady, lokalizované roku 1960 E. Černým a K. Gottwaldem na severním okraji střední části krásenského katastru a považované nejpravděpodobněji za městečko Schreynern, v letech 1348 a 1351 uváděné jako majetek kláštera v Pustiměři (Černý - Gottwald 1962; Černý 1982, 313; 1992, 21-23). Na lokalitě, situované na terase na pravém břehu říčky Malé Hané, asi 1,9 km JVV kostela v Krásensku, v nadmořské výšce 480 - 500 m (Základní mapa 1 : 10 000, list č. 24-41-03 z roku 1995: okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleného 387 a 308 mm), byly v obou dodnes dochovaných nadzemních reliktech zástavby vyhloubeny nevelké podélné sondy o rozměrech zhruba 2 x 1 m, jdoucí přibližně 0,5 m pod povrch, uskutečněn byl i povrchový sběr na celé ploše zaniklé osady. Vedle pěti kusů do červena vypálené hlíněné mazanice ze stavebních konstrukcí bylo tak nalezeno 38 keramických fragmentů z hrncovitých nádob, z toho 7 zlomků okrajových a 4 s dekorem na výduti. V menšině je v tomto vzorku zastoupena tuhová keramika, svědčící o počátcích osídlení někdy v prvních dvou třetinách 13. věku, převážná část patří slídou a pískem ostřené hrnčičce konce 13. a 1. poloviny 14. století. Absence vyspělé šedé keramiky pokročilého 14., popřípadě i 15. století může tak naznačovat zánik osady nejpozději kolem poloviny 14. věku. Definitivní časové zařazení tohoto pustého sídliště, jeho totožnost s lokalitou Schreynern i jeho vztah k nedalekému Krásensku (možná časová následnost?) však zůstávají úkolem dalšího výzkumu.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Ervín Černý, Praha

Literatura:

Černý, E., 1982: Jak byla zjišťována nebo upřesňována lokalizace jednotlivých zaniklých středověkých osad na Dražanské vrchovině, *Vlastivědný věstník moravský* XXXIV-3, 310-325.

Černý, E., 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich plužin. *Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny*. Brno.

Černý, E. - Gottwald, K., 1962: Příspěvek k lokalizaci zaniklé osady Schreynern v rámci panství kláštera Pustiměřského, *Časopis Společnosti přátel starožitností* LXX-1, 32-35.

Resumé:

Krásensko (Bez. Vyškov). Waldflur „Holý kopec“. Mittelalterliche Ortswüstung (Städtchen oder Dorf) Schreynern (?). Feststellungsgrabung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tschech. Republik in Brno.

Im Mai 1995 wurde eine kleine Sondierung auf der Ortswüstung realisiert, die am rechten Ufer des kleinen Flusses Malá Haná, etwa 1,9 km SOO von dem Dorf Krásensko situiert ist. Die wüste Siedlung wird für das anders unbekanntes mittelalterliche Städtchen Schreynern gehalten, das nur in den Jahren 1348 und 1351 wie Besitz des Klosters in Pustiměř erinnert ist. Aus den kleinen Sonden 2 x 1 m und 0,5 tief in beiden erhaltenen Relikten der Verbauung wurden ausgebrannter Lehm Boden und auch 40 Bruchstücke der Keramik gewonnen. Ihre Datierung von 13. bis der Hälfte des 14. Jahrhunderts widerspricht nicht der oben genannte Identifikation.

KRHOV (okr.Třebíč)

Zrušený hřbitov u kostela. Novověk . Druhotné uložení kosterních pozůstatků. Záchranný výzkum.

V červenci 1996 po doposud jediném oznámení archeologického nálezu stavební firmou, byl proveden výzkum v těsné blízkosti kostela v Krhově na původním dnes již zrušeném hřbitově. Při výkopu pro telefonní kabely firmy Telecom narazili dělníci pouze 5cm pod povrchem na mohutnou vrstvu lidských kostí táhnoucí se v délce asi 6 m. Po začátní a částečném odkryvu jsem zjistil kumulaci lebek na východní straně (bylo odkryto asi 20 lebek) a další pokračování vrstvy složené převážně z dlouhých kostí rukou a nohou. Po zjištění, že se jedná o lidské kosterní pozůstatky v druhotné poloze, byly ponechány v původním stavu a výkop byl po dohodě s investorem veden mimo tuto vrstvu. Celá vrstva neobsahovala kromě kostí žádný další materiál, podle kterého by ji bylo možné alespoň rámcově datovat. I přesto, že jsem se pokoušel zjistit informace o přestavbě či úpravách hřbitova na místní faře i u místních pamětníků, není žádný záznam ani povědomí o úpravách hřbitova a druhotném uložení těchto pozůstatků. K jejich uložení došlo nejspíše v novověku, v souvislosti s terénními úpravami hřbitova a porušení starších hrobů, které byly poté druhotně uloženy na prozkoumané místo.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Krhov (Bez. Třebíč). Gräberfeld. Neuzeit. Rettungsgrabung.

LEŠANY (okr. Prostějov)

Západní část katastru obce. Mladší doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

Místopisně se lokalita nachází nalevo od silnice Lešany-Zdětín, na mírném Z svahu v nadmořské výšce asi 250m. Na základní mapě ČSSR, 1:10000; list 24-24-06, prostor vymezují souřadnice 22-28mm od S a 136-149mm od Z sekční čáry.

V listopadu 1996 zde byl při povrchovém průzkumu zjištěn meliorací porušený sídlištní objekt, který se po odstranění ornice vyrýsoval v hloubce 25-30cm pod dnešním povrchem tmavým zásypem téměř kruhového tvaru o průměru 135-150cm. Na profilu umístěném na delší ose (ve směru Z-V) bylo možné rozlišit dvě vrstvy (vrstva 1 - černá, popelovitá s hručkami mazanice a uhlíky/kyprá; vrstva 2 - hnědě probarvená spraš s drobnými uhlíky/středně ulehlá; obr.1).

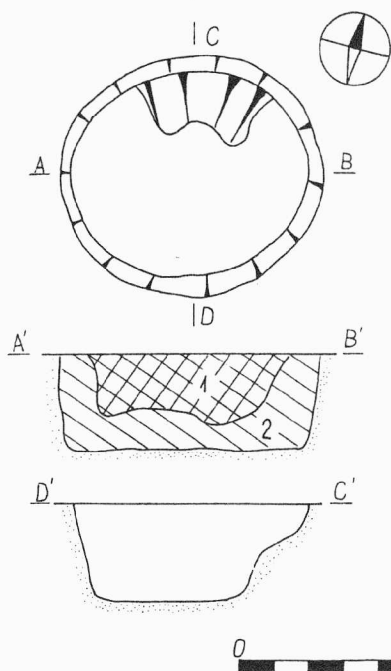
Z výplně bylo získáno množství mazanice, fragmenty rekonstruovatelné nádoby (obr.2) - nízkého esovitě profilovaného hrnce zdobeného šikmými vrypy na plecích a obvodovým rýhováním na výduti; uprostřed dna je umístěna hrnčířská značka v podobě obdelníku s úhlopříčkami (střepey rozmístěny ve východní části v obou vrstvách výplně), 13 keramických fragmentů (9 výdutí, 2 dna a 2 okraje) a zlomek přepálené zvířecí kosti.

Nalezený keramický materiál dovoluje objekt časově zařadit do 2. poloviny 10. století. Nálezy a dokumentace byly předány Muzeu Prostějovska v Prostějově.

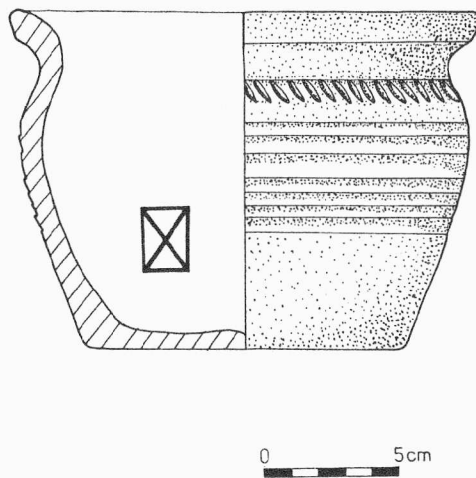
Pavel Fojtík, FF MU Brno

Resumé:

Lešany (Bez. Prostějov), W. Teil des Gemeidekatasters. Jüngere Burgwallzeit. Rettungsgrabung..

Obr. 1 Lešany (okr. Prostějov). Objekt č. 1

Obr. 2 Lešany (okr. Prostějov). Nálezy z objektu č. 1

LIPNÍK NAD BEČVOU (okr. Přerov)

Východní partie hradeb. Středověk. Hroby. Záchraný výzkum.

V roce 1996 byl proveden záchraný archeologický výzkum při dostavbě hradeb v Lipníku nad Bečvou. Ve vybagrované základové rýze bylo zdokumentováno několik porušených středověkých hrobů, patřících k přilehlému kostelnímu hřbitovu.

Petr Vitula, ÚAPP v Olomouci

Resumé:

Lipník nad Bečvou (Bez. Přerov). Gräber. Mittelalter. Rettungsgrabung.

MALHOSTOVICE (okr. Brno-venkov)

Polní trať „U Pluštaru“, „Na podsedkách“. Neolit (LnK, MMK), střední doba hradištní. Sídliště. Povrchový průzkum.

Při informativní návštěvě již známé polykulturní lokality Malhostovice VIII - „U Pluštaru“ (Staňa 1982; Doležel 1985, 87) bylo 7. září 1995 sebráno několik keramických fragmentů v části sídlištní plochy mezi silnicí z Malhostovic do Nuziřova a Nuziřovským potokem (místo nálezů cca 0,9 km severovýchodně kostela v Malhostovicích, okolo 290 m n. m.; na Základní mapě 1: 10 000, listu č. 24-32-03 jde o okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleného 338 a 83 mm). Jedná se o zlomek masivní nádoby starší lineární keramiky z bahnitého materiálu s jazykovitým výčnělkem, tři fragmenty patřící moravské malované keramice (zaoblený okraj hrncovité nádoby, část výdutě a plecí širší mísy, rovný okraj mírně prohnuté nižší nožky zřejmě mísy) a nezdobené podhrdlí středohradištního hrnce.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1985: Pravěké a raně středověké osídlení Tišnovska - předběžné výsledky povrchového průzkumu v letech 1979 - 1983 (okr. Blansko, Brno-venkov), Přehled výzkumů 1983, 85-89.

Staňa, Č., 1982: Slovanské sídliště v Nuzířově (okr. Brno-venkov), Přehled výzkumů 1980, 27-28.

Resumé:

Malhostovice (Bez. Brno-venkov). Feldflur „U Pluštaru“, „Na posedkách“. Siedlung. Neolith, Mittelburgwallzeit. Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Bei dem informativen Besuch der bekannten polykulturellen Lokalität am nordöstlichen Rande des Katasters (cca 0,9 km nordöstlich von der Kirche in Malhostovice) wurden im September 1995 nicht zahlreiche Bruchstücke der Linearkeramik, mährischen bemalten Keramik und mittelburgwallzeitlichen Keramik.

MIKULOV (okr. Břeclav)

Koněvova ul., parc. č. 1567. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

V roce 1995 byl proveden záchraný archeologický výzkum v Mikulově na Koněvově ulici, která se nachází na úpatí Svatého kopečku.

Na dokumentovaných profilech bylo zjištěno mohutné souvrství, dokumentující vývoj terénní situace od raného středověku až do novověku. Nejstarší horizont bylo možné datovat do 1. pol. 13. stol., přičemž šlo o vrstvu přemístěnou do těchto míst zřemě druhotně z vyšších poloh svahu. Toto zjištění signalizuje přítomnost osídlení v závěrečných fázích raného středověku i v prostoru mimo vlastní historické jádro města. Následující osídlení lokality dokumentuje souvrství, datované do 14. až 16. stol., přičemž nejmladší vrstvu lze spojovat s příchodem komunity Novokřtěnců (Habánů), kteří posléze tuto část města opanovali. Patně s jejich působením lze ztotožnit také starší terasovou úpravu za pomoci opěrných zdí, datovanou stratigraficky i keramikou do 17. stol. Nejmladší osídlení od 18. stol. do současnosti pak dokumentují dorovnávký terénu a mladší terasová úprava, tvořená zdmi a kamennou dlažbou. Závěrem lze konstatovat, že výsledky záchraného výzkumu v Mikulově jsou dalším příspěvkem do mozaiky našich znalostí o jeho historickém osídlení.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Mikulov (Bez. Břeclav). Stadt. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

MITROV (okr. Žďár nad Sázavou)

„Mitrov“. Středověký hrad Mitrov. Povrchový průzkum.

V jarních měsících roku 1995 byl proveden povrchový průzkum lokality středověkého hradu Mitrova se zaměřením na celkové posouzení jeho středověké podoby a stavebního vývoje. Oproti starším závěrům (Plaček 1987, 249) byla nově zjištěna existence zřejmě neopevněného předhradního dvora na ploše jižně od jádra hradu, zbudovaného zřejmě za použití lehčích materiálů. Celý areál hradu procházel složitějším stavebním vývojem, jak dokazuje nejen jeho druhotné rozšíření, ale i analýza dochovaných zděných konstrukcí při okraji severního níže položeného dílu. Při průzkumu bylo sběrem na příkrém západním svahu získáno nevelké množství keramického materiálu, časově korespondujícího s keramikou,

získanou při výzkumu, prováděném zde L. Poláčkem (1990, 416-418). Rovněž osídlení plochy dvora na předhradí je doloženo skromnými zlomky keramiky, zejména z období počátku existence hradu.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Literatura:

Plaček, M. 1997: Sídlištní struktura a hrady v povodí Loučky (Bobruvky). In: XVI. mikulovské sympozium. Vývoj obydlí, sídlišť a sídlištní struktury na jižní Moravě, 245-255. Praha.

Poláček, L. 1990: Feudální sídla v povodí Bystřice, Nedvědičky a Bobruvky ve světle archeologických nálezů. In: Pravěké a slovanské osídlení Moravy. Sborník k 80. narozeninám Josefa Poulíka, 407-425. Brno.

Resumé:

Mitrov (Bez. Žďár nad Sázavou). Mittelalter. Burg. Feldbegehung.

MLADOŇOVICE (okr. Třebíč)

„Sedliště“, ZM list 33-21-05. Středověk -mladohradištní období. Sídliště.

V červenci 1996 byly na již zmiňované trase vodovodu s názvem „Přívod vody do Jemnice“ v trati „Sedliště“ na terase nad říčkou Bihankou, nad rybníkem Asuán porušeny dva objekty z mladohradištního období. Jednalo se patrně o zbytek ohniště či pozůstatek pece a mísovitě zahloubenou jámu nejasného účelu. Z výplní obou objektů byla získána mladohradištní keramika, uhlíky a mazanice. Jedná se o již dříve známou polykulturní lokalitu, kterou objevil L. Meduna (Meduna 1963, 79-82)

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Literatura:

Meduna L, 1963: Archeologické nálezy v povodí Želetavky a Bihanky na západní Moravě, Sb. AÚ ČSAV Brno II (Vildomcův), 79-82.

Resumé:

Mladonovice (Bez. Třebíč). „Sedliště“. Jüngere Burgwallzeit, Mittelalter. Siedlung.

MODŘICE (okr. Brno-venkov)

Ulice Hybešova. Novověk. Vápenické pece. Záchranný výzkum.

V roce 1995 byl proveden záchranný archeologický výzkum na ul. Hybešově v Modřicích. Výzkum byl proveden z důvodu výstavby nové městské kanalizace.

Výkop kanalizační rýhy vedený ulicí Hybešovou prořal několik archeologických objektů. Jednalo se převážně o tzv. "zahradní jámy", které byly ve většině případů zcela sterilní, bez archeologického materiálu. Další objekty lze interpretovat jako výrobní. Jednalo se o vápenické pece toho nejjednoduššího typu, které jsou známy např. z oblasti Moravského krasu a jeho blízkého okolí (Merta 1984). Jednalo se o dvě vápenice, které byly zahloubeny do sprašového podloží. V jedné z nich bylo nalezeno větší množství vápencové suroviny (hádko-říčské vápenice líšeňského souvrství), která sem musela být transportována z prostoru Hádů na S okraji Brna.

Rudolf Procházka, Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

Merta, J. 1984: Vápenické pece v Košově žlebu, kat. úz. Olomučany, okr. Blansko, In: Zkoumání výrobních objektů a technologií archeologickými metodami, Sborník ze semináře, který se konal 2. a 15. prosince 1983 v Technickém muzeu v Brně, 99-101.

Resumé:

Modřice (Bez. Brno-venkov). Hybešova Strasse. Kalkofen. Neuzeit (16. - 19. Jh.). Oberflächebegehung.

MODŘICE (okr. Brno-venkov)

Náměstí Svobody, č.93, parcela č. 384. Vrcholný středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Místo výzkumu se nachází v centrální části historického jádra města, na mírném svahu klesajícím k východu do inundace řeky Svratky (nadm.v. kolem 201 m n.m.). Geologické podloží tvoří kvartérní sprašová návěj, krytá neúplně dochovaným černozezemním půdním typem. Záchranný výzkum vyvolalo hloubení kopaných sond za účelem zjištění základových poměrů objektu městského úřadu v souvislosti s plánovanou rekonstrukcí.

Počátky osídlení lokality spadají nejspíše do 14. stol. V sondě 1 byl zachycena malá část nepochybně mnohem rozsáhlejší jámy 500, kterou lze interpretovat jako jednoduchý sklep, vykopaný bez pažení či vyzdívky do pevného sprašového podloží. V zánikovém souvrství se vyskytovala jednotná keramika z 13/14. - 14. stol. Nelze vyloučit, že objekt je o něco starší. Obdobná jáma byla zjištěna i v sondě 2, dokonce s doklady kůlové konstrukce snad stropu. Za velmi důležité zjištění lze považovat nález středověkého základového zdiva, dodnes funkčního v západní obvodové zdi i navazující příčce západního křídla radnice. Je zjevné, že přinejmenším tato část radničního komplexu má středověký původ, přičemž rozsah příslušných zdív by mohl určit hloubkový stavebně historický průzkum. V sondě 3 v chodníku vně objektu radnice byly zjištěny nepatrné pozůstatky snad rovněž středověké jámy neznámé funkce.

Rudolf Procházka, Archaiia Praha

Resumé:

Modřice (Bez. Brno-venkov). Svobody Platz. Hochmittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

MOKRÁ (okr. Brno-venkov)

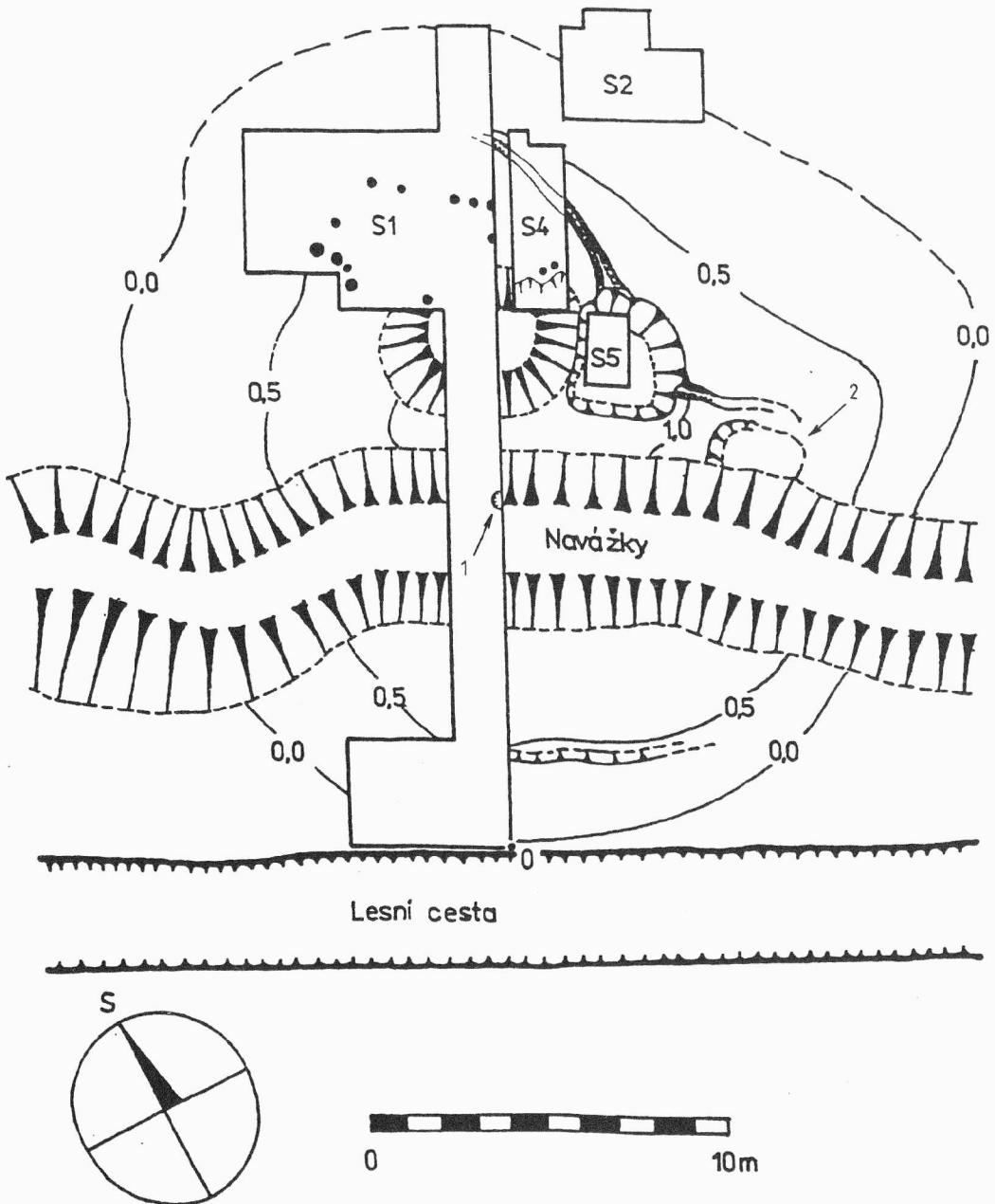
„U Obrázku“. Středověk-raný novověk (?). Záchranný výzkum.

V úvodu příspěvku je nutné upozornit na skutečnost, že se jednalo již o druhý záchranný archeologický výzkum, který provedl ÚAPP Brno a AÚ AV ČR Brno (Kos-Škrdla 1995) v oblasti dobývacího prostoru lomu Mokrá (CVM a. s.).

Vzhledem k tomu, že ve výzkumu ohrožených archeologických objektů se bude i nadále pokračovat, nelze ještě nyní vytvářet konečné závěry. Tento výzkum podhalil jedno z mnoha četných tajemství, která v sobě skrývají okrajové oblasti Moravského krasu. Výzkum prokázal, že aktivity pravěkých kultur se nesoustředily pouze na jeskyně, ale i do okolních poloh. Dalším poznatkem je i zjištění, že zde došlo k využívání mnoha krasových závrťů, a to z důvodu osidlování, již v obdobích pravěku (Kos 1997).

Nejstarší osídlení lokality představují nálezy paleolitické štípané industrie (viz kapitola Paleolit - Mokrá) a několik artefaktů neolitických (viz kapitola Neolit - Mokrá).

Nejmladší archeologické objekty zjištěné terénním výzkumem představuje lehká kúlová stavba z 15. - 18. století a novověká protipožární nádrž situovaná do jícnu závrtu v trati „U Obrázku“ (Kos 1996). Kúlová konstrukce krytá „vozníci“, byla zřejmě využívána k dočasnému pobytu vápeníků po dobu výpalu vápna, nebo v období nepohody.

Obr. 1. Mokrá (okr. Brno-venkov), „U Obrázku“. Celková situace výzkumu závrtu č. IV se sondami S1 až S5 (v SV části sondy S1 je vyobrazen půdorys kúlové stavby ev. č. I; v prostoru sondy S5 se nacházela novověká protipožární nádrž; 1 - jáma z koňskými kostmi; 2 - pravděpodobný pozůstatek vápenické pece).

Některé vápenné pece lze díky tomuto výzkumu, ze kterého pocházejí málo početné zlomky keramiky, datovat do pozdně středověkého nebo raně novověkého období.

Vizuálním průzkumem zdejšího terénu byly zjištěny další koncentrace výrobních objektů (milíře, vápenky, povrchové lomy a doly). Tyto objekty lze rozčlenit do okrsků, které se v určitém období specializovaly převážně na výrobu vápna a dřevěného uhlí. K jejich přesné interpretaci může přispět pouze série dalších záchranných archeologických výzkumů na ploše dobývacího prostoru lomů mokrské cementárny.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

Kos, P.-Škrdla, P. 1995: Mokrá-lom II, Záchranný archeologický výzkum v dobývacím prostoru lomu Mokrá, NZ ÚAPP Brno, č.j. 95/95.

Kos, P. 1996: Pozdně středověká kúlová stavba v souvislosti s místním vápenictvím v Mokré u Brna, Archeologia technica 10, 122.

Kos, P. 1997: Otevřená sídliště z mladého paleolitu a neolitu v jižní části Moravského krasu, PV 1993-1994, Brno, 27-44.

Resumé:

Mokrá (Bez. Brno-venkov). Mährische Karst - Süden. Siedlung. Neolithikum. Mittelalter - Neuzeit (15.-18. Jh.). Rettungsgrabung. Forschung die Siedlung außerhalb der Höhle im Gebiet Dolinen.

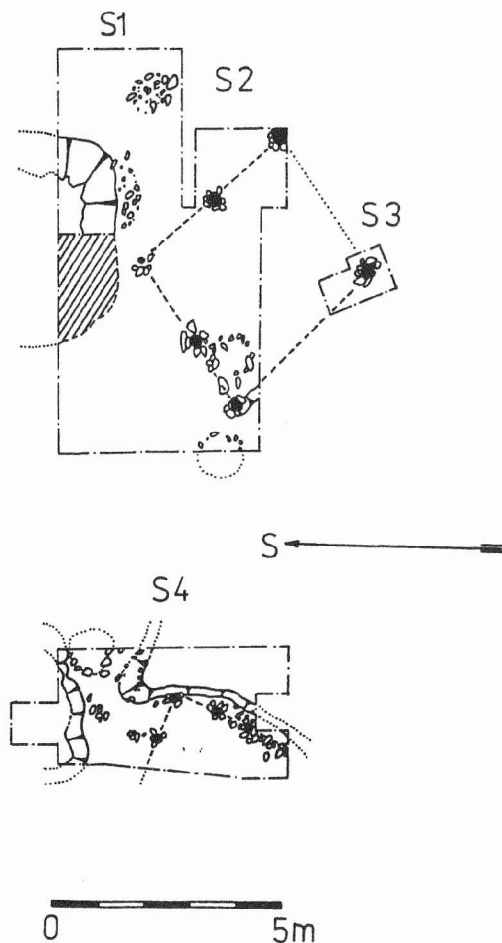

Obr. 1 - Mokrá (okr. Brno-venkov). Mapa okolí Mokré (černým puntíkem jsou vyznačeny zkoumané lokality: 1 - Mokrá-lom V; 2 - Mokrá-lom II).

MOKRÁ (okr. Brno-venkov)

Mokerský les (Mokrý lom V), Paleolit, raný novověk. Záchranný výzkum.

V r. 1996 bylo provedeno několik archeologických sond na Z okraji tzv. „Západního lomu“ (CVM, a.s.); Mokerský les. Důvodem záchranného výzkumu bylo zjištění, že ve zmíněné části předpolí těžebního prostoru, asi 10 m od exploatační hranice, se nachází pozůstatky osídlení z období mladého paleolitu a raně novověkého období (Kos 1997).

Obr. 2 - Mokrý (okr. Brno-venkov), Mokrý-lom V. Sondy S1 - S4 s půdorysy kůlových staveb z počátku 19. stol.

Celkem byla odkryta plocha o rozloze cca 56 m² ve dvou zjišťovacích sondách. V odkryté ploše byly ve vystupujících vápencových škrápech objeveny pozůstatky lehkých kůlových staveb, které byly doprovázeny četnými nálezy keramiky a kovových předmětů. Dále byly zjištěny dvě hluboké jámy zasekané do skalního masivu, vyplněné popelovitými vrstvami s keramickými střepy, které byly druhotně zavaleny kameny.

V superpozici se dále nacházel horizont, ve kterém bylo nalezeno větší množství mladopaleolitické štípané industrie. Lze uvést nález 3 rydel a 1 čepele s otupěným bokem.

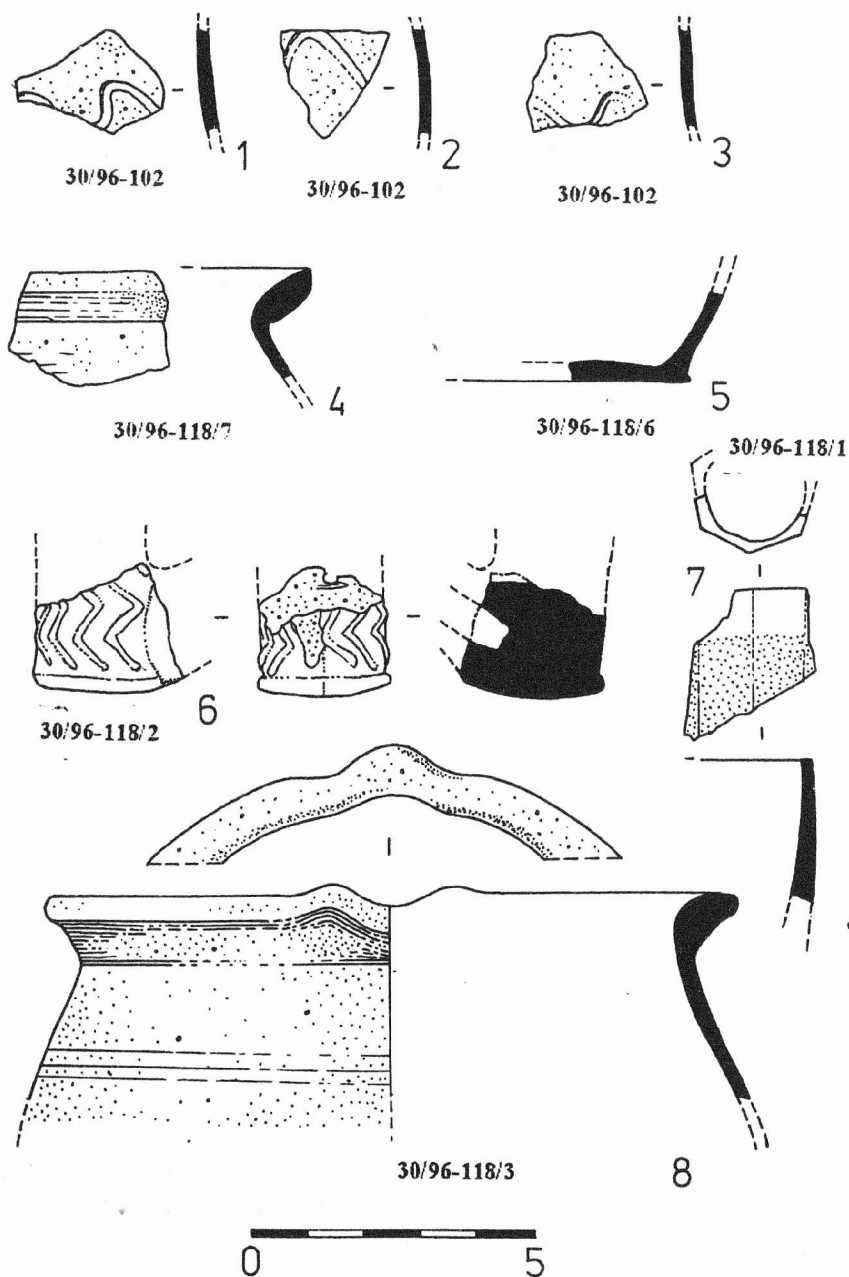
Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

Kos, P. 1997: Mokrá-lom II, V, Záchraný archeologický výzkum v dobývacím prostoru lomu Mokrá, ÚAPP Brno, NZ č.j. 5/97.

Resumé:

Mokrá (Bez. Brno-venkov) Mokerský les. Siedlung, Jüngere Steinzeit. Siedlung, Neuzeit. (18.-19. Jh.). Rettungsgrabung.

Obr. 3 - Mokrá (okr. Brno-venkov), Mokrá-lom V. Nálezy z okolí kúlových staveb (3:6-7 - fragmenty dýmek).

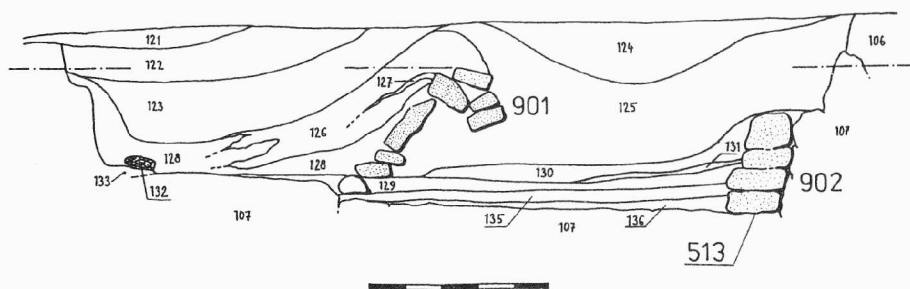
MOKRÁ (okr. Brno-venkov)

„U Obrázku“ (Mokrý lom II). Raný novověk. Záchraný výzkum.

V roce 1996 byla v sousední trati, na S okraji „Západního lomu“- U Obrázku, prozkoumána vápenná pec, zasekaná do skalního podloží a vyzděná kameny z kulmských drob (Kos 1997). Atypické nálezy keramických střepů, které pocházejí hlavně ze dna předpeční jámy, umožňují pouze rámcovou dataci do raně novověkého období (16.-18. stol.?).

Tento výrobní objekt by mohl souviset s nálezem kúlové stavby v blízkém závrtu č. IV; lok. Mokrý-lom II (Kos 1996).

Petr Kos, ÚAPP Brno

Obr. 1 - Mokrý (okr. Brno-venkov), Mokrý-lom II. Řez vápenickou pecí.

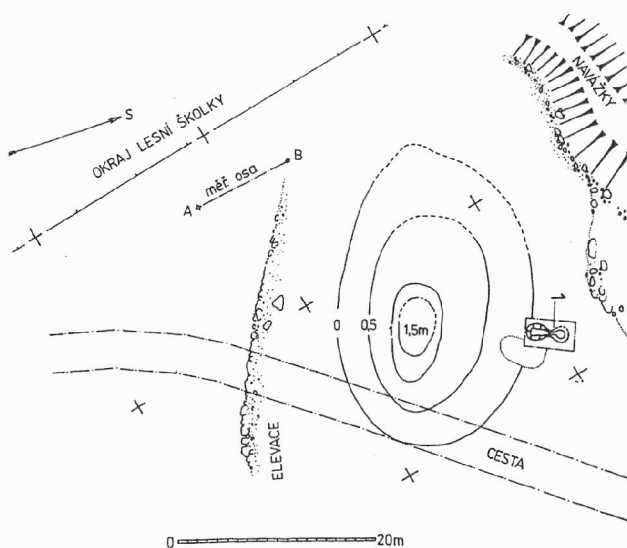
Literatura

Kos, P. 1996: Pozdně středověká kúlová stavba v souvislosti s místním vápenictvím v Mokrém u Brna, *Archeologia technica* 10, 122.

Kos, P. 1997: Mokrý-lom II, V, Záchraný archeologický výzkum v dobývacím prostoru lomu Mokrý, ÚAPP Brno, NZ č.j. 5/97.

Resumé:

Mokrý (Bez. Brno-venkov) „U Obrázku“. Kalkofen, Neuzeit (18. Jh.). Rettungsgrabung.

Obr. 2 - Mokrý (okr. Brno-venkov). Mokrý-lom II. Závrt č. XXIII (na SSV okraji závrtu byla zjištěna vápenická pec - 1).

MOKRÁ (okr. Brno-venkov)

Pod Spálenou sečí. Novověk. Ojedinelý nález.

Lokalizace: na ZM (24 - 41 - 17), 1:10 000, v prostoru bodu vzdáleného 115 mm od Z s.č. a 23 mm od J s.č. Asi 400 m SV od Mokrské myslivny, pod výrazným vápencovým převisem, plateau s destrukcí mohutných kamenných bloků a SZ obvod skalní stěny v blízkosti výrazného úvozu směřujícího ze Spálené seče směrem do Bočního žlíbku k trati Kubelky (směr k Mokrské myslivně). Z výzkumů souvisejících se záchrannými archeologickými akcemi v Mokrském lomu (CVM a.s.) pochází nález kůlové stavby (evid. č. II) spjaté s místní vápenictvím (?). Ze dvou jam v blízkosti obytného objektu lze uvést značné koncentrace zvířecích kostí (minimálně dva jedinci *Equus caballus*). Opočadl byly zjištěny ještě další objekty - pece, skládky suroviny a lomy. Lokalita se nachází asi 395 m n. m.

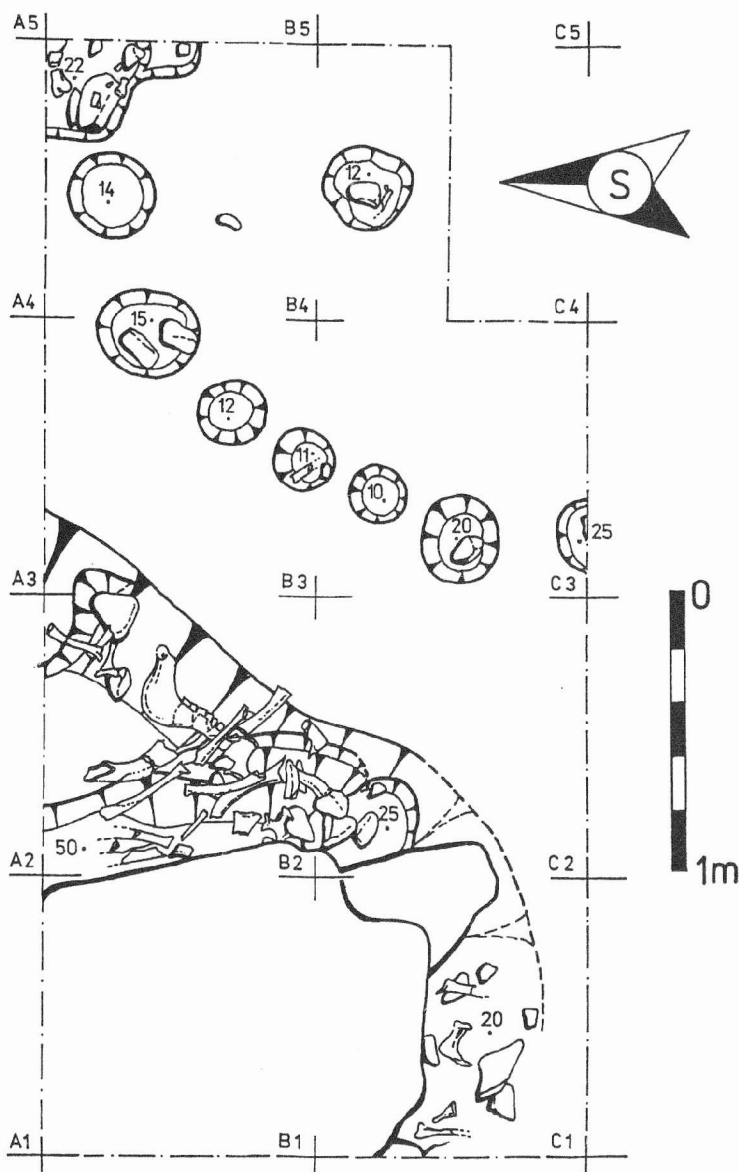
P. Kos, ÚAPP Brno

Resumé:

Mokrá (Bez. Brno-venkov). Pod Spálenou sečí. Mährische Karst - Süd. Kalkofen. Neuzeit (17.-19. Jh.). Rettungsgrabung.

Obr. 1 - Mokrá (okr. Brno-venkov). Mapa s vyznačením místa nálezu (černý puntík).

Obr. 2 - Mokrá (okr. Brno-venkov), pod Spálenou sečí. Celková situace v plošné sondě (kumulace zvířecích kostí v jamách, v blízkosti systém drobných hustě uspořádaných kulových jamek, vymezujících prostor hrazení /plotku/ nebo lehkého dřevěného přístřešku).

MOLENBURK (okr. Blansko)

Polní trať „U kostelíčka“, „Za Panskou skálou“. Zaniklá středověká ves Husí (Hertwigschlag) se zaniklým farním kostelem P. Marie. Povrchový průzkum.

Při informativní návštěvě obecně známé lokality 1,1 km severozápadně vsi Molenburk (srov. např. Černý 1982, 315-316; 1992, 55-57) bylo 21. června 1996 možné pouze konstatovat hlubokou orbou pokračující poškození areálu zaniklého kostela na terénní terase na pravé, severozápadní straně údolí, barbarsky přeměněného na ornou půdu roku 1965. Podle nalezených lidských kosterních pozůstatků (část lebeční klenby a úlomek kosti

dlouhých končetin) dochází k narušování hrobů původního kostelního hřbitova zejména na jihozápadní okrajové hraně kostelního návrší (St. mapa 1 : 5 000 odvozená, list Boskovice 2-7 z roku 1985: okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleného 255 a 170 mm; okolo 580 m n. m.).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Černý, E., 1982: Jak byla zjišťována nebo upřesňována lokalizace jednotlivých zaniklých středověkých osad na Dražanské vrchovině, *Vlastivědný věstník moravský* XXXIV-3, 310-325.

Černý, E., 1992: Výsledky výzkumu zaniklých středověkých osad a jejich pluzin. *Historicko-geografická studie v regionu Dražanské vrchoviny*. Brno.

Resumé:

Molenburk (Bez. Blansko). Feldflur „U kostelíčka“, „Za Panskou skálou“. Wüstes mittelalterliches Dorf Husi (Hertwigschlag) mit der wüsten Pfarrkirche der Heiligen Jungfrau. Oberflächenuntersuchung der Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Bei dem informativen Besuch der Lokalität 1,1 km nordwestlich von dem heutigen Dorf Molenburk im Juni 1996 wurde weitere Beschädigung des Areals der wüsten Kirche von tiefen Furche konstatiert. Die Furche beschädigt vor allem Gräber auf dem Kirchenfriedhof aus der Zeit der Existenz des Dorfes im 13. - 15. Jahrhundert.

MORAVSKÉ BUDĚJOVICE (okr. Třebíč)

Intravilán obce. Středověk. Sídliště.

V květnu až říjnu 1995 proběhl na většině území města archeologický výzkum v souvislosti s budováním telefonní sítě firmy Telecom. Vzhledem k charakteru akce a malým rozměrům výkopů se většinou jednalo o nálezy keramických zlomků v druhotné poloze. Nedošlo k porušení archeologických vrstev s výjimkou situace na náměstí ČSA. Převážná část nalezené keramiky patří do období 14. - 16. století a byla objevena na celém území historického jádra města. Nejstarším nálezem je okraj kulovité nádoby (37/96-82), patřící pravděpodobně do neolitu (lineární keramika?) pocházející z nám. ČSA. Téměř z téhož místa pochází i mladohradištní keramika ze 13. století. K ní pravděpodobně patří i mazanice s otisky, pozůstatek po požárem zaniklé dřevěné stavbě. Je pravděpodobné, že v okolí dnešního náměstí ČSA se koncentrovalo nejstarší středověké osídlení, vzniklé ještě před lokací středověkého města, které bylo založeno v polovině 13. století v místech dnešního náměstí Míru.

Mladohradištní keramika byla v intravilánu města objevena již v dřívějším období (Košťuřík et al., 1986, 220).

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Literatura:

Košťuřík P.-Kovárník J.-Měřínský Z.-Oliva M., 1986: *Pravěk Třebíčska*. Brno.

Resumé:

Moravské Budějovice (Bez. Třebíč). Intravilan der Gemeinde. Mittelater. Siedlung.

NAPAJEDLA (okr. Zlín)

„Na Kapli“. Středověk (14.-16. stol.). Záchranný výzkum.

Při sledování a dokumentaci výkopových rýh v trati „Na kapli“ v historickém jádru města byly zjištěny pozůstatky středověkého opevněného sídla, které bylo v písemných pramenech označováno k roku 1366 jako hrad (castrum). Jádro lokality tvoří obdélník o rozměrech 40 x 26 m (zjištěny zbytky kamenné zástavby a pravděpodobně také fortifikace). Její počátky lze podle keramických nálezů klást do doby kolem poloviny 14. století, kdy zde na ochranu brodu přes řeku Moravu vzniklo opevněné sídlo. Definitivní zánik lokality lze klást patrně do doby na přelomu 15. a 16. století. Na místě původního hradu pak vznikla nová zástavba, jejíž počátky lze klást na základě nalezeného archeologického materiálu do 18. století.

Jiří Kohoutek, Radka Kadlčíková, ÚAPP Brno

Resumé:

Napajedla (Bez. Zlín). „Na Kapli“. Mittelalter (14-16 Jh.). Rettungsgrabung.

NÁMĚŠŤ NAD OSLAVOU (okr. Třebíč)

Intravilán obce. Středověk. Zděný objekt a základy ohradní zdi. Záchranný výzkum.

1. V květnu až listopadu 1996 proběhla rekonstrukce kanalizace ve středu města. Přitom bylo porušeno a zničeno středověké kamenné zdivo na vápennou maltu v prostoru před barokním mostem, nedaleko farního kostela. Jednalo se o stavbu o rozměrech 6 x 3,5 m o síle zdiva 0,6 m. Došlo bohužel ke zničení výplně objektu a tak jej není možno jednoznačně datovat. Pouze nepřímo lze objekt datovat před výstavbu barokního mostu z první třetiny 18. století.

2. V prostoru dnešního náměstí před místní drogerií byl výkopem porušen základ ohradní zdi, vymezující přístup do města. Tento základ, patrně středověkého stáří byl tvořen velkými kameny uloženými pouze na hlínu. Tato zeď pouze vymezovala teritorium městečka a mohla zároveň sloužit jako lehké opevnění. Zeď je zachycena na obrazu zámku a města z první třetiny 18. století.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Náměšť nad Oslavou (Bez. Třebíč). Intravilan der Gemeinde. Stadt. Mittelalter. Rettungsgrabung.

NOVÝ JIMRAMOV (okr. Žďár nad Sázavou)

„Štarkov“. Středověký hrad Skály. Povrchový průzkum.

Při opakované návštěvě v červenci 1996 bylo zjištěno výrazné porušení terénu, způsobené těžbou dřeva. Povrchovým sběrem zde byl získán soubor středověké keramiky. Místo nálezu se nachází západně od hradu již mimo jeho opevněný areál na mírně svažitém plátě při lesní cestě k Jimramovským Pasekám. V sousedství této komunikace byl proveden informativní mělký vryp, při němž bylo získáno množství středověké keramiky, uložené mělce pod povrchem a vytvářející zde výrazné souvrství. Součástí souboru, získaného vrypem, byl také zlomek kovového plátu.

Soubor nálezů představuje 25 střepů a jeden barevný kov. 7 střepů pochází z ložického poháru (okraje a dna), část prošla druhotně žářem. Dno má průměr 65 mm. Dále 6 tuhových střepů šikmo vytažených okrajů, z nichž 4 jsou z jedné nádoby, 2 okraje téže nádoby svísele vytažené šedé barvy s materiálem obsahující slídu, 3 velmi drobné úlomky horních částí okrajů vně vykloněných šedé a černé barvy, 2 okraje a jedna výduť druhotně prošlé žářem a výduť zdobená radélkem (pás šikmých obdélníčků), tenkostěnná, se stříbřitě lesklým povrchem z velmi jemně plaveného materiálu. Dále úlomek okraje hrnku s uchem o velikosti 34 mm středem prožlabeným, vyrobeného z šedé slídnaté hmoty a 2 kusy komorového kachle opět z materiálu obsahujícího jemně mletou slídu. Soubor uzavírá úlomek o velikosti 75 x 14 mm a síle 4 mm patrně bronzového plátu mírně prohnutého, snad část kotle.

Převážná většina keramiky je v souladu s dosud známými nálezy z hradu Skály datovanými do konce 14. a počátku 15. st. Získaná tuhová keramika se na lokalitě objevuje poměrně řídko.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Ludvík Belcredi, MZM Brno

Resumé:

Nový Jimramov (Bez. Žďár nad Sázavou). „Štarkov“. Mittelalterlicher Burg Skály. Terrainbegehung.

OCHOZ (okr. Brno-venkov)

Hádecký rybník. Základní mapa 24 - 413 Mokrá-Horákov 1 : 25 000 (206 mm od V s. č. a 146 mm od S s. č.). Novověk. Vápenické pece. Povrchový průzkum.

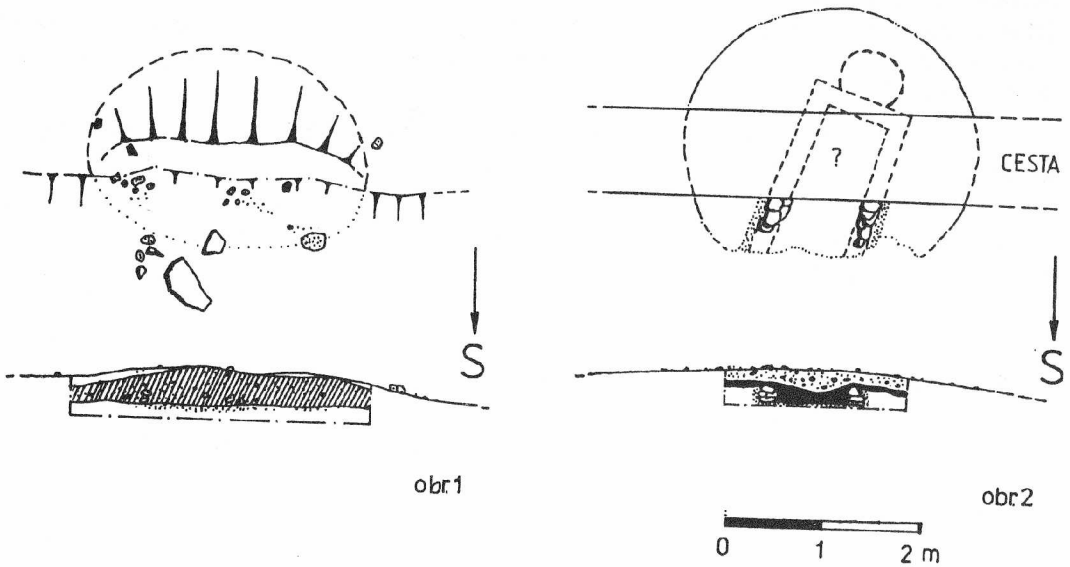
V souvislosti s aktualizací staršího data výzkumu bych chtěl připomenout zjištění z r. 1994. K objevu rozrušených vápenných pecí milířového charakteru došlo dne 27. 2. 1994 po vypuštění rybníku "Pod Hádkem". Pod hranou levého břehu, asi 50 metrů od čela hráze byly zjištěny erozí rozrušené dva vápenické objekty. Zmíněné objekty se v terénu projevovaly jako nevýrazné násypy tvořené černošedou popelovitou hlínou s výraznou kumulací červeně propálených úlomků výmazu. V bezprostřední blízkosti pecí bylo nasbíráno několik keramických střepů pozdně středověkého až novověkého charakteru. V úpravě povrchu převládala hnědá a zelená poleva. Většina keramických zlomků měla tmavě šedý povrch s vysokým obsahem slídy. Tento druh keramiky byl zdoben dekorem tzv. řetízkováním (od 18. století). Pravděpodobně se jednalo o vápenné pece tzv. "selského typu" jež byly kdysi zatopeny vodami Říčky po napuštění Hádeckého rybníku.

Další pec byla porušena při stahování dřeva u cesty směrem k hádecké estavele. Jednalo se o vápennou pec "selského typu" s vnitřní obdélníkovou kamennou konstrukcí. Objekt se nachází přímo pod lesní cestou a byl již mnoho let narušován splachy a půdní erozí. Identifikovala jej značná koncentrace přepálené hlíny a uhlíků. Podle jediného nalezeného střepu (ivančická keramika) lze objekt datovat do 18.-19. stol.

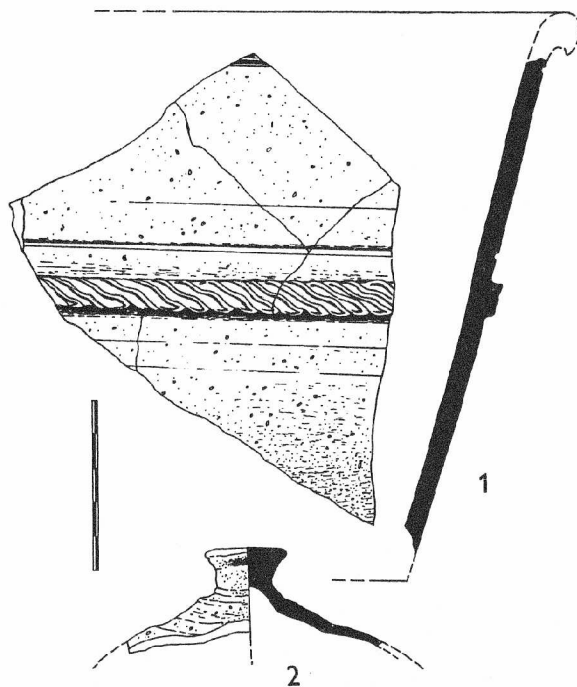
Petr Kos, ÚAPP Brno

Resumé:

Ochoz (Bez. Brno-venkov). Mährische Karst-Süden. Kalkofen. Neuzeit (18.-19. Jh.). Oberflächebegehung.

Obr. 1 - Ochoz (okr. Brno-venkov), Pod Hádkem. Relikty vápenických pecí (1:1 - zbytky mířové pece ze dna vypuštěného Hádeckého rybníka, ze které pocházejí zlomky keramiky vyobrazené níže; 1:2 - zbytky pece pod lesní cestou za hrází Hádeckého rybníka, směrem k Hádecké estavele).

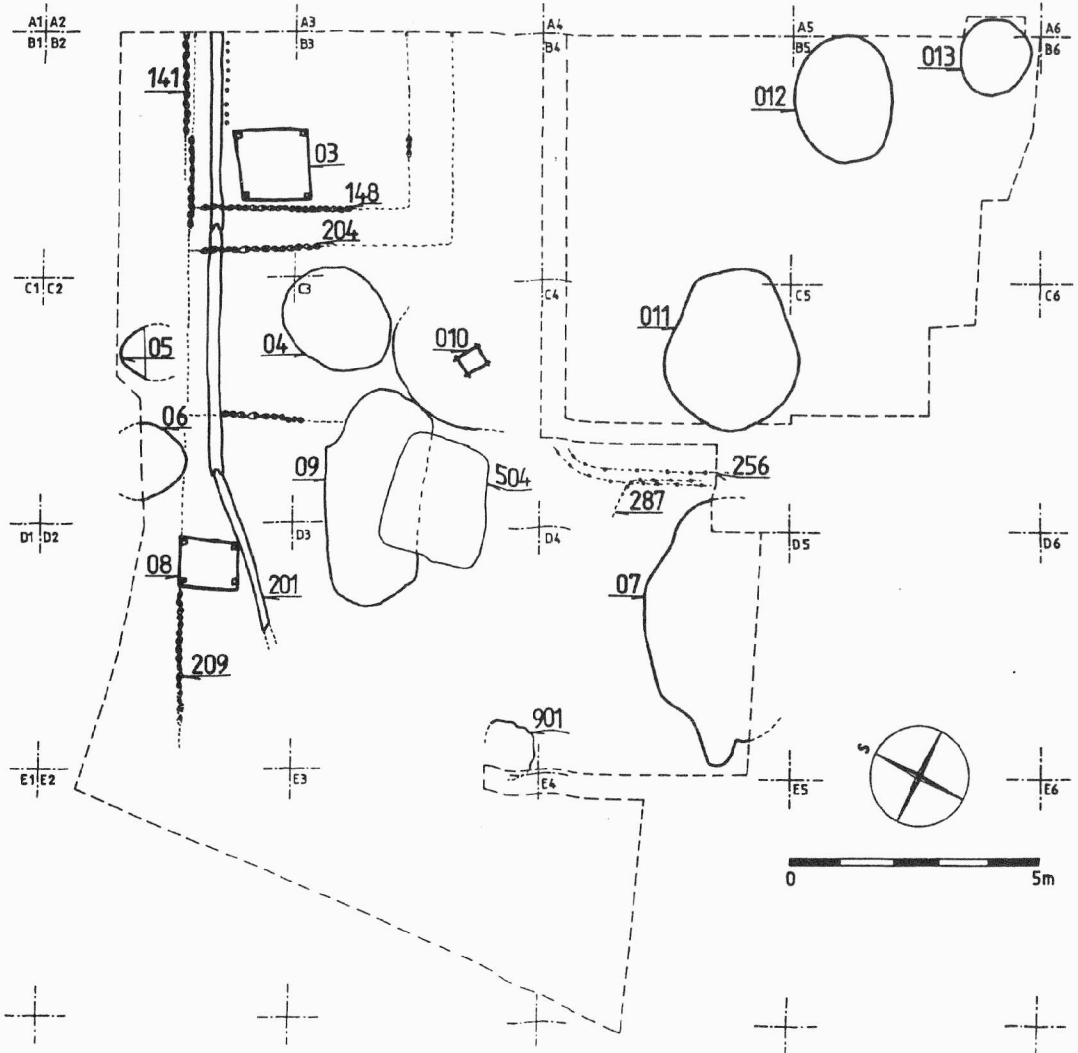
Obr. 2 - Ochoz (okr. Brno-venkov), Pod Hádkem. Keramika z rozrušené vápenické pece, ze dna Hádeckého rybníka (2:1 - fragment větší nádoby, tzv. „ivančická keramika“, zdobené horizontální plastickou řetízkovanou páskou; 2:2 - fragment pokličky).

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Třída Svobody 15-19, parcely č.: 389, 390 a 391. SMO 1 : 5000, rok vydání 1976, list Olomouc 8 - 0, 23 mm od Z a 125 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 215 m n.m. Sídliště, město. Doba bronzová, vrcholný středověk. Záchraný výzkum.

Archeologický výzkum na severozápadním okraji historického jádra v příhradebním prostoru proběhl ve dnech 3.7.-23.8.1995 a zachytil nevýrazné stopy pobytu člověka v tomto prostoru již mladší době bronzové, kultury středodunajských popelnicových polí, zřejmě velatická fáze. Nálezy ale nelze přiřadit k některému konkrétnímu objektu, neboť většinou ležely v zásypu středověkých objektů nebo přímo ve vrstvách. Jednalo se však o periferní záležitost mimo centrum vlastní pravěké sídelní eikumeny v oblasti Olomouce. Z ne zcela jasných důvodů zůstává toto místo stranou zájmu o sídelní prostor i v období raného středověku a teprve středověká kolonizace spojená s lokací města Olomouc přitahuje pozornost osadníků v druhé polovině 13. století. Přesto je plocha využívána spíše pro hospodářské a provozní zázemí pravděpodobně dvou městišť situovaných k Riegrově ulici.. Do jižní poloviny (obr. 1, čtverce B5, C4 a D4) jsou koncentrovány ve východo-západním směru rozsáhlé hliníky (obr. 1, kontexty 07, 011, 012), zřejmě pro těžbu žluté prachové hlíny, která je vždy vybrána až na písčité podloží. Hliníky spíše patřily k některému městišti s čelní stranou na dnešní ulici Riegrově, odkud postupovala výstavba směrem ke dvorkové části. Ve fázi jejich funkce, druhá polovina 13. až počátek 14. století, zřejmě ještě nebyl pocíťován nedostatek prostoru, proto nebyly použity, ač se k tomuto účelu přímo nabízely, jako odpadní jámy. Naopak poskytly relativně málo nálezů. Dřevěné košatinové ploty pak dále členily jednotlivé zadní trakty městišť na menší plochy s různým využitím. Obecně však lze říci, že do severozápadní poloviny zkoumané plochy (obr. 1, čtverce B/2-3, C/2-3 a D/2-3) se soustřeďovaly odpadní objekty, fungující v poměrně dlouhém časovém intervalu: od konce 13. do přelomu 15./16. století. Prostor čtv. B/2-3, který je ohraničen plůtky (obr. 1, k. 141, 148 a 204), sloužil přímo jako hnojník, odkud se odpad nevyvážel, ale pouze hromadil a postupně se tak zvyšoval terén, což zde představuje období kolem konce 13. až počátku 14. století. Potom se poněkud nízká úroveň hygieny stabilizuje budováním vydřevených odpadních jámek (obr. 1, k. 03). Zde nastává poněkud paradoxní situace, neboť jako nejstarší pevně umístěný odpadní objekt je využívána pracně budovaná kamenná studna (obr. 1, k. 04), ve které se hromadí odpadky již od konce 13. století (obr. 2). Důvodem takto deklasovaného využití studny je nepochybně znečištění vody průsaky z hnojníku, vzdáleného jen jeden metr. Toto živelné nakládání s odpadky je zcela ukončeno ve 14. století, kdy je celý prostor překryt vrstvou zeleného jílu a úroveň terénu se nadále zvyšuje pouze minimálně. Patrně důsledek aktuální potřeby vody v druhé polovině 13. století představuje dřevěný vodovod (obr. 1, k. 201), který ji přivádí z oblasti městského příkopu z tzv. mlýnského náhonu, nepochybně se nejedná o vodu pitnou, ale hospodářskou. Neobydlený prostor mezi městskou hradbou a domovní zástavbou na Riegrově ulici je používán pro méně bezpečnou činnost, využívající otevřený oheň. Tu představují objekty pecí k. 013, 901 a hlavně 09 (obr. 1), což je konstrukčně nejsložitější nalezený objekt. Jeho interpretaci jako sušárnu nebo udírnu nelze zdaleka považovat za uzavřenou, je nutné hledat další analogie. I tyto objekty jsou aktivitami z druhé poloviny 13. století, s přesahem do počátku 14. století, podobně jako blíže neurčité kůlové stavby. Souvislejší vrstvy z 15. století nejsou na lokalitě zachyceny, většina materiálu z tohoto období pochází z kruhových nezpevněných odpadních jámek (obr. 1, k. 05 a 06) a čtvercových s výdřevou (obr. 1, 08 a 010). Nálezy z 16. století jsou zde zcela minimální. Situaci lze vysvětlit především pomocí četných torz kamenných architektur, zřejmě z přelomu 15./16. století, kdy zde dochází k výstavbě snad hrázděných domů na kamenných podezdívkách a tvorba vrstev, podobně jako zvyšování terénu zcela ustává. Následující výstavba pouze udržuje stávající úroveň a vždy odebírá starší zástavbu. Novověký objekt,

mimo zmíněné zdi, je vlastně jenom jáma k. 504, která narušila objekt k. 09 (obr. 1). Bohužel ještě před výzkumem byl terén podstatně snížen zástavbou z 19. století, proto za současného stavu poznání se příliš nelze vyjádřit k zástavbě ze století 16.

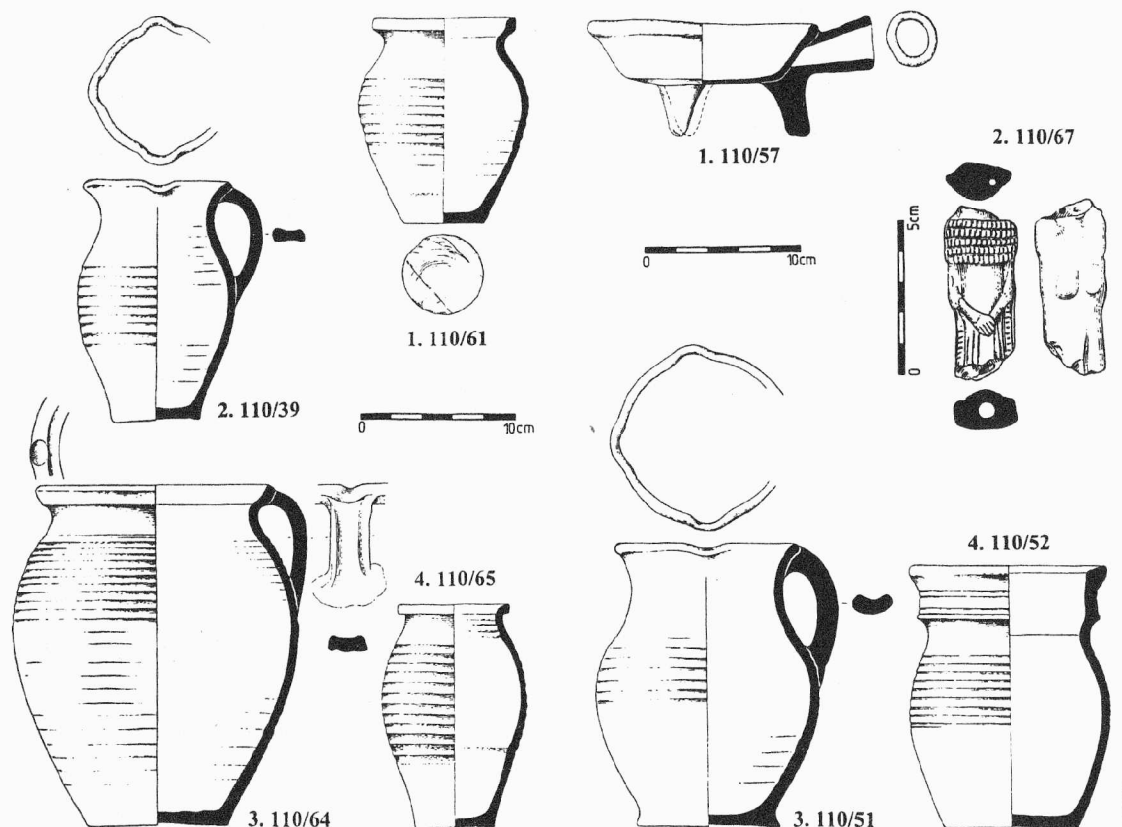
Obr. 1. Celkový plán výzkumu v Olomouci, Třída Svobody 15-19. Der gesamte Plan der Ausgrabung in Olomouc, „Svobody“ Straße 15-19.

V krátké rekapitulaci je možno říci, že zkoumané parcely ležely spíše na hranici zájmu až do poloviny 13. století, kdy zde začíná poněkud živelná až chaotická činnost, projevující se zpočátku nepromyšleným rozmístěním provozních a hospodářských objektů. Stavby plotů signalizují začínající řád a uspořádání majtkových poměrů, které sebou přináší zánik výrobní činnosti spojené s pecemi a její vykazání z tohoto prostoru na konci 13. století. Ve 14. a 15. století je zde probíhá již zcela normální život charakteristický pro zadní trakty městských, v mnohém připomínající spíše vesnické hospodaření. V 16. století dochází zřejmě k přerozdělení parcel a začíná se i zde prosazovat zděná architektura domů, jejichž čelní strana by pravděpodobně mohla směřovat někde k městským hradbám, tedy možná už vytvářela linii dnešní uliční čáry Třídy Svobody.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Die Rettungsgrabungen in Olomouc (Bez. Olomouc) in der „Svobody“ Straße 15-19 wurden bei der Stadtmauer durchgeführt, wo hintere Teile der mittelalterlichen Häusern sich befinden (Abb. 1). Es wurden mehrere Beweise des wirtschaftlichen Lebens festgestellt, wie z. B. Gruben für die Gewinnung des Lehms, Erzeugungsanlagen - Öfen, Holzwasserleitung, Brunnen und mehrere Abfallgruben mit den Funden aus dem 13. bis Ende des 15. Jahrhunderts (Abb. 2), aber auch neuzeitliche Abfallgruben. Nächste Befunde beweisen Besiedlung aus der Zeit der mitteldonauländischen Urnenfelderkultur - velatitzer Phase.

Obr. 2. Olomouc, Tř. Svobody 15-19. Ukázka keramiky ze 14. století z výplně studny k. 04. Keramik vom 14. Jahrhundert aus der Füllung des Brunnens k. 04.

OLOMOUC (okr. Olomouc)

Klášteří Hradisko. Eneolit, mladší doba bronzová, středověk (10.-17. století). Záchraný výzkum.

V areálu NKP Klášteří Hradisko v Olomouci proběhl záchraný výzkum na podzim roku 1996 a to v prostoru I. nádvoří kláštera. Byl vyvolán potřebou komplexní rekonstrukce kanalizace a všech inženýrských sítí na této ploše, přičemž měla být celá plocha nádvoří snížena přibližně o 0,5 m. Výzkum byl prováděn plošně za pomoci čtvercové sítě, případně byly realizovány jednotlivé řezy. Prozkoumána tak byla převážná část plochy (ca 3000 m²), předem byla vyloučena místa porušená recentními zásahy (barokní sklepy, starší kanalizace, apod.).

Nejstarší osídlení na ploše I. nádvoří je reprezentováno mohutnou sídlištní vrstvou ze staršího eneolitu (KNP, KKK). Archeologický materiál představuje především značné

množství zlomků keramiky, částečně rekonstruovatelné a artefakty štípané industrie (čepelky, jádra apod.). Ze surovinové základny je zde zastoupen radiolarit a rohovec.

Ze zahloubených objektů z tohoto období byla prozkoumána pec s předpecní jámou. Jedná se o nejstarší fázi osídlení, zjištěnou na této lokalitě a o nové výšinné pravěké sídliště v prostoru olomoucké aglomerace.

Na bázi tohoto horizontu byla nalezena keramika z počátku doby bronzové (kultura lužická). Ta ovšem v tomto prostoru nevytváří výraznější sídelní horizont.

Neméně významný je odkrytý horizont nálezů spadající před samotné založení kláštera (1078). Ten datujeme do 10. století. Mimo kulturní vrstvy je tento horizont zastoupen kumulací různých typů objektů (kulové jámy, větší zahloubené objekty, 2 pece) ve střední části západní poloviny nádvoří.

Osídlení do první poloviny 11. století bylo odkryto v JV čtvrtině nádvoří. Je reprezentováno mohutnou kulturní vrstvou. Mimo ni byly prozkoumány celé nebo jen části nejméně 2 zemnic, 2 pece, několik dalších větších zahloubených objektů a množství kulových jamek.

V průběhu druhé poloviny 11. - první poloviny 12. století vzniklo na ploše I. nádvoří první pohřebiště. Náleží k němu několik desítek hrobů. Je pro ně charakteristická přítomnost zbytků dřevěných rakví a kamenné obložení. Hroby jsou zapouštěny do již zaniknuvších a nefunkčních objektů první poloviny 11. století. Důležité jsou hroby s nálezy esovitých kličkovitých záušnic.

Po založení kláštera (1078) byl celý prostor vnějšího areálu vyrovnán kamennou sutí. Kolem poloviny 12. století proběhla na klášteře výstavba, realizovaná patrně premonstrátskou stavební hutí, jak dokládají četné nálezy stavebních článků. Na ploše I. nádvoří byl přesně lokalizován prostor, kde docházelo k přímému opracování spongilitu ze Služína, který byl použit k výstavbě románské fáze kláštera. Tento fakt je doložen mohutnou vrstvou kamenického odpadu, včetně polotovarů s traseologickými stopami po kamenických nástrojích.

Na konci 12. století proběhla výstavba dvou pravoúhlých budov v JZ rohu nádvoří, k nimž byla na počátku 13. století přistavěná mohutná obvodová hradba. Tato hradba nahradila původní (patrně nedokončený příkop z 2. polovina 12. století). Významný je i sídelní horizont z druhé poloviny 12. - počátku 13. století, z něhož pocházejí mj. hojné denárové ražby a bronzový stylus. Zánik mohutné obvodové hradby spojujeme s událostmi kolem bitvy u Olomouce (1253), což dokládá i mohutný požárový horizont a destrukční horizont hradby datovaný nálezem brakteátu z doby vlády krále Přemysla Otakara II kolem roku 1265.

Od druhé poloviny 13. století po přelom 14./15. století byla plocha nádvoří přeřata v jižní polovině hřbitovní zídka a na sever od ní vzniklo rozsáhlé pohřebiště čítající kolem 350 hrobů. V tomto období také dochází k renovaci poškozeného kláštera, jak dokládají četné, druhotně použité, kamenné články z druhé poloviny 13. století.

V téže době ve východní polovině dnešního nádvoří vznikla rozsáhlá, patrně sakrální stavba s dalším objektem, který na základě dochovaných písemných pramenů snad mohl být domem opata. Tento komplex zaniká v průběhu 15. století a je překryt pozdně gotickou hradbou.

V průběhu 15. a 16. století dochází k dalším stavebním aktivitám, což dokládá přítomnost základů arkád ve třech stavebních fázích a výstavba nové fortifikace. Závěrečná

stavební etapa souvisí již s výstavbou barokního komplexu a je reprezentována půdorysem kašny s napájecími kanály, barokní dlažbou aj.

Záchranným archeologickým výzkumem se podařilo prokázat nejen významné osídlení z pravěku, ale i kontinuální osídlení této významné polohy od poloviny 10. století a prozkoumat vlastní předpolí středověkého kláštera. Významnými zjištěními jsou obě pohřebiště, přičemž mladší z nich se řadí k největším, uceleně prozkoumaným, svého druhu u nás. Velmi důležité je zjištění a prozkoumání architektonických pozůstatků prakticky ze všech stavebních fází kláštera. Cenná je i přesná lokalizace pracovního prostoru stavební hutě z výstavby románské fáze kláštera.

Zdeněk Čížmář, Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

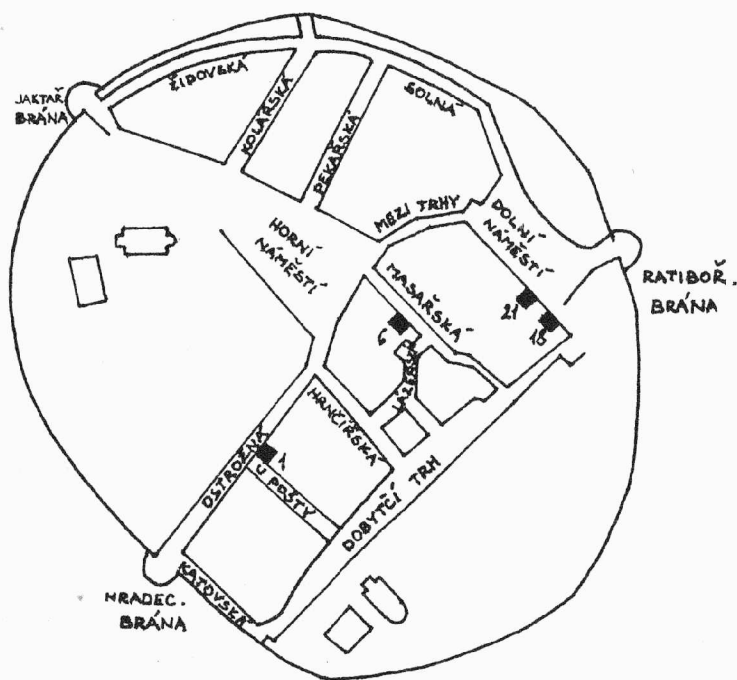
Resumé:

Olomouc (Bez. Olomouc). Klášterní Hradisko. Eneolithikum, Jungbronzzeit, Mittelalter (10.-17. Jh.) Rettungsgrabung.

OPAVA (okr. Opava)

Dolní nám. 21. Středověk a novověk. Město. Záchranný výzkum.

Neplánovaná záchranná akce v lednu 1994 proběhla v zadní části domu, kde se arch. oddělení angažovalo už na podzim roku 1992 v místech dnešních sklepů, odkud byl tehdy získán pouze novověký materiál. Výkopové práce na větrací šachtě, tentokrát v zadní nepodsklepené partii domu, byly prováděny pokoutně, bez řádného ohlášení. V době příchodu pracovníků PÚ byla již značná část šachty vykopána a materiál vyvezen. Zbývající výkop měl rozměry cca 3,50 x 2,20 m a byl situován ve směru S-J při východní obvodové zdi budovy.

Obr. 1. Schematický plán středověké vnitřní Opavy (podla J.Bakaly) s vyznačením objektů, v nichž se uskutečnil záchranný výzkum v r. 1994 a 1995

Vlastní kulturní vrstva se nacházela v hloubce 150 cm pod dnešním terénem, pod vrstvou novověkých navážek. Obsahovala zejména zlomky keramiky, promáčené opracované i neopracované dřevo, uhlíky, drobné skleněné střípky, zbytky stavebních kování a větší kusy lícované i nelícované mazanice. V hloubce 310 cm bylo vybírání sondy zastaveno, aniž bylo dosaženo podloží, neboť statické zabezpečení nosné zdi vyžadovalo urychlené zabetonování ohroženého prostoru.

Keramika zahrnuje starší tvary z 2. pol. 13. stol. i mladší zboží vrcholně středověké.

U pošty 1. Středověk a novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný výzkum zde byl zahájen v březnu, před započítím adaptace pro potřeby provozu OB. Soustředil se do prostoru dvora o rozměrech 9,20 x 4,30 m, místo plánované přístavby. Jeho povrch byl z větší části pokryt betonem, navíc situaci komplikovaly různé recentní zásahy - umístění jímky, kanalizace a pod. Vlastní výzkum měl tedy spíše sondážní charakter.

Po odstranění novověkých navážek v sondě (rozměry 2 x 2 m) se v hloubce cca 150 cm objevila „podlaha“ ze silných kúlů, ležících zhruba ve směru S-J. Celkový rozsah této výdřevy nebylo možno z výše uvedených důvodů v omezeném prostoru sondy zjistit, takže dohady o její funkci by byly jen spekulací. Níže se již nacházela kompaktní tmavá zemina s nálezy keramiky, kostí, větších kusů dřeva atp. Keramika náleží převážně 2. pol. 13. a 14. stol. V hloubce cca 235 cm přechází kulturní vrstva v podobně zbarvenou, leč sterilní, patrně náplavovou vrstvu, která zhruba o 100 cm níže nasedá na našedlé až žluté jílovité podloží.

Masařská 6. Středověk a novověk. Město. Záchranný výzkum.

Déletrvající záchranný výzkum (13. 6. až 29. 8.), ač předem neohlášen, se ukázal z důvodů rozsáhlé rekonstrukce objektu nezbytným. V největší sklepní prostora v přední části domu došlo již před našim příchodem ke snížení úrovně podlahy o cca 60 cm, většina obvodových zdí byla nově vyžděna. Místnost nadto zaplavila spodní voda smíšená s obsahem dosud funkční jímky a bahnem. Materiál získaný z jediné sondy se zbytky kulturní vrstvy je nepočesný a zahrnuje zlomky středověké keramiky, uhlíky, úlomky dřeva a spečené kousky strusky.

Podstatně příznivěji se situace utvářela v zadním traktu sklepů (místnosti č. 2, 3 a 4). Po odstranění tenké písčité vrstvy tvořící podlahu se zde vyrýsovalo několik objektů či jejich zbytků (obj. č. 1 - 6). Převážně se jednalo o odpadní jímky, v jednom případě zřejmě o kruhovou (průměr 120 cm) cisternu na vodu, druhotně rovněž s odpadní funkcí. Čtyři další pravoúhlé objekty byly nesporně jímkami, z pátého, značně narušeného, zbyla jen spodní část se zřícenou dřevěnou stěnou, navíc zabíhal pod stávající obvodovou zeď. Zkoumané jímky jsou konstrukčně dvojího typu. K prvnímu náležejí jímky č. 5 a 6 (místnost 2) s nárožními kúly a stěnami z horizontálně kladených fošen, zpevněnými ještě vzpěrami (1 až 3 na každé stěně). Druhý typ má opět kúly v rozích, ale stěny jsou zbudovány ze svisle kladených silných fošen (obj. č. 3 a 4 v místnosti č. 4). Dna jsou v obou případech mělce vymodelovaná v jílu.

Obecně lze říci, že povrchovou vrstvu objektů tvoří starší navážky s kusy cihel, mazanice, zbytků malty a větších kusů dřeva, promísené s vlastním obsahem jímek, které svědčí o přestavbách budovy v minulosti. Od hloubky zhruba 50 - 60 cm se pak plně prosazuje typická vazká a páchnoucí hmota tmavé, místy i načervenalé barvy. Ta obsahovala zlomky keramiky i celé nádoby, skleněné střepy, útržky kůží, zbytky dřevěných nádob i

neopracovaného dřeva, kosti hospodářských zvířat a množství rostlinných makrozbytků. Sporadicky se vyskytl i zkorodovaný železný předmět, v povrchové smíšené vrstvě i fragmenty stavební keramiky - již zmíněné cihly („buchtý“) a zlomky keramických rour.

Získaný keramický materiál náleží vrcholnému středověku: nejstarší nálezy pocházejí ze 2. poloviny 13. stol. a z počátku století následujícího (obj. č. 3). Převažují vejčité nebo soudkovité hrnce, mnohdy s vyšším římsovitým okrajem, robené na ručním kruhu, časté jsou kruhové značky na dně. Ve výzdobě převažuje obvodové rýhování. Vyskytují se i fragmenty džbánek, opatřených na povrchu zelenavou polevou.

Nejzajímavější a nejbohatší nálezy vydal objekt č. 5 (rozměry 140 x 140 cm, hl. 390 cm). Vedle kuchyňské keramiky převážně z počátku 15. stol. byly zde nejpočetněji zastoupeny střepy a torza skleněných nádob, z 90 procent náležejících pohárům českého typu (píšťalových, kyjovitých či s tělem spirálovitě obtáčeným štípanou páskou). Podle dochovaných patek byla celková suma pohárů v tomto objektu odhadnuta na nejméně 80 kusů. Několik skleněných fragmentů pochází i z menších číšek s nálepy, vyskytnou se i zesílená hrdla lahví a horní část lahve s dutým prstencem.

Obr. 2. Opava (okr. Opava), Masařská č. 6. Výběr skla z jímky č. 5

Dolní nám. 18. Středověk a novověk. Město. Záchranný výzkum.

V říjnu a listopadu 1995 se uskutečnil záchranný výzkum v zadním traktu domu č. 18. Byl pokračováním akce z r. 1993, která se soustředila na nepodsklepené partie objektu v prostoru původního domu. Další etapa proběhla ve dvou místnostech přístavby z 19. stol., v místech někdejšího dvora.

Místnost č. 1 měla rozměry 12,45 x 5,90 m, místnost č. 2 8,30 x 4,30 m. V obou ležela na povrchu vrstva novověké navážky do hloubky cca 120 - 150 cm, související snad s přístavbou z minulého století, pod ní již začínala kompaktní tmavá vrstva s bohatými nálezy vrcholně středověké keramiky (13. - 15. stol.) a dřeva, mnohdy tesařsky opracovaného (části trámů, desek, kolíků atp.). Nalézaly se zde rovněž ojedinělé střepy kultury s lineární keramikou, některé s typickou výzdobou (důlky, rýhy, notové značky). Tato vrstva sahala do hloubky 350 až 400 cm od dnešního povrchu, kde nasedala na žluté jílovité podloží. Její spodní část měla bahnitý charakter a byla náleží prostá, nelze vyloučit její povodňový původ.

V místnosti č. 2 se v hloubce cca 150 až 200 cm objevil zbytek svažitého dláždění z oblých říčních valounů v písčitém loži. Zřejmě jde o pozůstatek starého nájezdu k domu. Podle nálezů mincí ze 17. stol. (viz níže) ve spálené vrstvičce ležící přímo na dlažbě se zdá, že pochází spíše z raného novověku. Pro to svědčí i skutečnost, že valouny spočívají vlastně přímo na povrchu středověké vrstvy a nad ní jsou již jen dle obsahu mladší navážky.

Mezi nálezy ze středověké vrstvy převládají fragmenty keramiky, nejstarší z 2. pol. 13. stol., dále byly získány zmiňované mince. Především pocházejí všechny čtyři ražby ze 17. století - dvě jsou německé, jedna slezská (svídnická) a jedna habsburská. Objevily se i drobné zlomky skla a předměty železné, především stavební kování.

Na rozdíl od předchozího výzkumu v r. 1993, jímž byly získány pouze novověké nálezy, bylo nyní zjištěním středověké vrstvy s četnými nálezy potvrzeno, že dnešní budova přinejmenším stojí na původní středověké parcele, pokud není vůbec středověkého založení. Tomu by nasvědčovala i poloha domu v jižní frontě Dolního náměstí i dosavadní archeologická zjištění v okolních objektech.

Hana Teryngerová, PÚ Ostrava

Resumé:

Opava (Bez. Opava). Mittelalter und Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabungen.

OŘECHOV (okr. Brno-venkov)

Intravillán obce. Mladší doba bronzová, pozdní doba hradištní, středověk, novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při plynofikaci obce v roce 1995 byl proveden záchranný archeologický výzkum, v jehož průběhu byly dokumentovány rýhami narušené archeologické situace. Během výzkumu byl zjištěn černozemní půdní horizont se dvěma různě starými úrovněmi. Nejstarší z nich představuje pravěký vývoj a obsahuje keramické zlomky především z mladší doby bronzové. Mladší vrstva náleží pozdní době hradištní. V nadloží těchto vrstev jsou již navážky a dorovnávký terénu pozdně středověké až novověké. Kromě tohoto souvrství bylo při výzkumu zdokumentováno také 7 zahloubených objektů, z nichž dva byly z mladší doby bronzové, jeden z pozdní doby hradištní, jeden středověký (15. stol.) a 3 novověké.

Kromě situací, souvisejících přímo s plynofikací obce, byly zdokumentovány a zaměřeny i další čtyři objekty, které se rýsovaly na profilech kolem vytěžené plochy v areálu AGRO Ořechov. Tato novostavba haly zlikvidovala bez jakékoliv odborné dokumentace doklady zřejmě značně intenzivního pravěkého osídlení. Všechny čtyři objekty náležely velatické fázi kultury středodunajských popelnicových polí.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Ořechov (Bez. Brno-venkov). Siedlung. Jungbronzezeit, Spätburgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

PETROVICE (okr. Blansko)

Polní trať na okraji intravilánu obce, západně kostela sv. Petra a Pavla a přilehlého hřbitova. Vrcholný středověk. Sídlištní plocha. Povrchový průzkum.

Ke zpracování a vyhodnocení byl předán keramický materiál, J. Sadílkem z Olešnice na Moravě získaný povrchovým sběrem dne 25. května 1996 na středověké sídlištní ploše, roku 1988 lokalizované cca 50 m JZZ západního průčelí farního kostela (St. mapa 1 : 5 000 odvozená, list Boskovice 5-8 z roku 1983: okolí bodu 190 mm od Z a 76 mm od J okrajové sekční čáry; viz Doležel 1997).

Po skartování novověké hrnčiny (ponechán pouze kus čelní stěny komorového kachle) čítá soubor celkem 339 keramických zlomků z hrnků, hrnců, zvoncovitých poklic a zásobnic (z toho 46 okrajových fragmentů a 154 částí výdutí s dekorem). V souhlasu s dosavadními poznatky jde převážně o typickou tuhovou keramiku 2. poloviny 13. století, s poměrně uniformní výzdobou (oběžná šroubovice, plastické vrypy, pouze jednou se vyskytl radélkový dekor) i typickou okrajů, v tuhové hmotě byly provedeny i některé nově se vyskytující tvary (zvonovité poklice). Netuhové, pískem či slídou ostřené zboží bylo zaznamenáno jen vzácně.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Literatura:

Doležel, J., 1997: Petrovice (okr. Blansko), Přehled výzkumů 1993-1994, 228-229.

Resumé:

Petrovice (Bez. Blansko). Feldflur am Rande des Intravilans der Gemeinde, westlich von der Kirche St. Peter und Paul und dem anliegenden Friedhof. Siedlungsfläche. Hochmittelalter. Oberflächenuntersuchung.

Zu Auswertung wurden weitere Funde aus der Fläche 50 m westlich von der Kirche in der Gemeinde, aus der Nähe von der mittelalterlichen Festung übergeben (Sammlung von J. Sadílek im Mai 1996). Es geht um 339 keramische, vor allem graphitische Bruchstücke aus der 2. Hälfte des 13. Jahrhunderts.

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

Augustiniánský klášter. Středověk. Sídliště, pohřebiště. Předstihový výzkum.

V přímé návaznosti na generální opravu venkovní fasády farního kostela Povýšení sv. Kříže v Prostějově byly zahájeny i restaurátorské práce na vnitřní freskové výzdobě v kapli Nejsvětější Trojice. Jejich průběh a konečně i smysl komplikovalo silné vlnutí zdiva. Jako nejschůdnější řešení bylo v součinnosti s odborníky na památkovou péči navrženo snížit okolí kaple a postupně i celého ambitu bývalého agustiniánského kláštera (založen Petrem z Kravař

v roce 1391) na úroveň podlahy v kapli (zhruba o 0,8 - 1 m), tedy přibližně na někdejší úroveň podlahy zmíněného kláštera. Z písemných pramenů bylo zřejmé, že plocha ambitu sloužila od 15. století, kdy byl klášter vypálen a pobořen, do konce století 18. k pohřbívání určité, dle dříve nalezených náhrobků, zámožnější skupiny obyvatel Prostějova. Na otázku, zda nebudou případným snížením terénu dotčeny zbytky kláštera či někdejšího hřbitova, měl odpovědět zjišťovací archeologický výzkum. Ten byl realizován ve dnech 30.7 až 20.8. 1996. Během této doby byly vyhloubeny 2 sondy (I, II), umístěné kolmo na jižní obvodovou zeď kláštera. Sonda č. I v šířce 2 m a délce 9 m byla umístěna středem na třetí klenební patku (ve směru od V k Z) jižní zdi. Celá její plocha byla snížena o 1,7 m, jižní část až na úroveň rostlého podloží v hloubce 3,6 m. V hloubce 1,7 m byly zachyceny nejmladší hroby z neexhumované - straší vývojové fáze hřbitova. Nad touto úrovní byla nacházeny jen jednotlivé lidské kosti nebo kosti více jedinců uložené bez anatomických souvislostí v několika kotlovitých jamách. Tyto kosti souvisí pravděpodobně s přenesením hřbitova koncem 18. století mimo střed města. Hroby staršího období byly shodně orientovány delší osou ve směru Z-V. Nejnižší zapuštěné hrobové jámy zasahovaly svými dny do objektů ze 14. a 13. století, které pocházely z doby před založením kláštera. Nejstarším zjištěným objektem je část pravoúhlé stavby - zemnice - s kúlovou jamkou v SV rohu. Keramika a v jamce nalezený stříbrný brakteát ji datují do 2. poloviny 13. století.

Sonda č. II o rozměrech 2 m x 3 m byla umístěna v rohu mezi V a J obvodovou zdí. Výkopem se podařilo odhalit část nezaklenuté suterénní místnosti, která byla pravděpodobně v 17. století od J uzavřena mladší zdí. Vzniklá prostora pak sloužila po určitou dobu jako osárium.

Vnější obvodová zeď nese na mnoha místech stopy silného žáru. Místy jsou kameny propáleny až do hloubky 1 cm. Dle názoru Dr. Dvořáka je velmi nepravděpodobné, že by bylo zdivo v době požáru opatřeno omítkou. Takové propálení kamenů mohl způsobit silný, několikahodinový kontakt s ohněm. V úvahu přichází požár dřevěného patra stavby.

Ve vzdálenosti 3,7 m od J obvodové zdi, proti 3. klenební patce (sonda č. I), byl v hloubce 1,9 - 2,45 m zachycen kamenný základ vnitřní obvodové zdi ambitu.

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov (Bez. Prostějov). Augustiner-Kloster. Mittelalter. Siedlung, Gräberfeld. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

Centrum města. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Při výstavbě kabelovodu v trase ul. Vápenice - Vojáčkovo nám. - Hlaváčkovo nám. - nám. E. Husserla - Netušilova ul. byl v rozmezí 1. 2. - 15. 6. 1996 prováděn archeologický dohled a záchranný archeologický výzkum. Trasa kabelovodu v této hlavní linii měřila 360 m, přičemž hloubka výkopů kolísala mezi 1,5 - 2 m a hloubka šachet od 3 - 4,5 m.

Záchranný archeologický výzkum na trase kabelovodu v Prostějově přinesl několik důležitých poznatků. V poměrně ucelené míře ukázal vývoj středověkého a novověkého Prostějova v prostoru těsně před městským opevněním. Za zmínku stojí několik zjištění.

Několika objekty (kont. 193, jáma 510) a nepřímo i vrstvami (kont. 178) bylo na základě velmi sporadického archeologického materiálu prokázáno osídlení z 14./15. stol. v prostoru budoucích předměstí města Prostějova.

Dále byla zachycena důležitá stavba - a to část mostu - zachyceného naposled na plánu města z roku 1838. Most samozřejmě prošel svým vývojem a přestavbami a i když se nepodařilo dojít na základovou spáru, protože kolem vedl 2. městský příkop, jeho vznik může spadat do období dokončení hradebního systému v Prostějově - první desetiletí 16. století.

Dalším důležitým zjištěním je, že prostor dnešního Vojáčkova nám. sloužil s největší pravděpodobností jako prostor pro těžbu spráše až na štěrkovo - pískovcové podloží. Celý prostor pak byl planýrován v průběhu 17. a 19. stol. Dokládá to především nález vrstvy keramiky (kont. 105). Jednalo se o několik tisíc talířů, mis a dalších tvarů. O četnosti keramických tvarů svědčí obsah sondy o velikosti 1 m². Lze se právem domnívat, že zde byla vyvezena celá hrnčířská dílna nebo její produkce, která mohla padnout za oběť požáru v roce 1697. Nicméně se zdá, že keramický materiál je poněkud mladší.

Na rohu ulice Vápenice (šachta 9) se předpokládá vznik požáru Prostějova v r. 1697. Nebyla však zjištěna žádná požárová vrstva. Požár však mohl vzniknout v jiném prostoru ulice.

Nakonec byl identifikován i 2. městský příkop v prostoru nám. E. Husserla, který byl ještě částečně funkční v 2/2. 19. stol.. To dokládá také nalezený archeologický materiál.

Zdeněk Čížmář, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov (Bez. Prostějov). Stadtzentrum. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV, (okr. Prostějov)

Čs. Spořitelna - dostavba. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V průběhu roku 1995 proběhl záchranný archeologický výzkum na ploše dostavby České spořitelny, a.s. na Žižkově náměstí v Prostějově. Na ploše dostavby o rozloze 560m² bylo prozkoumáno celkem 17 středověkých a časně novověkých objektů. V S stěně výkopu byl zdokumentován sled vrstev od konce 13. století až po současnost. Nejstarší zdokumentovaná středověká vrstva se nachází 2,6 m pod úrovní terénu. Výzkumem se podařilo zachránit velmi cenný soubor středověkých památek. Vedle téměř nepoškozeného půdorysu zemnice, datované do závěru 13. století, byl zachráněn depot 17 stříbrných brakteátů ražených v letech 1270 - 1278 (Cach, typ 976), které byly uloženy v drobné nádobě z bílé kaolínové hlíny. Zachránit se podařilo i nepoškozený pozdně gotický kachel a renesanční polévaný džbán s nálepy (obr.1).

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov (Bez. Prostějov). Čs. spořitelna. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

PROSTĚJOV (okr. Prostějov)

Ul. Určická. Slované - 9. století. Sídliště. Záchranný výzkum.

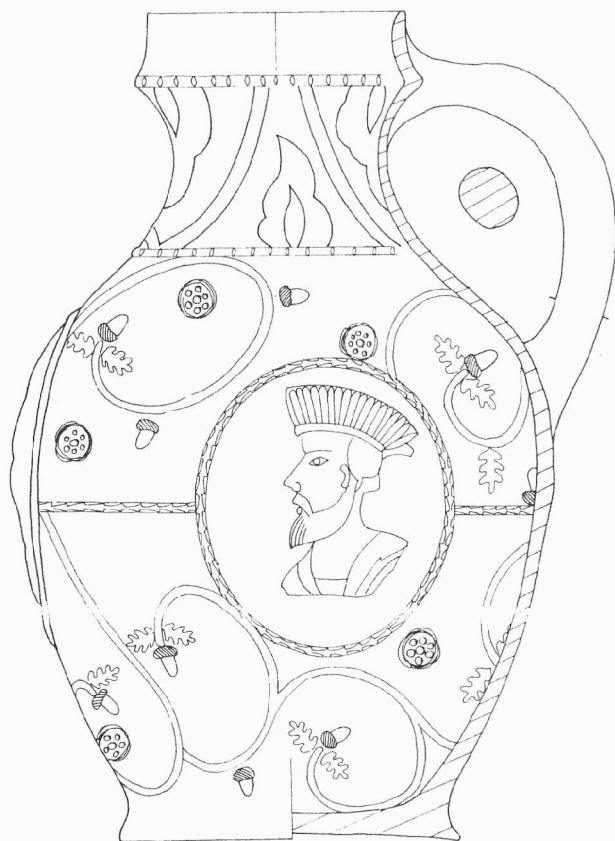
Při záchranném archeologickém výzkumu v rámci akce DOK 4 - Vyškov - Olomouc se podařilo na jižním okraji intravilánu města Prostějova - ul. Určická odkrýt a prozkoumat zásobní jámu kotlovitého tvaru z 9. stol. n. l.. Průměr jámy byl 128 cm a hloubka 86 cm. Bylo

zjištěno vymazání stěn a jejich následné vypálení do podoby pevné krusty o síle až 5 cm. Z objektu pochází sporadický soubor drobných keramických zlomků.

Zdeněk Čížmář, Miroslav Šmid, ÚAPP Brno

Resumé:

Prostějov (Bez. Prostějov). Určická Strasse. Slawen (9 Jh.). Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr.1. Prostějov (okr. Prostějov), dostavba Čs. spořitelny. Obj. č. 11 - renesanční polévaný džbán s nálepy

PŘEDKLÁŠTEŘÍ (okr. Brno-venkov)

Klášter Porta coeli. Ojedinelé nálezy neolitické (?), středověk, novověk. Záchraný výzkum.

V průběhu měsíců července a srpna 1995 byly v klášterním areálu sledovány výkopy nově budované kanalizační sítě a další drobné stavební zemní práce.

Dne 27. července 1995 byly nejprve dokumentovány okolo 0,8 m široké a 1,7 - 2,2 m hluboké rýhy hlavních sběrných větví kanalizace, vyhloubené v prostoru tzv. Deskového dvora klášterního konventu, východně kapitulní síně, a to podél jeho SSV a JVV strany (na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Tišnov 4-0 z roku 1988 je trasa kanalizační rýhy určena body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 257,5:82,5; 261:81 a 260:77,5 mm). Ve výkopových profilech se zde projevil především novověký nárůst úrovně terénu na dnešní niveletu 260,0 m n. m. v severní polovině dvora, kde při severním barokním křídle výkopy zastihovaly ve svrchních úrovních mladé navážky, jdoucí až do hloubky 1,3 m, kde byla zachycena výrazná maltová vrstva. Ještě v úrovni 1,8 m pod dnešním povrchem bylo možné zaznamenat

novověká souvrství s keramikou 17. - 18. století, až těsně nad jílovito-hlinitým podložím svahovin v hloubce 2,0 m rýha snad porušila původní horizont 13. století, pokud ovšem nalezené zlomky tuhové keramiky z výhozů nepocházely z druhotných poloh v mladších zásypech. Naproti tomu směrem k jižnímu, pozdně gotickému křídlu dvora v sousedství klášterní baziliky Nanebevzetí Panny Marie mladších nadložních souvrství ubývalo, ve středním úseku východní části dvora podloží vystupovalo již 1,6 m vysoko a v jihovýchodním koutě nádvoří zasahovalo pouze 1,2 m pod dnešní povrch. Zdá se tedy, že se v období prvotní výstavby a rozvoje kláštera ve 13. a 14. století terén v prostoru severovýchodně klášterního kostela a gotické kvadratury výrazněji svažoval do údolní nivy řek Svatky a Loučky a až vyrovnávací násypy zde umožnily ve 40. letech 17. století vybudování raně barokního severního a východního křídla druhé kvadratury ve stejné výškové úrovni, jakou mělo její křídlo jižní, již pozdně gotické. Nastíněnému vývoji neodporují ani zde shromážděné nálezy keramiky z nadložních vrstev (celkem 13 zlomků, z toho 1 okrajový a 2 s dekorem), v menšině patřící již tuhové keramice starších dvou třetin 13. věku, většinou ale náležející až období 17. a 18. století (hrnce, poklice; mimo keramiku též zvířecí kosti a železný hřeb).

Předpoklad o zvyšování a vyrovnávání původně svažitého terénu v severní a severovýchodní části klášterního areálu potvrzovaly i situace, odkryté až 4 m hlubokými kanalizačními rýhami na ploše mezi severním křídlem druhé a východním křídlem třetí klášterní kvadratury, severovýchodně Deskového dvora (na výše citovaném mapovém listu jde o prostor vymezený body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálenými 259,5:92; 258:85,5; 264:83 a 266:89,5 mm). I přes rychlý postup prací bylo možné i zde dokumentovat až přes 2 m vysoká souvrství, jen ojediněle obsahující tuhovou hrncinu 13. století, jinak však keramické i další nálezy především 14. - 16. věku a ojediněle i mladší, 17. - 18. století. Sebráno bylo celkem 144 zlomků kuchyňské, kamnářské i stavební keramiky, z toho 35 okrajových fragmentů. Vedle hrnků (i s hnědou polevou), hrnků s uchem a větších hrncovitých tvarů se vyskytly zásobnicové hrnce, džbány, poklice, mísy, talíře a trojnohé pánve s hnědou či zelenou polevou, ojediněle i kameninová láhev a kahánek, dále pak kachle nádobkové, soklové římsové a komorové (ojediněle zeleně polévané, jinak rezné) a hladké keramické dlaždice o rozměrech 17 x 17 x 3,5 cm. Keramický inventář doplňovaly další nálezy z vrstev - zlomky dvou skleněných nádob, zvířecí kosti, hrudky mazanice. Těsně u severního okraje vodního náhonu, sledovaným prostorem probíhajícího, porušila kanalizační rýha i dřevěný, asi barokní vodovod, konstruovaný z nejspíše jedlových vrtaných kmenů o průměru 20 - 22 cm a s průměrem provrtu 6 - 7 cm (odebrán byl vzorek o délce 0,5 m). Mělké izolační výkopy podél základových zdí barokních křídel druhé a třetí klášterní kvadratury zde dále odkryly i další substrukce - kolmo na vnější průčelí severního křídla Deskového dvora směřovala jednak silnější kamenná zeď, zachycená 6,4 m západně od severního průjezdu do druhého konventu, jednak cihelná zídka, zjištěná o 5,6 m dále k západu. Konečně ze zdiva vnější fasády severního křídla třetího konventu, stavěného v letech 1739 - 1749 byla vyzvednuta cca 0,5 m dlouhá část kamenné okenní kružby s vnějším oblounem, tesané asi z drásovského pískovce a zřejmě pocházející z původní kružby západního rozetového okna klášterní baziliky, dnes nahrazené novější replikou.

Třetí částí kláštera, které se dotkly výkopové práce v roce 1995, bylo nádvoří prostranství mezi západním křídlem třetí (severní) kvadratury, hospodářskou budovou uzavírající komplex kláštera od severozápadu a východní částí proboštství. Dne 8. srpna 1995 zde byla dokumentována kanalizační rýha, vedená v délce asi 50 m severovýchodním směrem od věže proboštství k severní polovině západního křídla třetí kvadratury (na výše citovaném mapovém listu trasu rýhy určují body, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálené 239:86 a 248:91,5 mm; okolo 260 m n.m.). Na podloží, zachycené v hloubce 1,1 - 1,2 m zde v západní

části rýhy nasedaly novověké vyrovnávky, zhruba na dvanáctém metru od západního sběrače byla v hloubce 0,9 - 1,0 m porušena výrazná destrukční vrstva s úlomky spáleného dřeva, propálenou hlinou, struskou a hojnými nálezy keramiky 15. století. Naopak v severovýchodním úseku, asi 6,3 m jihozápadně od východní jímky kanalizace prořal výkop téměř kolmo ve směru SSZ - JJV procházející základovou partií zdi 0,95 m široké, založené nejméně 1,3 m hluboko, stavěné z lomového zdiva s menší příměsí cihel na kvalitní maltové pojivo. Stratigrafie tak prokázala jen minimální nárůst nadložních vrstev v tomto severozápadním okrsku kláštera, situovaném na okraji výrazné terénní terasy, i existenci hospodářských, výrobních či obytných provozů zde zejména ve 14. a 15. století. Z nadložních vrstev se totiž podařilo získat poměrně velký soubor hrnčiny ojedinele již 13. věku (tuhová keramika), zejména ale 14. a 15. století, naopak mladší nálezy již byly velmi ojedinelé. Celkem 71 keramických zlomků (z toho 15 okrajových a 7 s dekorem na výduti) patřilo hrnkům, hrncům, loštickým zásobnicovým hrncům, zvonovitým poklicím a hluboké míse, z dalších nálezů lze uvést úlomky zvířecích kostí, malty, strusky a kamennou rohovcovou čepel snad neolitického (?) stáří.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Resumé:

Předklášteří (Bez. Brno-venkov). Kloster Porta coeli. Neolitische Einzelfunde (?). Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

Im Laufe der Monate Juli und August 1995 wurden bis 4 m tiefe Kanalisationsausgrabungen im Areal des Zisterzienserklosters dokumentiert. Im Raum des sog. Tafelhofes und auf der Fläche östlich von dem dritten (Hochbarock) Konventhof beschädigten die Ausgrabungen bis 2 m starke Horizonte der Aufschüttung, die hier seit Ende des 15. Jahrhunderts entstanden. Auf dem so planierten, ursprünglich abfallenden Terrain nordöstlich vom eigenen gotischen Kern des Klosters konnten im 17. und 18. Jahrhundert weitere Konventgebäude entstehen. Die Aufschüttungsschichten enthielten relativ reiche Funde der Bau-, Küchen- und Ofensetzerkeramik nur selten schon aus dem 13. Jahrhundert, meistens dann aus dem 15. - 18. Jahrhundert, Bruchstücke der Glasgefäße und weiteren zeitgemäßen Abfall. Bei dem Wassergraben nordlich vom Tafelhof wurden auch Reste der Holzwasserleitung vielleicht aus der Barockzeit gefunden, die aus Tannenstämmen (Durchschnitt 20-22 cm, Durchschnitt des Loches 6-7 cm) konstruiert wurde. Auf freiem Raum zwischen dem Turm der Propstei und dem westlichen Flügel des dritten Konventhofes im nordwestlichen Teil des Klosters wurden dann ältere Fundamente und Schichten mit reicher Keramik vor allem aus dem 14. und 15. Jahrhundert (auch Loštice - Töpfe) gefunden. Aus dem Mauerwerk des Barockkonventes wurde endlich Bruchstück des Steinmaßwerkes aufgehoben, der wahrscheinlich zu dem westlichen Rosettenfenster der frühgotischen Klosterbasilika der Jungfrau Maria gehört.

ROUCHOVANY (okr. Třebíč)

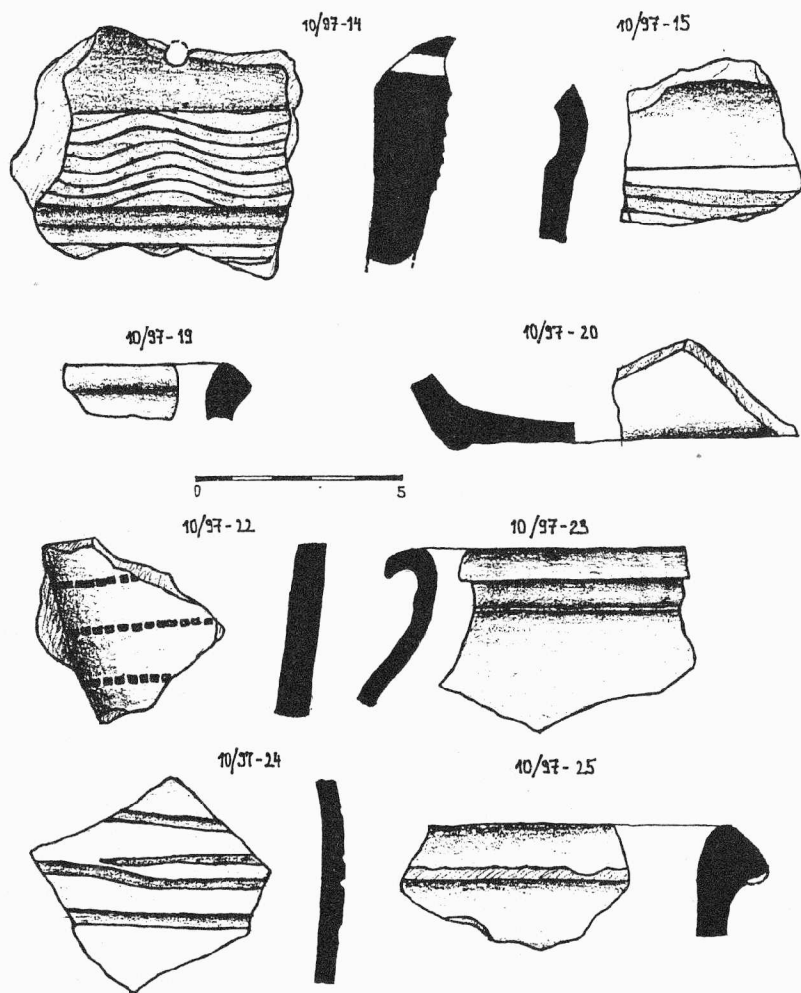
Intravilán obce. Poloha v ZM mapový list 24-33-17. Objekt 1,2 - 328,5mm od Z a 135mm od J sekční čáry, objekt 3 - 334mm od Z a 140mm od J sekční čáry. Doba bronzová-ojedinelý nález. Středověk a novověk. Sídliště. Záchraný výzkum.

V průběhu června až srpna 1996 byly zdokumentovány tři archeologické zahloubené objekty porušené výkopem pro telefonní kabely. Byl z nich získán převážně keramický materiál, spolu se zlomky kostí, uhlíky a mazanicí. Vzhledem k charakteru akce byly pouze začištěny profily, tyto zakresleny a ovzorkována výplň jednotlivých objektů. Dále byl na dvou místech zachycen průběh kamenné dlažby patrně z 19. století, sloužící jako komunikace.

Objekt 1- se nacházel asi 1 m západně od nároží domů č.p. 33 a 34. Zahloubení mísovitého objektu pokračovalo i pod spodní úroveň výkopu, která činila 75 cm od stávajícího povrchu a délka porušeného objektu dosahovala asi 3 m. Hranice objektu nebyla ostrá a postupně přecházela do okolního písčitohlinitého podloží. Výplň objektu byla jednolitá bez patrného

zvrstvení a byla tvořena tmavě šedou hlinitou hmotou se zlomky keramiky, kostí, uhlíků a kamenů o velikosti maximálně 15 cm. Uprostřed zahluobeného objektu byla v profilu zachycena jazykovitě vyběhající vrstva ořazovohnědé rozpadavé mazanice, která pokračovala i pod dno výkopu. Z výplně objektu pochází keramika ze dvou časových horizontů. Do mladohradištního období můžeme zařadit část výdutě z podhrdlí tuhové nádoby, zvenku zdobené sedminásobnou vlnicí s reparačním otvorem v podhrdlí a s náběhem ke kalichovitému ven vyhnutému okraji 10/97-14 a výdut' se žlábkou 10/97-52. Tuto keramiku můžeme klást do průběhu 12. až první půle 13. století.

Druhý časový horizont představuje keramika hlásící se do průběhu 14. - 15. století, jak dokládá okraj tuhové zásobnice 10/97-45 a část jejího dna 10/97-47. Dále části pohárů 10/97-38 a -48, okraje 10/97-23, -26, -49 a část pokličky 10/97-33. Zajímavý je rovněž nález části dna se stopami podsýpky a patrně značkou ve tvaru V. Z výplně objektu pochází také zvířecí kosti a zuby, výdutě středověké keramiky a několik kusů vypálené mazanice s otisky slámy (jeden zlomek mazanice má licovaný povrch). Další dva zlomky snad patří do pravěkého období - do starší doby bronzové, a odlišují se materiálem i provedením. Jedná se o ven vyhnutý okraj patrně z období popelnicových polí 10/97-35 a část velmi otřelá výdutě 10/97-46, která patří nejspíše do stejného období.

Obr.1. Rouchovany (okr. Třebíč). Keramika ze středověkých objektů

Objekt 2- se nacházel asi pět metrů západně od objektu 1, ve stejném výkopu, a na profilu netvořil ostrou hranici, jednalo se spíše o kulturní vrstvu porušenou novodobými zásahy (základy domu č.p. 33) a navážkami. Objekt zasahoval pouze 40 cm pod úroveň okolního terénu. Výplň tvořila tmavě hnědá hlína se zlomky keramiky, kostí a větším obsahem kamenů. Početnější část keramiky patří do mladohradištního období a sestává se z několika výdutí zdobenými žlábkem a vlnicí 10/97-16 až 18, -27. Patří sem i část ostře profilovaného podhrdlí s náběhem ke kalichovitému rozšíření okraje 10/97-21. Výduť zdobená radélkem 10/97-22, náleží do 1. pol. 13. století. Část keramiky patří opět do průběhu 14.-15. století, kam můžeme zařadit okraje 10/97-30 a 31, zachovalou spodní část poháru s mírně kónickými stěnami 10/97-12. Dále z objektu ještě pochází atypické části výdutí ze středověkých nádob a zvířecí kost.

Objekt 3 - se nacházel uprostřed uličky vedoucí od věže ke středu obce po její pravé straně asi 60 m severovýchodně od věže, u kamenné zdi zahrady patřící k domu č.p. 34. Zachycený objekt byl porušen novověkými zásahy, na severní straně vrstvou strusky a na jižní rozšířeným základem ohradní zdi a výstavbou komunikace. Vrstva pokračovala i pod úroveň výkopu a byla tvořena šedohnědou písčitou hlínou s množstvím větších kamenů. Výplň obsahovala zlomky keramiky a ojediněle i mazanici. Obsahovala zlomky z tuhových zásobnic - okraje 10/97-1, -5, dno 10/97-44 a části výdutí 10/97-2, 10/97-50 až 58, které můžeme časově opět zařadit do průběhu 14.-15. století. Patří sem i zlomek nádobkového kachle 10/97-4, část pokličky 10/97-36 a ven vyhnutý okraj 10/97-3. Soubor ještě doplňují atypické výdutě ze středověké keramiky a zvířecí kost. Kromě zahloubených objektů byla výkopem porušena a na dvou místech zachycena kamenná dlažba, pokládána na hlínu. Datování a vznik této dlažby je problematický, ale vzhledem k nálezům zlomků cihel a novověké keramiky pod úrovní dlažby asi tato komunikace vznikla buď v průběhu 18. nebo 19. století. Vzhledem k poměrně malým úsekům, kde byla dlažba zachycena však není vyloučeno ani její středověké stáří, s možností jejího částečného předláždění či opravy v pozdějším období.

Ojedinělé nálezy pochází z období popelnicových polí mladší doby bronzové (1500 - 1000 př.n.l). Většina nálezů pak patří do dvou středověkých horizontů. Starší horizont patří do mladohradištního období a můžeme jej datovat do 12. až 1. pol. 13. století. Mladší sídlištní horizont nám keramika datuje do období 14.-15. století.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Rouchovany (Bez. Třebíč). Intravilan der Gemeinde. Bronzezeit, Mittelalter, Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

RUDOLEC (okr. Žďár nad Sázavou)

„Blažkov“. Zaniklá středověká ves. Povrchový průzkum.

V srpnu 1996 byla cíleným průzkumem v rozsáhlé lesní trati „Blažkov“ lokalizována zaniklá středověká ves stejného jména. Její relikty v podobě pěti nízkých plochých vyvýšenin se dochovaly v plochém zalesněném terénu v těsné blízkosti opuštěné hájovny, nesoucí dosud jméno vsi. Pozůstatky vsi odděluje od luční enklávy s hájovnou a malým rybníčkem prameniště tzv. Horního potoka. Relikty jsou rozmístěny v řadě v délce kolem 150 metrů. Vzhledem k četnému půdorysnému typu okolních vsí lze i zde předpokládat dvouřadý návesní půdorys. Protější řada usedlostí by se tak nacházela právě v místech hájovny, přilehlé louky a na ni navazující lesní školky, její relikty byly při terénních úpravách zcela zničeny.

Vrypem v jednom z reliktvů a prohlídkou vývratu bylo získáno několik keramických střepů, datovatelných do průběhu 15. století. Zánik vsi je podle písemných pramenů zřejmě spojen s postupným přesídlováním osadníků do sousedního Rudolce, což by také vysvětlovalo mizivé množství keramického materiálu v reliktech budov.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Resumé:

Rudolec (Bez. Žďár nad Sázavou). „Blažkov“. Wüstes mittelalterliches Dorf. Terrainbegehung.

RUMBERK (okr. Blansko)

„Hradisko“. Středověký hrad. Povrchový průzkum.

Při informativní návštěvě lokality 17. srpna 1996 bylo zjištěno výrazné porušení při jižním okraji jádra hradu v místech vstupní partie. Začištění stěny výkopu při hraně jádra přineslo nové poznatky o stratigrafii vrstev na ploše vlastního hradu.

Pod 30 cm vysokou vrstvou světle hnědé, lesní půdy byla zjištěna tmavě hnědá až černá vrstva o mocnosti 8 cm, obsahující množství uhlíků a zlomky keramiky. Jedná se pravděpodobně o zánikovou vrstvu. Po ní následovala mocná vrstva světlé jílovitohlinité zeminy se zlomky navětralé horniny podloží. Tato představuje zřejmě původní úroveň terénu v době existence hradu.

Ze zánikové vrstvy byl získán soubor 48 zlomků středověké keramiky, který obsahuje 7 zlomků okrajů, část ucha a 40 střepů výdutí. Okraje jsou zde zastoupeny vzhůru vytaženým zlomkem hnědočerného zbarvení, zdobeným na obvodu šroubovicí a obsahujícím ve hmotě jíměné slídy. Soubor dále obsahuje 2 kusy vně vyhnutých okrajů, ostřených jemným pískem a poškozený zlomek z jemné světle okrové hmoty. Další tři okraje náleží poklicím. Ploché poklice jsou zastoupeny dvěma střepy šedočerné hmoty, ostřené jemným pískem, poslední střep zastupuje poklici zvonovitou cihlově červené barvy, ostřenou jemnějším pískem. Úlomek ucha tmavě šedé barvy s množstvím jemné slídy má na povrchu výrazné prožlabení.

Průzkumem získané výdutě je možno rozdělit do dvou skupin: starší horizont zastupují zlomky šedé barvy, místy zdobené vývalkovou šroubovicí a obsahující ve hmotě množství jemné slídy a písku. Mladší horizont je zastoupen střepy v různých odstínech hnědé barvy, ostřené jemným pískem, zlomky šedohnědé, šedé nebo cihlové barvy, vyrobené z jemnější hmoty s příměsí jemného písku.

Celkově lze soubor datovat do průběhu 14. století, přičemž keramiku šedohnědé barvy ostřenou slídou je možno zařadit do jeho počátku. Zánik sídla ve shodě s písemnými prameny datovaný do 2. poloviny až poslední čtvrtiny 14. století dokládá nalezená keramika.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Resumé:

Rumberk (Bez. Blansko). „Hradisko“. Mittelalterlicher Burg. Terrainbegehung.

SLAVKOV (okr. Vyškov)

Palackého nám. Starší doba bronzová, mladší a pozdní doba hradištní, středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V roce 1994 byl proveden záchranný archeologický výzkum ve Slavkově na nám. Palackého při příležitostech jednak pokládání telekomunikačních kabelů, jednak rekonstrukce kanalizačního řádu.

Na kvartérní sprašové návěži, která tvořila podloží, zde bylo zjištěno a dokumentováno celkem 6 časových horizontů vývoje. Nejstarším z nich byl černozemní půdní horizont, který se vytvořil během holocénu a nese již stopy lidské aktivity, doložené nejen drobnými zlomky pravěké keramiky, ale dokonce i ojedinělými sídlištními objekty. Bezpečně doloženo zde bylo osídlení ve starší době bronzové. Následující časový horizont lze datovat již do raného středověku, resp. 12. stol. Tvoří jej v místech náměstí prakticky souvislá kulturní vrstva a ojedinělé sídlištní jámy. Jde o první takto datované nálezy v historickém centru (uvnitř někdejších hradeb) Slavkova. Dokládají existenci zeměpanské osady již před rokem 1197, kdy tato byla markrabětem Vladislavem I. Jindřichem věnována řádu německých rytířů (Ličman 1921, 87). Nebyly zde však zjištěny žádné pozůstatky kamenné architektury, o níž uvažovala D Šaurová (1965, 242-243). Další časový horizont, projevující se značně mocnou kulturní vrstvou a řadou sídlištních objektů již souvisí s činností osady v době, kdy náležela Řádu německých rytířů, který v místech dnešního barokního, dříve renesančního zámku zbudoval své opevněné kamenné sídlo - komendu (Vícha 1986, 363). I v této době byla osada vystavěna zřejmě převážně ze dřeva, jelikož pozůstatky kamenné zástavby nalezeny nebyly. Rychlý rozvoj od počátku 14. stol. způsobil, že osada získala postupně městský charakter. V roce 1411 byla komenda Řádu německých rytířů odstoupena do rukou světských držitelů (Vícha 1986, 364) a v roce 1416 byla Slavkovu udělena králem Václavem IV. městská práva (Šaurová 1965, 240). V terénní situaci, zjištěné archeologickým výzkumem, se tyto skutečnosti projevíly mocnou kulturní vrstvou a velkou frekvencí zahloubených objektů, mezi jinými i typickými vakovitými jámami, které plnily funkci do spraše zahloubených sklepních prostor. Během 15. stol. se ve Slavkově zřejmě dotvořila struktura městské zástavby a hlavní náměstí již bylo nadále respektováno. Proto se následující vývoj v novověku projevuje v terénní situaci pouze sporadicky lokálně omezenými vrstvami navážek a ojedinělými objekty. Kulturní vrstva se zde pravděpodobně buď nevytvořila, nebo byla odstraněna pozdějšími úpravami povrchu komunikace.

Záchranný výzkum ve Slavkově ukázal, jak je důležité tyto stavební akce i v menších městech sledovat a zjištěné archeologické situace dokumentovat. Archeologické prameny zde mohou vhodně dotvářet obraz o vývoji, struktuře a hmotné náplni osídlení, získaný na základě historických pramenů.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Literatura:

Ličman, A. 1921: Vlastivěda moravská. Slavkovský kraj. Brno.

Šaurová, D. 1965: Příspěvek k dějinám města Slavkova u Brna, VVM XVII/2, 237-245.

Vícha, F. 1986: Nález koendy Řádu německých rytířů ve Slavkově u Brna, Umění XXXIV/4, 363-366.

Resumé:

Slavkov (Bez. Vyškov). Stadt. Altbronzezeit, Jung- und Spätburgwallzeit, Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

SLAVONÍN, (okr. Olomouc)

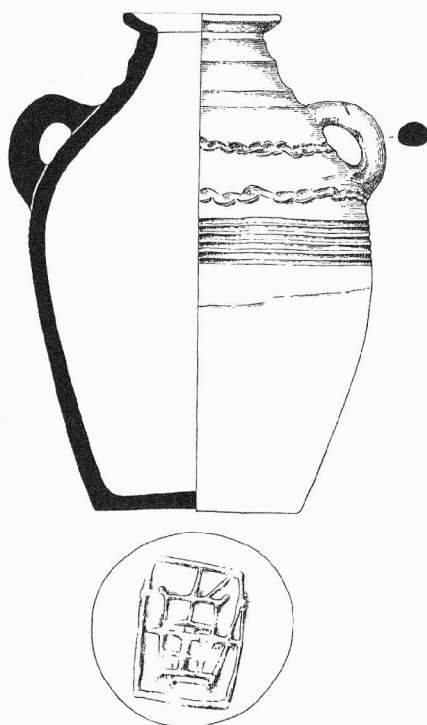
Výstavba areálu Mercedes Benz. Slované. Pohřebiště. Předstihový výzkum.

Podstatná část prozkoumané plochy byla dotčena pohřebištěm ze střední a mladší doby hradištní. Zejména výzkum strašihy pohřebiště z 9. až 10. století přinesl celou řadu důležitých poznatků. Vedle bojovníckých hrobů vybavených ostruhami, hroty kopí, sekerami, noži a vědry je důležitým poznatkem skutečnost, že na pohřebišti se plynule pohřbívalo i v průběhu 10. století, bez patrného vývojového zlomu (obr. 1). Mladohradištní pohřebiště z 2. poloviny 11. století plynule navázalo na pohřebiště starší a plně ho respektovalo. Během první etapy výzkumu bylo prozkoumáno 24 velkomoravských a 32 mladohradištních hrobů.

Miroslav Šmíd, ÚAPP Brno

Resumé:

Slavonín (Bez. Olomouc). Mercedes Benz Areal. Slawen. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

Obr.1. Slavonín (okr. Olomouc). Nádoba z hrobu č. 48

SUCHDOL (okr. Blansko)

„Staré zámky“. Středověký hrad Blansek. Povrchový průzkum.

Při návštěvě hradu 30. března 1996, spojené s informativním průzkumem, zaměřeným na objasnění vývoje zděných konstrukcí byl povrchovým sběrem získán soubor středověké keramiky. Převážná většina keramických zlomků byla sebrána na jižním svahu pod v reliéfu dochovanou budovou v přední části zadního hradu. Soubor 125 kusů středověké keramiky, převážně pocházející z odpadních vrstev uvedené budovy, obsahuje 7 zlomků okrajů, z nichž 4 kusy náleží hrncům a džbánům, 3 kusy poklicím. 115 kusů náleží výdutím, z nichž pouze 17

zlomků nese stopy výzdoby v podobě šroubovice, v jednom případě doprovázené mělkými vpichy. Zbylé 3 zlomky přísluší dnům, jež nesou stopy podsýpky. Okraje hrnců jsou vně vyhnuté, podžlabené, v případě džbánů jde o okraje vzhůru vytažené, zdobené šroubovicí. Zbylé 3 okraje náleží poklicím zvonovitým.

Velké procento nalezené keramiky je vyrobeno ze světle šedé hmoty s příměsí drobného písku, okraje mají povrch tuhovaný. Od celku se odlišují 2 zlomky, obsahující příměs jemné slídy a jeden střep z tuhové hmoty s hnědou engobou na povrchu.

Celkově náleží získaný soubor zánikovému horizontu, lze jej tedy datovat do 1. poloviny 15. století, pouze 3 zlomky lze zařadit do století 14. a jeden střep do období založení hradu po polovině 13. století.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Resumé:

Suchdol (Bez. Blansko). „Staré zámky“. Mittelalterlicher Burg Blansek. Terrainbegehung.

SVATOBOŘICE - MISTRŮN (okr. Hodonín)

„Kostelíky“. Středověk: hroby. Doba laténská, doba římská: sídliště. Záchranný výzkum.

V březnu 1996 byly hlubokou orbou narušeny sídlištní vrstvy a hroby 13.-16. století v blízkosti zaniklého středověkého kostela - trať Kostelíky (ZM 1:10000, 34-22-07, 170 mm od Z s.č., 86 mm od J s.č.). Porušeny byly dva hroby dospělých jedinců a jeden hrob dětský. Povrchovým sběrem bylo kromně hojného množství keramiky 13.-16. století zachyceno osídlení z doby laténské a římské.

Martin Hložek, FF MU Brno

Resumé:

Svatobořice-Mistřín (Bez. Hodonín). „Kostelíky“. Gräber (Mittelalter). Siedlung (Latenezeit, Römische Kaiserzeit, Mittelalter). Rettungsgrabung.

ŠAKVICE (okr. Břeclav)

Ul. Hlavní 260. Středověk. Kovárna. Záchranný výzkum.

Z výsledku archeologického výzkumu provedeného dne 9. 8. 1996 v Šakvicích vyplývá skutečnost, že v prostoru ulice Hlavní se pravděpodobně nacházelo prastaré, středověké jádro obce. Výkop pro budoucí plynovod narušil před domem č. 260 objekt z období vrcholného středověku (14. - 15. stol.). Jelikož z jeho zasypu pochází velké množství výrobního odpadu (struska, železná lupa), jež souvisí pravděpodobně se zpracováním nebo výrobou železa, lze v tomto prostoru předpokládat existenci výrobního železářského střediska (pravděpodobně se jednalo o kovárnu). V podlaze objektu byla archeologickou sondou zachycena mělká jáma se stopami "lehké kúlové konstrukce". Pravděpodobně lze tuto prohlubeň neoficiálně označit za fragment vlastního výrobního objektu, eventuel. za předpeční nebo hospodářskou jámu související přímo s výše popisovanou činností.

Nálezy keramiky představují zboží z konce 14. století, ve většině jsou však zastoupeny tvary mladší tenkostěnné slídkové keramiky z 15. století.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Resumé:

Šakvice (Bez. Břeclav) Hlavní Strasse 260. Schmiede. Hochmittelalter. Rettungsgrabung.

ŠIŠMA (okr. Přerov)

„Obransko“. Mladší doba hradištní, vrcholný středověk, ZSO (14.-15.stol.). Sídlištní objekty. Záchranný výzkum.

Lokalita se nachází na samém severním okraji katastru Šišmy na V až JV svahu tratě Obransko, která je spolu s tratí Amerika vklíněna mezi lesy Kunkov a Pálenina. Mělké údolí je chráněno od severu terénním hřbetem se silnicí z Pavlovic u Přerova do Lhoty u Lipníka, také hydrologické poměry jsou zde příhodné pro existenci středověké vesnice. Právě v tomto prostoru je připomínána od r. 1368 a po celé 15. století ves Olbramovice.

Identifikace lokality v mapě: ZM ČSR, 1:10 000, list 25-13-09, 333mm od Z sekční čáry a 164 mm od JSC. Nadmořská výška objektů - cca 328 m.

Během ZAV byly odkryty části dvou sídlištních objektů, u nichž - vzhledem k malému zahloubení - je možno předpokládat nadzemní konstrukci. U objektu č.1 byl v plynovodní rýze zjištěn jeden z rozměrů stavby - asi 5 m a ve výplni objektu byly shledány pozůstatky tří do červena propálených vrstev s uhlíky a četnými keramickými střepy (ohnišť). Objekt č. 2 měl značně svažité dno, byla zachycena část nepravidelného půdorysu s kamennou destrukcí (otopné zařízení?) v nejvyšší části JZ rohu; keramické fragmenty byly roztroušeny po celé ploše objektu s mírnou koncentrací v místech černé uhlíkaté vrstvy SV od kamenné destrukce.

Většinu nalezených předmětů tvoří keramické střepy, objeveny však byly i úlomky zvířecích kostí, mazanice a železné předměty (nože, hřeb). Zajímavý v tomto vesnickém prostředí je nález zlomku železné ostruhy v objektu č. 1. V souboru keramiky je několik mladohradištních střepů, většinu však tvoří tvrdě došeda vypálené keramické zboží, ale i zlomky cihlově červené, bílé až růžové keramiky, zastoupeny jsou zvonovité pokličky, radélková výzdoba apod.

Materiál je uložen v Muzeu Komenského v Přerově pod přír.č. 95/95 - 1 až 513b.

Jaroslav Peška, Mojmír Bém, ÚAPP Olomouc

Resumé:

Šišma (Bez. Přerov). „Obransko“. Jüngere Burgwallzeit, Hochmittelalter. Siedlungsobjekten. Rettungsgrabung.

TELČ (okr. Jihlava)

Ulický rybník. Středověk-novověk. Stavební prvky. Záchranný výzkum.

V roce 1996 došlo k dokumentaci profilů v rýze (kanalizační sběrač) na SV břehu Ulického rybníka. Na základě zjištění archeologických situací bylo přistoupeno k archeologickému výzkumu, který byl proveden formou vzorkování vrstev s nálezy. Výsledkem bylo zjištění, že se nejedná pouze o novodobé odpadní navážky, které převrstvovaly starší dřevěnou konstrukci, která měla kdysi sloužit ke zpevnění břehů rybníku. Dle četných zlomků keramiky lze většinu navážek a dorovnávek datovat nejpozději do období raného novověku. V případě vlastní pilotové konstrukce s roubením na vnější straně by se mohlo eventuelně jednat o objekt staršího data, nejspíše 15. - 16. stol. Bednění zachycené v S cípu Ulického rybníka dosahovalo tloušťky kolem 1 m.

Petr Kos, Miroslav Bálek, ÚAPP Brno

Resumé:

Telč (Bez. Jihlava) Ulický Fischteich. Hochmittelalter - Neuzeit. Rettungsgrabung.

TŘEBÍČ (okr. Třebíč)

Zámostí - Židy, bývalé židovské město. Středověk a novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

V bývalém židovském městě na severním břehu řeky Jihlavy proběhla od roku 1995 do konce roku 1997 rekonstrukce veškerých inženýrských sítí. Byly zde nalezeny pouze dva druhotně uložené zlomky mladohradištní keramiky, dále pak středověká keramika a většinu nálezů tvořila novověká keramika. V ulici L. Pokorného pak byly na několika místech porušeny dřevěné roštové konstrukce v blízkosti uliční čáry domů, které nepochybně sloužily jako pochůzná vrstva v období 18.- 19. století. Při terénních úpravách byly také objeveny a vyzvednuty tři kamenické články.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Třebíč (Bez. Třebíč) „Zámostí - Židy“. Ehemaliges Judenviertel. Mittelalter - Neuzeit. Siedlung. Rettungsgrabung.

TŘEBÍČ (okr. Třebíč)

Zámek-nádvoří (bývalý klášter). Středověk. Pohřebiště. Rettungsgrabung.

Při rekonstrukci inženýrských sítí v rajském dvoře bývalého benediktinského kláštera byly odkryty celkem tři lidské kostry. Všechny byly uloženy na zádech, dvě z nich orientované k západu a jedna k východu bez dalších nálezů. Vzhledem ke stísněnému odkrytému prostoru (byla zvednuta pouze jedna kamenná plotna dlažby nádvoří), nebylo možno ve výzkumu pokračovat a byly pouze zdokumentovány vrchní části koster s lebkami. Uložení koster těsně u sebe a jejich částečné překrytí nasvědčuje tomu, že se jedná o jedince pohřbené v souvislosti s obléháním kláštera vojsky uherského krále Matyáše Korvína v květnu 1468.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Třebíč (Bez. Třebíč) Schloß-Hof (ehem. Kloster). Mittelalter. Gräberfeld. Rettungsgrabung.

TÝN NAD BEČVOU (okr. Přerov)

Hrad Helfenštejn. Středověk (14.-17.stol.). Zjišťovací výzkum.

V letech 1995 a 1996 proběhly další dvě etapy zjišťovacího sondážního průzkumu, prováděná ve spolupráci s Komenského muzeem v Přerově. Výzkum v první etapě se zaměřil na prostor objektu tzv. „pekárny“ v místech původního předhradí. Pod dosud dochovanými reliktami vnitřní obvodové zástavby ze 16. století zde byly zjištěny pozůstatky kamenné stavby, vybudované patrně za vlády Kravařů na přelomu 14. a 15. století. Při výzkumu byl získán početný soubor keramiky z doby po polovině 15.století. V tomto období došlo také ke značnému poškození původního hradu (požár) a následné destrukci stavebních objektů. Následně byla teprve zbudována dodnes částečně uchovaná stavba tzv. „pekárny“, která byla

ale opět v průběhu třicetileté války poškozena. Průběžně byly také sledovány výkopové práce v prostoru tzv. druhého nádvoří, kde se podařilo získat některá militaria z období třicetileté války (fragment děla, aj.)

V druhé etapě se výzkum zaměřil do prostoru hradního paláce v jádru vlastního hradu. Také zde se podařilo zachytit zbytky původní obvodové zástavby hradu z doby Kravařů, která navazovala na nejstarší fázi vzniku hradu z počátku 14. století. Zjištěny byly i stopy dalších stavebních úprav za Pernštejnů (počátek 16.století) a za Bruntálských z Vrbna (konec 16.století).

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Týn nad Bečvou (Bez. Přerov). Burg Helfenštejn. Mittelalter (14.-17. Jh.). Vorläufige Sondierung.

UHERČICE (okr. Břeclav)

„Letná“, „Nad Letnou“. Neolit - MMK, eneolit - KNP, starší a mladší doba bronzová - ůnětická kultura, velatická fáze, mladší doba hradištní. Sídliště a hroby. Záchranný výzkum

V roce 1994 byl proveden záchranný archeologický výzkum na trase VTL plynovodu mezi Dolními Dunajovicemi a Uherčicemi. Pozitivní archeologické nálezy byly zjištěny až v samém závěru stavby u Uherčic na již dříve známé lokalitě v trati „Letná“.

V rýhách pro potrubí bylo prozkoumáno a zdokumentováno celkem 6 objektů z různých období pravěku a raného středověku. Nejstarší z nich náležel neolitické kultuře s moravskou malovanou keramikou a obsahoval kromě početných zlomků keramických nádob i torzo antropomorfní plastiky. V orníční vrstvě v nižší poloze svahu byly nalezeny zlomky nádob kulury zvoncovitých pohárů, pocházející zřejmě ze silně rozrušeného hrobu. Další dva objekty bylo možné přiřadit ůnětické kultuře starší doby bronzové. V jednom z nich byla částečně dochovaná lidská kostra s milodary v podobě dvou keramických nádob. Další objekt náležel velatické fázi kultury středodunajských popelnicových polí, a nejmladší osídlení lokality je datováno do slovanského mladohradištního období.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherčice (Bez. Břeclav). Siedlung und Gräber. Jungsteinzeit - MBK, Kupferzeit - Glockenbecherkultur, Alt- und Jungbronzezeit, Jungburgwallzeit. Rettungsgrabung.

UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)

Mariánské náměstí. Středověk (15. století). Záchranný výzkum

V letních měsících proběhl záchranný výzkum na staveništi víceúčelového domu fy Alldot v jižní frontě Mariánského náměstí.. Podařilo se zde zachytit několik zahloubených středověkých objektů. První z nich (obj. A) představoval pozůstatek zahloubené hospodářské komory, jejíž stěny byly budovány tzv. hrázděnou technikou (nepálené cihly a dřevo). Z výplně objektu byla získána početná kolekce keramiky z druhé poloviny 15. století (zastoupen je zde i zlomek akvamanile). Z druhého, jen částečně prozkoumaného objektu (obj.B) byly získány také železné předměty (např. motyka, aj.). Pozůstatky obdobných, stejně datovatelných staveb, byly zjištěny i při sledování výkopů pro nové el. osvětlení na ulicích M.

Alše a B. Němcové v severovýchodní části areálu středověkého jádra města. Lze předpokládat, že jejich zánik patrně souvisí s velkým požárem města v roce 1489.

Výzkumem na staveništi fy Alldot (parc. č. 150 /1) na jižním okraji Mariánského (dříve Horního) náměstí v Uherském Brodě také bylo jednoznačně prokázáno, že ke vzniku dvou náměstí (Horní a Dolní, dnešní Mariánské a Masarykovo) došlo až po polovině 15. století. Do té doby existovalo pouze jedno ústřední náměstí z doby založení města králem Přemyslem Otakarem II. před rokem 1260, které svými rozměry patřilo k největším svého druhu v našich zemích a je svědectvím velkorysého královského založení města Uherského Brodu.

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Mariánské Platz (15. Jh.). Rettungsgrabung.

UHERSKÝ BROD (okr. Uherské Hradiště)

Masarykovo náměstí. Mladší doba bronzová, středověk. Záchranný výzkum.

Při záchranném výzkumu při rekonstrukci kanalizace a realizace nových kanalizačních přípojek v nádvorním traktu domů čp. 135 a 136 (parc. č. 122, 126/4) v jižní frontě Masarykova náměstí se podařilo zachytit stratigrafii středověkého vývoje města Uherského Brodu. Na podloží nasedala vrstva s nálezy druhé poloviny 13. století, tedy z období po založení města. Následovalo souvrství s nálezy 14. a 15. století, potom se objevila výrazná požárová vrstva (2. pol. 15. století) a následovaly vrstvy s nálezy 16. a 17. století. Do podloží byl zahlouben pravěký objekt s nálezy velatické kultury (jde zatím o nejstarší doklad sídlištní aktivity na ploše historického jádra Uherského Brodu).

Jiří Kohoutek, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherský Brod (Bez. Uherské Hradiště). Masarykovo Platz. Jungbronzezeit, Mittelalter. Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr. Uherské Hradiště)

Zelný trh, parcela č. 48/2. Vrcholný středověk. Město. Záchranný výzkum.

Lokalita se nachází v centrální části historického jádra, při toku někdejšího mlýnského náhonu „Rechla“, dnes zasypaného. Jde o inundační polohu v nivě řeky Moravy v nadm. v. kolem 179m, která byla až do novověku říčním ostrovem.

Záchranný výzkum byl vyvolán výstavbou suterénu objektu pro Českou spořitelnu, a.s. na někdejší dvorku parcely příslušné k Masarykovu nám., v novověku rozdělené. Na S přiléhá dvorek k dnes již zasypanému mlýnskému náhonu „Rechla“.

Podle výsledků inženýrsko-geologického průzkumu tvoří svrchní horizont sterilního podloží v hloubce kolem 4 - 5,5 m jemně písčité jíly, překrývající vrstvu šterku sahající do hloubky cca 6,3 m. Po slabé mezivrstvě jílu (cca 0,3 m) následuje opět šterk až do hloubky kolem 11m. Archeologický výzkum potvrdil absenci půdního typu na povrchu říčních uloženin, na povrchu svrchních jíků se však ve dvou průkopech podařilo doložit vrstvu hrubého písku (vr.213) v nadm. v. kolem 174,60 m. Překrývala ji jílovitá vrstva 137 s rozptýlenými organickými zbytky. Utvářela s nepochybně v době, kdy vznikalo vrcholné

středověké město (2.pol. 13. stol.). Poslední fáze toku náhonu ležela již těsně mimo (severně) vlastní staveniště a bylo prokázáno, že je výsledkem postupného zužování původně mnohem širší deprese. Vodorovná poloha nejstarších antropogenních i svrchních nivních uloženin, absence půdního typu, značný výškový rozdíl proti okolním polohám osídleným již od 8. stol. (podloží pod předvelkomoravským horizontem uprostřed Mariánského nám. v úrovni 176,64m) svědčí pro teorii o existenci staršího ramene řeky Moravy, které rozdělovalo území pozdějšího města na dva ostrovy. Dno tohoto ramene, kterému se evidentně vyhýbalo ještě slovanské osídlení v 8.- 9. stol., leželo ještě kolem pol. 13. stol. patrně v úrovni oné šterkopískové vrstvy 213, později bylo postupně zasypáváno sídlištním odpadem. Tzv. ostrov sv. Jiří tvořily tedy vlastně ostrovy dva, což ovlivnilo utváření lokačního půdorysu města Uherského Hradiště. Toto zjištění patří k nejzávažnějším objevům záchranného archeologického výzkumu.

Rozsáhlá deprese se postupně zanášela ve směru od J k S sídlištními odpady s vysokým podílem organického odpadu, zvláště zlomků dřev. Nacházela se totiž v týlu zástavby při dnešním Masarykové nám., jedním ze dvou hlavních tržišť středověkého města. Dvorek domu na parc.č. 48/1, ke kterému zkoumaná plocha původně náležela, se postupně rozšiřoval směrem k zanášejícímu se rameni. Spodní vr. 137 se patrně utvářela ještě za přítomnosti stojaté nebo jen velmi pomalu tekoucí vody, rovněž ve vr. 159 je ještě silný podíl šedé jílovité hlíny svědčící o pronikání vodního živlu. Na přelomu 13. a 14. stol. se „pevná půda,“ t. j. mocná organická souvrství, rozšířila až do čtv. G1-3, dále k S byla nadále rozrušována pohyby vody v zúženém rameni. Tehdy došlo na úrovni kolem 175,50 m k založení nejstaršího dřevěného pažení náhonu na sledované J straně (struktura 01). Ještě vr. 176/1 (215) se prudce svažovala těsně před linií pažení, přičemž svah byl zpevněn deskami. Zřejmě teprve následně došlo ke zvýšení pažení a přisypání (částečně splavení) vr. 188a, 193a. Až do čtv. řady G, tj. 3,5 m od linie výdřevy docházelo až do konce 14. stol. k erozivním nárazům vody z náhonu a rozplavování vrstev, které zde byly jen místy odlišitelné, poněkud pomocí dochovaného hařování. Pod tlakem násypů se V část konstrukce posléze zřítíla. Není jasné, zda linie svislých kúlů za vlastním pažením již v toku náhonu představuje mladší fázi výdřevy, nebo jen předsunutou protierozivní zábranu.

O něco později, než byla založena výdřeva náhonu, byla na povrchu vr. 178 (úroveň kolem 176,40 m) v řadě čtverců D založena soustava dřevěných „boxů“, patrně s funkcí hnojišť či otevřených kotečů pro chov bravu (struktura 04). Předcházela jim pouze v čtv. D3 košatinová konstrukce 07 zřejmě stejné funkce, založená ve stejné úrovni jako báze výdřevy náhonu, na niveletě 175,60 m na povrchu vr. 199. S objektem 04 souvisí patrně také konstrukce 11 na V okraji staveniště v profilu P12. Byla však založena o něco níže, v úrovni kolem 176,00 m n.m. na povrchu vr. 142 a 152. Kotece se průběžně vyvíjely, byly zvyšovány dalšími deskami, jak rostl okolní terén. V jejich nejmladší fázi došlo k propojení kotečů ve čtv. D1 a D3 košatinovou konstrukcí 06 i v čtv. D2 (v úrovni vr. 176/1 - 193). Po zániku Z kotece vznikl v jeho zásypu košatinový plůtek 05, patrně fragment dalšího obdobného objektu.

Odpadové souvrství se tvořilo až do počátku 15. stol. Byla do něj zapuštěna v závěrečné fázi pec s kamenocihelnou stěnou 03 (povrch výmazu 177,30 m). Byla bohužel těžce poškozena zemním strojem, přesto lze soudit, že nebyla součástí povrchové stavby. Následovala výrazná změna - vzniklo souvrství 163 - 166 jílovitého rázu, s podstatně menším podílem organických zbytků, s nálezy 1.pol. 15. stol. To překrylo i starší výdřevu náhonu 01. Mladší výdřeva, existující po větší část novověku, se nacházela dále k S a byla jen částečně zachycena v průkopu kanalizace (profil P5). Zmíněné souvrství z 15. stol. snad dosvědčuje opětův vzestup činnosti vody. Nejmladší fázi pak představoval novověký dům (struktura 10) se základy ze smíšeného zdiva na dubovém roštu.

Z početných nálezů středověkých souvrství si zaslouží pozornost zejména dva fragmenty kroužkového brnění z vrstev 14. stol.

Rudolf Procházka, Archaia Praha

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště) „Zelný trh“ Parc. Nr. 48/2. Hochmittelalter. Stadt. Rettungsgrabung.

UHERSKÉ HRADIŠTĚ (okr Uherské Hradiště)

Vodní ulice, kaple sv. Alžběty. Středověk, 13.-16. století.. Záchranný výzkum.

Při záchranném výzkumu u objektu kaple sv. Alžběty, pocházející z druhé pol. 14. století, byl zjištěn horizont středověkého osídlení z doby založení města po polovině 13. století

(zakládací listina krále Přemysla Otakara II. z roku 1257). Z tohoto období se dochovaly na zkoumané ploše základy dřevěné stavby srubového charakteru (část spodního základového věnce) a řada zapuštěných dubových kúlů, které s touto stavbou souvisely.

Dále následovala nevýrazná kulturní vrstva s nálezy, datovatelnými do druhé poloviny 14. a počátku 15. století. Tento nálezový horizont byl překryt mohutným souvrstvím z pozdního středověku (16. - 17. století), do něhož byla zapuštěna recentní studna. V tomto souvrství byly zapuštěny také porušené pohřby, které zjevně souvisí s existencí městského špitálu, který se v těchto místech připomíná již od 14. století (špitální hřbitov zanikl někdy kolem poloviny 18. století).

Během výzkumu byl také ověřen průběh hlavní městské hradby, která v těchto místech navazovala na jednu z hlavních bran města v těsném sousedství kaple sv. Alžběty (Staroměstská brána).

Jiří Kohoutek, David Merta, ÚAPP Brno

Resumé:

Uherské Hradiště (Bez. Uherské Hradiště). Vodní Str. St. Elisabeth Kapelle. Mittelalter (13.-16. Jh.). Rettungsgrabung.

VALEČ (okr. Třebíč)

Intravilán obce asi 20 m severně od kostela. Poloha v ZM list 24-33-06, 282mm od Z a 214,5mm od J sekční čáry. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Při sledování výkopů pro kabely firmy Telecom byla nedaleko kostela u autobusové zastávky objevena vrstva se zlomky keramiky, kachlů, kusy mazanice a uhlíků. Tato vrstva byla zdokumentována a byly z ní získány archeologické nálezy. Přítomnost velkého počtu i větších kusů vypálené mazanice svědčí o existenci dřevěné vrcholně středověké stavby zaniklé patrně požárem. S přihlédnutím k přítomnosti zlomků středověkých pozdně gotických kachlů se jako možná interpretace jeví i možnost, že tyto nálezy souvisí s místní tvrzí, která je doložena v písemných pramenech právě v 15. století. V obci se také nacházely dvě tvrže - starší tvrz údajně v místě zvaném „Kopec“ v jižní části obce, kde je patrný příkop a odkud pochází nálezy středověké keramiky. Mladší nově postavená tvrz pak stávala v místech dnešního zámku, v jeho severovýchodní části. Malý rozsah naleziště nedovolil určit o jaký druh stavby se jedná a její případný vztah k nedalekému kostelu. Vyloučeno není ani to, že se

jednalo pouze o odpadní vrstvu z porušené stavby. Největší část nalezeného souboru tvoří zlomky kachlů různého typu a provedení. Kachle jsou zhotoveny z hlíny s příměsí písku a slídy, se stopami po vytáčení na kruhu a stopami po odřezávání. Barva je od světle okrové přes cihlově červenou až světle hnědou se stopami po používání (zakouření na vnitřních stranách kachlů). Tři zlomky jsou pokryty zelenou glazurou. Časově lze tento soubor zařadit do průběhu 15. až 16. století. Spolu s kachly byla nalezena ještě i běžná kuchyňská keramika. Jedná se o vodorovné okraje z větších tenkostěnných nádob, dva svislé kyjovité okraje ze džbánů, profilovaný okraj s žebrem s rytou vlnicí na vnitřní straně a část kahanu. Materiál je tvořen jemně plavenou hlínou, někde s příměsí písku a slídy. Také keramiku můžeme rámcově datovat do průběhu od 2. pol. 15. až do 16. století podobně jako soubor kachlů. Nalezená maznice byla spojována stěbly slámy a našly se v ní otisky po dřevěných kůlech o Ø 8cm a po pravouhlém dřevěném trámku.

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Valeč (Bez. Třebíč) Intravilan der Gemeinde, 20 m N. der Kirche. Mittelalter. Siedlung. Rettungsgrabung.

VAVŘINEC (okr. Blansko)

Polní trať „Ke žlíbkům“ (jihovýchodní okraj intravilánu dnešní vsi). Stopy osídlení - středověk. Povrchový průzkum.

Již v květnu roku 1988 byla při povrchovém průzkumu intravilánu vsi lokalizována na jeho jihovýchodním okraji, asi 60 m jihovýchodně č. p. 22 na středně skloněném jihozápadním svahu výrazná, na plochu okolo 100 m² omezená koncentrace nálezů keramiky prvých dvou třetin 13. století (cca 525 m n. m., na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Boskovice 4-9 z roku 1983 jde o okolí bodu, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleného 4 a 23 l mm). Nálezový fond z lokality byl dále rozhojněn povrchovým sběrem 21. června 1996, který přinesl celkem 15 keramických zlomků (z toho 6 okrajových a 5 fragmentů výdutí s dekorem; typově jde o hrncovité nádoby a snad misku či miskovitou poklici). Malý soubor opět patří místnímu horizontu tuhové, radélkovými motivy zdobené keramiky pozdní doby hradištní. Nálezová koncentrace, indikovaná i půdními příznaky, může naznačovat odlišné uspořádání provizorní lokační fáze vsi, kdy jednotlivé sídelní jednotky mohly původně v dvouřadě skladbě sledovat v délce větší než dnes zahlubující se koryto vodoteče. Možná až později, pravděpodobně za stabilizace celého sídelního organismu v průběhu 2. poloviny 13. - 1. poloviny 14. století by pak byly usedlosti seskupeny do oválného, dodnes dochovaného útvaru charakteru lesní návěsní lánové vsi v prostoru poněkud výše položené pramenné pánve.

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Resumé:

Vavřinec (Bez. Blansko). Feldflur „Ke žlíbkům“ (südöstlicher Intravilansrand des heutigen Dorfes). Spuren der Besiedlung - Mittelalter. Oberflächenuntersuchung des Archäologischen Instituts der Akad. der Wissenschaften der Tsch. Republik in Brno.

Durch die Oberflächensammlung wurde nochmalig die schon im Jahre 1988 lokalisierte, in Fläche begrenzte Konzentration der Funde der Keramik der ersten Hälfte des 13. Jahrhunderts verifiziert. Sie befindet sich etwa 60 m südöstlich vom Haus Nr. 22 (cca 525 m ü. M.; gesamt 15 Keramikbruchstücke).

Die Funde können eine andere Ordnung des Grundrisses von der provisorischen Lokationsphase des eigenen Dorfes indiziert. Dieses Dorf ist heute um 200 m nordwestlich verschoben und hat Gestalt des Angerwaldhufendorfes.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Středověké jádro města - Masarykovo náměstí č. 5. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

Při rekonstrukci kanalizace v domě č. 5 na Masarykově náměstí byla dne 30. května 1995 ohledána rýha, vyhloubená v délce cca 15 m od jižního suterénního vchodu do budovy (z ulice Pod hradbami) šikmo do kanalizačního sběrače v jihozápadním rohu domovní parcely (na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Tišnov 9-3 z roku 1984 je trasa rýhy určena spojnici bodů, od Z a J okrajové sekční čáry vzdálených 81,5:103 a 83,5:104,5 mm; 468 - 469 m n. m.). Průměrně 0,5 m široký a 1,6 - 1,2 m hluboký výkop zde porušil sled středověkých a novověkých souvrství, postupně vršených v hloubce parcely při městské zdi. Při jihozápadním konci rýhy tvořily prvých 60 cm nadloží recentní stavební vyvážky, v úrovni 61 - 85 cm pod povrchem následovala světle hnědá homogenní hlinitá vrstva s novověkým odpadem (zlomky keramiky a zvířecích kostí). V úrovni 86 - 95 cm byla sledovatelná kompaktní šedočerná hlinitá vrstva s keramikou 1. poloviny 13. století, související nepochybně s vlastní lokací osady a zachovaná i na dalších okolních parcelách (srov. Doležel - Smutná 1997, 260-261). Níže již zasahovaly sterilní podložní úrovně, v hloubce 96 až 110 cm sivě žluté až hnědé, od 111 do 160 cm světle hnědé jílovito-hlinité svahoviny. V podstatě obdobnou stratigrafii poskytovaly stěny výkopu i výše k severovýchodu, kde postupně ubývalo stavebních sutí ve svrchních horizontech a stále asi 10 cm silná vrstva 13. století, bezprostředně nasedající na podloží, vystupovala poněkud více k povrchu (na šestém metru do hloubky asi 81 - 90 cm).

Vedle kusu železité strusky bylo ze souvrství ve výkopu získáno celkem 11 keramických zlomků. Ze zmíněné šedočerné vrstvy těsně nad podložím pochází 8 fragmentů většinou tuhové hrnčiny 1. poloviny 13. věku (hrnce a zásobnice, 4 zlomky výdutí zdobené šroubovicí a radélkem), zbývající nálezy z vyšších úrovní (dno poháru a okraj hrnku s uchem) lze zařadit do 16. století.

Drobná akce tak znovu prokázala existenci „lokačního“ nálezového horizontu 1. poloviny 13. století v jižní části středověkého jádra města. V nálezové situaci se naopak neprojevaly žádné bezpečné stopy po stavbě bratrské modlitebny, asi v těsné blízkosti sledované plochy vybudované koncem 16. věku (Tiray 1882, 165).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Silva Smutná, Městské muzeum Velká Bíteš

Literatura:

Doležel, J. - Smutná, S., 1997: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), Přehled výzkumů 1993-1994, 260-263.

Tiray, J., 1882: Dějiny města Velké Byteše I. Velké Meziříčí.

Resumé:

Velká Bíteš (Bez. Žďár nad Sázavou). Mittelalterlicher Stadtkern - Masaryk Platz Nr. 5. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

Im Mai 1995 wurde etwa 15 m lange und 1,6 - 1,2 m tiefe Kanalisationsrinne verfolgt, die von der südlichen Stirnwand des Gebäudes bis zu der südwestlichen Ecke der Parzelle getieft wurde. Die Ausgrabung störte hier mittelalterliche und neuzeitliche Schichten, die hier nach und nach im Hinterteil der Parzelle bei der Stadtmauer gehäuft wurden. Die älteste Schichte eng oben der Sohle 80-95 cm tief wurde mit den Funden der Graphitkeramik in der Zeit der Lokation der Ortschaft in der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts datiert.

VELKÁ BÍTEŠ (okr. Žďár nad Sázavou)

Středověké jádro města - Masarykovo náměstí č. 7. Středověk. Doplnující zjištění k záchrannému výzkumu.

Dne 30. května 1995 byla opětovně ohledána k domu č. 7 na Masarykově náměstí patřící nádvorní parcela č. 27, jejíž plochy se dotknul drobný záchranný výzkum v listopadu roku 1994 (Doležel - Smutná 1997, 260-261). Prohlídka materiálu z již zahrnuté kanalizační rýhy, roku 1994 dokumentované, přinesla nález dalších 13 zlomků tuhé keramiky 1. poloviny 13. století (mj. více fragmentů bohatě radélkem zdobené zásobnice, výdutě hrnců opět s dekorem radélka a šroubovice). Keramika zřejmě pochází z výrazného kulturního horizontu, těsně nad podložím porušeného právě kanalizačním výkopem na parcele a spatého nepochybně s vlastní lokací osady (místo nálezů je na St. mapě 1 : 5 000 odvozené, listu Tišnov 9-3 z roku 1984 určeno bodem, od Z a J okrajové sekční čáry vzdáleným 72,5 a 105,5 mm; 468 m n. m.).

Jiří Doležel, AÚ AV ČR Brno

Silva Smutná, Městské muzeum Velká Bíteš

Literatura:

Doležel, J. - Smutná, S., 1997: Velká Bíteš (okr. Žďár nad Sázavou), Přehled výzkumů 1993 - 1994, 260-263.

Resumé:

Velká Bíteš (Bez. Žďár nad Sázavou). Mittelalterlicher Stadtkern - Masaryk Platz Nr. 7. Mittelalter. Ergänzungsfeststellung zu der Rettungsgrabung.

Auf der Hinterparzelle des Hauses wurden im Mai 1995 weitere Bruchstücke der Graphitkeramik der 1. Hälfte des 13. Jahrhunderts aus der schon verdeckten Kanalisationsrille gewonnen (sie wurde schon im Jahre 1994 untersucht). Die Keramik stammt offensichtlich aus dem ausdrucksvollen kulturellen Horizont eng oben der Sohle, der in der Zeit der Lokation der Ortschaft entstand.

VELKÉ MEZIŘÍČÍ (okr. Žďár nad Sázavou)

Ulice Hornoměstská, parcely č. 757/1-757/21. SMO 1 : 5000, rok vydání 1988, list Velké Meziříčí 5 - 9, 121-139 mm od Z a 373-381 mm od J sekční čáry, nadmořská výška cca 426-437 m n.m. Sídliště-opevnění. Vrcholný středověk, novověk. Záchranný výzkum.

Terénní část výzkumu proběhla v období od konce září do počátku listopadu. V poměrně nepříznivé poloze prudkého svahu za severními hranicemi středověkého města se osídlení objevuje až ve 2. polovině 14. století. Ovšem ani v tomto období se zřejmě svah nevyužívá sídelně ani hospodářsky, ale jen jako odkladová plocha pro odpad z hradu, pod nímž je situována. Teprve v průběhu 15. století zde pravděpodobně dochází k prvním pokusům o terasovité zahradní úpravy. Reálnější je ovšem verze, že systematická hospodářská činnost zde nastává až po zajištění ochrany majetku, tedy po vybudování kamenného opevnění na konci 15. a hlavně v 16. století, které spojilo město s hradem v jeden celek. Městská hradba nebyla stavbou výrazněji dotčena, proto se pozornost soustřeďována především na její základy, kde je nižší pravděpodobnost záměny původního zdiva s pozdějšími opravami. Základ je zahlouben pouze 0,30-0,50 m od současného terénu a je stavěn z tmavě šedých biotitických rul s občasným výskytem bělošedého granitu. Kámen je nezářivý a pravděpodobně lámavý v lomu, nejedná se o druhořadý nasbíraný materiál. U rul se využívá jejich přirozená deskovitá odlučnost. Základy nejsou zahloubeny do podloží ze silně navětralého durbachitu a v době stavby prakticky spočívaly na povrchu terénu (geologii

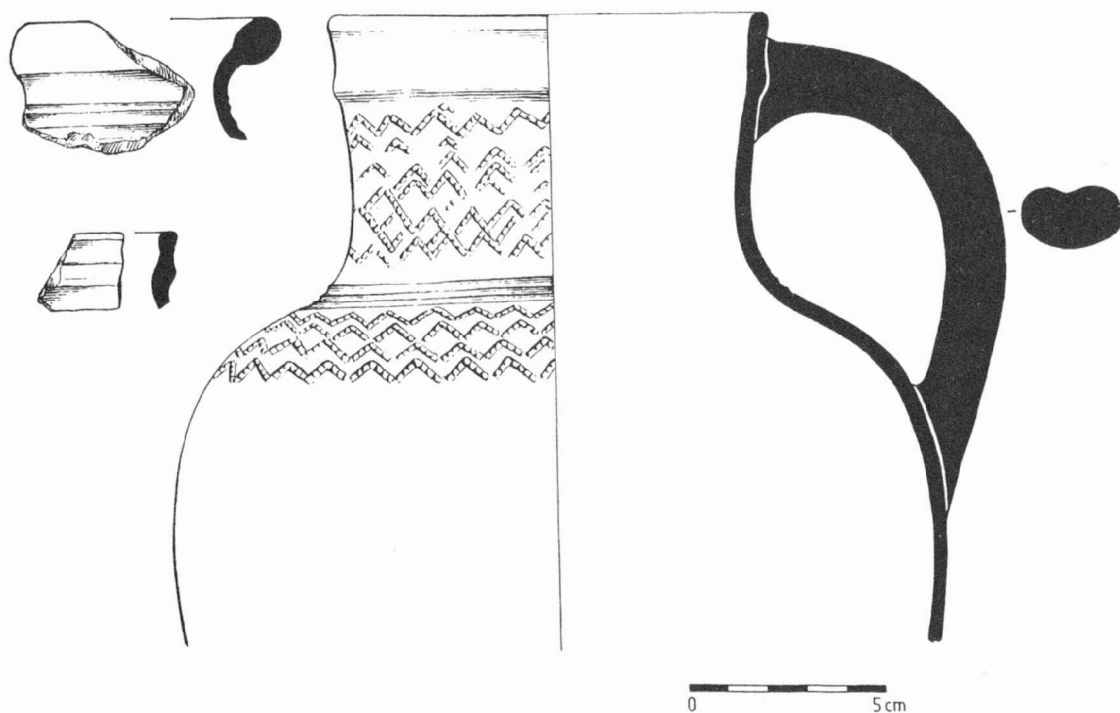
lokality vypracoval RNDr. Jaroslav Dvořák). Statickou stabilitu hradby zajišťovala jen její vlastní hmotnost. Přímo zpod základů hradby se podařil získat materiál z konce 15. století (obr. 1), který umožňuje datovat stavbu kamenné hradby na přelom 15. a 16. století.

V souvislosti s rozvojem města bylo úpatí svahu postupně rozparcelováno a zastavěno. Pozůstatkem této zástavby z 18. až 19. století jsou sklepy, vlastní domky zanikly při poválečném proražení nové ulice Hornoměstská. Pozůstatky městské brány, popřípadě složitějších architektur s ní spojené, se při výzkumu nepodařilo nalézt, neboť se s největší pravděpodobností nachází pod dnešní vozovkou ulice Hornoměstská.

Richard Zatloukal, ÚAPP Brno

Resumé:

Die Rettungsgrabung in Velké Meziříčí (Bez. Žďár nad Sázavou) in der „Hornoměstská“ Straße wurden die Forscher auf dem Abhang unter der Burg durchgeführt. Die Fläche wurde erst in der zweiten Hälfte des 14. Jahrhunderts besiedelt. Es hat sich eher um die Abfälle von der Burg gehandelt. Im Verlauf des 15. Jahrhunderts wurde das Terrain für die Terrassengärten eingerichtet. Zur grösseren Regelungen kommt im 16. Jahrhundert, wann die Stadtmauer gebaut wurde (Abb. 1), die die Burg und die Stadt Velké Meziříčí verbunden hat.

Obr. 1. Velké Meziříčí (okr. Žďár n. Sázavou), ulice Hornoměstská. Keramika z konce 15. století zpod základů městské hradby. Keramik aus dem Ende des 15. Jahrhunderts, die unter dem Fundament der Stadtmauer gefunden wurde.

VLADISLAV (okr. Třebíč)

Intravilán obce. Poloha v ZM mapový list 23-42-25, 447mm od Z a 70mm od J sekční čáry. Středověk a novověk. Sídliště, keramická dílna. Záchraný výzkum.

V průběhu roku 1996 v měsících červenci a srpnu při výkopových pracech pro pokládku telefonních kabelů firmy Telcom, byla objevena mocná vrstva černé zakuřované keramiky s vlešťovanými vzory, jejíž výroba se rozvíjela od konce 18. až do počátku 20.

století. Nejvíce rozšířená byla tato keramika od poloviny 19. století do počátku našeho století. Vrstva je tvořena keramickým odpadem a svědčí o existenci nějaké místní dílny na výrobu této keramiky. Vrstva keramického odpadu se koncentrovala na návsi obce a byla zachycena před místním Obecním úřadem a pokračovala i druhé straně silnice. Ze zlomků zakuřované a ostatní novověké keramiky se podařilo rekonstruovat větší části nádob. Pod zmiňovanou odpadní vrstvou byla nalezena také keramika, kterou můžeme zařadit do období 14. až pol. 15. století (inventární čísla 47/96-1 až 47/96-8).

Petr Obšusta, ZMM Třebíč

Resumé:

Vladislav (Bez. Třebíč). Intravilan der Gemeinde. Mittelalter, Neuzeit. Siedlung, Keramikwerkstatt. Rettungsgrabung.

VLKOŠ (okr. Hodonín)

Kostel Nanebevzetí Panny Marie. Novověk. Krypta. Záchranný výzkum.

Dne 1.8. 1996 došlo k archeologickému výzkumu v okolí kostela Nanebevzetí Panny Marie ve Vlkoši. V JV a V části, kolem kostela, došlo k založení několika výkopových rýh, zhotovených pro novou instalaci inženýrských sítí a položení zařízení k odvodnění podlahy kostela. Ze strany archeologů zde bylo přistoupeno k výzkumu formou dokumentace obnažených vrstevných profilů a k zaměření dílčích architektonických prvků. Dodatečně byla pořízena základní dokumentace krypty nacházející se pod kostelní lodí.

Ve výkopové rýze, nacházející se při JV okraji kostelní lodí, byl zachycen fragment kamenné zdi. Stavební články tohoto kontextu byly tvořeny výhradně pískovcovými kamennými bloky s nahodilými vložkami zlomků cihel. Jako stavební pojivo byla použita vápenná malta. Pravděpodobně se jednalo o korpus staré opěrné zdi.

Současně s prováděným archeologickým průzkumem byla provedena i základní dokumentace podzemní krypty. Vzhledem k tomu, že k otevření krypty došlo již asi před sedmi lety, byly shledáni pohřby zemřelých v žalostném stavu. Byl vyhotoven podrobný plán, který zachytil skromné zbytky rakví i zesnulých. Z nálezové situace bylo patrné, že se jednalo o dva dospělé jedince a jedno dítě. Do dnešní doby se v dobrém stavu dochovala pouze malá děcká rakev, jejíž dobře zachovalé víko leželo na podlaze krypty nedaleko skrumáže ztrouchnivělých prken z ostatních sarkofágů. U zemřelých byly, hlavně v oblasti hrudníku, patrné zbytky ozdobných tkanin. Uvedené pohřby se nacházely v podzemní zděné prostoře pod kostelní lodí. Vstup, který byl již dříve uměle otevřen, se nachází pod JZ zdivem kostela. Do krypty je možné vstoupit šachticí, která se ve vzdálenosti 5,5 m napojuje na hlavní prostoru s uloženými ostatky. Stropy obou prostor mají charakter cihlové valené klenby. V JV části krypty, těsně u stropu, se nachází malý čtyřhranný otvor. Tento otvor lze označit jako vzdušník, který plnil funkci větrací šachtice, šikmo směřující k povrchu. Pravděpodobně vyúsťuje na povrch pod JV zdivem kostela.

Výsledkem uskutečněného archeologického výzkumu provedeného na lokalitě kostel Nanebevzetí Panny Marie ve Vlkoši, bylo zjištění, že v prostoru mimo objekt stavby kostela, kde byla provedena poměrně rozsáhlá síť výkopových rýh, nebyly objeveny žádné závažné archeologické situace.

Drobné archeologické nálezy, které pocházejí převážně s povrchové navážky lze označit za recentní (19. - 20. stol.). Jsou to především drobné zlomky keramiky a ojediněle i

skla. Lze však upozornit na skutečnost, že objevené zdivo, zachycené v sondě S1 u JV zdiva, zřejmě představuje fragment opěráku jež byl původně součástí starého (gotického) kostela, který se v těchto místech nacházel ještě koncem 18. století, než byl rozebrán.

Navážky zachycené v dalších profilech, souvisí pravděpodobně s umělým navýšením terénu kolem kostela pro výstavbu plášt'ové zídky hřbitova v roce 1777. V těchto terénních navážkách byly zjištěny četné pohřby. Některé z těchto hrobů byly přímo narušeny již výše uvedenou výkopovou rýhou. Hroby svědčí o značném využívání hřbitova, neboť se našly v několika případech, pohřby i ve více úrovních nad sebou.

Co se týče výzkumu krypty hraběte Ludvíka Sereniho, lze jen konstatovat, že se v současné době nachází ve značně dezolátním stavu. Zbytečně otevřená hrobka znamenala předčasnou zkázu původně dobře zachovalých ostatků zemřelých. V původním stavu byly u pohřbených patrné dobře dochované součásti oděvů a obuvi i s různorodými výzdobnými prvky. Snadný přístup do krypty nezvaným živlům značně podmínil její současný stav.

Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura:

Opis listiny z makovice kostela Nanebevzetí Panny Marie v obci Vlkoš.

Resumé:

Vlkoš (Bez. Hodonín) Kirche Nanebevzetí Panny Marie. Neuzeit. Grufte. Rettungsgrabung.

VYŠKOV (okr. Vyškov)

Nám. Čs. armády, „U pivovaru“. Středověk. Záchranný výzkum.

V červenci 1995 zahájila firma Eleco stavbu komerčních objektů firem Eleco a Telecom v proluce u vyškovského pivovaru. Podle písemných zpráv býval v 15. století na místě dnešního pivovaru tzv. toufarský rynek, kde měli své dílny vyškovští hrnčíři. V roce 1677 vyhořel a byl poskytnut na stavbu pivovaru. Vedle pivovaru si v 17. století postavil svůj dům i císařský varhaník Poglietti. Svou zadní částí tvořil dům součást vyškovských hradeb, vybudovaných v 15. století. Bohužel, v 70. letech našeho století byl tento raně barokní dům zbourán. Záchranný výzkum odkryl z části základy tohoto domu včetně rozsáhlého sklepa s valenou klenbou. Zdivo, které bylo nalezeno, bylo zdivem vnitřním, nikoli obvodovým. Žádná z obvodových zdí nalezena nebyla, takže nebylo možné zjistit původní přesný půdorys Pogliettiho domu. Raně barokní výstavba porušila z části původní renesanční dláždění města, tvořené na plocho kladenými oblými kameny. Existenci osídlení v 16. století dokládají i četné keramické nálezy a několik zlomků skla /např. humpenů/. Vrstvy datovatelné do 14. a 15. století byly částečně poškozené mladším osídlením. Zároveň však potvrzovaly existenci blízkých hrnčířských dílen - bylo nalezeno velké množství keramiky: poklice, džbány, mísy, hrnce. Nejzajímavějším nálezem byl stříbrný parvus Václava II. z roku 1305.

Závěrem lze shrnout, že tento prostor byl osídlen již od 14. století, kdy se na inundačních vrstvách, vzniklých při záplavách a souvisejících s existencí blízkých rybníků, objevují pozůstatky nejstaršího osídlení. Bohužel se nepodařilo přesně zjistit typ objektu, z kterého nálezy pocházejí, protože prostor pro vlastní výzkum byl vymezen jen několika sondami. Středověké osídlení bylo na konci 16. století srovnáno a vydlážděno kamennou dlažbou, jejíž část byla při výzkumu nalezena. Pravděpodobně ještě před polovinou 17. století zde byl postaven raně barokní dům pro Alexandra de Poglietti. Tento rozsáhlý dům částečně

překryl, částečně zničil vrstvy předcházejícího osídlení. Byl intenzivně obýván po celé barokní období (17. - 18. století), o čemž svědčí nálezy keramiky (glazované i neglazované). Většinou se jedná o běžné kuchyňské zboží - mísy, hrnce, poklice, pánve. Rozsáhlý je též soubor stavebních železných zlomků (hřebíky, kování, skoby ap.).

Blanka Mikulková, Muzeum Vyškovska

Resumé:

Vyškov (Bez. Vyškov). Čs. armády Platz, „Bei der Brauerei“. Mittelalter. Rettungsgrabung.

ŽDÁNICE (okr. Hodonín)

U šroubárny. LNK, střední doba hradištní. Sídliště. Záchranný výzkum.

V roce 1994 byl proveden záchranný archeologický výzkum ve Ždánicích, kde byla sňata ornice těsně nad nivou Ždánického potoka v prostoru u místní továrny na šrouby. Jde o svah protáhlého hřbetu, který byl podle povrchových sběrů osídlen již v pravěku kulturou s lineární keramikou. Na odhumusované ploše v nižších partiích svahu byly prozkoumány celkem 3 objekty s početnými keramickými nálezy ze slovanského středohradištního období.

Petr Vitula, ÚAPP Brno

Resumé:

Ždánice (Bez. Hodonín). „U šroubárny“. Siedlung. Linearbandkeramik, Mittelburgwallzeit. Rettungsgrabung.

ŽDÁREK U TIŠNOVA (okr. Žďár nad Sázavou)

„Tábor“. Zaniklá středověká ves Holánkov. Povrchový průzkum.

Při informativní návštěvě lokality byl 30. září 1995 proveden povrchový sběr v čerstvém oraništi v těsném sousedství rekreačního střediska Havlov, nacházejícího se v severním výběžku územního katastru Žďárce. Nečetná keramika, která byla tímto způsobem získána, byla orbou značně rozptýlena, přesto se ponejvíce kumulovala při severním okraji oraniště při hraně výrazně zaříznutého prameniště. Sběr přinesl pouze několik zlomků výdutí, převážně bez výzdoby, ze dvou získaných okrajů náleží jeden do typu okrajů šikmých, hmotu tvoří hrubý písek světlé barvy, druhý, ovalený a podžlabený okraj je tvořen hmotou, v níž převažuje jemný písek světle šedé barvy. Získaný soubor dále obsahuje několik zlomků z tuhé hmoty. Keramiku lze rámcově datovat do období od 2. poloviny 13. století do počátku 15. století. Datování časově koresponduje s písemnými prameny, v nichž je ves uváděna v letech 1358-1365. Zánik vsi klade R. Vermouzek do období husitských válek, přesněji do konce října 1425, kdy těmito místy probíhal přesun husitských vojsk od třebíčského kláštera (Vermouzek 1992, 359). Datu zániku neodporuje ani nalezená keramika, naopak jej potvrzuje absence písemných zmínek.

Za současného stavu poznání se nelze vyslovit o půdorysné podobě vsi, pouze na základě reliéfu terénu zde lze předpokládat existenci krátké řadové zástavby.

Jaroslav Sadílek, Olešnice na Moravě

Literatura:

Vermouzek, R. 1992: Zaniklá středověká osada Holánkov na Tišovsku. Vlastivědný věstník moravský XLIV, 357-361.

Resumé:

Žďárec u Tišnova (Bez. Žďár nad Sázavou). „Tábor“. Wüstes mittelalterliches Dorf Holánkov. Terrainbegehung.

ODKAZY:

BRNO (okr. Brno-město)

Ul. Příkop - Business centrum. Středověk a novověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Viz kapitola Doba Železná

IVANOVICE U BRNA (okr. Brno - město)

Jihovýchodní výběžek katastru Ivanovic u Brna. 10. - 11. st. Sídliště, pohřebiště. Záchranný výzkum.

Viz kapitola Neolit

KOJETÍN (okr. Přerov)

Ulice Kroměřížská, Husova a Palackého. Středověk (12.-15. stol.), novověk (16.-18. stol.). Záchranný výzkum.

Viz kapitola Neolit

OLOMOUC-SLAVONÍN (okr. Olomouc)

„Horní lán“. Střední doba hradištní, novověk. Sídliště a pohřebiště. Záchranný výzkum.

Viz kapitola Doba bronzová

PŘÁSLAVICE (okr. Olomouc)

„Díly pod dědinou“, „Kousky a kukličky“. Středověk. Sídliště. Záchranný výzkum.

Viz kapitola Doba Železná

ROUCHOVANY (okr. Třebíč)

Intravilán obce. Poloha v ZM mapový list 24-33-17. Objekt 1,2 - 328,5mm od Z a 135mm od J sekční čáry, objekt 3 - 334mm od Z a 140mm od J sekční čáry. Doba bronzová. Ojedinelý nález.

SYROVICE (okr. Brno - venkov)

Syrovice „Klínky“. Eneolit (KŠK), 1945. Sídliště, pohřebiště, kosterní nález. Záchranné výzkumy.

Viz kapitola Neolit

TUROVICE (okr. Přerov)

„Díly za vodou“. Doba hradištní. Záchranný výzkum.

Viz kapitola Neolit

ÚJEZD U BRNA (okr. Brno - venkov)

„Dlouhé loučky“. Středohradištní. Sídliště. Dokumentace profilů.

Viz kapitola Doba bronzová

PD4423

39. 1995-1996 (1999)